

DİNÎ İSTİSMARA TEPKİ BAĞLAMINDA YAŞAR NURİ ÖZTÜRK'ÜN DİN
ANLAYIŞI VE DEİZME BAKIŞI Betül YILDIZHAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

Dr. Öğr. Üyesi Hacı SAĞLIK

AĞRI-2025

T.C.
AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

Betül YILDIZHAN

DİNİ İSTİSMARA TEPKİ BAĞLAMINDA YAŞAR NURİ ÖZTÜRK'ÜN DİN ANLAYIŞI
VE DEİZME BAKIŞI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Hacı SAĞLIK

Jüri: Doc. Dr. Hakan HEMŞİMLİ

Jüri: Dr. Öğr. Üyesi Abdullah ÇAĞIL

AĞRI-2025

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'ne göre hazırlamış olduğum “Dinî İstismara Tepki Bağlamında Yaşar Nuri Öztürk’ün Din Anlayışı ve Deizme Bakışı” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

✓ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

14/10/2025

Betül YILDIZHAN

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DİNÎ İSTİSMARA TEPKİ BAĞLAMINDA YAŞAR NURİ ÖZTÜRK'ÜN

DİN ANLAYIŞI VE DEİZME BAKIŞI

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Hacı SAĞLIK

2025, 212 sayfa

Bu çalışma, İslâm düşünce dünyasının tartışılan isimlerinden biri olan Yaşar Nuri Öztürk'ün din anlayışı, dinî istismar eleştirisi ve bu eleştiri neticesinde deist olmamasına rağmen savunduğu deizm düşüncesini ele almaktadır. Bu çalışmanın amacı, Öztürk'ün, din anlayışı neticesinde deizmi neden savunduğu, onun deizm düşüncesinin hangi deizm türünün içerisinde ele alınması gerektiğini saptamaya çalışmaktır. Bu niyetle Öztürk'ün eserlerinden, Öztürk ile yapılan röportajlardan ve onun fikirlerini eleştiren eserlerden yararlanarak onun din anlayışı, deizmi savunmasına sebep olan din istismarı eleştirileri ve deizm düşüncesi ilgili görüşleri sentezlenmiştir. Daha sonra Öztürk'ün ilgili fikirleri sistematik ve anlamlı bir şekilde bir araya getirilerek ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede Öztürk'ün din anlayışı, dinî istismar eleştirisi, deizmi teşvik edip etmediği; “Kur'an'ın deizme kapı araladığı”na dair söylemi ile ne ifade etmek istediği hususları anlaşılır bir şekilde verilmeye çalışılmıştır. Öztürk'ün düşünce sistemine göre, dine verilen zararlardan kaçınmak isteyip Tanrı'yı reddemeyenlerin tek sığınağı deizmdir. Ona göre bunlar, Kur'an'la tanıştırlarsa İslâm dininin gerçek din olduğunu görerek Müslüman olacaklardır.

Anahtar Kelimeler: Din Felsefesi, Dinî Anlayış, Dinî İstismar, Deizm, Yaşar Nuri Öztürk.

ABSTRACT

MASTER’S THESIS

YAŞAR NURİ ÖZTÜRK’S UNDERSTANDING OF RELIGION AND HIS VIEW ON DEISM IN THE CONTEXT OF A REACTION AGAINST THE EXPLOITATION OF RELIGION

Advisor: Ass. Prof. Hacı SAĞLIK

2025, 212 Pages

This study examines the religious understanding of Yaşar Nuri Öztürk, one of the most debated figures in the world of Islamic thought, his critique of religious exploitation, and the concept of deism he defended despite not being a deist as a result of this critique. The aim of this study is to determine why Öztürk defended deism as a consequence of his understanding of religion and to identify within which type of deism his notion of deism should be classified. For this purpose, Öztürk’s works, interviews with him, and studies that criticize his ideas were utilized to synthesize his understanding of religion, his critiques of religious exploitation that led him to defend deism, and his views related to the concept of deism. Subsequently, Öztürk’s relevant ideas were systematically and coherently brought together and presented. Within this framework, Öztürk’s understanding of religion, his critique of religious exploitation, whether he encouraged deism, and what he intended to express by saying that “the Qur’an opens the door to deism” are clearly discussed. According to Öztürk’s system of thought, deism is the only refuge for those who wish to avoid the harms done to religion yet cannot reject God. In his view, if such individuals come to know the Qur’an, they will see that Islam is the true religion and thus become Muslims.

Keywords: Philosophy of Religion, Religious Understanding, Religious Exploitation, Deism, Yaşar Nuri Öztürk.

ÖNSÖZ

Her ne kadar dini bilgilerin değişmez ve dogmatik olduğu kabul edilse de dinler de zaman içerisinde gelişir ve buna bağlı olarak değişime uğrarlar. Bu değişim ve dönüşüm dinin özünü oluşturan unsurları, onun ilk çıktığı dönemdeki saf halinden uzaklaştırabilmektedir. Bu durum da farklı dinî anlayışların oluşmasını sağladığı gibi dinin istismar edilmesine de zemin oluşturabilmektedir. Buradan hareketle son dönem İslam düşünürlerinden olan Yaşar Nuri ÖZTÜRK de İslam'ın Müslümanlar tarafından zamanla Kur'an eksenli ve tevhid inancına dayalı olan anlayıştan koparıldığını ve birçok dinî unsurun birer istismar aracı olarak kullanıldığını iddia ederek tekrar Kur'ana ve tevhide dönüşü savunur.

Dinler tarihine bakıldığında dinlerin insanların yaşantılarına ve toplumların karakteristik özelliklerine yön veren farklı Tanrı tasavvurlarına sahip olduklarını görmekteyiz. Bunların içerisinde genel olarak en çok ön planda olan teizm, deizm, panteizm ve panenteizm şeklinde sıralanabilir. Teizm, mutlak irade sahibi olarak evrene müdahale eden Tanrı anlayışlarını savunurken; deizm, var olan ama evrene müdahale etmeyen bir Tanrı fikrini savunur. Evrentanrıcılık diye bilinen Panteizm ise; Allah ve âlemi bir ve aynı gören felsefî anlayıştır. Panenteizm ise “her şey Tanrı'dan oluşur ama Tanrı değildir” diyen hulul düşüncesidir.

Monoteist olarak bilinen Müslümanlar, tek tanrı inancını benimsemekle birlikte evrene müdahale etmeyen bir tanrı fikrini asla kabul etmezler. Türkiye’de din istismarını en çok konuşanlardan biri olan Yaşar Nuri Öztürk ise Kur'an ayetlerine getirdiği yorumlarla yanlış din anlatımlarından ötürü elde edilmiş deizmin Allah tarafından kabul edildiğini savunmaktadır.

Tezimizin amacı Türkiye’de ve dünyada geniş bir kesime hitap eden Öztürk’ün deizme dair özgün düşüncelerini incelemek ve tartışmaktır. Bu bağlamda deizmi teşvik edip etmediği, Haniflik ile deizmin benzer yönleri, Kur'an'ın deizme yeşil ışık yaktığına dair söylemi ile ne ifade etmek istediği incelenecektir.

Biz bu çalışmamızda din istismarını araştıran İslâm düşünce dünyasının tartışılan isimlerinden biri olan Yaşar Nuri ÖZTÜRK'ün din anlayışını ve bu anlayışın bir neticesi olarak deist olmamasına rağmen savunduğu deizm düşüncesini din felsefesi çerçevesinde ele almaya çalıştık. Bunun için giriş bölümünde kısaca tezin yöntemi ve Öztürk'ün hayatı ile ilgili bir incelemede bulunduk. Akabinde tezimizi üç ana kısma ayırdık. Birinci bölümde Öztürk'ün din anlayışını inceledik. Bu bölümde Öztürk'ün dinin, Kur'an merkezli olması gerektiğine dair bir söyleme sahip olduğunu gördük. İkinci bölümde Öztürk düşüncesinde dinî istismar eleştirisini dincilerin istismar ettiği kavram ve kullandıkları kılıflar ile inceledik. Üçüncü bölümde ise Öztürk düşüncesinde deizm konusunu inceledik. Bu çalışmayla Öztürk'e göre deizmin artışı din istismarının etkilerinin neler olduğunu bulmaya çalışarak; Öztürk'ün deizm anlayışını gerekçeleriyle ele alarak, incelemeye çalıştık.

Bu çalışmayı yaparken konunun tespitinde ve araştırma aşamasında çok samimi destek ve teşviklerini gördüğüm, eleştiri, tavsiye ve yönlendirmelerinden yararlandığım değerli danışman hocam Hacı SAĞLIK'a; her türlü yönlendirmeleriyle yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Hakan HEMŞİNLİ'ye; değerli görüşleriyle çalışmama katkıda bulunan Abdullah ÇAĞIL'a; çalışmam esnasında üzerimde bulunan yükü yüklenip çalışmam için ortam hazırlayarak bana güç veren yol arkadaşım Barış YILDIZHAN'a; çalışma esnasında onlardan esirgemek zorunda kaldığım anneliğimden ötürü park park gezerek çalışmama izin veren kızlarım Elif Arya YILDIZHAN'a ve Eylül Alin YILDIZHAN'a; bana sorgulamayı öğretip ve okumayı sevdiren babam Şevket KOTAN'a; araştırma sürecinde desteklerini esirgemeyen kardeşlerim Yusuf KOTAN ve Kevser KOTAN'a teşekkürü bir borç bilirim. Bu çalışmayı, merhum Prof. Dr. Yaşar Nuri ÖZTÜRK'ün aziz hatırasına ithaf ediyorum.

Betül YILDIZHAN

Ağrı-2025

KISALTMALAR DİZİNİ

B.	: Bin
Bkz.	: Bakınız
Bs.	: Basım/Baskı
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
Edt.	:Editör
Fak.	: Fakültesi
Hız.	: Hazreti
Haz.	: Hazırlayan
Neş.	:Neşriyat
S.	: Sayfa
Ts.	:Tarihsiz
Üniv.	: Üniversitesi
Vb.	: Ve Benzeri
Vd.	: Ve Diğerleri

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	iv
Kısaltmalar Dizini	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
GİRİŞ	1
I. Araştırmanın Problemi.....	2
II. Araştırmanın Önemi ve Amacı.....	3
III. Araştırmada Kullanılan Yöntem ve Kaynaklar.....	4
IV. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	5
V. Bu Alanda Yapılan Benzer Çalışmalar	5
VI. Yaşar Nuri Öztürk'ün Hayatı ve Eserleri.....	6
BİRİNCİ BÖLÜM.....	10
1. YAŞAR NURİ ÖZTÜRK'ÜN DİN ANLAYIŞI.....	10
1.1. Din Kavramı.....	10
1.2. Şirk Kavramı.....	15
1.3. Tevhit Kavramı	25
1.4. Toplumsal Hayatta Din	28
1.5. Toplumsal Hayatta Kullanılan Dinî İfade ve Semboller	35
1.6. Kur'an'ın Toplumsal Hayattaki Önemi.....	40
1.7. Hz. Muhammed'in ve Sözlerinin Toplumsal Hayattaki Yeri	43

İKİNCİ BÖLÜM.....	47
2. YAŞAR NURİ ÖZTÜRK DÜŞÜNCESİNDE DİNİ İSTİSMAR ELEŞTİRİSİ.....	47
2.1. İstismar ve Din İstismarı Kavramları.....	47
2.2 Yaşar Nuri Öztürk'te Dindar ve Dincilik Kavramları.....	48
2.3. Yaşar Nuri Öztürk'e Göre İstismar Edilen Temel Dinî Unsurlar	62
2.3.1. Allah.....	63
2.3.2. Kur'an	67
2.3.3. Peygamber	74
2.3.4. Hadis	82
2.3.5. İbadet.....	84
2.4. Yaşar Nuri Öztürk'e Göre Dincilerin Din İstismarı Yapmak İçin Kullandıkları Kılıflar	96
2.4.1. Anadilde İbadeti Yasaklama.....	96
2.4.2. Uydurma Hadisler	101
2.4.3. Kutsal Kişiler veya Kurumlar Uydurma.....	105
2.4.4. Mişnacılık.....	116
2.4.5. Ulema Sınıfı	121
2.4.6. Fırkalara Ayrılma	124
2.4.7. Dar'ul-harb ve Dar'ul-İslâm ayrımı	128
2.4.8. Aforoz Etme	133
2.4.9. Fetişizm Denilen Din Kutsalları Uydurma.....	136
2.4.10. Şefaat.....	138
2.4.11. Müslüman Olmakla Kurtulma Düşüncesi	141
2.4.12. Kadercilik	144
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	148

3. DEİZMİN ARKA PLANI VE YAŞAR NURİ ÖZTÜRK DÜŞÜNCESİNDE DEİZM.....	148
3.1. Felsefi Bir Kavram Olarak Deizm	148
3.2. Antik Yunan Düşüncesinde Deizm.....	151
3.3. İslâm Düşüncesinde Deizm İddiaları	153
3.3.1. Ravendi’de Deizm İddiaları	154
3.3.2. Ebu Bekir er-Râzî’de Deizm İddiaları.....	158
3.4. Yaşar Nuri Öztürk Düşüncesinde Deizm	161
3.4.1. Yaşar Nuri Öztürk’ün Deizm Tanımı.....	163
3.4.2. Dinî İstismara Tepki Bağlamında Deizm	166
3.4.3. Kur’an ve Deizm	175
3.4.4. Öztürk’e Göre Deizme Kapı Aralayanlar.....	177
3.4.5. Deizmin Geleceği.....	182
3.4.6. Deizm Düşüncesi Bağlamında Öztürk’ün Dinler Arası Diyalog Değerlendirmesi	184
3.4.7. Deistlerin Ölümünden Sonraki Durumları	189
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	196
KAYNAKÇA.....	200
ÖZGEÇMİŞ	212

GİRİŞ

Din ve inanç insanoğlunun varoluşu ile beraber gerek toplumun gerekse de insanın hayatını etkileyen önemli bir unsur olarak varlığını devam ettirmektedir. İnsanlık tarihinde farklı boyutları ve mahiyetleri ile birçok din, inanç ve kutsal sayılan akım ve düşünceler ortaya çıkmıştır. Zira din olgusu tarihi süreçte hem düşünsel hem de pratik hayatta ihtiyaca binaen meydana çıkmış ve birçok alanda insan hayatına anlam vermeye ve katkı sunmaya çalışmıştır. Her ne kadar mahiyetleri itibariyle birbirinden farklı olsa da düşünsel, psikolojik ve fitrat açısından din genel olarak var olanı anlama açısından yaratıcıya ulaşma, hayatın anlamı, varoluşun gayesi, evrendeki hadiselerin dayanağı açısından insanoğluna önemli ve tatminkâr cevaplar sunmaya çalışmıştır.

Bireysel manada, dinin düşünsel ve psikolojik etkisinin yanında toplumsal açıdan da dinin sosyolojik boyutları ve etkileri karşımıza çıkmaktadır. Zira din olgusu toplumun şekillenmesinde önemli bir role sahiptir. Öyle ki toplumsal yapılar ve değerler din ve inançtan etkilendikleri gibi din ve inancın da zaman içerisinde toplumsal değerler ve kültürden etkilendiği görülmektedir. Bu açıdan bir toplumun ahlâkî yapısı, örf ve gelenekleri, kültürü gibi birçok toplumsal unsur ile ekonomik ve siyasi yapı da din ve inancın etkisinde kalabilmektedir. Bunun yanında bir toplumun örf adet, gelenek gibi unsurları da zamanla dinî bir unsura dönüşebilmekte veya dinle iç içe geçebilmektedir. Bu açıdan baktığımızda din ile toplumsal değerler, ekonomi, siyaset ve ahlâk ilişkisi gibi birçok alan ve sorun ortaya çıkmaktadır. Buradan hareketle de kutsal olan ile insanî ve toplumsal olan arasındaki ilişkinin boyutu ile bu ikisi arasındaki ilişki neticesinde ortaya çıkan problemlerle karşılaşmaktayız. Bütün bunların yanında zaman içerisindeki toplumsal, ekonomik, siyasal, teknolojik, düşünsel ve ideolojik değişimler neticesinde farklı dinî anlayış ve yaşayışların ortaya çıkması ile beraber dinin mahiyeti ile özüne dair yeni tartışmalar ortaya çıkmaktadır.

Din ve inancın toplumsal etkisi bağlamında siyaset, ekonomi, hukuk gibi aygıtlarla olan ilişkisi neticesinde gerçek işlevi ve mahiyeti dışında bir çıkar aracı olarak kullanılması hususu da din-toplum, din-birey ilişkisi bağlamında bir diğer problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerek dinin insan üzerindeki etkisi, gerekse de olması gereken işlevi açısından din bir sorgulanma alanına çekilmekle karşı karşıya kalmaktadır. Öyle ki dinin toplumsal hayatın birçok alanına olan etkisi tarih boyunca her dönemde dinin ve dinî değerlerin inananların saf duygularının suiistimal edilip siyasi, politik, ekonomik vb. çıkarlar için kullanılarak sömürülmesine neden olduğu gözlemlenmiştir.

Yaşar Nuri Öztürk; din olgusu, din-toplum ilişkisi, dinin özü ve mahiyeti, dinî istismar ve bunun neticesinde ortaya çıkan dinî ve inançsal problemler üzerinde çalışmalar yapmış olan son dönem İslâm düşünürü - ilâhiyatçı ve teolog olarak karşımıza çıkmaktadır. Öztürk ilgili konularda birçok eser kaleme almış, birçok program yapmış ve değişik mecralarda buna dair görüşlerini ortaya koymuştur. Onun temel iddiası genel olarak dinin, özelde ise İslâm'ın zaman içerisinde toplumsal etkileşim bağlamında özünden koparıldığı, siyaset ve ekonomi gibi alanlarda istismar edildiği ve bunun neticesinde ise dinî bir zümrenin türediği ve bu zümrenin din adı altında dine zarar verdiğidir.

Bu çalışmamızda ilk önce din olgusunu ele alıp din istismarına en çok karşı çıkan araştırmacılardan biri olan Öztürk'ün din anlayışı ortaya konulacaktır. Daha sonra Öztürk'ün dinî istismara dair görüşleri ve eleştirileri ele alınacaktır. Son olarak da dinî anlayış ve din istismarı bağlamında Öztürk'ün deizm anlayışı irdelenecektir.

I. Araştırmanın Problemi

Bu tezimizin araştırma problemi; Öztürk'ün din anlayışının mahiyeti, onun hurafelerden arındırılmış saf bir din görüşü ortaya koyarken din istismarına yönelttiği eleştirilerin ne olduğu, buradan hareketle de onun, Tanrı'yı sırf var olması ve yaratması itibarıyla ele alan deizme nasıl baktığı ve onun din anlayışı ile deizm arasında nasıl bir irtibat olduğunu irdelemeye

çalışmaktır. Başka bir deyişle biz bu çalışmamızda: “Bir din âlimi ve fikir adamı olan Öztürk’ü, tek tanrılı bir dine inanmasına rağmen deistleri haklı görmeye iten sebepler nelerdir?” sorusunun cevabını bulmaya çalışacağız.

Bu çalışmada cevabı aranacak temel sorular genel itibariyle şunlardır:

Öztürk’ün din anlayışı nasıldır?

Öztürk tevhit kavramını nasıl ele almaktadır?

Öztürk’ün Kur’an anlayışı nasıldır?

Öztürk hadis ve sünnete nasıl yaklaşmaktadır?

Öztürk’ün din istismarı anlayışı nedir?

Öztürk düşüncesinde istismar edilen temel dini kavramlar nelerdir?

Öztürk’e göre dinin istismar edilen temel alanları nelerdir?

Öztürk’ün deizm anlayışı nedir?

Klasik deizm ile Öztürk’ün deizm anlayışı arasındaki fark nelerdir?

Din istismarından dolayı deizme olumlu yaklaşmak mümkün müdür?

II. Araştırmanın Önemi ve Amacı

Yaşar Nuri Öztürk İslam düşüncesi üzerine çalışmalar yapmış olan son dönemin önemli ilahiyatçılarından biridir. Dindeki kaynak çokluğunu kesin bir şekilde reddeden Öztürk, dinin ancak tek bir kaynağının olabileceğini ve bunun da ancak ve ancak Allah’ın kendisi olduğunu vurgulamaktadır. Dinde Allah’tan başka kaynak aramanın şirk ve aldanış olduğunu düşünen Öztürk, çağdaş ve yenilikçi bir bakış açısıyla dini yorumlamaya çalışmıştır. Birçok eleştiriye rağmen onun eserleri gerek Türkiye de gerekse dünya çapında çok rağbet görüp sürekli okunup tercümeleri yapılmaktadır. Bu tez, Öztürk’ün din anlayışını ve buna bağlı gelişen deizm düşüncesinin dinî ve felsefi düşünsel arka planını irdeleyerek ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Öztürk, Time Dergisi’nin “20. Yüzyılın En Önemli Kişileri” anketinde “En Önemli Bilim Adamları ve Islahatçılar” listesinde, 2001 yılı itibariyle dünya kamuoyunca belirlenmiş yüz ismin ilk onu arasında yer

almıştır (Karadut, 2017, s. 169; “Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk ölüm yıl dönümünde anılıyor - Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk kimdir, ne zaman öldü?”, 2020). Öztürk düşünceleri ve eserleri sayesinde gerek ülkemizde gerek dünya kamuoyunda ölümünden sonra bile sık sık anılan insanlardan biridir.

Derin bir fikir yapısına sahip olan Öztürk, değişik üniversitelerde yapılan Türkçe, Almanca, İngilizce, Fransızca tezlerle incelenmiştir. (“Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk ölüm yıl dönümünde anılıyor - Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk kimdir, ne zaman öldü?”, 2020). Kendi düşüncelerinin oluştuğu ve yaşadığı ülke olan Türkiye’de altmışa yakın eseri, birçok bildiri ve makalesi bulunan Öztürk ile ilgili şu ana kadar dört yüksek lisans tezi hazırlanmıştır.

Bize göre İslam düşüncesinde ortaya koyduğu farklı bakış açısı ile tanınan Öztürk’ün din anlayışını özellikle dinin istismar edilmesi bağlamında ortaya koymaya çalışması büyük bir önem arz etmektedir. Dolayısıyla bu tez, Öztürk’ün din anlayışını, dinî istismar eleştirisini ve buna bağlı gelişen deizm düşüncesini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

III. Araştırmada Kullanılan Yöntem ve Kaynaklar

Bu çalışmada ilk olarak Öztürk’ün eserleri ile ilgili kapsamlı bir literatür taraması yapılacaktır. Yazarın çalışmamız ile ilgili görüşleri sentez edildikten sonra ilgili fikirleri sistematik ve anlamlı bir şekilde bir araya getirilip ortaya konulacaktır. Tezin yazımı esnasında genel olarak tümdengelimsel bir metot izlenecektir. Akabinde ise değerlendirme, yorumlama ve sonuç çıkarma tekniğiyle düşünürün görüşlerine yer verilecektir.

Çalışmamızda, Öztürk’ün konumuzla alakalı olarak bizzat kaleme aldığı eserler ana kaynaklarımızı oluşturacaktır. Bu eserlerde özellikle din anlayışı, din istismarı ve deizm hakkındaki başlıklar yol haritamız olacaktır. Aynı şekilde, Muhammed Nur Doğan’ın Öztürk ile yaptığı röportajlardan, Can Karadut ve Hulki Cevizoğlu’nun televizyon programlarının sonraki süreçte kitaplaştırılmış hali olan kitaplardan yararlanılacaktır. Bunun yanında tezimizin içeriğinin inşasında destekleyici mahiyette olmak üzere “din, din

istismarı, din anlayışı, deizm” gibi alanlarda yazılmış eserler de başvuracağımız kaynaklar arasında yer alacaktır.

IV. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Öztürk, genel olarak ilâhiyatçı bir düşünür olmakla beraber, hukuk, tasavvuf ve tefsir gibi birçok alanda eserler kaleme almıştır. Bunun yanında o, dinî meselelere laik ve bilimsel bir perspektiften bakan bir teologdur. Bu açıdan Öztürk çok yönlü bir şahsiyet olarak karşımıza çıkar.

Biz bu çalışmamızda genel itibariyle Türkiye’de bir ilâhiyatçı kimliğiyle din istismarına en çok karşı çıkan araştırmacılardan biri olan Öztürk’ün din anlayışı ve buna bağlı olarak deizme bakışına odaklanacağız.

Bu çalışmamızda Öztürk’ün din anlayışının mahiyeti, onun hurafelerden arındırılmış saf bir din görüşü ortaya koyarken din istismarına yönelttiği eleştirilerin ne olduğu, buradan hareketle de onun Tanrı’yı sırf var olması ve yaratması itibariyle ele alan deizme nasıl baktığı ve onun din anlayışı ile deizm arasında nasıl bir irtibat kurduğunu sorgulamaktır. Yani çalışmamız daha çok Öztürk’ün din ve Tanrı anlayışı, din istismarı ve deizm konularındaki görüşleri ve bu görüşlerin birbiri ile olan ilişkileri ile sınırlandırılacaktır. Böylece Din felsefesi alanına cüzi de olsa bir katkı sağlamış olacağız.

V. Bu Alanda Yapılan Benzer Çalışmalar

Öztürk, dini meselelere farklı bir bakış açısıyla yaklaşan önemli bir düşünür ve teolog olmasına rağmen akademik çevrede onunla ilgili çalışmalar çok az yapılmıştır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla şimdiye kadar Şırnak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Ana Bilim Dalı Hadis Bilim Dalı’nda Turan PADAK tarafından hazırlanan “Yaşar Nuri Öztürk’ün Hadis ve Sünnet Hakkındaki Görüşleri” adlı yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı’nda Ayşe Esra ÖZCAN tarafından hazırlanan “İslâm’ın Türkiye’deki Yeni Görünümleri: Yaşar Nuri Öztürk Örneği” ve Bayburt Üniversitesi Lisansüstü

Eğitim Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Ana Bilim Dalı'nda Mustafa YILMAZ tarafından hazırlanan “Yaşar Nuri Öztürk'ün Kur'an Anlayışı” adlı yüksek lisans tezleri Yaşar Nuri ile ilgili yapılmış olan akademik çalışmalardır.

Bu çalışmaya başladığımız tarih itibariyle Öztürk ile ilgili olarak din felsefesi alanında herhangi bir akademik çalışma yapılmamıştı. Fakat biz çalışmamızı yaparken Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Muzaffer Ege AKINCI, “*Yaşar Nuri Öztürk'ün Deizm Anlayışı*” adlı yüksek lisans tezini yapmıştır.

VI. Yaşar Nuri Öztürk'ün Hayatı ve Eserleri

Yaşar Nuri'nin yedi sekiz kuşak önceki dedeleri Bağdat'tan Malatya'ya gelmiş, oradan da Karadeniz sahillerine gelip yerleşmiştir. Öztürk, Bayburt'un Tahsini köyünde (Cevizoğlu, 2002, s. 4) 5 Şubat 1951 yılında (“Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk ölüm yıl dönümünde anılıyor - Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk kimdir, ne zaman öldü?”, 2020) Trabzonlu tüccar bir baba ile aslen Erzurumlu bir annenin evladı olarak dünyaya gelmiştir. Üç yaşında Kur'an okumaya başlayan Öztürk, Arapça ve Farsça eğitimini de küçük yaşlarda almakla birlikte birçok tasavvuf şiirini de küçük yaşlarda ezberlemiştir (Doğan, Haziran 1998a, ss. 8-9). İlkokul eğitim seviyesini oğlunun seviyesine göre düşük derecede gören babası, Öztürk'e bizzat hocalık yaparak okuma yazma öğretmiş, onu ilkokula göndermemiştir (Cevizoğlu, 2002, s. 7; Karadut, 2017, s. 289). Dokuz yaşında hafızlığını bitiren (Karadut, 2017, s. 16) Öztürk, babasının çok sistemli bir şekilde çocukluğunda ve gençliğinde sabah namazından bir buçuk saat önce onu kaldırarak eğitim verdiğini belirtir (Cevizoğlu, 2002, s. 12). Bunun dışında Tokat Turhal'da bir sene Gürcü Mehmet Efendi'den, on sene de Trabzon Of'ta Cansız Hoca'dan ders alan Öztürk (Doğan, Haziran 1998a, ss. 10-11), ilkokulu dışarıdan bitirip Trabzon İmam Hatip Lisesi'nden 1968 yılında birincilikle mezun olmuştur. Bolu'da vaizlik yaparken İstanbul Üniversitesi İslâm Enstitüsü'nü ve Hukuk Fakültesi'ni bitirmiş, aynı zamanda bu süre zarfında kitap ve yazılar yazmıştır (Doğan, Haziran 1998a, ss. 10-31). İstikbal

vadeden bir avukat olmasına rağmen Öztürk babasının “hangi işi iyi yapıyorsan onu yap”, tavsiyesiyle yola çıkarak meslek tercihinin ilâhiyatçı yazar olma yönünde kullanmıştır (Cevizoğlu, 2002, s. 6). Öztürk, on iki yıl Diyanet İşleri Başkanlığında imamlık ve vaizlik gibi görevlerde bulunduktan sonra 1981 yılında Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı İslâm Felsefesi alanında “*Kuşadalı İbrahim Halveti (Hayatı, Tasavvufi Düşünceleri, Mektupları)*” konulu doktorasını tamamlamıştır. 1986'da aynı alanda doçent olan Öztürk; Balkanlar, Orta Doğu, ABD, Avrupa, Güney Kore, Japonya ve Afrika ülkelerinde kendi alanında akademik araştırmalar yapmıştır. Ayrıca bir ara Fransa'da Grenoble Üniversitesi'nde çalışmıştır. Çalışmaları başta Türkçe olmak üzere Arapça, Farsça, İngilizce ve Fransızca dillerinde yayımlanan yazarımız New York'ta “İslâm Düşüncesi ve Çağdaş Sûfî Düşünce” derslerini de okutmuştur (“Yaşar Nuri Öztürk kimdir, nereli? Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk ne zaman öldü? İşte, Yaşar Nuri Öztürk biyografisi”, 2021).

Judo ile ilgilenen (Cevizoğlu, 2002, s. 12) Öztürk, 3 Kasım 2002 seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisi'nden İstanbul milletvekili olarak TBMM'ye girmiştir. Daha sonra CHP'den istifa ederek 16 Şubat 2005'te Halkın Yükselişi Partisi'ni kurup bu partinin genel başkanlığını dört yıl boyunca sürdürmüştür. Fakat 19 Ekim 2009 tarihinde genel başkanlıktan istifa ederek aktif siyasî hayatına son vermiştir (“Yaşar Nuri Öztürk kimdir, nereli? Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk ne zaman öldü? İşte, Yaşar Nuri Öztürk biyografisi”, 2021).

1993-2002 yılları arasında İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi kurucu dekanlığını yapan Öztürk, yaşamı boyunca çeşitli üniversitelerde öğretim üyesi ve dekan olarak görev yapmıştır. Öztürk, İlahiyat meselelerine farklı yaklaşımı, laik bir Müslüman ve medyatik bir ilahiyatçı olması hasebiyle; sosyete müftüsü, Moon tarikatı üyesi, mason olmak şeklindeki birçok iddiayla yüz yüze kalmıştır. Bu iddialara cevap veren Öztürk; Anadolu'nun en ücra köşeleri dâhil kendisine imkân verilen her yerde insan ve din ayrımı yapmadan konuştuğunu belirterek bu yönünün farklı yerlere çekildiğini, sürekli bir şekilde bazı kişilerce konuştuğu yerlere göre

etiketlendiğini ve bu iddiaların hiçbirinin doğru olmadığını, dedesinin Nakşi şeyhi olmasından ötürü Nakşi ekolünden gelmek dışında her hangi bir derneğin, vakfın veya fikrin üyesi olmadığını sadece İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı ve Trabzonspor'un lisanslı sporcusu olduğunu söylemiştir (Cevizoğlu, 2002, ss. 9-19). Martin Luther gibi bir reformcu olduğu iddiasına; Kur'an'da deforme olmuş bir şeyin olmadığını söyleyerek Kur'an dininin reforma ihtiyacı olmadığını, kendisinin eleştirdiği şeyin de Kur'an değil, Kuran'ın yerine oturtulmaya çalışılan görüşler olduğunu belirtmiştir (Cevizoğlu, 2002, ss. 9-19).

Öztürk, kendisini seven halk kesimine asla kayıtsız kalmamış bir nevi gücümü sizin ilme acıkmanızdan alıyorum demiştir. Öyle ki "Halkın Diliyle Yaşar Nuri (Neler Söylediler)" adlı eserde 1988-1989 yıllarında kendisine övgü, soru ve hakaret içerikli yazılmış yüzlerce mektup vardır (S. Ö. C. Öztürk & Öztürk, 1998). Bunun dışında Öztürk, birçok muasırının kalemıyla de eleştirilmiş, fikirlerinin tutarsız olduğu söylenmiştir (Önder, 2001).

22 Haziran 2016 Çarşamba günü İstanbul'da hayatını kaybeden Öztürk'ün ("Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk ölüm yıl dönümünde anılıyor - Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk kimdir, ne zaman öldü?", 2020) toplamda kırk bin sayfayı geçen (Karadut, 2017, s. 243) bir literatür kaleme almıştır. Onun başlıca eserleri şunlardır: *"Kur'an'ı Tanıyor musunuz? Din Maskeli Allah Düşmanlığı "Şirk" ve Şirke Tepkinin Felsefeleşmesi: "Deizm", Allah ile Aldatmak, Türkiye'ye Mektuplar, Asr-ı Saadet Şehitleri, Kur'an'ı Anlamaya Doğru, 400 Soruda İslam, Ehl-i Beyt'in Annesi Hazreti Fatıma, Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meali, Kur'an-ı Kerim Meali, Kur'an Açısından Küresel Afetler, Kur'an'ın Öğrettiği Dualar, Atatürk'ten Sonraki CHP, Batı Sömürgeciliği ve İslam Dünyası, Anadilde İbadet Meselesi Çiğnenen Bir Kitle Hakkın Savunulması, Kur'an Açısından Şeytancılık, Cevap Veriyorum 1, Cevap Veriyorum 2, İslam Nasıl Yozlaştırıldı Vahyin Dininden Sapmalar, Hurafeler, Bid'atlar, Depremi Gösterdikleri, Kur'an'ın Temel Kavramları, Kur'anın Temel Buyrukları, Kur'an'daki İslam, Fatıha Suresi Tefsiri, Kur'an Verileri Açısından Laiklik, Tasavvuf ve Tarikatlar, Kendi Dilinden Hz.Muhammed, Ses Bir Gün Yankılanır, Halkın Yükselişi Hareketi, İslam*

Dünyasında Akıl ve Kur'an Nasıl Dışlandı?, Tarihi Boyunca Bektaşilik, Tasavvufun Ruhu ve Tarikatlar, Mevlana ve İnsan, Kur'an ve Sünnete Göre Tasavvuf, Kur'an Penceresinden Kurtuluş Savaşı'na Bir Bakış, Asrı Saadetin Büyük Kadınları, Yeniden Yapılanmak Kur'an'a Dönüş, Din ve Fıtrat, Çıplak Uyarı, Kur'an Açısından Küresel Afetler, Arapçılığa Karşı Akılcılığın Öncüsü: İmamı Azam Ebu Hanife, İmamı Azam Savunması, Kur'an'ın Yarattığı Mucize Devrimler, İnsanlığı Kemiren İhanet Dincilik, Maun Suresi Böyle Buyurdu, Enel Hak İsyanı Hallâc-ı Mansur, Arapçılığa Karşı Akılcılığın Öncüsü İmamı Azam Ebu Hanife, Kur'an-ı Kerim'de Lanetlenen Soy, Emevî Dinciliğine Karşı Mücadelenin Öncüsü Ebu Zer, Kur'an Verileri Işığında Tasavvuf ve Tarikatlar, Tanrı'dan Başka İnsanüstü Tanımayan İnanç Deizm, Ehlibeytin Annesi Hz.Fâtıma, Türkiye'ye Mektuplar, Saltanat Dinciliğinin Öncüsü Firavun, Kur'an Verilerine Göre Kötülük Toplumu, Kur'an-ı Kerim'de Lanetlenen Soy, İslam'da Büyük Günahlar, Kur'an Penceresinden Özgürlük ve İsyân, The Eye of The Heart, Büyük Türk Mutasavvıfı Muhammed Teyfik Bosnevî, Kuşadalı İbrahim Halvetî, Kur'an'ı Anlamaya Doğru."

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YAŞAR NURİ ÖZTÜRK'ÜN DİN ANLAYIŞI

1.1. Din Kavramı

Din ve inanç, insanoğlunun varoluşu ile beraber gerek toplum gerekse de insanın hayatını etkileyen önemli bir unsur olarak varlığını devam ettirmektedir. Hiç şüphesiz tarihi süreç boyunca yeryüzünde birçok din ve inanç ortaya çıkmıştır. Dinlerin çeşitliliği ve her dinin farklı boyutlara sahip olması din denen olgunun mahiyeti hususunda da farklı görüşler ortaya çıkardığı için dinin tam ve herkesin kabul edeceği bir tanımını yapmak zordur (Yaran, 2010, s. 12). Zira din için yapılan her tanımın objektif olabilmesi için içerden birinin yaptığı bir tanım olmaması gerekir (Çevik, 2006, s. 15). Din tanımında ortaya konulan çeşitliliğin sebebi din fenomeninin bizzatı kendisinde mevcut problemlerden diğer yandan da tarifleri yapan kişilerin kendi sübjektif görüşlerinden ve din fenomenine bakışlarından kaynaklanmaktadır (Demirci, 2006, s. 409). Mahmut Aydın dini, insanın düşünce ve inanca dayalı değerlendirmelerini ihtiva eden zihinsel fonksiyonlarını, her türlü tavır ve davranışlarını, diğer insanlarla ilişkilerini ve kurumsal yönünü ifade eden; sosyal yapısını belirleyen ve disiplin altına alan bir sistem şeklinde tarif etmektedir (M. Aydın, 2010, s. 26). Öztürk'ün en çok etkilendiği isimlerden biri olan Hüseyin Atay ise, din kurumunun insanlık tarihi kadar eski olduğunu belirterek; dinde; din ve dünya işi diye iki ayrımın olmadığını ifade eder. Atay'a göre insan, anne karnına girdiği andan itibaren ölene kadar dinin konusunu teşkil eder.(Atay, 2024, ss. 76-77)

Öztürk'e göre din fitratın (yaratılışın) insan hayatıyla ilgili ilkelerinin toplamıdır (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 147, 2019b, s. 463). Yani Kur'an dini insanın doğasında bulunan bütün beşerî sübjektifleri aşan ve insana insan olduğunu hissettiren Yaratıcıya teslimiyet olarak belirtmektedir (Doğan, 1998, s. 47). Bundan dolayıdır ki İslâm kendisini sadece fitratın dini değil, bizzat fitrat olarak tanıtır (Y. N. Öztürk, 2004, s. 253). Doğal olarak din insanoğlunu zora sokan, insana ve yaratılışa ters duran her şeyi reddeden yaşanılması

kolay bir yoldur (Y. N. Öztürk, 2019a, s. 56). Öyleyse dinin ölçülerini din, bizzat kendisi verir. Aksi halde o ölçüler din değil, hurafe olur (Y. N. Öztürk, 2012, s. 225).

Dini insanlara ulaştırılması gereken mesajı baskı ve zorlama içermeden bir ideolojiye dönüştürmeden ulaştırma çabası olarak açıklayan Öztürk'e göre (Y. N. Öztürk, 2019a, s. 200) bir dine inanmak ya da inanmamak din kadar eski bir konuyken din eleştirisi bilimsel anlamda çok yeni bir mevzudur. Öztürk'e göre Kur'an ise dinsel eleştiriye bugüne değin rastlanmamış bir ağırlık ve derinlikte bin dört yüz küsur yıl önce yapmıştır (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 183).

Dinde akıl ile vahyin konumu ikisinin birbiriyle ilişkisi meselesi İslam düşüncesinde tartışma konusu olmuştur. Bu konuda İbn Rüşd hakikatin birliği düşüncesinden hareketle akıl ile vahyin birbiriyle çelişmeyeceğini savunur (İbn Rüşd & Hüseyin Sarıoğlu, 2020, ss. 205-206). Öztürk'e göre de dini de akıllı da yaratarak ikisini de elinde tutan aynı kudret olduğu için din ve akıl arasında bir çelişki olamaz. Bu yüzden de Allah akıllı kullanmaya herhangi bir sınır koymamıştır. Bununla birlikte Allah akıl ve vahiy diye bir ikili yaratıp sonra da bunu bir ikileme çevirmemiştir. Bu Hristiyan kaynaklı bir anlayıştır. Bu anlayışa göre akılla vahiy mukayeseye tabi tutulmalı ve akıl Allah'ı anlamada ikinci sıraya atılmalıdır. Oysa İslâm bu bakış açısının aksine insanı, insana hem lehinde hem de aleyhinde olanı gösteren akla teşvik etmiş ve baskı ve zorlama olmaksızın kulun davranışlarına içten bir istekle sergilemesi anlamında bir serbestlik olan hürriyeti dinin içerisine yerleştirmiştir. Öztürk'e göre bu metotla İslâm'da davranış ve niyet örtüşmesi sağlanır.

“Akıl ile vahyin çelişir gibi görünmesine insan inadı ve aceleciliği sebep olmaktadır” görüşünü savunan Öztürk'e göre bizler sübjektif dürtülerle, acele ederek vahyin ortaya koyduğu esasları hemen anlamak istiyoruz. Bu aceleciliğimizde hâlâ anlayamadığımız ve açıklayamadığımız birçok konunun, yanlış anlatılmasına sebebiyet vermektedir (Y. N. Öztürk, 2019a, ss. 29-33).

Öztürk'e göre tek tip dinin varlığı ve tek bir hayat tarzının varlığı Allah'ın iradesine aykırı değildir. Ona göre şayet böyle olsaydı Allah bunca dinin var olmasına müsaade etmezdi ve dinde ikrahı yasaklamazdı. Bundan ötürü insanların tümünü bir tek inançta toplamak için zorlamak imtihan olgusuna aykırı olduğu için O'na isyandır. Bu bağlamda hürriyetin var olabilmesi ve ikrahın devre dışı olması için tebliğ, olması gerekeni anlatıp ortadan çekilmektir. Oysa din temsilcileri Allah'ın iradesine karşı çıkarak her devirde ve her yerde bütün insanlığı bir tek imanın altında toplayıp bir tek hayat tarzını dayatmak isterler. Allah din sınıfının bütün insanları tek bir dinde toplamak için mücadele edeceğini bildiği için din sınıfına karşı çıkarak, insan özünü zedeleyen dinde zorlamayı peygambere bile yasaklamakla birlikte yalnızca özgür bir şekilde kalbinde Allah sevgisi taşıyanları kurtaracağını da vadetmiştir. Bu öyle bir vaat ki baskı altında inkâr edeni bile kurtarmaktadır (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 234-237).

Kendi tarihini peygamberi ve kutsal kitabıyla değil; ilk insan olarak kabul ettiği Hz. Adem'le başlatan İslam, kendisini insanlık tarihiyle özdeş olarak ilk ve son din (primordial din) görür. Dr. Ali Şeriati de bu durumu şu şekilde izah eder, “Her ne kadar her bir nebi, yeni kitap getirmiş olsa bile; hiç biri yeni bir dinin kurucusu olmamıştır. Kitap, dinden ayrıdır. Kitap yeni bir şeriât getirir, yeni bir din değil. İslam'ın nazarında birden fazla din yoktur. Zira din, birkaç tane değil tektir; o da İslâm'dır” (Şeriati, Tarihsiz, s. 308). Öztürk de Şeriati'nin bu sözlerine benzer minvalde bir din anlayışı çizer. Onun düşünce yapısına baktığımızda dinde asıl olan Allah'a inanç ve ahlâki davranışların insanın hayatında olmasıdır. O, dinde ibadetin olmazsa olmaz şart olmadığını ifade eder. Öztürk' e göre Kur'an'ın getirdiği din “tamamen yeni” olmaktan çok, tüm peygamberlerin getirdiği gerçekleri ifsat ve istismarlarla yozlaştırarak bu gerçekleri tepetaklak eden şirki-dinciliği ıslah edip tekrardan gerçek dini hüviyetine kavuşturan bir dindir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 189). Kur'an bu inkılabı ise Mekkeli müşriklerin kullandığı kelimelere yeni anlamlar vererek yapmıştır, bu bağlamda Kur'an'ın ıslah ettikleri, yeni getirdiklerinden fazladır (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 191-193).

Öztürk, dinde söz sahibinin kim olduğu hususunda ise şöyle söylemektedir: *“Din adına hüküm ve söz yetkisi sadece Allah’ındır. Allah bu yetkisinden kaynaklanan verileri vahyin açıklamaları halinde Kur’an’da toplamış ve insanlığa ‘kuşkusuz, çelişmesiz, açık, kesin, ayrıntılı bir kitap’ göndermiştir. Dinin içeriğini ve çerçevesini Kur’an belirler. Bunun dışında hüküm kaynağı aramak aldanış, kabullenmekse şirktir.”*(Y. N. Öztürk, 2019b, s. 33). Başka bir deyişle dinin sahibi Allah olduğu için sınırını ve kapsamını insanoğlu değil, Allah belirler (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 460, 2019a, ss. 24-25). Bu yüzden Öztürk’e göre İslâm dininde insanoğluna din konusunda Allah ile en küçük bir ortaklığa bile izin verilmez (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 147). Bundan ötürü dinin Allah’a özgülenmemesi ve dinin inkâr edilmesinin farklı olduklarını belirten Öztürk’e göre, dini inkârda karşımıza çıkan kurtuluşu mümkün kılan inkârken Allah’a özgülenmeyen dinde karşımıza çıkan insanın kurtuluşunu imkânsızlaştıran da şirktir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 466).

Dinin bir yaşam şekli olduğunu belirten Öztürk’e göre dinin inkârı da sözle değil davranışla olur. Bundan dolayıdır ki dinin savunuculuğunu yapanlar bile ibadetlerine riya karıştırarak veya kamu hak ve imkânlarının ait olduğu yere ulaşmasına engel olarak davranışlarıyla dini inkâra girebilirler (Y. N. Öztürk, 2004, s. 43).

Öztürk’e göre dinin insanı mutlak hayra götürmesi için olmazsa olmaz üç unsuru olmalıdır. Birincisi ilâhî konum, ikincisi işletilen akıl ve üçüncüsü ise özgür iradedir. Ona göre özünde bu üç değere sahip olmasına rağmen İslâm dinini Müslümanlar bu üç alanda yıkmışlardır. Bunlardan ilki, Müslümanlar dini Kur’an’dan kopararak ilâhî konumundan ederek onu yarı ilahlı bir din konumuna çevirmişlerdir. Diğer ikisi ise akli devre dışı bırakarak ve din hayatını özgür iradeyle yaşanan ve yaşanmayan bir hayat olmaktan çıkararak da baskıların, aldatmaların, yönlendirmelerin tasallutu altında mahvetmişlerdir (Y. N. Öztürk, 2019a, ss. 36-37).

Öztürk dinci kesimin, din ve diyanete aynı anlamları vererek, İslâm dinini yorumlamaya çalıştıklarını belirtir. Fakat Ona göre İslâm’ın kendisinde içtihat, te’vil olmaz. İslâm, yalnızca Kur’an’dan oluşur. İslâm’da yorumun

olduğu alan toplumsal farklılıkları barındıran uygulama alanı olan diyanettir. Burada âlimler fıtrat kanunlarının kendi coğrafyalarında yansımalarını, yaşanma durumlarını konuşur ki bu söylemlerin hiçbirisi de evrensel olan vahyin yerini tutmaz. Unutulmamalıdır ki yerel olan tüm yorumlar zaman değiştikçe değişir ve yok olur. Oysa İslâm; hiçbir coğrafya, tarih, kültür ve millet ile sınırlanamayacak kadar evrenseldir. O, tüm insanların dinî olması hasebiyle, insanın olduğu her yerde var olabilir. Bu bağlamda İslâm, Kuran dışında hiçbir şartla sınırlandırılmayacağı gibi; hiçbir toplumu, çağı, milleti de düşman kabul edip tümüyle de reddetmemiştir. O, toplumlardaki güzel değerleri kucaklarken, yanlışları da düzeltmiştir (Doğan, 1998, ss. 47-48; Y. N. Öztürk, 2019a, s. 26). Allah insan ile uğraşmak için değil, insanı insan yapmak için din göndermektedir (Doğan, 1998, s. 49). Zaman değiştiğine göre hükümlerin de değişmesi kaçınılmaz ise de Kur'an'ın evrensel ilkeleri değişmez, beşeri bir kurum olan fıkhnın hükümleri ise değişir. Beşeri bir kurumu tanrısal bir kuruma dönüştürüp, söylediği her şeyi yaparak her yorumunu dokunulmaz kılmak çok büyük bir zulümdür (Y. N. Öztürk, 2004, s. 110, 2019a, ss. 25-26). Bu zulmü ilk fark edip başkaldıranlar da bugün tabulaştırdıkları İslâm âlimleridir. Onlar, içtihadın zaman ve mekâna göre değiştiğini bilen ve bunun olmasını isteyen öncülerdi (Y. N. Öztürk, 2019a, s. 27). Başka bir deyişle; Vahiy alanı içindeki bir konuda reformdan söz etmek ve bunda ısrar etmek ne kadar anlamsız ve tehlikeli ise; örf ve yorum alanı içine giren bir konuyu çeşitli oyunlarla vahiy alanı içine çekerek ıslah ve müdahale dışı tutmak da o derece anlamsız ve tehlikelidir. Bunların her biri insan hayatını bir başka yönden tehdit eden tehlikelerdir (Y. N. Öztürk, 2019a, s. 28).

Öztürk'e göre İslâm insanın Allah ile ezelden başlayıp, dünya hayatı boyunca sürüp ve sonrasında da devam edecek olan ilişkidir. Bu ilişki, zaman ve mekân icaplarına uygun olarak değişik adlarla anılmış olsa da İslâm, evrensel yaratılış dininin genel adıdır. Öztürk'e göre Kuran'da kastedilen evrensel yaratılış anlamındaki sünnetullah da yaratanın ve yaratılanların aynı anda uydukları ortak kanunlar yani bir yaratılış düzenidir (Y. N. Öztürk, 2019a, ss. 39-41). Öztürk bunu farklı bir şekilde şöyle ifade etmektedir:

“Kur’an’da huzur, barış, güven anlamına gelen İslâm kelimesinin biri geniş, biri dar olmak üzere iki çerçevesi vardır. Dar anlamıyla İslâm, barış, huzur ve güvene Kur’an ve Hazreti Muhammed öğretisini esas alarak gitmektir. Geniş anlamıyla İslâm ise; ilk insan ve ilk peygamber olan Hz. Adem’den beri dünyanın neresinde ve hangi anlayış adına sergilenir ise sergilensin; Kur’an’dan hareket etmediği halde onun değerlerine uygun olan ve insan gerçeğini insanın mutluluk, barış ve huzurunu amaçlayan her türlü niyet ve gayret İslâm dininin içerisine girer. Zira İslâm Allah’ın dini, Allah da âlemlerin Rabbi olduğuna göre, eğilimi ve geleneksel kabulü ne olursa olsun, barış, mutluluk, güzellik ve bunların arayışı hiç kimsenin tekelinde olamaz. Kur’an ve Hazreti Muhammed de bağınazlık ve despotizm istemeyip bütün insanoğullarını Allah’ın dini olan barış, mutluluk ve huzura katkıda bulunmaya çağırmışlardır. Öyleyse, bütün insanların bu yoldaki katkıları, despotizme kurban edilip dışlanmamalı, aksine takdir edilmelidir.”(Y. N. Öztürk, 2019a, ss. 64-66).

Netice itibarıyla Öztürk’e göre din, insanlara ulaştırılması gereken ilahi mesajı baskı ve zorlama içermeden, bir ideolojiye dönüştürmeden ulaştırma çabasıdır. Buradan hareketle Öztürk bütün iyi, güzel, doğru olan evrensel insani değerler ile ilahi mesajları din yani İslam olarak görmekte ve bunların tarihin farklı dönemlerinde farklı şekillerde tezahürünün mümkün olduğunu belirtmektedir. Bundan ötürü insanların tümünü, bir tek inançta toplamak için zorlamak imtihan olgusuna aykırı olduğu gibi Allah’a da isyandır. Din bir insanın yaşam biçimi olduğu için, bir insanda dinin var olup olmadığı söylemleriyle değil, davranışlarıyla anlaşılır. Bununla birlikte din ve akıl Allah tarafından yaratıldığı için, ikisi arasında bir çelişki olamaz. Dinin ana ve tek kaynağı Kur’an’dır. Kur’an dışında ana kaynak kabul edilen her şey, insanı ve dini yok eden şirke götürür.

1.2. Şirk Kavramı

“Allah’ın zâtında, sıfatlarında, fiillerinde veya O’na ibadet edilmesinde ortağı, dengi yahut benzerinin bulunduğu inanma” (Sinanoğlu, 2010, s. 193) anlamına gelen şirk, Kur’an da Allah’ın affetmeyeceği tek

günah olarak geçmektedir. Öztürk de şirk kavramını hem din istismarının sonucu hem de deizmin sebebi olarak görmektedir. Yani kısacası Ona göre dinciler din istismarı yaptıkları için Allah’a şirk koştukları ve Allah’a şirk koştukları istemeyenler de Allah inançlarını terk etmeden dincilerin zulmünden kaçmak için deizme sığınmışlardır. Öztürk’ün şirke yaptığı ısrarlı vurgular onun Ebubekir Sifil tarafından “Her şeyi şirke dayandırarak mübalağa yapıyor.” şeklinde eleştirilmesine neden olmuştur (Sifil, 2014, s. 26).

Öztürk’e göre kelime-i tevhitle formüllendirilen zıtlıkta kutuplardan herhangi birini gereğince tanımadığınızda ötekini tanımanız mümkün olmaktan çıkar. Bu da sizi o kutupla ilgili tüm tespit, tavır ve eylemlerinizi yanlış yapmaya mahkûm eder. Ona göre İslâm dünyası bugün şirki tanımadığı için tevhit ve onun yansıması olan dinin de tanınması mümkün olmaz. Tevhit tanınmayınca tevhit dininin vaatleri olan bereket, barış, nimet, esenlik, mutluluk insan hayatına giremez (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 22,95). Öztürk’e göre bu gerçeği en iyi bilen Allah, Kur’an’da menfaatçılık ve riya şirki dâhil şirk dininin tüm çeşitlerini deşifre etmiştir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 22,98). Öztürk, şirk koşulan şürekânın cansız değil kendilerine uyulan canlı insanlar olduğunu vurgular (Doğan, 1998, ss. 70-71).

Öztürk şirki şu şekilde dile getirmektedir: “*Tevhit, hayatı yaşayan insanla hayatı veren kudret arasında sürekli bir beraberlik kurar. Buna Kur’an dilinde “ihsan” denir. Her an Allah’ı görüyormuşsun gibi davranmak. Sen O’nu görmüyorsan da O seni görüyor... Şirk, işte bu ihsan bilinç ve yaşayışını zedeleyen veya parçalayan illettir. Bunun içindir ki dini gönderen kudretin en büyük düşman hedefi şirktir. ... Gerçekte ne ateist vardır, ne de dinsiz; sahte ilahlara kul olanlar, sahte dine teslim olanlar vardır. Yani müşrikler vardır...*” (Y. N. Öztürk, 2012, s. 261, 2019b, ss. 21-22).

Ali Şeriatî, birçok farklı unsurun etkisiyle dinin zaman içerisinde yozlaştığı ve tahrife uğradığı düşüncesinden hareketle dini, “şirk ve tevhit” dini olmak üzere ikiye ayırır (Şeriatî, 2013, ss. 10-15). Bütün insanların fitratlarında iki din vardır düşüncesini savunan Öztürk de Ali Şeriatî gibi dini şirk ve tevhit dini olarak ikiye ayırmaktadır. Ona göre insan fitratı, ateizmi

kabule müsait olmadığı için Kur'an hiç kimseyi ateist ilan etmez. Zira ateizm gibi görülen anlayışların esasları bakımından Tanrı kavramı saptırılmış şirk anlayışları olduğunu belirtir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 203). Bundan ötürüdür ki; Kur'an ateizmden hiç bahsetmediği halde; bütün mücadelesini birliğin ihlali demek olan şirke yöneltmiştir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 142). İnsanın varlık yapısı felsefi anlamda bir ateizme uygun olmadığı göz önüne alındığında; bugün ateizm diye anılan olguların tümü, ateist diye anılan kişilerin herhangi “bir son gerçek”i tanımlayıp peygamberlerin sözünü ettikleri tanrıyı dışlamalarıdır (Y. N. Öztürk, 2012, s. 261). Kur'an'da geçen “Dehrilik” kavramının ise; felsefi anlamda bir ateizm değil, ahiret inancı olmayan bir şirk türü olduğunu belirtir. Ona göre Dehriler de kendilerinin Allah tarafından yaratılıp bu dünyaya bırakıldıklarını iddia etmekteledir. Onların inancına göre onları yaratan Allah olmak ile birlikte; Allah onlara müdahale etmiyor ve bu yüzden belli bir zaman sonra insanlar yok olup gidiyor. Bu anlayışta Dehrileri yok eden zaman, Dehrilerin Allah'ın yanına oturttukları yedek ilahlarıdır. Öztürk'e göre Kur'an; zamanın yaratıcısının Allah olduğunu belirterek, hem onların yedek ilahlarının tanrısallığının olmadığını vurgulamakta hem de felsefi anlamda bir ateizmin de mümkün olmadığını belirtmektedir (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 204-205). Bu bağlamda “şirkin” veya “ateizmin” bir dinsizlik olduğunu iddia etmek, büyük bir yanılgıdır. Kur'an, şirki bir din olarak anmakta ve tanıtmaktadır. Şirk, en zorlu ve en köklü bir dindir. Şirk dini, tevhit dininin yozlaştırılmış şekli olduğundan tevhit dini tahrife uğrayınca ortaya şirk dini çıkar. Bu yüzden insanlık tarihinde dinsizlik yok, iki tane din vardır. Bunlardan biri; Allah'ın iradesini yansıtan tevhit dini, diğeri ise; Allah'ın iradesini parçalayıp bölüştüren şirk dinidir. Öyleyse kendi dinleri içinde dindar insanlar olan müşrikler ve ateistler dinsiz insanlar değildir, Hak dinin veya nübüvvetin tanıttığı dinin dışında bir din benimseyen dindarlardır (Y. N. Öztürk, 2004, s. 53, 2019b, s. 99).

Öztürk, insanların tevhit dininden uzaklaşmasına sebep olan unsurların başında metafiziksel bir varlık olarak şeytan ile şeytanlaşmış insanları görür. O Şeytan'ın ateist olmadığını, onun Allah'ın yanında bir ilah olarak anılmak ya da Allah dışında bir mabut yaratmak gibi bir idealinin olmadığını tek

idealinin insanoğlunun Allah'ın güvenine layık bir varlık olmadığını göstermek için Allah'ın dinini tahrif ederek insanoğlunun yedek ilahlara tapınmasını sağlamak olduğunu belirtir. Kur'an'da da “şeytancılık” ifadesiyle kastedilen anlamın, Kur'an dışına çıkmış din, başka bir deyişle şirke düşmek olduğunu belirtir. Bu insanlara da Allah'ın “şeytanın orduları” dediğini belirtir (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 157-159). Öztürk'e göre şeytanın asıl ordusu da kitabın dinsel açıklamalarının altına başka açıklamalar yerleştirerek bunları halka aktaran veya sözün asıl anlamını çeşitli oyunlarla terk ederek vahyi insanın aleyhine işleten kitabı tahrif edici zümre olan din temsilcileridir. Din âlimleri Allah'ın gönderdiğini anlatmayı bırakarak, Allah'ın dini yerine; kendi hesaplarına uyan kendi kurallarını dinselileştirmekle yetinmeyerek dini aslına döndürmeye çalışan peygamberleri, muvahhitleri de dini tahrif eden bozguncular olarak etiketleyip, yolunda gittikleri iblise bile şapka çıkartacak oyunlar sergilemişlerdir (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 160-161). Bu şeytanın yardımcıları yüzünden muvahhitler her zaman azınlık olarak kalmış, insanlığın en büyük beyinleri ve ruhları, bu şeytancıların yaydıkları kötülük ve karanlık yüzünden dine düşman olarak insanoğluna büyük kayıplar verdirmişlerdir. Dinci şeytan uşaklarının insanlığı dinden nefret ettirerek tanımlanamaz büyüklükte suç işlediğini belirten Öztürk'e göre inkârcı ateistlerin günahı bunlarınkiyle asla kıyaslanamaz. Zira ateist yalnızca kendine zarar verirken bunların zulmü herkesi sarmıştır. Öyle ki bunlar, beşerî zaafının sonucu doğan günahları sürekli öne çıkarıp kitleleri bastırarak kendi kozmik cinayetlerini unutturmuşlar ve engizisyon tarzı zulümleriyle en büyük bilim ve düşünce adamlarını din düşmanı haline getirmişlerdir (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 162-163). Bundan ötürüdür ki küfrün kurtuluşu mümkünken; riyaya bulaşan dincinin kurtuluşu mümkün değildir (Doğan, Haziran 1998a, s. 23; Y. N. Öztürk, 2004, s. 58). Öztürk'e göre dinin rotasını saptırıp Allah'ın mutluluk, hayır kurumu olarak gönderdiği dini; karanlık ve kötülük aracına dönüştüren kesim din adamları (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 161-162) olduğu için tanrıya gerçekten inananların, Tanrı'ya giden tüm yolları dinsizlikten fazla kapatan dincilikle mücadeleleri, dinsizlikle mücadeleden önce gelmelidir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 413).

“Kur’an, üretilen bütün değerleri mahveden şirki zulüm olarak ele aldığı için, şirkle mücadele edilmelidir” (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 170-171) fikrini savunan Öztürk’e göre insan eliyle yapıp varlık düzeninde yozlaşma ve yabancılaşmaya sebep olan bütün zulümler, şirkin ürünüdür. Öztürk, bu durumu şu şekilde ifade eder: “*Şirk, büyük bir zulüm olduğu için düşman ilan edilmiştir. Tek ve en büyük düşman, zulümdür, şu veya bu yabancı teoloji veya din değil. Yoksa Kur’an hiçbir inancı düşman ilan etmemiştir. Düşman ilan edilen sadece zulümdür.*” (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 137-138). Öztürk’e göre Müslüman, Kur’an’a iman edebilmek için zulme isyan etmelidir (Karadut, 2017, s. 163). Zulüm ise şeyleri hak etmediği yere koymak veya ait olmadığı yere koymaktır. Bu bağlamda şirk, hem Tanrı’yı olması gereken yere koymadığı için hem de hak etmeyi tanımladığı için zulümdür (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 46, 2019b, s. 496).

İslâm’ın doğru bir şekilde anlaşılabilmesi için, şirkin Kur’an’ın anlattığı şekliyle tanınmasının gerekliliğini vurgulayan Öztürk, İslâm dünyasının tam anlamıyla şirki tanıdığı zaman gerçek İslâm’ı tanıyacağını belirtir (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 12, 93). Aksi halde ona göre din temsilcilerinin uydurduğu “rabler hegemonyası” ile içeriden çürütülmüş ve faturası Allah’a kesilen din, din perdesi altında maskeli bir şirkin hayata ve ruhlara egemen olmasına sebep olacaktır. Öztürk’e göre bu gerçeğin farkında olan çıkarıcılar; sahip oldukları nimetler aracılığıyla bir yandan şirkin tanınmaması için mücadele ederken bir yandan da “İslâm” adı altında uydurdukları dini Müslüman dünyaya yaşatmaktadır. Öyleyse Kur’an müminlerinin en hayati, en büyük ve zorlu seferberliği şirki tanımak olmalıdır. Aksi halde bu müminlerin tüm yapıp ettikleri İslâm adı altında yaşanan şirk olacaktır. Tevhit dininin tümünden ya da kısmen yozlaştırılmasıyla ortaya çıkan ve en kolay ve en sinsi şekilde ilerleyen şirke isyan etmeyen bir benlik tevhitin dostu ve Mümini olamayacağını belirten Öztürk’e göre bu kişi istediği kadar inandığını vurgulayıp ibadet etsin, bir müşrik olmaktan öteye geçemez. Bu yüzdendir ki bu sinsi düşman tarafından kuşatılmak istemeyen her Müminin en temel ve en zorlu vazifesi şirki tanımak ve tanıtmaktır. İnsanoğlu için her devirde gerçeği kabul etnin gerçeği bulmaktan zor

olduğunu belirten Öztürk'e göre; gerçek bulunduktan sonra "gerçek istismarı" süreci başlıyor ve bu süreç gerçeğe, gerçek dışında birçok sahte kimlik yapııştırıyor. Bu yüzden gerçek bulunduktan sonra, onu tahrif etmeden korumak için daha fazla alın teri dökülmelidir (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 11-15).

İslâm ortaya çıkış dönemindeki müşriklerin Allah'a karşı bir tavırlarının asla söz konusu olmadığını belirten Öztürk'e göre; şirk, insanı Allah'a yönelten yolda prim kazanmaktır. Yoksa Allah'ı inkâr değildir (Doğan, 1998, s. 78). Ona göre peygamberlerin atalar dinine ihanet edici olarak etiketlenmelerinin sebebi ise; Allah'ın varlığını ümmetlerine anlatmaları değil, şefaatçiler olarak dine sokulan "alt-ilahlar"ın kabul edilmesine karşı çıkmalarıdır (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 201-203).

Öztürk'e göre İslâm, temel kabullerden en küçük ayrıntılara kadar tüm alanlarda Allah'tan başka hiçbir kudrete teslim olmamaktır. (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 21, 359) Ona göre şirk ise; ne Allah'tan vazgeçmek ne de yedek ilahlardan vazgeçmektir. Başka bir ifade ile Öztürk'e göre şirk, Allah'ı bırakmayı da Allah'ı devre dışı bırakmayı da reddeden (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 126) dünya ve ahirete ilişkin tüm üretimleri boşa çıkaran en büyük beladır (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 23). Öztürk'e göre insanın dünya ve ahiret için ürettiği maddi ve manevi tüm değerleri mahveden şirkin (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 230, 288-289) görüldüğü insanların iç dünyası darmadağın hale gelir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 80). Ona göre şirkin görüldüğü bütün medeniyetler ise ya tamamen yok olarak çöker ya da başka medeniyetlerin sömürüleri altında tarih olurlar (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 231-232).

Şirkin, tevhidi fiilen işlemez hale soktuğunu söyleyen Öztürk'e göre şirk, Cenabı Hakk'ın varlığını değil, faaliyet ve tasarrufunu muattal kılmakta, bu faaliyet ve tasarrufu yedek ilahlar olan aracılar ve şefaatçılar arasında bölüştürmektedir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 92). Yani şirk, Allah'ın yetkilerini Allah dışındaki güçlere veya kişilere vermek veya paylaşmak, dine hüküm eklemek, riyakârlığı din hayatına sokmak için oluşturulan bir yedek ilahlı dindir. Kur'an'da türevleriyle birlikte 150'den fazla yerde geçen şirk

kelimesinin çoğu yerde şimdiki ve geçmiş zaman fiil kalıbıyla geçtiğini belirten Öztürk'e göre bu durum şirkin insanlık bünyesinde sürekli bir faaliyet olduğunu göstermektedir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 26). Öztürk'e göre şirk, oluş diyalektiğinin karanlık ve dikenli yönü olmakla birlikte tek tasarruf ve kudret sahibi Allah'ın iradesi dışında var olmamıştır var olamaz da. Allah'ın merhameti de şirk üzere ölenlere asla uğramayacaktır (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 28). Bunun dışında Allah'ı kabul edip yanlış davrananlar ise varlığını kabul ettikleri rahmet kaynağına sığınabilirler. O, dilerse onları bağışlar, dilerse de hak ettikleri cezayı çektirir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 29).

Öztürk şirki büyük şirk ve küçük şirk şeklinde ikiye ayırır. Şöyle ki şirk, açık ve şuurlu olarak Allah'ın ortağı olduğunu iddia etmek (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 26) şeklindeyse büyük (açık) şirktir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 235). Ulûhiyeti yalnızca Allah'a atfettiği halde; bazı iş ve fiilleri icra ederken Allah dışında kişilerin rızasını da hesaba katma tarzında örtülü ve şuursuzca olursa küçük (örtülü-gizli- maskeli) şirktir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 174, 2019b, ss. 26, 408). İnsanoğlu büyük şirki belli bir süre sonra yenebilmiştir, düşüncesini savunan Öztürk'e göre en tehlikeli şirk olan riyakârlık şeklindeki küçük şirk hep yaşamaktadır ve yaşayacaktır (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 29). Öztürk'e göre günümüzde dünya şirkin pençesinde kıvranırken; tarihin her döneminde peygamberler ve gerçek dindarların yaptığı gibi bugün de zulme, azgınlığa, tağutlara, haksızlığa karşı çıkmak isteyen herkes tarihin en yaman ve inatçı dini olan şirke başkaldırmalıdır (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 24). Ona göre şirkten ve onun sonuçlarından kurtulmak yalnızca tevhidi kabul ve ikrarla mümkündür (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 28). Esas tevhit ve esas tevhit mücadelesi de hem tespiti hem de tedavisi zor olan gizli şirke karşı olmalıdır. Öztürk'e göre açık şirk; Allah'a zatında, sayı bakımından ortak tanımak olduğundan hem tespiti hem de alt edilmesi kolaydır. Gizli şirk ise, Allah'ın tasarruflarına kafa tutmak ve Allah'tan beklenmesi gerekeni başkasından beklemek olduğundan insanın iç dünyasında rahatlıkla saklanabilir, hatta öyle ki insanın kendisi bile bunun farkında olmayabilir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 29).

Tevhidin zedelenmesiyle şirkin birçok farklı türünün oluştuğunu belirten Öztürk; tevhidin tek, şirkin sayısız olduğunu vurgular. (Doğan, Haziran 1998a, s. 28). Aynı zamanda Öztürk Hz. Muhammed'in de ümmeti için, en çok maskeli ve sinsi bir şirk türü olan dincilikten korktuğunu ifade eder (Y. N. Öztürk, 2019a, s. 9).

Şirkin varlık ve oluşun yaratıcı ilkesine ters düştüğünü, insanı desteksiz, yolsuz ve yönsüz bıraktığını, iddia eden Öztürk, yaratıcı şuurla bağı kopan insanın oluşla ahengi bozulduğu için sürekli didiklendiğini ve yozlaşıp yabancılaştığını savunur. Öyle ki ona göre şirk, insanda sonsuzun yerini alacak yapay istekler ve saplantılar oluşturduğu için, denizin ortasında susadıkça kana kana deniz suyu içmeye benzer (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 27-28). Öztürk'e göre; şirk anlayışında Allah ve bilinçli varlık olan din adına Allah yerine hüküm koyan, Allah gibi sevilen; yaklaşımcı, aracı ve şefaatçi diye bilinen şürekâ yan yana zikredilir ve esnam denilen putlar bu şürekâların yalnızca sembolleridir (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 71-73, 108-109).

Şirk algılayışında Allah'a güçsüzlük, yetersizlik atfetme mantığının olmadığını; aksine Allah'a yaklaşma düşüncesinin var olduğunu belirten Öztürk'e göre şirk inancıyla insanoğlu, cahil halk kitlelerini kandırarak en ağır iftiraları Allah'a yapmıştır ve yapmaktadır (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 112-115). Ona göre bu iftiralar; Allah tarafından vahyedilmediği halde, "ilham ve keramet" yaftasıyla bir şeylerin vahyedildiğini iddia etmek, Allah'a yalan isnatta bulunarak din adına uydurma emirler, yasaklar, kutsallar- kutsallıklar uydurmak, Allah'ın tahrir (haramlaştırma) yetkisini kullanarak Allah adına hüküm koymak şeklinde olmaktadır (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 116, 2019a, ss. 190-191, 305-306). Bu yüzden Öztürk'e göre şirk ve zulüm tek yumurta ikizleridir. Bunlardan birinin ayak izi, ötekinin de orda olduğunu göstermektedir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 137). Meallerde "Min dūnillah" ifadesiyle korkunç bir anlam kaydırması yapıldığını belirten Öztürk, bu kelimenin geleneksel meallerde olduğu gibi "Allah'ı bırakmak" diye bir anlama sahip olmadığını; 'dun' edatının 'yanında, yöresinde' anlamına geldiğini belirterek müşriklerin Allah'ı inkâr etmediklerini, Allah'ı tepeye oturtup; O'nun yanına, yöresine bir takım yedek ilahlar koyduklarını ısrarla

vurgular. Öztürk, “Min ğayrillah” ifadesinin karşılığı olan Allah’ı bırakmak-Allah’tan başka ifadesinin ise Kur’an’da müşrikler için değil, Allah’ı kabul etmeyip Allah dışında ilahlar edinen putperestler için kullanıldığını belirterek bu iki kelimenin eş anlamlı olarak kullanılamayacağını, kullanılırsa da şirkin tanınmaz bir hale sokulacağını vurgulayarak (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 166-170) putperestlik veya paganizm kelimelerinin de şirk inancının eşanlamlısı olarak kullanılamayacağını belirtir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 206).

Şirk kavramının en temel dayanağının ecdatperestlik olduğunu ifade eden Öztürk’e göre; müşrikler; şirkin temel özelliklerinden biri olarak ecdat kabullerini kutsal – dokunulmaz - değişmez ilan ederler. Bu yüzden de müşriklerin en temel özelliklerinin “atalarından görüp öğrenmediği her yeniye tepelemek” olduğunu ifade eden Öztürk’e göre ecdatperest şirkinin istediği, hem geleneklerin terk edilmemesi hem de mal ve servet konusunda oluşturulmuş despotizme dokunulmamasıdır. Bu temel değerleri korumak için; ecdatperestlerin Allah’a, ibadete, mabede yer vererek şirklerini sürdürdüklerini belirten Öztürk’e göre tevhidin asla kabul edemeyeceği bu uzlaşa en yıkıcı ve en sinsi şirktir (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 55-61).

Tevhidin ana eylemi “eskiyi iptal”dir. Bu yüzden tevhitin tebliğcisi olan Peygamberler, geldikleri toplum ve devirde hazır buldukları anlayış, hüküm ve kabulleri değiştirerek yerine yeni ve yaratıcı olanı getirmektedirler. Öztürk’e göre peygamberler, her devirde şirkin tek düşmanı olan ilim ve akılla şirki yok etmişlerdir (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 55-69). Ayrıca Kur’an, aklın cevher yönüne değil işlevsel yönü olan taakkul yönüne vurgu yaparak işletilmeyen akıldan da hiçbir hayrın beklenilemeyeceğini belirterek bu yönde de kişinin özgür iradesiyle hareket etmesi gerektiğini vurgulayarak insanın ecdatperestlik dâhil hiçbir şekilde sürüleşmemesi gerektiğini belirtir (Y. N. Öztürk, 2004, ss. 53-54).

Öztürk’e göre “Kur’an’daki İslâm”ın en büyük rakibi olan, “atalar ve örfler İslâmı”nın oluşmasında en büyük etkiyi beş büyük politeist kültür yapmıştır. Bunlar; Emevi Devleti’nin saltanat ve ırkçılık düşüncesinden ötürü maskeleyerek rezerve ettiği Arap cahiliye kültürü, Şamanizm, Hint

Mistisizmi, İran Sasani kültürü ve Eski Yunan kültürüdür. Bunlar dışında siyasi amaçlarla uydurulan hadisler, teviller, İslâm'ın ilk dönemine ait olan araçların amaçlaştırılması, içtihat kapısının kapatılması da atalar ve örfler İslâmının oluşmasının sebeplerindendir (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 62-65). Öztürk, ecdatperestliğe karşı Kur'an'ın, karanlık ve sapıklıktan doğruluk ve aydınlığa yönelmek anlamındaki "Hanif" ifadesini kullandığını belirtir. O, Kur'an'ın Hanif ifadesiyle; mevcudu ilahlaştırmayı, yeniye göz açtırmamayı, töreselliği, geleneği dinselileştiren ecdatperestliği esas alan zihniyetlere meydan okuduğunu belirtir. Hanifliğin esasını ilim ve akılla sürekli değişme ve yeninin peşinde koşarak; akıl dışı, sapık vicdansız geleneklerin, tümüne isyan edip her an iyi olan yeni bir iş oluşturmaktır (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 66-70, 2019a, ss. 91-93). Öztürk; Hanifliği, akıl ve ilim denetiminden geçmemiş olan buyruklaşmış kabullere karşı çıkmak şeklinde tanımlar (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 148). Ona göre haniflik, "Ecdat kabullerinin tümünü tartışmaya açıp muhafazakârlığı kutsallaştırmaktan vaz geçmektir" (Karadut, 2017, s. 94). Öztürk'e göre dincilerin modern diye etiketleyip Müslümanlara kötü diye gösterdiği şeyler, insanlığın ulaştığı tekâmül çizgisinin gerisinde kalmadan iş görmeyi ve değer üretmeyi ifade eder. Bu yüzden Öztürk'e göre modern olmak İslâm'ın karşı olduğu bir kavram değil, aksine istediği bir kavramdır. İslâm'ın karşı çıktığı kavram ise; şekli öne çıkararak ruhu ve içtihadı öldüren, gelenekselciliktir (Y. N. Öztürk, 2004, ss. 165-166).

Şirk zulmünü aşmanın yolunun despotik kişi ve rejimlere boyun eğmeden, bütün fikirleri özgürce dinledikten sonra bunlardan en güzeline uyma olduğunu belirten Öztürk'e göre tağuta (haddi aşmaya) her itaat; şirki kadere dönüştürür ve böylece insanoğlu pasif zalimlikle firavunlarını kendi elleriyle yaratarak kendi özgürlüğünü kendisi yok eder (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 292-300).

Sonuç olarak şirki; dinde yozlaşma, tahrif, Tanrı'yı çıkarları için araçsallaştırma, dini istismar etme, atalarının dinini terk etmeme gibi manalarda kullanan Öztürk şirk kavramını en tehlikeli ve dinden sakınılması gereken hayati bir mesele olarak görür. Ona göre şirk hem dini hem de

varlıksal olarak insan ve toplum yapısını bozar ve zamanla yok eder. Bunun tek çaresi şirkin karşıtı olarak tevhit dinine yönelmektir.

1.3. Tevhit Kavramı

Tevhid kavramı, hem ilahiyat alanında hem de felsefe alanında tarih boyunca en çok tartışılan kavramlardan biri olmuştur. Sözlükte “tek ve bir olmak” anlamındaki vahd (vahdet, vühûd) kökünden türeyen tevhiid “bir şeyin bir ve tek olduğunu kabul etmek” (Özler, 2012, s. 22) anlamına gelir. Dinlerin başlangıç aşamasının tek Tanrı inancı olduğu İslâm düşüncesinin en temel söylemi iken; Tylor (1917) ise, dinlerin animizmden politeizme, politeizmden de monoteizme doğru gittiğini iddia etmiştir.(Tümer, 1986, s. 238) Tanrı’nın tekliğı denince felsefe tarihinde en koyu savunucusu Plotinus akla gelmektedir. Tanrının bütünüyle saf ve basit olduğunu, Tanrı’da kompleks hiçbir şey bulunmadığını belirtmek için Plotinos ondan “Bir” diye söz eder. Bir olan varlık olarak Tanrı’nın değişmediğini ve dolayısıyla O’nun yaratılmamış ve bölünemez olduğunu gösterir. (Cevizci, 2009, s. 163)

Plotinus’a göre Tanrı, bir olduğu gibi O’na uyan diğeri varlıkları dışlamaz (Plotinus, 2021, s. 10). Tanrı, varlığa o derece aşkındır ki O’nun hakkında söyleyeceğimiz her şey, cansız varlığı ya da insan varlığını betimlerken ve açıklarken kullandığımız her nitelime, yalnızca O’nu sınırlamaya yarar. Bu nedenle, Tanrı’ya, iyilik, güzellik, düşünce ve irade yükleyemeyiz, zira bütün bu nitelikler Tanrı için bir sınırlama ve dolayısıyla bir eksikliği ifade eder. Tanrı hakkında, yalnızca O’nun bir, bölünemez, değişmez, ezeli-ebedi olduğu, varlığın ötesinde bulunduğu, kendi kendisiyle hep aynı kaldığı, O’nun için geçmiş ya da gelecekte söz edilemeyeceği söylenebilir. (Cevizci, 2009, s. 163).

Tevhit dini olan İslâm dinine göre Allah dışında hiç kimseye kulluk edilmez, O’nun emrine muhalefet eden hiç kimsenin emrine itaat edilmez. Kuran’a göre bütün Peygamberler, birer tevhit Peygamberi; onların ümmetleri birer Müslüman ümmet, onlara vahyolunan bütün ilâhî mesajlar da insanlara öncelikli olarak tevhibi öğreten ilâhî kitaplardır. Allah, tarihsel süreçte tevhit akidesinden sapmalar söz konusu olduğunda tekrar tekrar elçiler göndererek

onlar vasıtasıyla insanlara ilâhî mesajını iletmiş, insanlığı sürekli ikaz ederek (Gündüz, 2010, ss. 35-36) onları uzaklaştıkları bu tevhit dinine çağırmıştır.

Allah'ın varlık ve birliğinin Kur'an dilindeki adı tevhittir diyen Öztürk'e göre tevhit, varlık ve oluştta her şeyde ve her boyutta birliğin, Bir'in egemen olması demektir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 97). Yani "Allah tektir"ın esas anlamı mülkün parçalanamamazlığıdır. Mülkü parçaladıktan sonra teorik olarak ve lafla Allah tektir' demekle birkaç tanedir demenin arasında hiçbir fark yoktur fikrini savunan Öztürk'e göre mülkün parçalanamamazlığının iki anlamı vardır. Birincisi; yeryüzünün sahipliğinin tüm insanlığın ortak malı olduğunun kabul edilmesidir. İkincisi ise insanın kullanacağı egemenliğin tümünden Allah'ın kontrolünde kullanılmasını ifade eder. Yani Öztürk'e göre insanın kullanacağı egemenlik, ilkelerin egemenliği olacak kişilerin değil. Kişiler bu egemenliği, emaneten ve vekâleten kullanırlar (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 91-92).

Kur'an Allah'la irtibatlı konularda bir "sadece sistemi" kurup taleplerinin bu sisteme uygun olarak yerine getirilmesini istiyor (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 84) diyen Öztürk, tevhidin temel unsuru olarak dini Allah'a özgülememiz gerektiğini belirterek aksi bir durumda örtülü şirke bulaşacağımızın altını çizer. Bu özgülemeden kastı ise; Allah ile kul arasına araçlar ve şefaatchiler sokmamak, din meselesinde peygamberler dâhil Allah dışında değişmez hüküm koyucu tanımamaktır (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 170, 2019b, ss. 31-32). Bu bağlamda teslimiyetin de sadece Allah'a ait olmasını belirten Öztürk, araçların teslimiyetin yalnızca Allah'a yapılmasını engellemekte olduğunu belirtir. Ona göre; İslâm'daki teslimiyet düşüncesi; insanın benliğini Allah'ta, Hz. Peygamber'de ya da mürşitte yok etmek değil, aksine iyiyi ve kötüyü yapabilme özgürlüğüne sahip insan benliğinin varlığını koruyarak aktif bir şekilde özgür iradesiyle Allah'ın yanında olup O'na yardımcı olması olduğunu belirtir (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 77-79). Peygamberlere bu denli tepki verilmesinin asıl sebebinin onların Allah'ın tekliği konusundaki hassasiyetleri olduğunu belirten Öztürk, aynı hassasiyeti Kur'an'ın da belirttiğini ama Kur'an'ın sadeceli sisteme çok azı dışında insanların riayet etmeyeceğini ve bu yüzden toplumda dindar diye bilinen

kişilerin muhlis sıfatları yoksa tüm amellerinin boşa çıkacağını belirtir. Bilinmelidir ki dini Allah’a özgüllemenin olmadığı yerde tevhit değil, kurtuluşu olmayan şirk vardır (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 86-89).

“Allah’a inandım” ifadesinin tek başına yeterli olmayacağını belirten Öztürk’e göre; Allah’ın yarattıklarının her türlü istek ve ihtiyaçlarına, araya bir vasıta sokmadan cevap veren olduğu da kabul edilmelidir. Aksi halde “Allah’a inandım” ifadesini kabul edip O’nun yöresine birkaç ilah daha yerleştirmek için Allah’ın kifayetinde en küçük bir tereddüt insanı şirkin içerisine yerleştirir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 124). Allah kuluna kâfi ise; hesap sorucu, her şeyi bilen, her şeyi duyan, her şeyi görüp her şeye tanıklık eden, korkulması gereken tek otorite yalnızca Allah’tır. Bu yüzden İslâm’da Peygamber dahi kul ile Allah arasına giren bir vekil olamaz (Y. N. Öztürk, 2012, ss. 65-66, 2019b, s. 125, 2019a, s. 116).

Allah’ın hesap çetelesi tutmayacağını ifade eden Öztürk, ibadetlerin devamlılığındaki esasın da aslında sadeceli noktayı yakalamak olduğunu, aksi halde yapılan ibadetlerin Allah için bir değerinin olmadığını belirtir. İbadetler, sloganlar, iddialar tevhidin varlığı açısından kanıt değil; karinedir. İbadetlerini yapmayıp sadece sistemine zarar vermeyen kişiler, yalnızca kendisine zarar veren günahkâr Müslümanlardır. İbadet ettiği halde sadece sistemine zarar vererek şirkin tevhit gibi lanse edilmesine neden olup dinin omurgasını zedeleyenler ise; lanetlenmiş kişilerdir. Bunların ibadetinin miktarı ne olursa olsun; yıkımdan başka bir şey getirmez. Zira Allah; ibadetin miktarına değil, ibadeti yapanın muhlis olup olmadığına bakar. Bu yüzden hiç ibadet etmeyen muhlis kurtulur (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 85-89).

Allah, varlığı yaratıp bir marangozun yaptığı masayı uzaktan seyrettiği gibi seyretmiyor aksine o varlık ve oluşun içinde daima vardır. Rab masterının Fatiha Suresi’nde ismi fail (özne) anlamında Allah için kullanılışı da İslâm’da oluşun ve uluhiyetin bir proses (süreç) olarak algılanması gerektiğine dikkat çekmektedir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 47). Yani âlemlerin Rabbi şu ana kadar bilgilerimizle kavradığımız, daha sonra bilgilerimizle kavrayabileceğimiz ve kavrayamayacağımız bütün âlemlerin rabbidir. O,

onların her birini hem kendi hallerinde hem de diğerleriyle ilişkilerinde düzene koyar, besler, yönetir ve yönlendirendir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 49).

Kısacası Öztürk, tevhidi Allah'ın tekliğinin sayı bakımından bir teklik olmasından öte hayatın her aşamasının O'nun tekliğine özgülenerik yaşanması gerektiği inancı olarak tanımlar. Allah'ın tekliğinin bilinmesinin insan hayatını iyi yönde yönlendirmesi hususunda insanlığa bir katkısı olmayacaksa, insan için bu tekliğin bilinmesinin pek de bir önemi yok der. Bu yüzden hayatımızda Allah'ın var ve bir olduğunu bilerek yaşamamız gerekir. Öztürk'ün Allah'ın tekliği hususunda söyledikleri toplumun yaşam tarzını olumlu yönde katkı sağlayacak ifadelerdir. Bugün toplum olarak yaşadığımız çoğu problemin temelinde Allah'ın tekliğinin bilinmemesi inancı değil, O'nun tek olmasıyla birlikte herkese de tek bir hükümle hesap soracağı, her kulunun da diğerleri kadar değerli olduğunun bilinmemesi yatmaktadır. Öztürk'ün tevhit anlayışında Allah'ın her şeyin odağında olması, Allah dışında sığınılacak veya yardım dilenecek başka bir merciinin olmaması O'nun yegâne dayanak olması yatmaktadır. Bu bağlamda Öztürk'ün tevhit düşüncesini esas aldığımızda dinin toplum hayatı içerisinde yaşanılır bir hal alıp almayacağı sorusu akla gelmektedir. Bu yüzden Öztürk'ün toplumsal hayatta dinden ne anladığı konusuna değinmek yerinde olacaktır.

1.4. Toplumsal Hayatta Din

İnsanoğlu dışardan kendi krallığını kurmuş izlenimi verse bile bir insan toplumla hayat bulur. Toplumu tarafından benimsendikçe kendi özünü tanıyıp kendinde barındırdığı özelliklerini anlamlandırarak gün yüzüne çıkarır. Bundan ötürüdür ki peygamberler, devrimciler, aydınlar sahip oldukları düşüncelerini toplumlarına aktarmışlardır. Bu düşünce sistemleri toplum tarafından benimsendikçe varlığını devam ettirerek müntesip bula bilmişlerdir. Toplumlari nezdinde sonraki devirlere aktarılamayacak kadar ses getirmemiş her düşünce de yok olmaya mahkûm olmuştur. Durum böyle iken toplum nezdinde dinin nasıl ele alındığı, dinin topluma verdiği mesajların neler olduğu sürekli tartışıla gelmiştir. Bu minvalde Öztürk'ün toplumsal

hayatta din konusundaki görüşlerini ele almamız, onun toplum hayatı çerçevesinde dinden neyi kastettiğini anlamamıza yardımcı olacaktır.

Öztürk'e göre Allah, monoton ve monoblok bir hayatı insan için istemediği için insanları kandil ve kıvılcım gibi birbirinden farklı ama birbiriyle buluştuklarında gerçekten anlam ifade eden kişiler şeklinde yaratmıştır. Bu yüzden insanların kendilerinden farklı olanları kendine benzetme yarışından vazgeçerek onlarla kucaklaşmayı öğrenmesi gerekir. Öztürk bunu kandil ve kıvılcım metaforu ile izah eder. Ona göre kandille kıvılcımın kucaklaşmasıyla oluşan güzellik gibi birbirinden farklı olan insanlar da kucaklaşmayı öğrendikçe iyilik ve güzellik devam eder. İnsanoğlu kendi kendine oluşturduğu kalıplarla aynı suyu farklı şişelere doldurup suyun şişelerdeki haline göre suyun üstünlüğünden bahsediyor. İnsanoğlu kendinin kandil olduğunu iddia edip kıvılcımı kötülese de aslında ona anlam katan kıvılcımdır. Kandil kıvılcım olmadan hiçbir anlam ifade etmiyorsa iyi insanlar da anlam ifade edebilmek için kendinden farklıları kendine benzetme yerine onlarla kucaklaşmayı öğrenmelidir (Y. N. Öztürk, 2019c, ss. 19-23).

Öztürk dini, insanın hayat yolu ve hayat denilen oluşun seyri olarak görür; Allah ise din gününün sahibi olarak oluşun yöneticisidir. Bu yönetici; insanoğlunun eline özgürlük riskini göğüsleme sorumluluğunu vererek, insanın aklıyla, özgür iradesiyle ve çalışarak evrene hâkim olmasını ister (Y. N. Öztürk, 2019c, ss. 36-37). Öztürk, dinin toplumsal anlamda aktif ya da pasif bir korkutma aracı olarak kullanılmaması gerektiğini ifade ederek korkunun iradeyi öldürmemesi gerektiğini belirtir. Öztürk'e göre aksi halde korku, hem âlimlerce hem de halk kitlelerince hakikatin üstünün örtülüp inkâr edilmesine sebebiyet verir (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 128-131). Bundan ötürüdür ki İslâm inancı kabulde de inancı, yaşayışta da baskıyı yasaklamıştır. Yani kişi isterse inanır isterse inanmaz. Kişi isterse inancını yaşar isterse yaşamaz. Hiç kimseye de günahlarından ötürü bir başka insana azap etme hakkı tanınmamıştır. Azap edilecekse hesap sorulacaksa bunu yapacak yetkideki tek kişi Allah'ın kendisidir. Fakat toplumda birileri insan haklarını çiğniyorsa kamu hakkını ihlal ediyorsa burada kamu baskı ve zorlama kullanabilir. Çünkü Allah her hakkı -bağışlama hakkını- yalnızca hak sahibine

vermiştir. Sorun hakkın sahibiyle çözülmelidir, ilkesinden ötürü de kul haklarından kurtulmak için kişi Allah’a tövbe etmez. Aksi halde Allah, bağışlayıcılığını insan hakları alanında da işletirse bazı kullarına iyilik etme adına diğerlerine zulüm yapmış olur (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 238-240).

Kur’an’ın ruh-madde, din-dünya diye ayrımlarına müsaade etmediğini belirten Öztürk’e göre tevhit ilkesi gereğince hayatın birliği esastır. Hayat bir bütün olduğuna göre ruh-madde, kutsal olan-olmayan, din dünya ayrımı, ruhbanlık sınıfı İslâm’a sonradan girmiş bidatlardır (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 309). Din; müzakereden, ilim ve fikirden uzak tutuldu mu çürüme başlar ve dünyevî ve maddeci düşünceler karşısında zayıf bir duruma düşebilir. Bunun sonucunda toplum tarafından kucaklanması gereken din, sırt dönülen bir kuruma dönüşebilir.

Öztürk’e göre İslâm dini kaynağı bakımından mükemmel olmasına rağmen bugün yalanın ve hurafenin yarattığı tahriften ötürü aydının ilgisiz kaldığı bir din olmuştur. Böylece yeni beklentilere âlimlerce ilmî ve fikrî cevap verebilmek için tartışılan bir din olamadığı için de hayatın gerisine atılarak insana cevap veren bir din olamamıştır. Başka bir deyişle bugün İslâm çağa uyarlanmadığı için yaşadığımız toplum, İslâm’ın gerçek olduğunu bilmesine rağmen İslâm’daki hayat kaynağından yoksun kalmaktadır. Bu durumun toplumlarda son bulmasını isteyen Müslüman âlimler hem İslâm’ın kaynaklarına, hem de çağın gerektirdiği metodolojiye ve kaynaklara hâkim birer aydın olarak günümüze hitap eden fikirler üreterek dini yeniden yapılandırmalıdır (Doğan, 1998, s. 36). Bu aydınlar bu fikirleri; ikiyüzlülüğe kaçmadan, insanların imanına ya da günahına göre değiştirmeden, saklamadan herkese aynı şekilde olduğu gibi aktarmalıdır. Unutulmamalıdır ki; kafalar karışır, kitle bu fikri anlamaz kafasının hareket ettiği yerde Kur’an barınmaz (Doğan, 1998, s. 41).

“Din, Allah’ın elinden çıktığı gibi yaşandı mı din olur” diyen Öztürk’e göre bugün dünya, din ekseninde oluşmuştur. Fakat bu dünyada ahlâksızlıktan, zulümden ötürü Allah’ın idealindeki güzelliklerden hiçbir şey yoktur (Doğan, Haziran 1998a, s. 14). Herkesin din kisvesine

büründüğü bir toplumda birçok kişi Allah ile münasebetlerinin farkına varamayıp din elbisesini ters çevirerek giyerken, çok azı Allah ile münasebetin idrakine varıp din elbisesini düz giymiştir. Önemli olan bu ikisi arasındaki farkı yakalamaktır. Bu ikisi arasındaki farkı anlayamayanlar, ters giyilmiş din elbisesine bürünmüşlerin rezilliklerini de bu rezillikleri kapatmak için işledikleri daha beter rezillikleri de fark edemeyip İslâm'ın maskara haline gelmesine seyirci olmaktadır (Doğan, Haziran 1998a, s. 16). Öztürk'e göre kitabından ve peygamberinden koparılan din, zahmetin kutsallaştırıldığı bir engizisyon firmasına dönüştürülür (Y. N. Öztürk, 2019c, ss. 36-37). Bugün İslâm dünyası da bu rahmet kaynaklarının gerçek anlamından kopup tüm değerleri yok eden Allah ile kul arasına vekil tayin etme hastalığına tutulduğu içindir ki; elinden Kur'an düşmediği halde, bir türlü belini doğrultamıyor (Y. N. Öztürk, 2012, s. 67). Bugün bu İslâm artık çağdaş insanın ihtiyaçlarına cevap veremiyor; böylece adı Hristiyanlarca konulan "Yeşil Kuşak İslâm", "İlmî İslâm" gibi sahte İslâmlarla yeniden mahvedilmektedir (Y. N. Öztürk, 2019a, s. 28).

Öztürk'e göre peygamberlikten sonraki en ulvî görev siyasetle mümkündür. Çünkü siyaset, insanlığı yukarı çekip insanlığa Allah'ın iradesi istikametinde hizmet edip değer üretmektir ki bu bağlamda tarihin en büyük siyasetçileri peygamberlerdir. Onlar başkalarının dertleri için dertlenen, onlara çare bulmak için çırpınan kişilerdir ki bu şuurla hareket eden siyasetçiler peygamberlerin mesleğini yapmaktadırlar (Doğan, 1998, s. 56). Bu düşünceyle birlikte hiç kimse peygamberlerden sonra Allah adına insanlığı yönetemez. Peygamberlik bitti ise kitleleri yöneten kendileri olmalıdır. Bu da İslam peygamberinin bey'at ve istişareye benzer olan sıdka ve adalete dayalı demokrasidir. Yoksa demokrasi ile kast edilen Allah'ı yalnızca göklerin Rabbi ilan edip O'nun iradesini yeryüzünden silerek bir nevi O'nu sürgüne göndererek devlet yönetmek değildir. Yani devleti yöneten, Allah'ın insanlığa gönderdiği değerlerle devleti yönetmelidir; bu yöneticiyi de yönetilen kitle seçer. Burada kitleler, Allah'ın koyduğu kanunları uygulayıcı olan yöneticilerini seçer. Allah'ın gönderdiği kuralları değil başka bir deyişle halk kanun koyamaz buna yetkin tek kişi Allah'tır ki O'nun kuralları oy

çokluğuyla, seçilemeyecek kadar yüce ve elzemdir. Kitlelerin yöneticilerini seçmelerindeki en can alıcı nokta, kitlelerin sürüleşmemesi ve sürekli yönetimde söz sahibi olmalarıdır. Yani düşünen ve konuşan insanlar konuşup düşünecek, akıl bloke edilmeyecek ki vahye ters düşen yönetimdeki bozukluklar fark edilsin ve gerek görüldüğünde yönetici değişebilsin. Aksi halde kitleler kendilerine yönetici diye hüküm koyucu bir ilah seçerler ki bu da İslâm'ın asla onay vermeyeceği bir şeydir. Yani İslâm'da siyaset; kitlelerin Allah'ın gönderdiklerini savsaklamadan, görmezden gelmeden kendi kaderinde söz sahibi olmaktır. Dinci kesimin dediği “Devlet yöneticisi, zalim de olsa ahlâksızlıklar da sergilese azledilemez” ilkesi Kur'an'ın getirdiği din olan İslâm'ın çerçevesine oturamamaktadır (Doğan, 1998, ss. 57-59; Y. N. Öztürk, 2019a, s. 174).

Öztürk'e göre İslâm'ın prensiplerini kim taşıyorsa; sınıfına, ırkına, rengine bakılmaksızın devlet adamı diye O'na itaat edilir. Başka bir söylemle eğer Allah'ın prensipleri şura ve bey 'at ile uygulamaya dökülecekse “hâkimiyet milletindir” sözü bir kurtarıcıdır. Zira böyle derken; kastedilen bir ailenin, bir hanedanın ya da bir şahsın hâkimiyeti değil tüm halkın birlikte karar almasıdır ki bu Allah'ın istediği bir şeydir. Bu toplumlar da akıl ön planda tutulur ve halk bir şeyi söyleyenin toplumdaki statüsüne göre değil, doğru ve yanlışlığına bakarak kabul eder.

Allah kim ki biz hâkimiyeti sağlarız, O'nun hükümlerini hayattan kovmak demeyi şirk olarak öngören Öztürk'e göre demokrasi bir milletin küfrü de kurtarıcısı da olabilir. O da bu milletin demokrasiyi nasıl algıladığıyla ilgilidir (Doğan, 1998, s. 81). İnsanı tahrip etmiş bir din anlayışı, Allah'ın iradesine isyandır (Y. N. Öztürk, 2004, s. 82). Zira İslâm dininde en kutsal değer, insanın hukukudur. Eğer bir din, bu hukuka saygıyı getirmiyorsa; iddiası ve görüntüsü ne olursa olsun, özünde dinsizlikten öteye geçemez (Y. N. Öztürk, 2004, s. 87).

İnsanı yaratan dini yapılandırır. Öyleyse Ondan gelmeyen de din olamaz diyen Öztürk'e göre Allah insanı özgür bırakmıştır. Bir kişi dinî inkâr etse bile, Allah'ın yarattığı bir insandır. Öyleyse hiç kimse, kimseyi

günahlarından ötürü dışlayamaz (Y. N. Öztürk, 2004, ss. 48-51). İslâm dinini Kur'an'daki din ve ulema dinî(örf dinî) olmak üzere ikiye ayıran Öztürk'e göre yaşanması gereken din Kur'an'ın dinîdir. Bundan ötürüdür ki herkesin Kur'an'a uyması gerektiğini ifade eden Öztürk'e göre Hz. Muhammed de Kur'an'daki dinin bizzat uygulayıcısı idi. Dincilerin eylemlerini sürekli dile getiren Öztürk'e göre; dinciler, Kur'an'a uyun denildiğinde de boş durmamaktalar. Öyle ki; Kur'an'a uyun diyenlerin tümünün dincilerin, bunlar, "peygamber kim oluyor diyenlerdir" ithamıyla iftiraya uğrayarak etkisizleştirilmeye çalışıldığını ifade eder (Y. N. Öztürk, 2004, ss. 47-48).

Öztürk, dinin sosyal hayatta pratiğe dökülmesiyle beraber özünden kopartılarak farklı mecralara sürüklenip tahrifata açık hale geldiğini savunur. Öztürk'e göre İslâm dininin en hayati mesajları, bu dini temsil ettiğini söyleyen kişiler tarafından saklanmaktadır. Dinciler, kitleleri bir takım yapay kutsallarla avutup uyutmaktadır. Yani kısaca halk, İslâm elbisesi giydirildiğini sanarak Allah ile aldatılmaktadır. Giydiği elbisenin halka ters giydirilen İslâm elbisesi olduğunun farkında olmayan halk kitlelerini uyandırması gereken siyaset, medya, devlet kurumlarının tümü ise bu aldatmaya sadece seyirci kalmaktadır. Böyle olunca toplumlara saygınlık vermesi gereken din elbisesi, İslâm toplumlarını rezil edip alay ve hakarete maruz bırakmaktadır (Y. N. Öztürk, 2004, ss. 25-26).

Öztürk'ün din-toplum ve siyaset ilişkisinde büyük önem atfettiği alanlardan biri de laikliktir. Peygamberlik Kur'an tarafından bitirildiğine göre insan kitlelerini Allah adına yönetme devri de kapanmıştır diyen Öztürk'e göre artık sözü İslâm'ın insanlığa kazandırmak istediği birçok değeri koruyan ve geliştiren bir tavır olduğu için laiklik almalıdır. Allah adına yönetme tutku ve sömürsünden vazgeçmek istemeyen anlayışlar din sınıfına, ruhbanlığa bağlı olmayan kişi ve kurum demek olan laikliği din dışı göstererek insanları sömürmeye devam etmek istemektedir. Oysa Kur'an, ruhbanlığı bidat olarak göstererek hiçbir Müslümanın din sınıfına mensup olamayacağını vurgulayarak laikliği takdir etmektedir. O halde tüm gerçek Müslümanlar laiktir diyen Öztürk'e göre dinin zorbalığından ve baskısından dinci riyakârlıktan kurtulmanın yolu laikliktir (Y. N. Öztürk, 2019a, s. 112).

Hiç şüphesiz laikliğin temel sacayaklarından biri akıl ve bilimsel düşüncedir. Öztürk, İslâm'ın temel mesajlarının evrensel olduğunu ancak Müslümanların akıl ve bilimden uzaklaşarak pratikte İslâm'ı adeta bir kabile dinine dönüştürdüğünü belirtir (Doğan, 1998, s. 45). Ona göre *“Akıldan uzaklaştırılan iman (sonuç olarak da din) gerçeğe ve genele sırt dönerek, kişinin egosuyla eşitlenir. Bu noktaya geldiğinizde iman, yaratıcı bir mutluluk kaynağı olmaktan çıkarak yıkıcı bir tahrip gücüne dönüşür. Kur'an, insanı bu olumsuz sonuçtan korumak için imanı sürekli bir biçimde akıl ve bilimle kucaklaştırmaya çalışır. Bu Kur'ansal tedbirin işlerlik kazanmasında laiklik birinci derecede önem arz eder. Çünkü laiklik, tabulaştırılmış eski kuralların egemenliği yerine çağa, ve ihtiyaçlara göre norm oluşturma bir numaralı güvencesidir.”* (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 132-133). İslâm hem bu dünyada hem de ahirette güzelliği amaçlayan bir din olduğu için laiklik, sekülerizm (dünyevilik) anlamında alındığında da İslâm'a aykırı olmaz (Y. N. Öztürk, 2012, ss. 162-163).

Toplumsal hayatta değişik unsurlarla tahrifata uğratılan dini özüne döndürmek mümkün müdür, mümkünse bu nasıl olmalıdır? Öztürk'e göre ilk olarak Emevilerin ırkçı kindarlıklarından ötürü zedeledikleri ve her devirde sürekli tahribe uğrayan İslâm'ı, İslâm toplumundaki çürümeleri kurutarak Hz. Muhammed dönemindeki gibi saf bir İslâm'a doğru döndürmeliyiz (Doğan, Haziran 1998a, ss. 20-21). Hz. Muhammed döneminden sonra dine sürekli toplumsal ve kültürel yorumlar katılmıştır. Bu bağlamda Öztürk'ün saf din anlayışı diye adlandırdığı dine dönmek imkânsızdır. Çünkü İslam medeniyetlerini oluşturan bu yorumların tümünün dışında bir din oluşturmaya çalışmak evvela zamanın ve toplumların değişkenliğini reddetmektir. Burada unutulmaması gereken bir diğer husus ise toplumların din algılayışını eleştiren hiç kimse, “ben size dininizi gerçeğinden uzaklaştırarak din anlatacağım” demez. Aksine herkes, “saf din”e dönelim der. Hiçbir insan da bizzat Allah'a, “benim düşüncem gerçek İslam mıdır?” sorusunu yönlendiremeyeceğine göre günümüzde saf bir dinden bahsetmek imkânsızdır.

Kısacası Öztürk'e göre İslam bağlamında gerçek din Allah'ın Hz. Peygamber'e ulaştırdığı dindir. Bu din, zaman içerisinde kültürel ve sosyal

unsurların etkisiyle özünden uzaklaştırılmıştır. İslam âlimleri, dinin temel esasları koruyarak onu günümüze uyarlamalıdır. Bu şekilde dinin içerisinde kutsal olan-olmayan ayrımı da yapılarak kimsenin kimseye işlediği günahlardan ötürü Allah adına ceza verme veya onu affetme yetkisine sahip olmadığı bir anlayış yerleştirilebilir. Böyle bir dini anlayış yöneticilerin demokrasi ile başa gelip yönettiği laiklik sistemiyle de uyumludur. Laiklik de dini yaşayanların toplumsal hayatta kullandıkları dinî ifade ve sembolleri usulüne uygun, insan hak ve özgürlükleri bağlamında bilimsel bir çerçevede değerlendirir.

1.5. Toplumsal Hayatta Kullanılan Dinî İfade ve Semboller

Bir grubun ortak bilinçaltından gelen ve kendisinden ayrı olan bir şeyi temsil eden, onun yerine kaim olan, onun gücüne ve anlamına iştirak eden şeylere sembol denir. Dinî semboller ise Kutsal'ın gerçekliğine ve gücüne iştirak ederek onu insanoğluna bildirir. Bütün dinler ve kültürler kendi tecrübelerinden sonsuz malzeme alıp kendileri için güçlü olan semboller yaratır. Dinî semboller, insan nefsinde kutsalla olan bu ilişkiyi yansıtmaya gücünü kaybederse bu takdirde yok olur. Bu noktada dinî sembollerin hakikatleri de onların meydana çıktıkları dinî şartlara uygunluklarıdır. Bu yüzden bir sembol başka şartlara uyarak var olmamakla birlikte, objektif bir şekilde eleştirilerek yok da edilemez. Semboller bazen öyle bir konuma gelir ki temsil ettiği konunun yerine dahi geçebilir (Peterson, Michael L. vd., 2013, ss. 529-535).

Hayatın psikolojik, ekonomik, ruhî ve toplumsal her alanında, her yerde toplumların kutsal inançlarının tezahürleri ile karşılaşmaktayız (Eliade, 2007, s. 35). Bu durum Frithjof Schuon tarafından “İnsan, etnik ve tarihsel imkânlardan ötürü kendi yaşam standartlarına uygun sembolik unsurlara ihtiyaç duyar” şeklinde belirtilir. Bu ihtiyacın neticesinde insanlarda ki farklılıklar insanoğlunun yaşama veya ahlak anlayışlarında da farklılıklar oluşturur (Schuon, 2012, ss. 99-100). Bir toplumun içerisinde dinin varlığı toplumsal hayatta kullanılan sembollerin varlığı ile anlaşılır. Öyle ki bir şehirde kullanılan mimari yapılar bile orada hangi dinlerin var olduğu

hakkında bizlere bilgi vermektedir. Dinlerdeki ifade ve sembollerin varlığı toplumun dinî düşüncesini gösteren en iyi gösterge olduğu için her dinî toplum ya da azınlık bulunduğu coğrafya da kendi dinî sembollerini var etmek için mücadele eder. Din ve dinî yaşıntıyı birçok yönden ele alan Öztürk de dinî ifade ve semboller konusuna değinmiştir. Fakat o dinî ifade ve sembollerinin dinin temsil ve kabul çerçevesinden ziyade, dinin özünü oluşturmeyen unsurlar olarak dinî temsil edemeyeceği anlayışı bağlamında ele alır.

Öztürk'e göre; İslâm'da din sınıfı, ibadette lider zorunluluğu, ibadeti yaptıracak resmî imam sınıfı, ibadet için mekân-mabet zorunluluğu, dinî kıyafet, vaftiz, aforoz yoktur.

Dinin toplumsal hayattaki önemli unsurlarından biri din adına çalışan veya din hizmetlerini gören sınıftır. Öztürk'e göre İrşat karşılıksız ve ücretsiz yapılmalıdır, her Mümin bilgi ve imkânları ölçüsünde bu hizmete katılmalıdır. İslâm'a hizmet için hediye adıyla din âlimi toplumdan nimet ve saltanata dair hiçbir şey alamaz. Din âliminin geçim kaynağı din değil mesleği olmalıdır. Namaz imamlığı ise bir insana tahsis edilemez, o esnada namaz kılan toplumun en liyakatlisi namazı kıldırır (Y. N. Öztürk, 2004, ss. 185-186, 2020a, ss. 196-198, 2019b, ss. 47, 179).

Dinî sembollerin başında ibadet, ritüel ve dinî ayinlerin yapıldığı mabetler gelir. Öztürk'e göre İslam dini açısından herkes ibadetini istediği yerde yapabilir. Zira İslâm'a göre yeryüzünün tümü mabet, bütün meşru davranışlar da ibadettir (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 196, 209, 2019b, s. 441, 2019c, s. 51). Bu büyük mabette şartsız, haraçsız, lidersiz, aracısız, ibadet edilir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 210). Manevi yetersizliği perdeleme aracı olan mabet süslemek de dinin iflaslarındandır. Zira unutulmamalıdır ki esas mabet olan gönül mabedini süsleyenlerin taş duvarları süslemeye ihtiyaçları yoktur (Y. N. Öztürk, 2019c, s. 51). Resmi bir mabedi olan bir dinin Allah'ın dini değildir çünkü; bu yapıları liderler, organize bir şekilde belirli bir mekanda halkın toplanıp telkin ve denetim altına alınması için yapar ve böylece halkın din adına aldatılması daha kolay bir şekilde başarılır. Cuma namazının da

belgeli camilerde kılınması gerekliliği de bu arzunun bir neticesidir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 209).

Dinî sembollerin başında ilgili dini temsil eden kıyafet ve başlık gibi semboller gelir. Öztürk, İslam dünyasında bilhassa Türkiye’de bir tartışma konusu olan kılık kıyafet meselesine örfi, kültürel ve tarihsel bir çerçevede yaklaşır. İslâmî kıyafet şeklinin olmadığını, Hz. Muhammed’in kendi toplumundaki insanlar gibi giyindiğini belirten Öztürk’e göre, İslâm’da önemli olan setr-i avrete uyulmasıdır. Bunun dışında kıyafetlerin kalınlık ve inceliğini, rengini, desenini, tarzını, iklim ve zaman belirler (Y. N. Öztürk, 2012, s. 240, 2020a, s. 195, 2019b, s. 178). Dinin ve medeniyetin fotoğrafla olmayacağını belirten Öztürk, “Ebu Cehil’in bile taktığı Arap sarığıyla İslâm gelmediği gibi Avrupalının taktığı şapka ile de medeniyet gelmez. Akli başında bir toplum, ürettiği değerlerle var olmalıdır.” der (Doğan, 1998, s. 74). Bugün İslâm dünyası Kur’an’dan beslenmek yerine örflerden beslenerek hiçbir değer üretemeyen bir “Atalar İslâm’ına evrilmiştir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 294). Unutulmamalıdır ki Kur’an, giyim kuşamda bir biçim, materyal belirlemiş olsaydı; İslâm’ın evrenselliğinden söz edemezdik. Zira herkesin yaşadığı zamana, topluma, ölçülerine, iklimine, tercihlerine seslenmeyen bir din evrensel olamazdı (Y. N. Öztürk, 2012, s. 240).

Dinin evrensel-zaman üstü ilkeleri getirdiğini yöresel ve yerel gelenekler, evrensel mesaja hizmet ederse, devam edeceğini aksi halde devam edemeyeceğini savunan Öztürk, yöresel ve yerel geleneklerin dinselleştirilmesini ise şirk olarak kabul eder. Bu yüzden ona göre Kur’an, biri diğerini beslemesin diye din sınıfını yıkarken din kisvesini (din sınıfına ait kıyafet) de yıkmıştır. Fakat din sınıfı yoktur diyen âlim kesimi, Arap kültürüyle yol aldığı için din kisvesini yıkamamış ve yapay bir din sınıfının oluşmasına sebep olmuşlardır (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 200-201). Hz. Ali’nin dediği “Sarık, Arap’ın alametidir” sözüne binaen, sarığın dinî bir vecibe olduğu anlayışı yıkılmalıyken; uydurma hadislerle dinciler sarığı Allah ile aldatma aracı olsun diye dinselleştirildiler. Böylece Hz. Muhammed’in sarığı diye, Müslüman toplum Ebu Cehil’in sarığını kafasına geçirerek (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 92, 200-201) evrensel İslâm’ı, bir Arap ideolojisine

dönüştürmüştür. Öyle ki Arap alâmeti gidince yerine, gelen ilkin küfür olarak telakki edilse de zamanla onun gibi putlaştırılır. Sarıktan sonra fesin önce din dışı daha sonra dinî kabul edilip onun uğruna mücadele edilişi bu durumun en iyi örneklerindendir (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 201-204).

İslam'da başörtüsünün olmadığını, göğsün örtülmesi gerektiğini (Y. N. Öztürk, 2011b, ss. 185-196) söyleyen Öztürk'e göre başörtüsünde de örtünme ve açılma özgürlüğü kadının kendisine sınırsız şekilde verilmelidir. Kişi hangi kalıba dâhil olmak istiyorsa kendisi tercih etmelidir. Bu tercih kınamaya yer vermeyecek şekilde saygıyla karşılanmalı ve bayan giyinişiyle değil, insan olduğu için değer görmelidir (Doğan, 1998, s. 74).

Öztürk'e göre dinî kıyafet; resmi mabedi ve ruhban sınıfını, onlar da engizisyonu doğurur. İslâm dinini tahrif etmek isteyenler dinciliğin bu şekillerini dinin içine yerleştirmeye çalışırlar. O yüzden dincilik ile mücadele eden bunlardan herhangi birine bile müsaade etmemeli ki, diğerleri ötekilerini de getirmesin (Doğan, 1998, s. 39; Y. N. Öztürk, 2020a, s. 207). İslâm'da dinî sınıf ve engizisyon olmadığı gibi, üstünlük ölçüsü, ilim ve hizmettir. Müslüman değer üretir ve halkın istifadesine sunar (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 7).

Öztürk'ün üzerinde durduğu bir diğer husus da din ve dinî düşünce tarafgirliği ve bununla bağlantılı olarak din temsilciliğine soyunan kesimdir. Ona göre dindarlığın insanlar arası ilişkilerde değer ölçüsü yapılmasına son verilmesinin en hayatî belirişi, kavga ve savaşların din gerekçesine dayandırılmamasıdır. Bu da iki yolla mümkündür. Birincisi; din meselesini peygamberin kotarması, ikincisi ise laikliktir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 322) diyen Öztürk'e göre din meselesini, dinî hayatı peygamber kotardığında o dini hiç kimse ve hiçbir kuvvet insan aleyhine kullanamaz, istismar edemez. Çünkü ortada Allah'ın denetiminde söz söyleyen ve her sözü tartışma üstü olan bir büyük ruh vardır. Peygamber ortadan çekilince bu yapı bozulmakta, din adına 'en iyi söz benimki' diyebilecek bir yığın insan ortaya çıkmaktadır. Böyle bir süreç başladığında ne dinin buyrukları ne de aklın ve tarihin gerçekleri işe yaramaktadır. Kitleler üzerinde söz artık çıkarlar veya gafletler

olmaktadır. Dinin bu aşamaya gelmesini engelleyen tek çare laikliktir. Aksi halde din, dindarların birbirini yeme aracı olup gider (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 323).

Din-toplum ilişkisi bağlamında dinde ortaya çıkan bir unsur da din sınıfı ya da temsilcileridir. Öztürk'e göre; Allah'ın tüm devirlerde en çok istediği şey, insanın riya denilen yıkıcı beladan uzak tutulması olsa bile insanlığın riyaya teslim olmasının ilk sebebi din olmuştur. Çünkü bir toplumun riyakârlık derecesi o toplumun dinle ilişkileriyle doğru orantılıdır. Yani bir toplumda din söylemi ne kadar yoğunsa riyakârlık da o kadar yoğun olur ve işin en can alıcı noktası, riyayı insanlığın başına bela edenler ise bizzat dini savunduğunu ilan eden din temsilcileridir. İlk etapta din temsilcileri halkı kandırıp menfaat elde etmek için riyakârca davranmışlardır. Daha sonra ise onların baskılarına, dayatmalarına tahammül edemeyen halk kesimi bu cehennemden kaçıp kurtulmak için riyakârlığa sığınmıştır. Ve böylece ikrahin dinsel olduğu bir toplumda dindarlık insanlar arasında bir üstünlük ölçüsüne dönmüştür. Gerçek dindarlar bu ikraha dayalı riyayla mücadele etmelidir ki din adına en zehirli dinsizliğe başkaldırmak mümkün olsun. Deizm ise işte dinciliğin bu akıl almaz sonu gelmez hatalarına zulümlerine karşı başkaldırmış mücadelenin bir yapılanmasıdır. Allah da din sınıfına karşı çıkarak Allah'a imanını koruyan deistlerin din hayatı yaşamalarını olmazsa olmaz şart kabul etmeyerek onların kurtuluşlarını garanti altına almıştır (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 243-250).

Öztürk'e göre Kur'an Müslüman toplumuna haram olan her şeyi açık ve ayrıntılı bir şekilde haber vermesine rağmen Kur'an'ı anlamayla irtibatı kesilmiş halk, haram olmadığı halde birçok âlimin keyfince hoş görmediği şeyleri din adı altında verilen dayatmalarla kabul etmek zorunda kalmıştır. Böylece yiyecek, içecek, beşerî ilişkiler, sanat, spor, giyecek gibi alanlarda Kur'an'ın koymadığı birçok haram halka dayattırılmıştır (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 272). Daha çok bid'at kavramıyla açıklanan bu uygulamalar İslâm'a terstir. Nitekim İslâm dinine baktığımızda bid'at, dinin vahye dayanan tespitlerine buyruklarına kabullerine yapılan ekleme veya bunlarda vücuda getirilen eksiltmedir. Başka bir deyişle bidat Allah'ın gönderdiği dinde

olmayanı var göstererek tanrısal alana müdahaledir. Bidat, dinin tevkîfi (ictihada kapalı) meselelerinde söz konusu olur. Adetlerde ve mübahlarda bidat olmaz. Bid'at; eski çağda olan her şeyin dinselleştirilmesi, yeni olan her şeyinse din dışı ilan edilme maskesi olmamalıdır. Örneğin eski çağlarda insanlar yazıyı divitle yazıyordu diye bugün bilgisayarla yazı yazmak bidattır demek bir akıl tutulmasıdır. Buradan hareketle bid'atı güzel ve çirkin diye ayırmak da temelden yanlıştır. Çünkü güzel bid'at, birçok olumsuzluğun gözden kaçmasına yol açan bir maske tabirdir. Güzeli ve çirkini olmayan bid'at, Kur'an'ın ve peygamberin din alanındaki emirlerine karşı çıkıp buralarda artırma veya eksiltmeler yapmaktır. Sahabenin, tabiinin, ulemanın görüşlerine uymamak ise bid'at değildir. Eğer bunlara itirazı da bid'at sayacak olursak İslâm toplumunun içerisine “benim dediğimi kabul etmedi” bid'atçı ithamını din adına biz koymuş oluruz (Y. N. Öztürk, 2012, ss. 195-200). Öyleyse Allah'a tam teslim olmak için bid'atların tümü din alanından atılmalıdır. Hatta gerekiyorsa bir bid'atı atmak için, gerekiyorsa ibadet bile terk edilir. Örneğin Budizm'den İslâm'a geçmiş olan tespih aletlerinin, halife isimlerinin yazılı olduğu levhaların bulunduğu camilerde namaz kılmaktansa buralarda namaz kılmamak daha evladır. Bu ikinci davranış, teslimiyet için elzemdir (Y. N. Öztürk, 2012, ss. 282-283).

Öztürk, birçok Müslümanın tepkisini çekecek söylemleriyle dinin şekilde değil, davranışta var olduğunu ifade etmiştir. O günümüzde toplumda din adına ortaya konulan birçok kavram, sembol ve uygulamanın dinde gerçek anlamda yerinin olmadığını; bunların kültürel unsurlarla beraber dine sonradan eklenmiş ve aslında dinin özüne zarar veren unsurlar olduğunu iddia eder. Öztürk, dini ifade ve semboller yerine Kur'an'ın toplum nezdindeki kabulünün daha makbul olduğu anlayışını koymaya çalışır.

1.6. Kur'an'ın Toplumsal Hayattaki Önemi

Dinlerin vahiy edilmelerinin temel sebebi; toplumsal yapıyı adalet, özgürlük, haklarda eşitlik, karşılıklı saygı gibi temel evrensel değerler çerçevesinde yeniden inşa etmektir. Bu yönleriyle dinler, modernleştirici, yenileştirici ve dönüştürücüdürler. Ancak ilerleyen süreçlerde dinler açıklama

biçimlerini, mantıklarını ve kurumsallaşmalarını, kurulu bir devlet düzeni içinde oluşturarak, vahiy edilme amaçlarına aykırı olarak devletin hegemonya kurmak için kullandığı araçlardan birine dönüşebilirler (Düzgün, 2012, ss. 17-18), ki bu da bir dinin başına gelebilecek en büyük felakettir. (Düzgün, 2012, s. 10).

Toplumun kendisini geliştirerek geleceğe taşıması dinle doğrudan alakalıdır. Dinlerin bir toplumu alıp ileriye taşımalarını mümkün kılan en temel ilke; dinî değerlerin geleneğin bir parçası haline indirgemesinden şiddetle kaçınmaktır (Düzgün, 2012, s. 15). Nitekim “hiç”lik derecesine indirgenmiş, ilahî olanla ilişkisi kesilmiş, başıboşluğa ve gayesizliğe itilmiş bir insan tasarımı da, insanlardaki dolayısıyla toplumdaki değişim ve dönüşüm arzusunı köreltir (Düzgün, 2012, s. 35). Burada din artık sadece bir gelenek halini alır. Bu durum bizzat insanlardaki dini duygunun eksilmesine neden olur. Bu duygunun eksilmemesini sağlamak için toplumların Kur’an ile bağlarının sürekli var olması gerekmektedir. Kur’an’ın toplumsal hayattaki önemine dair Öztürk ise şu hususlara değinir:

Öztürk’e göre dinde Kur’an dışında kaynak aradığımız için sevgi kaynağı olan din, zillet ve meskenet aracına dönmüştür. Buradan hareketle bizler dindeki zilleti yok etme adına ya yapay kutsallar icat ederek ya da dinin belirlediği kutsalları hedef ve pusula sapmasına maruz bırakarak dine sürekli yalan söyledik. Yani yanlışlarımızı başka yanlışlarla tamir sürecine girdik ve dine hizmet adıyla Allah karşısında işlenebilecek en büyük zulmü sahneledik. Bunun hâlâ farkında olmadığımız için Allah’tan başkasına teslim olmama anlamına gelen İslâm dinini Allah dışında her şeye ve herkese teslimiyete dönüştürdük. Sakın sürüleşmeyin diye buyuran bir kitabın emrini tersine çevirerek bu kitaba inanları köleleştirdik (Y. N. Öztürk, 2004, ss. 99-100).

Hiç şüphesiz Kur’an, Müslümanların temel dini kaynağı ve İslam’ın dayanağıdır. Öztürk’e göre eğitici, düşündürücü ve onur sebebi olarak gönderilmiş olan Kur’an (Y. N. Öztürk, 2004, s. 27), kendi kendisini en iyi tefsir eden kitaptır (Karadut, 2017, s. 149; Y. N. Öztürk, 2019b, s. 136,208). Kur’an dirileri uyaran bir kitaptır. Ölünün arkasından okunması gibi

toplumsal kabuller Kur'an'ın kabulleri değildir (Karadut, 2017, s. 33). Eğer Kur'an, eski tanrısal kitaplar gibi tahrif ve yozlaşmaya uğramış olsaydı Hz. Muhammed son Peygamber olmazdı. Öztürk'e göre Kur'an, diğer ilahi kitaplar gibi tahrif ve yozlaşmaya uğramayacağından dolayı son peygamber olan Hz. Muhammed'e gönderilmiştir. Bu yüzden Allah'a özgülenmiş bir tevhit dini isteyenlerin sığınacağı ve yararlanacağı tek kaynak Kur'an'dır. Bu yüzden Kur'an-ı okuyan her insan tevhit dinindeki yozlaşmaların neler olduğunu fark ederek gerçek dini bulabilir. Kur'an dışında hayatlarının merkezine kaynak oturtanlarsa ya şirke düşerler ya da ateizme (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 14-15).

Geleneklerini din yapmış olanların Kur'an'a başkaldırdığını söyleyen Öztürk, Müslüman toplumlarda dini inkâr edenlerden daha fazla Müslümanların geleneklerini korumak adına Kur'an'dan rahatsız olduklarını belirtir. Gelenekçi Müslümanların özellikle bu rahatsızlıklarını örtbas etmek için Kur'an'a vurgu yapan kişileri sünnet inkârcısı olarak etiketlediklerini belirten Öztürk; bu etiketin gerçek olmadığını, çünkü Kur'an'a çağırın birinin Kur'an'ın tanıttığı peygambere muhalefet etmesinin imkânsız olduğunu belirterek gelenekçilerin yalanlarını bu söylemlerle kapatmaya çalıştıklarını belirtir (Doğan, 1998, ss. 65-66).

Ona göre Kur'an'ın ana mesajı Müslümanlarca unutulmuş, Kur'an bazı şirk uygulamalarının geçiş kapısı yapılsa da ahiret gününde herkes ve her kitap Kur'an'a hesap verecektir (Karadut, 2017, ss. 46-47). Öyleyse herkes okusun ve mesajını anlasın diye Kur'an her dile çevrilmelidir (Karadut, 2017, s. 109). Ona göre insanoğlunun en çok anlaması gereken kitap da Kur'an'dır (Karadut, 2017, s. 263).

Öztürk'e göre Kur'an toplumu akla, sorgulamaya yönelten ana kaynak olduğu içi toplumların hayatında da onlara can veren bir mekanizma olarak da görülmelidir. Ona göre günümüzde Müslümanlar, İslam'ın esas kaynağı olan Kur'an'ın yol gösterici yönünü ikinci plana atmışlardır. Bu anlayış da dinde yozlaşmaya ve şirke kapı aralamaktadır. Öyle ki Öztürk'e göre sünnet ve hadislerin toplumdaki yanlış algısı da bu yozlaştırmayı arttıran bir unsur

olarak karşımıza çıkmaktadır. Onun sünneti ikinci bir kaynak statüsüne bile koymayan Kur'an vurgusu, Öztürk'ün toplumsal hayat içerisinde hadisleri nereye koyduğu sorusunu akla getirmektedir.

1.7. Hz. Muhammed'in ve Sözlerinin Toplumsal Hayattaki Yeri

Ali İmran Suresi, 31. Ayette "Peygambere uyun!" emri geçmektedir. Peygamberî dinlerde Tanrı ile toplum arasında irtibatı sağlayan peygamberin yaşamı, uygulamaları ve sözleri o din için önemli bir unsur olarak görülür. İslam dini açısından baktığımızda da Hz. Muhammed'in söz ve pratikleri genel olarak Kur'an'dan sonra ikincil kaynak olarak kabul görmüştür. Fakat Müslümanlar arasında Hz. Peygamber'in uygulamaları ve sözlerinin toplumsal hayattaki yeri ve önemi sürekli tartışılmıştır. Bazısı O'nu yüceltmekle ilah konumuna getirmiş, bazısı O'nu bir postacı gibi görmüş, bazısı ise Kur'an'ın açıklayıcısı ve uygulayıcısı olma çerçevesinde O'nu kendilerine rehber edip ne gereksiz görmüşler ne de ilahlaştırmışlardır. Üçüncü kısımda zikrettiğimiz bakış açısına sahip düşünürlerden biri olarak görülen Öztürk genel olarak Hz. Muhammed'i bir insan olarak Allah'tan mesaj almış olan bir rehber konumunda görür.

Öztürk'e göre yaşanılabilen bir mesaj getiren Hz. Muhammed, insanları özgürleştirmek için âlemlere rahmet olarak gönderilmiş, insan-nebi bir peygamberdir. İslâm Peygamberi, örnek alınabilecek en iyi insandır. O'nun örnekliliği de değişmez kalıplar yığını olan 'teşekkül' değil, esastan hareketle modeli sürekli yenilemek anlamına gelen 'teessi'dir. Ona göre Hazreti Muhammed öldükten sonra insan-nebi olmaktan çıkarılıp melek-nebi formuna döndürülmüştür. Bizim aramızdan alınıp ayakları yerden kesilerek bulutların üstüne gönderilen peygamber, bize yararlı olmaktan çıkartıldıktan sonra yüceltilme yarışına sokulmuş gibi sürekli yüceltilmektedir. Bundan dolayıdır ki İslâm toplumlarına baktığımızda hazreti peygamberin sürekli övüldüğünü, yüceltildiğini görürken hayata yön verecek ahlâkına ise asla yer verilmediğini görmekteyiz. Ona göre dışkısına 'gâita-i şerife' denilen Peygamberi, bu övgülerden kurtarıp Kur'an'ın bize gönderdiği Muhammed'i yeniden tanımalıyız (Y. N. Öztürk, 2004, ss. 27-28).

Öztürk'e göre Hz. Muhammed peygamber olarak görevlendirildikten sonra asisinden boyun eğmişine kadar bütün insanlık kimlik kartında yazılan dine bakılmaksızın onun ümmetidir. Ona göre Hz. Muhammed, öldükten sonra da hiçbir kimsenin Allah'ı temsil etme durumu söz konusu olamaz. Öyleyse artık kimse Allah ile kul arasında komisyonculuk yapamaz (Doğan, 1998, ss. 78-79). Hz. Muhammed hayatta iken; Allah ile ortak olmamak için çok mücadele etmiştir. Fakat o öldükten sonra maalesef kendisini elçilikten ortaklığa doğru çeken bir zihniyet türemiştir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 300).

Öztürk'e göre Hz. Muhammed dâhil, hiçbir peygambere din adına zaman üstü hüküm koyma yetkisi Allah tarafından verilmemiştir. Peygamberlerin zamanla kayıtlı teşri özellikleri bulunur. Onlar bu özellikleri ile dinin sahibi tarafından konan zaman üstü hükümleri yorumlayıp uyguladılar fakat bu yorumlar her zaman geçerli yorumlar değil, şartlara göre değişken yorumlardır. Zira Peygamberlerin yücelikleri din koyuculuğundan değil, dini tebliğ etmelerinden kaynaklanır (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 31-32). Hz. Peygamber'in devlet başkanı ve yargıç sıfatıyla da iş yaparak teşride bulunduğunu söyleyen Öztürk'e göre Kur'an bu teşrilerin bazısını vahiyle tedyin (din alanı) içine alıp evrenselleştirmiş, bazısını da beşerî yorum ve davranış olarak bırakmıştır. Burada önemli olan Allah Resulünün hangi yorumlarının vahiyle evrenselleştirilip din olduğu, hangilerinin ise örf ve yorum olup beşerî bir uygulama olarak bırakıldığıdır. Yani sünnet dediğimiz Hz. Muhammed'in uygulamaları vahiyle tescillenmişse din olur. Tescillenmemişse bizim için din değil, tarihsel adettir. Adetler ise, tarihsel yorumlar olup bağlayıcılıkları yoktur (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 299-300).

Hadislerin hükmü meselesinde Hz. Muhammed'e atfedilen birçok hadisin, Hz. Muhammed'e ait olmadığını (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 299-300) belirten Öztürk, Hz. Muhammed'in Kuran'ın tebliğcisi olduğunu ve onun bu ana kaynağın dışında bu ana kaynakla çelişen bağlayıcı hiçbir şey söylemediğini belirtmiştir. Ayrıca Öztürk'e göre Hz. Muhammed'e izafe edilen bir söz, Kur'an'ın buyruklarıyla çelişiyorsa bu sözün peygambere ait olması söz konusu olamaz. Eğer bu sözü Peygamber'e nispet etmek

konusunda ısrarcı olursak; peygamberi Allah’a hüküm koymada ortak ederek şirke düşmüş oluruz (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 33).

Öztürk, Hz. Muhammed’in kendisine vahyedilen kitabın dışında, o kitapla çelişir bir manzara arz eden bir din anlatmadığını belirterek “hadis” adı altında uydurulup ortalığa salınmış binlerce sözün tamamına yakınının Kur’an’la çelişen ifadeler barındırdığını belirtir. Bu yüzden ya hadisleri esas alıp Kur’an’ı yok ederiz ya da Kur’an’ı esas aldığımızda ise bu hadislerin uydurma olduğunu kabul ederek onları yok saymalıyız. O’na göre Kur’an ve hadislerde ki zıtlıklardan ötürü; ikisinin birden esas alınması imkânsızdır. Nitekim Kur’an ve hadisleri birlikte esas alacak olursak Hz. Muhammed’i kendisine vahyedilen kitaba aykırı bir din kuran kişi konumuna getirmiş oluruz (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 136).

Görüldüğü üzere Öztürk, Hz. Muhammed’in kişiliğinin onun mesajını gölgelemesini doğru bulmamaktadır. Birçok kişinin çıkarları için onu Kur’an’a aykırı bir şekilde yücelttiğini, ilk olarak âlimlerin onu bu yüceltmelerden kurtarması gerektiğini daha sonra ise Allah’ın peygamberi olarak örnek alınması gerektiğini ifade etmektedir. Bu minvalde baktığımızda şununla karşılaşmaktayız. Öztürk, Peygamberi gereksiz gören bir deist değil, onun örnek alınması gerektiğini söyleyen bir düşünürdür. Öztürk’e göre İslâm’ın bu yüceliğine rağmen yaşanılmasını engelleyen ve deizme kapı aralayanlar dini kendi çıkarları için kullanan dincilerdir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. YAŞAR NURİ ÖZTÜRK DÜŞÜNÇESİNDE DİNİ İSTİSMAR ELEŞTİRİSİ

2.1. İstismar ve Din İstismarı Kavramları

İstismar, birbiri hakkında art niyet düşünmeyecek kişiler arasında bir kişinin diğerinin güvenini, iyi düşünce ve hareketlerini kötüye kullanmasına dayanan bir çıkar sağlama eylemidir (Bilgin, 2018, s. 162). Ekonomi, siyaset, eğitim, kültür, değerler ve din gibi sosyal hayatın bütün alanlarında kendini gösterebilen istismar, istismar edilen şeyin kötüye kullanarak insanlardan maddi veya manevi menfaat temin etmek anlamına gelir (E. Okumuş, 2014, s. 13). İbrahim Agâh Çubukçu; dinin makam sevdası, siyasi ve ticari amaçlarla kişisel menfaatler doğrultusunda çıkar elde etmek isteyen insanlar için bazen insanların bazen de kitlelerin, kitleleri kandırmak için kullandığı bir sömürü aracı olarak kullanıldığını ifade etmektedir (Çubukçu, 1967, ss. 100-101). Okumuş ise din istismarının, “dini suistimal etme, dini ve dindarları kötüye kullanma, din sömürüsü yapma, dini menfaati için araçsallaştırma, dine, dinî inanç ve duygulara haksız çıkar elde etmek amacıyla atıfta bulunma, dini bir şeye alet etme, dinî değerleri kullanarak toplumdan maddî veya manevî çıkar sağlama, Allah adını kullanarak insanlardan çıkarlar elde etme” gibi mânâlara geldiğini ifade etmektedir (E. Okumuş, 2014, s. 13). İslam Filozofu Kindi’ye göre din istismarı yapan kişiler lâıyk olmadıkları halde hakkı temsil durumunda olsalar da bunların kıt zekâları gerçeğin esprisini anlamaktan âcizdir. Bilgileri ise yüksek düşünce sahiplerini takdir etme düzeyinde olmadığı gibi bunların bilgileri topluma fayda veren içtihadı yapma düzeyinde de değildir. Bunların hayvanî nefislerinde yer eden haset kiri ve düşünce ufuklarını kapayan karanlık, gerçeğin nurunu görmelerini engellemekle birlikte onları saldırgan ve zalim düşman durumuna getirmektedir. Öyle ki bu insanlar, haksız yere işgal ettikleri makamlarını korumak için elde edemedikleri ve çok uzağında

bulundukları insanî faziletlere sahip olan âlimleri aşağılarlar. Bunların amaçları gerçeği bulmak değil, riyâset ve din tüccarlığıdır. Bir şeyin ticaretini yapan onu satar, sattığı ise artık kendisinin olmadığına göre bu din tüccarları dinden yoksundur. Öyleyse gerçekte varlığın hakikatının bilgisini (felsefe) edinenlere karşı çıkan ve onu küfür sayan, din tacirlerinin de dinle bir ilişkisi kalmamıştır (Kindî, 2014, ss. 128-129).

İslâm düşünce tarihine baktığımızda din istismarının Ebu Hanife, Kindi, İbn-i Rüşd, Muhammed İkbal, Ali Şeriatî, Mehmet Akif Ersoy gibi birçok âlimimiz tarafından eleştirildiğini görmekteyiz. Kuşkusuz bu durum din istismarının tarihi bir problem olduğunu göstermektedir. Her devirde dini istismar eden menfaat gruplarının hep ortaya çıkması gibi bu menfaat gruplarına karşı çıkan din savunucuları da hep var olmuşlardır. Öztürk, din istismarcılarını tanımak için dinci ifadesini kullanır. Ona göre dindar ve dinci birbirinden farklı kavramlardır.

2.2 Yaşar Nuri Öztürk’te Dindar ve Dincilik Kavramları

Din kavramı insanlık tarafından her zaman tanımlayıcı bir kimlik olarak kullanılmıştır. Bir dine inanan insanlar, kendilerinden olmayan insanları tanımlayarak; kendi kimliklerini net olarak ortaya koymaya çalışırlar. Tarih içerisinde biz bu tanımlamaları sık sık görmekteyiz. Örneğin; Sünni bir Müslüman, başka bir dine inanan insanı kâfir diye tanımlarken kendi mezhebinden olmayan birisini de Şii, Mutezilî vs. şeklinde tanımlayarak kendisinin kim olduğunu ortaya koyar. Bu isimlendirmelerin dışında Hüseyin Atay herhangi bir ideolojik ayrıma girmeden, Kur’an’ın ve aklın, geleneğin kurumsallaşmasıyla etkinliklerini nasıl kaybettiklerini bir süreç tasnifi yaparak değerlendirip İslam’ı üç ayrı başlık altında ele almıştır. Öztürk’ün en çok etkilendiği kişilerden biri olan Atay, geleneksel yapıya tutunanların yanlışlarını görmeleri ve ayıklamaları için İslâm dinini, üç kısma ayırarak bunlara; “Halkın Dini”, “Ulemanın Dini” ve “Kuran’ın Dini” isimlerini vererek bir ayırım yapmaktadır. Atay’a göre, halkın dini ulemanın dininin bir kısmına uyar, bir kısmına ters düşer. Ulemanın dininin bir kısmı Kuran’a uyar, bir kısmı uymaz. Kur’an’ın dini ise, akla, ilme ve birebir insani

durumlara uyar ve karşılaşılan problemlere çözüm getirir.(Düzgün, 2007, ss. 271-272) Yaşar Nuri Öztürk ise bu tanımlamalardan farklı bir tanımlama yaparak İslâm dinine inanan insanları münafıklar dışında iki kısımda inceler. Birincisi gerçekten Allah'a inananlar, ikincisi ise dini kendi çıkarları için kullanan dinciler. Öztürk'ün bu tanımlardan neyi kastettiği tam olarak anlaşılmazsa onun deizm düşüncesi anlaşılamaz. Öztürk'ün Müslüman âlimlerle Hristiyan papazlarını bir tuttuğunu eleştiren Karakoç, Öztürk'ün dindar ve dinci ayrımını iyice fark etmediği anlaşılmaktadır. Çünkü Öztürk özellikle dinci ve dindar kavramlarını ayırmaktadır. Öztürk'e göre deizme kapı aralayanlar dindar âlimler değil, dinci âlimlerdir (Yaşar vd., 2022a, s. 41).

Öztürk'e göre dinci, hiçbir sınırı olmadan Allah'ın adını kullanarak tevhit dinini çıkarları uğruna şirk dinine çeviren ve çıkarlarına karşı koyduğunuzda sizi dinsiz ilan eden veya dinde ikinci sınıf adam ilan eden kişidir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 24, 2019a, s. 420). Başka bir deyişle dinci, Tanrı'yı ve dini kendi rızası ve kendi hesapları için kullanarak Tanrı'yı ve dini kendi hesapları için feda eden kişidir. Dinci Tanrı adını kullanarak kendisi için iş yapar; Allah'ı kullanarak başkalarını teslim alır, köleleştirir, çeşitli maskelerle ötekileştirir (Y. N. Öztürk, 2004, s. 80, 2019a, s. 11). Dinci, dinde fırkacılık yaparak veya tanrısal kitabı dışlayarak ya da tanrının yanına yöresine yedek ilahlar ekleyerek şirke bulaşır (Y. N. Öztürk, 2019a, s. 323). Dindar ise kendisini Tanrı'nın rızası için kullanıp dinin sahibi Allah'tan başka bir değere teslim (Y. N. Öztürk, 2019a, s. 141) Tanrı için iş yapan kişidir (Y. N. Öztürk, 2019a, s. 11). Dindar insana hizmet Allah'a hizmettir anlayışıyla hareket ettiği için insanlara bir şeyler verebilmenin gayreti içinde sürekli iyilik ve hayır üretir. Onun iyi ve rahat olması işinin bittiği anlamına gelmez. O başkalarının da iyi ve mutlu olmasına istediği için sürekli faaldir (Y. N. Öztürk, 2019a, s. 141). Kutsal metinlerde tahrifat yapıp Allah'a ve insanlara verdiği söze ihanet eden dinciliğin kostümü ve kişileri değişse bile ruh ve anlam olarak her devirde dincilik şirke eğilimiyle aynıdır (Y. N. Öztürk, 2019a, ss. 285-287).

Öztürk'e göre Allah'ın rahmeti olan dindarlar ve Allah'ın musibeti olup çıkarı ve hesabı dışında dini ve imanı olmayan dinciler hep birbirlerine düşmandırlar. O, dinciye dindarın en yüce, en kıymetli sermayesini kirleten; çalan, istismar eden biri olarak kabul eder. Ona göre dinci, dindarın hayatı pahasına koruduğu ve yaşama sebebi bildiği yücelikleri birer maske kullanarak hesaplarını denk getirmeyi esas alıp cebini Allah adına dolduran kişilerdir (Y. N. Öztürk, 2019a, s. 140). Dolayısıyla bunlar sadece paranın kölesidirler (Y. N. Öztürk, 2019a, s. 159).

Dinsel değerlerin maske olarak kullanıldığını fark etmek insanoğlunun en zor işidir ve insanın en başarısız kaldığı olgudur. Çünkü kullanılan maske aldatılmak istenenlerin yürekten bağlı oldukları, canları pahasına yaşatmak istedikleri duygunun egemen olduğu değerlerden örülmektedir. Allah ile aldatılanların bırakın kurtulmalarını, aldatıldığının farkına varmaları için bile asırlar gerekmektedir. Dinci, bu incelikleri çok iyi bildiği için insanların bu hassasiyetini ustalıkla kullanır ve kitlelerin uyanmaması için onları şeytanî baskıların altında tutar. Bu baskıların en etkilileri; dincinin işine gelmeyen kişilerin “din dışı” ilan edilmesi ve dinin, akıl ve bilim denetimine açılmasını engellemektir. Ona göre bunu en iyi bilen Allah olduğu için Kur'an ısrarlı bir biçimde insanı bilim, samimiyet ve akıl düşmanı olan dinciler tarafından Allah ile aldatılmayın diye uyarır (Y. N. Öztürk, 2019a, s. 184). Dincilik, öncülerin kendi hesaplarını denk getirmek için yarattıkları bir sömürü sınıfıdır (Y. N. Öztürk, 2019a, s. 328). Dincilerin dünyalık tutkusu için tahrip edemeyeceği hiçbir değer yoktur. Onlar bir taraftan insanların mallarını çeşitli oyunlarla tıka basa yiyip halkı soyarken öbür taraftan da din adına yaptıkları kötülüklerle insanları dinden nefret ettirip Allah'tan uzaklaştırmaktadır (Y. N. Öztürk, 2019a, ss. 320-329).

Öztürk'e göre bir insana üstünlük veren filan veya falan dine mensup olmak değildir. Hatta bir insana üstünlük veren bir dine mensup olup olmaması da değildir. Bir insana üstünlük veren onun yaratıcı bir ruha sahip olmasıdır. Allah katında yaratıcılıktan daha büyük din olmadığına göre; yaratıcı ruhtan da daha büyük dindar yoktur (Y. N. Öztürk, 2019a, s. 123). Nitekim Allah Nisa Suresi 125. Ayette “güzel düşünüp, güzellikler

sergileyerek ve özü sözü doğru bir halde İbrahim'in milletine uyarak yüzünü Allah'a teslim edenden daha güzel dinli kim olabilir?" buyurmuştur (Y. N. Öztürk, 2019a, s. 128). Öyleyse dindar iyi insan olduğu için Müslümandır. Müslüman kimliği taşıdığı için "iyi insan" iddiasında bulunan ne dindardır ne de gerçek Müslüman. O, olsa olsa dinci olur. Dindar iyi adam olduğunu belgeleme ihtiyacı duymaz. Çünkü onun bizzat kendisi belgedir. Dinci ise iyi adam olduğunu ispatlamak için eylemlerini değil, Müslüman nüfus kâğıdını öne çıkarır. Çünkü dincinin eylemlerinin birçoğu dinin değil, dinsizliğin belgesidir (Y. N. Öztürk, 2019a, s. 131).

Dinin önemli sacayaklarından biri ibadetlerdir. İbadetler dinin pratiklerini dolayısıyla görünen yüzünü temsil eder. Buradan hareketle Öztürk'e göre bir dinci için önemli olan ibadetiyle şov yapmaktır şayet dinci ibadetleriyle şov yapamıyorsa öfkelenir. Bu yüzden de azamet ve ruhsatlara uymak yerine bunları hayatında reddeder (Y. N. Öztürk, 2019a, s. 59).

Dindar ve dinci arasındaki farklardan bir diğeri de dindarın sahip olduklarını paylaşması, dincinin ise başkalarının ellerindekilerini kendi mallarına katmak için uğraşmasıdır (Y. N. Öztürk, 2019a, s. 83).

Öztürk'e göre dinciler halk nezdinde çektikleri besmelelerle saygınlık kazanırlar ve bunlar, haramı besmele çekerek yemektedirler. Öztürk'e göre Allah ile aldatılmayın emrini veren kitaba sırtını dönen bir toplum Allah'ın kitabıyla barışmadıkça Allah'ın vekili dediği dinci sınıf tarafından aldatılır (Y. N. Öztürk, 2019a, s. 156). Bir kişi dinin mukaddes değerleriyle, bu değerlerin dinciler tarafından kullanılan maskelerini ancak Kur'an laboratuvarında tetkik ettikten sonra ayırt edebilir (Y. N. Öztürk, 2019a, s. 185).

Allah'ın elçisi dışında tartışma üstü kişilerin varlığını kabul etmenin şirk (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 225) olduğunu söyleyen Öztürk'e göre dinî temsil ettiğini söyleyenlerin bağyleri¹ yüzünden başlangıçta tek ve mutlu olan insanlığın, daha iyiye ve kemale ulaşması için gönderilen dinin bile;

¹ Bağy: kıskançlık, açgözlülük, doymazlık, kibir, azgınlık, denge noktasından sapma, zulüm, yalancılık, zinakarlık anlamlarına gelmektedir.

insanlığın perişanlığına kaynaklık eden bir zulüm ve dehşet kurumuna dönüştüğünü belirtir. Böylece tarihin her devrinde din maskeli ve gerekçeli zulüm ve ahlâksızlıkların tümü, dinî temsil eden zümreler tarafından sergilenmiş olmakla birlikte din, bu zümreler yüzünden kan ve kavga kurumuna dönüşmektedir. Bu yüzden Öztürk'e göre bağı işleyenlere karşı Müslümanlar, ayağa kalkmalı ve cihat etmelidir (Y. N. Öztürk, 2004, ss. 60, 79, 2012, s. 249, 2020a, ss. 189, 227, 2019b, s. 171, 2019a, s. 161).

Öztürk'e göre dincilik sömürü ve aldatma aracı yapacağı sahte din yaşasın ve o da onu sömürebilsin diye, gerçek dinin insanı kucaklaşmasını sürekli engeller ve böylece dincinin din adına verdiği mücadelenin sonucunda tevhit dini hayatın dışına itilmiş olur (Y. N. Öztürk, 2019a, s. 136). Öztürk'e göre dinci, ağzına aldığı bütün yüce değerleri kirleten bir musibet üreticidir. Teoride büyük olan bütün değerler, dincinin elinde insana zarar verme mekanizmasına dönüşür (Y. N. Öztürk, 2019a, s. 12). Öztürk'e göre dinciler, iyi ve güzel şeyleri sadece kendisi için ister. Başkasının bunlara sahip olmasını önlemeye çalışarak kendileri dışındaki insanların iki dünyada da perişan olmasını istemektedir. Bu yüzden dinciler, suç ve günah işlediklerinde yüceltiklerini sanan sadist bir psikolojiye sahiptir. Dindar için aydınlığın ve hakkın kaynağı Kur'an olmasına rağmen, dinci için hidayet ve hakkın kaynağı kendisi ve kendisi gibi düşünenlerdir (Y. N. Öztürk, 2021, ss. 82-86).

Öztürk'e göre zübürler² oluşturup bunları Kur'an yerine geçirerek, dini parçalara bölen dincinin en çok rahatsız olduğu şey Kur'an'dır (Y. N. Öztürk, 2019a, ss. 141-143). Ona göre dinciler Allah'ın iradesine göre yaşamak isteyenlere, rahat yüzü göstermeyip onları din dışı ilan ederek kararsızlığa ve perişanlığa iterek tarihin her devrinde en büyük zulme imza atmışlardır (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 24-25). Dinciler halkı kamplara bölüp korku, sindirme, kandırma gibi her türlü oyunu kullanarak biraz daha soyup biraz daha kese şişirmek için dini kullanırlar (Y. N. Öztürk, 2004, s. 200). Onların uyguladığı bağı, gulüv³ ve ikrahla⁴ ya dindarlar karşılıklı şiddet uygulayan bir toplum

² Zübür: Yapay kutsal kitaplar

³ Gulüv: azgınlık, tasallut, tecavüz.

olacaktı ya da gösterişçi bir müşrik toplum olacaktı. Çoğunluğun şiddete gücü yetmediği için, dindar âlimler, fesat çıkarıcı etiketiyle etiketlenerek dinciler yüzünden toplum kişiliksiz kölelere dönmüş ve din de akıldışılığın kutsandığı bir uydurmalar kurumuna dönmüştür. Bu yüzden insanoğlunun en onurlu mücadelesi her çağda dincilikle mücadeledir (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 25-26, 172). Nitekim toplumlardaki kötülüğün sebebi din değil, dinciler olduğu gibi; aynı kaynaktan gelmelerine rağmen, din ve felsefeyi de bugün boğuşan konuma getiren de dinci dinsizlerdir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 27).

Öztürk'e göre Hz. Muhammed ümmetinin dincileri, Kur'an'ı tahrif edemeyince tahrif tutkularını kendi çıkarları için uydurdukları uydurma hadisler yoluyla tatmin etmişlerdir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 261). Bununla da yetinmeyip tefsirlerin içerisine İsrailiyat denilen Yahudi ve Hristiyan mitolojisini sokup İsrailiyatı Kur'anlaştırdılar. Tasavvufun içerisine Yahudi, Hristiyan ve Hint mistisizmini ekleyerek İslâm'ın ruhsal hayatını yozlaştırdılar. Siyasal çıkarlar için "dinler arası diyalog" adı altında hem Haçlı emperyalistçi işbirliklerini dokunulmaz kıldılar hem de İslâm'ın zulme karşı çıkış ruhunu söndürerek bu dinin emperyalizmin güdümüne verilmesini sağladılar. Bununla yetinmeyip "İslâm'ı şiddet ve terörden arındırma" yaftası altında Müslümanların emperyalizme ve sömürüye karşı başkaldırma bilinçlerini yıkarak emperyalizmin hizmetinde çalışan "ılımlı İslâm" adlı yeni bir din oluşturdular. Ve neticede dinciler yüzünden İslâm, Allah'ın dini olmaktan çıkıp bir afyona dönmüştür (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 265-266). İlimli İslâm tabirini Batı'nın bir oyunu diye değerlendiren Öztürk, İslâm zararlı ise daha az zararlı İslâm anlamında ılımlı İslâm tabirini kullanmak yerine İslâm dininin tümünden kaldırılıp atılması gerektiğini belirtir. Aksine eğer İslâm dini zararlı değilse, o zaman ılımlı hale getirip sulandırılmamalıdır (Y. N. Öztürk, 2004, s. 162). Unutulmamalıdır ki dincilik; hücceti (bilim ve kültür gücü) beraberine almış maddi güçle aşıla bilinir (Y. N. Öztürk, 2019a, s. 19).

⁴ İkra: baskı zorlama, dayatma, şiddet

Öztürk'e göre tarih, insanlığın en yıkıcı suçlarından biri olan iftiracılığı, dinciler kadar bol ve rahat sergileyen başka bir zümreye tanık olmamıştır. Ona göre bütün zamanların dincileri, “Allah rızası için yapıyoruz” diyerek insanlara, peygamberlere ve hatta söylenebilecek yalanların en zehirlisi, yapılabilecek haksız isnatların en kötüsü olarak Allah’a bile sınırsızca iftira atmışlardır (Y. N. Öztürk, 2019a, ss. 186-187).

Allah’ın yanına-yöresine yedek ilahlar koymak, Allah ile insanlar arasında yaklaşıtııcılar kabul etmek, Allah ile insanlar arasında şefaattçiler kabul etmek, riya ve ecdatperestlik gibi kabuller şirk ve dincilik arasındaki ortak noktalardır. Öztürk’e göre bunu çok iyi bilen Emeviler de atalarının inancı olan şirki saklayarak yaşatmak maksadıyla dincilik zihniyetini toplumun içerisine yerleştirdiler (Y. N. Öztürk, 2019a, ss. 138-139).

Öztürk, Kur’an’a göre muhafazakâr İslâm’ın, Kur’an İslâm’ına karşı oluşturulan İslâm olduğunu savunmaktadır. Ona göre muhafazakârlık yani eskiyi, eskinin kabullerini koruma tutkusu, Kur’an’a göre putperestliğin alametlerinden biridir. Ecdat kabullerinin korunması anlamındadır. Kur’an muhafazakârlık kelimesine karşı Haniflik kelimesini kullanır. Hanif; “sapık, zındık” damgası yemeyi göze alarak ecdat kabullerine karşı çıkan devrimci, asi demektir. Kur’an’a göre gerçek bir mümin aynı zamanda gerçek bir Hanif olmalıdır. Unutulmamalıdır ki korunması gereken eski değil; akıl, bilim, ortak insanlık değerleridir. Bunların zamanı, eskisi, yenisi olmaz. Hayat hiçbir devirde tekdüze, monoton ve monoblok bir hayat değildir. İnsanoğlunun koruduğu standartları olduğu gibi sürekli değıştirdiğı tavır ve tarzları da vardır. Öyleyse burada korunması gereken; insanlığa katkı sunan değerlerdir. Kur’an, muhafazakârlık denen pagan illetinin kişiler, atalar kültü kanıtı yerine; ilmi, değerleri ilkeleri oturtmuştur (Karadut, 2017, ss. 296-297; Y. N. Öztürk, 2004, ss. 219-225).

Dine beşerin girmesiyle dinin tahrip olacağını vurgulayan Öztürk’e göre bu yüzden insan egosunun din âliminde, dine yaklaşırken bulunmaması gerekir. Aksi halde kalenin içine düşman sokan gedikleri içerden açmış oluruz ve böylece kaleyi baştan aşağı kendimiz yıkmış oluruz. Din, artık ana

ve tek hedefinin Allah rızasının arandığı bir mutluluk kurumu değil, bir saltanat aracına dönüşerek nefsin isteklerinden dışarı çıkamaz (Doğan, Haziran 1998a, s. 20). Nefsin istekleriyle icat edilmiş putlardan kurtulan kişi, tevhidi bulur (Doğan, Haziran 1998a, s. 28). Bu yüzden gerçek dindarın ilk işi; ibadetten, mabetten önce tevhidin dini İslâm'ı yeniden keşfetmektir (Doğan, Haziran 1998a, s. 22).

Her dinin dincisi ve dindarı olduğunu belirten Öztürk'e göre; her dinin, dindarı rahmet iken dincisi musibettir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 414). İnsanı Allah'tan uzaklaştıran bela diye ifade ettiği dinciliğin, dinsizlikten daha kötü olduğunu ifade eden Öztürk'e göre dincinin anlattığı dini bulmak, bulmamaktan daha hayırlıdır (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 413). Dinciler, halkın sessiz ve itirazsız yerinde oturmasını sağlamak için tevhidin tanınmasına asla engel olmazlar ama şirkin tanınmasını engellerler. Böylece onlar bir yandan tevhidi anlatarak Allah ile aldatılan kitlelerin nabzını şerbetlerler, öte yandan şirkin tanınmasına olanak vermeyerek İslâm'ın gerçek mesajının hayata geçmesini engellerler (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 97). Böylece onlar, Müslüman yaftalı birçok kişinin gerçekte birer müşrik olduğu gerçeğinin üstünü örterek, dincilik zihniyetlerinin deşifre olmasına engel oldular. Bu zihniyeti deşifre etmek isteyen hiç kimseye ise saltanatlarının bekası için izin vermediler (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 203). Bunun aksine Kur'an ise; Allah'a imanını korumak isteyen insanları harcamak isteyen dinciler konusunda uyararak, dincileri bizzat kendisi deşifre eder (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 474).

Öztürk'e göre tüm dönemlerin en yıkıcı belası olarak Allah ile aldatmayı kullanan dinciler (Y. N. Öztürk, 2020b, s. 28, 2019b, s. 414), kitleleri uzun vadede rahatça yönetmek için sadece Allah ile aldatmakla yetinmeyip akla gelebilecek her türlü rezillik ve haksızlığı göze alarak paraya da egemen olmuşlardır. Böylece her türlü çıkar ilişkileri için yaptıkları Allah ile aldatma çalışmalarını parayla da desteklemektedirler (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 75).

Öztürk'e göre Kur'an, evlilik, kesilen hayvan etlerinin yenilmesi gibi sosyal ilişkiler konusunda özellikle müşriklerle ilişkiyi yasaklamıştır. Dinci

kesim ise “helal gıda, İslâmî kurallara uygun kesim,alkolsüz ürün” gibi sahtekârlıkları ile hem hijyen kurallarına uymayarak hem de daha yüksek rakamlarla ürünlerini satmaktadırlar. Vurguncu ve haram kazanç sahibi din sınıfı bu satışları riyakârlıkla, dine yalan söyleterek ve halkı aldatarak yaptığı için şirke bulaşmışlardır. Bu yüzden halk kesimi aslında İslâm’ı yaşamak ve daha fazla soyulmamak için; Müslüman yaftacı bu adamların sıfır maliyetle din üzerinden reklamını yaptıkları ürünlerini almamalıdır (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 211-212).

İslâm’da dünyevileşmenin haram olmadığını belirten Öztürk’e göre din ve dünyayı birbirinden ayıran din sınıfı, dünyevileşmeyi haram kılarak insanların din diye kendilerine sığınıp din sınıfının emirlerine uymalarını arzu ederler. Onlar dünyevileşmeyi halk kesimine haram kılmakla birlikte; dünyevileşmenin en berbat şekillerini de kendileri utanmadan yaşamışlardır (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 311-312).

İslâm ezilen kitle ve fertlerin merhamet teranesiyle avutulmalarına karşı çıkarak onları gasp edilen hakları için mücadeleye çağırır. Öyle ki bu mücadeleden kaçanları zalimler olarak niteler. İslâm’a göre merhamet, hakkı gasp edileni susturma aracı olmadığı gibi haklarını tamamen almış olan insanı sevip kucaklama yoludur. Bir yanağına vurana öteki yanağını çevir, mantığı İslâm’la bağdaşmaz. Yanağına vurulan hakkını aynıyla karşılık vererek almalıdır (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 40). Öztürk’e göre dinciler, asırlardır dünyadaki yokluğun cennetle ödüllendirileceği anlayışı ile insanların bu dünyada zulme, fakirliğe, haksızlığa karşı susmalarını sağlamıştır.

Öztürk; dincilerin dinin hurafe ve saptırmalarından kurtulmak isteyen insanları da zındık, reformcu, sapık gibi etiketlerle etiketleyerek dinin gerçekte olduğu şekilde anlaşılıp yaşanmasına müsaade etmeyerek inkârcılardan daha çok insanların dinlerini yaşamalarına engel olduklarını belirtir. Nitekim dinciler, dini Allah’ın emrettiği şekilde hurafe kaynaklarından değil, Kur’an’dan öğrenip yaşayanları dini tahrip edenler iftirasıyla suçlamaktadır. Bu suçlamaya maruz kalmak istemeyenlerse akılları ve vicdanlarının isyanıyla karşılaşmaktadırlar (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 425-

426). Bu denli zalim bir tezgâhı hiçbir ateizm veya zulüm ideolojisiyle kıyaslamanın mümkün olmadığını (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 453) belirten Öztürk; dindarların, ateistlerin ve deistlerin yok olmamak için birlikte hareket ederek Allah korkusu, vicdan ve hayâ duygularına sahip olmayan dincilere karşı mücadele etmeleri gerektiğini vurgular (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 24, 2019b, ss. 426, 453). Dincilerin imandan sonra küfre düştüklerini belirten Öztürk, dincilerin insan haklarına da saygılı olmadığını belirterek dincilerin dinin insan için değil, insanın din için var olduğu teziyle hareket ettiklerini belirtir (Y. N. Öztürk, 2004, s. 80, 2019b, ss. 427-428). Oysa Kuran’a göre din de bir araçtır. Amaç, insanın mutluluğudur. Dini amaç haline getirenler Allah’ı unuttu, insanı ezdiler. Allah ile aldatılan kitleler ise aldatıldıklarının farkında değiller. Halka aldatıldığını söylemeye çalışanlar ise maalesef dinci sınıfla karşılaşmakta. Dinciler, dine yalan söyleyerek ve dindar kitlenin saf duygularını tahrik ederek bu aydınları susturmaktadır (Y. N. Öztürk, 2004, ss. 96-97).

Öztürk’e göre dincilerin, en büyük kötülükleri gerçekleştirdikleri tebdil, sözü başka bir sözle değiştirmektir (Y. N. Öztürk, 2019a, s. 303). Tebdil iki türlüdür: biri peygamberlerin de yaptığı kötüyü terk edip iyiyle değiştirmekken diğeri ise iyiyi terk edip kötüyle değiştirerek zulmü yaymaktır. Bozulmuş dini değiştirip aslına götürmek İslâm’a hizmet etmek iken ellerinden kitap alınmış halk kesimi bütün tebdilleri kötü görür. Dinci kesimde muvahhitlerin yaptıkları değişimlerin anlaşılmasında için amansız bir şekilde mücadele etmektedirler. Bunu da “dini bozuyor” iftirasıyla yaparak muvahhitleri etkisizleştirmeye çalışırlar (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 266-268). Dinci kesimin tarih boyunca yaptığı en iyi şey kendi fikirlerine zıt fikirler taşıyan âlim ve düşünürleri kâfir ilan ederek etkisiz kılmaktır. Bunlar, fikir olarak bu insanlardan beslenseler de çıkarları için tekfir etmekten asla uzak durmazlar. Öztürk buna İmam-ı Gazzâlî’yi örnek verir. Ona göre o, fikri

birikimini aşırıldığı Bâtınî-Karmatî düşünürleri, Selçuklu sarayının hatırı için kâfir ilan etmiştir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 120) ⁵.

Tekfir etmenin, fikir üretemeyen insanların bir özelliği olduğunu söyleyen Öztürk'e göre; bu insanların tekfir etmediği deha neredeyse kalmamıştır. Öyle ki bu zihniyetin, bugünkü temsilcilerinin Hz. diyerek övdüğü kişiler bile aynı zihniyetin önceki temsilcileri tarafından kâfir ilan edilmiştir. Düşünce ve değer üretmekten gafil olan bu kesimin yaptıkları Allah adamlarına eza veriyor olsa da aslında Allah adamları bu ezalardan hoşlanmakta, onlarla mutlu olmaktadır. Çünkü bu eza ve cefalar olmazsa Allah adamları da düşüncesizliğin rehabetine kapılıp sürülebilirler. Böylece en alçaltıcı musibete onlar da uğrarlardı (Y. N. Öztürk, 2019c, ss. 101-105). Birçok dinci, yazarların eleştirmek için kullandığı nakilleri, onların fikirleri imiş gibi lanse ederek onları tekfir etmekte (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 124).

Öztürk'e göre Allah'ın hakları; namaz, oruç, hacc gibi ibadetlerle sıkıştırılmayacak kadar geniş bir alana sahiptir. Ona göre din temsilcileri, kamu mallarının tümünün Allah'ın hakkı olduğunu saklayarak dini insan hakları aleyhine kullanmaktadırlar. Yani Allah'ın haklarından biri de insana ait olan hakkın, olması gereken yere ulaştırılması iken; çöküşe giren toplumlarda politikacılar, iş ve para babaları, din temsilcileri ve kendi toplumunu kişisel menfaatleri için unutmış sözde aydınlar bu hakkın yerine

⁵ Yanardağ, doktora tezinde devletlerin dinin siyasal araçları olarak işlev gördüğü ve egemen sınıfların kendi iktidarlarının yeniden üretimini, dinsel kurumlar üzerinden ve bu kurumlar dolayısıyla gerçekleştirildiğini iddia etmektedir. (Yanardağ, 2020, s. 32) Yanardağ, bu iddiasına nakli akıldan daha fazla önceleyen İmam-ı Gazzâlî'nin Selçuklu Devleti'nin siyasal çıkarları için Sünnî ideolojiyi yaymak için bizzat Nizam'ül-mülk tarafından görevlendirildiği iddiası ile örneklemektedir. (Yanardağ, 2020, s. 168) Yanardağ da Öztürk'ün iddiasını doğrular nitelikte; İmam-ı Gazzâlî'nin, Batıniler ve felsefeciler ile mücadele etmek için onları daha iyi tanımak ve felsefe konusunda derinleşmek ihtiyacı duyarak medrese kütüphanesinde bulunan Antik Yunan klasiklerini okuduğunu ifade etmektedir. Ancak, bu okuma ve 'derinleşme' sürecinde Batınilere karşı mücadelede devletin de desteğiyle belli bir başarı kazanan İmam-ı Gazzâlî, felsefecilerin aklı önceleyen tutumu (akılcılık), vahiyi (nakledileni) esas almayan ya da vahiyi aklın süzgecinden geçiren tavrı karşısında bocalamaya başlıyor. Nakilciliğin tezlerinin zayıflığı karşısında öfkeleniyor. Bunun üzerine, 1095 yılında görevini ve medreseyi terk ederek önce Şam'a gidiyor ve orada iki yıl inzivaya çekiliyor. Ardından, "iman tazelemek" için 1097'de Mekke'ye hacca giden İmam-ı Gazzâlî, hac sonrası "imanını tazelemiş" olarak dönüyor. O günden sonra İmam-ı Gazzâlî, Eş'ari mezhebinin itikadı ve metodolojisi ile Şâfiî fıkıhı konusunda kararlılık kazanmış bir savunucusu olmuştur. (Yanardağ, 2020, ss. 171-172)

ulaşmasını engellerler. Bu dört grup toplumun temel ihtiyaçları uzerinden zevk ve sefa sürmekte ve hep birlikte çıkarlarını garantilemek için bin türlü oyun sergileyerek gerçek aydınları, hayalperestlik, abartmacılık, aşırı idealistlik, komploculuk gibi ithamlarla etkisizleştirmeye çalışmaktadırlar (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 86-87). Hakkı savunanları etkisizleştirmek ve kendi adamlarını yüceltmek için dincilerin kullanmayacağı yalanın iftiranın olmadığını belirten ztrk'e göre; Emeviler döneminde Hz. Aişe tarafından defalarca yalancı damgası yiyen Ebu Hureyre'nin Hz. Aişe tarafından yıkılan itibar kaybını önlemek için vefat eden Hz. Aişe adına "Cenaze namazımı Ebu Hureyre kıldırırın" iftirasının atıldığını da belirtmiştir. (Y. N. Öztürk, 2013, s. 139).

Öztürk'e göre dinde bugünkü problem sırf bilgi meselesi değil, insan gerçeğini görüp görmeme yani değer meselesidir. Dinciler insan gerçeğini görmezden geldikleri için, sahte din temsilcilerinin insan ruhuna musallat ettiği acı ve ıştırabı hiçbir dinsiz bu topluma musallat edememiştir ve edemez de. İşlm değerlerini kuru bir bilgi yükü olarak topluma arz eden ve tatlı yalanlarla süsleyen dincileri dinleyen toplum, asırlardır bu süslü yalanlar yüzünden bir türlü bu zilletten kurtulamamaktadır. Örneğin Osmanlı mollaları sarığı öylesine övmüşlerdir ki bu mollaların kıskançlığı yüzünden şehit edilen Hamza Bl şehit edilirken sarığa saygısızlık olmasın diye başından sarığı çıkarılmıştır. Ve hiç kimse de bir insanın başının sarıktan daha değerli olabileceğini dşnememiş, düşünse de ifade edememiştir (Y. N. Öztürk, 2004, ss. 96-98). Bugün dinciliği bitirmenin yolunun eğitimden değil, zihniyet devrimini başarmaktan geçtiğini belirten ztrk'e göre; zihniyeti değiştirmeden eğitimi zenginleştirmek, dinciliğe yakalanmış bulunanları akılcı ve aydınlık yapmak yerine diplomalı zalimler yetiştirir (Y. N. Öztürk, 2019a, s. 209).

Öztürk'e göre işleyen bir akıl, birilerinin din dediği herhangi bir saçmalığa, bu saçmalığın neticesinde vücut bulan zorbalığa asla boyun eğmiyorsa ve iman da akıl, ikna ve samimiyetle olan bir şey ise Allah' a davette aklı devre dışı bırakan hiçbir sistem Allah'ın sistemi olamaz (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 454). Zira akıldan uzaklaştırılan iman, nefsanileşerek

gerçeğe ve genele sırt dönüp egosuyla eşitlenir. Bundan sonra da iman, yapıcı-yaratıcı bir mutluluk kaynağı olmaktan çıkarak yıkıcı bir tahrip gücüne döner. Kur'an, insanlığı bu yıkıcı tahripten korumak için imanı sürekli akılla bilimle kucaklaştırır (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 484). Bundan ötürüdür ki günümüzde de Allah'ın rızası ve insanlık adına verilecek en onurlu ve en önemli mücadele, akıl yerine kişisel çıkarları temele oturtmuş dincilikle mücadeledir. İnsanlık, bu mücadeleyi anlayıp gereğini yapmadıkça da gerçek anlamda mutlu olamaz (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 459). Öztürk'e göre bu yüzden şirk üreten sınıf olan dincilikle mücadeleyi diğer bütün şer gelişmelerden öncelemeliyiz ki dini gönderen kudretin iradesine en uygun olan mücadeleyi göğüsleyelim (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 171).

Öztürk, aklını kullanmayanların üzerine pisliğin yağacağını belirten bir kitaba sahip bir din olan İslâm'ın bünyesinde; akla ve aklın kanunlarına karşı çıkan bir kesimin olmaması gerektiğini belirterek Dinciliğin bugün varlığının en temel sebebinin İslâm camiasının Kur'an'ı okumamaktan kaynaklandığını izah eder (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 484-485). Yani dincilik aslında var olan kılıflarını bile, toplumun cahilliğiyle devam ettirebilmektedir. Toplum okur ve aydınlanırsa dincilik İslâm coğrafyalarında tarihe karışır. Oysaki bizler, aklımızı işletmemeyi din haline getirdik (Doğan, Haziran 1998a, s. 15; Y. N. Öztürk, 2019c, s. 83). Aklın devre dışı kaldığı bir dini yaşantıda din istismarcılığına önemli bir zemin hazırlanmış olur.

Öztürk'e göre din istismarına darbeyi indirecek sistem, laik sistemdir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 302). Çünkü laiklik, tabulaştırılmış eski kuralların egemenliği yerine; çağa, zamana ve ihtiyaçlara göre norm oluşturmanın bir numaralı güvencesidir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 484). Laiklik, bir metottur, tavidir, tarzıdır bir din değildir. Allah'ın gerçek dininin olduğu yerde laiklik kavramına gerek yoktur. Fakat bugün İslâm dünyası Allah'ın dininden bihaberdir. İşte bu durumda bugün toplumlar, İslâm diye birbirini çocuk-kadın-yaşlı demeden öldürmektedir. Din kardeşini dinsiz ilan ederek öldürtüp yok eden İslâm'ın yaşanmasından ise insanları Allah adına öldürmeyen laikliğin yaşanması, Allah'ın muradına en uygundur (Doğan, 1998, ss. 51-52; Y. N. Öztürk, 2012, ss. 161-162). Bu yüzden bugün İslâm ülkeleri

adaletsizliğin ve şirkin zulmü altında ezilmek istemiyorsa şirke ve zulme kapı açan bütün ilkeleri laik sistemi inşa ederek onları tarihin tozlu raflarına kaldırmalıdır. Hristiyan batılı ülkeler de şirke kapı aralayan kilise teolojilerini laiklik ile yok etmişlerdir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 305). Laiklik sayesinde akılla barışarak başarıyı elde edip dünyanın efendisi olan Batı gibi güç kazanıp sefaletten ve zilletten kurtulmak Müslümanlar da laikliğe sarılmalıdır (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 92). Şu çok büyük bir hakikattir ki; bugünün dincileri din adına bütün çileleri çekmiş dindarları bile laikliğe sığınmaya zorlamaktadır (Doğan, 1998, s. 52). Bu sistemin kurtarıcılığının bilincinde olan Haçlı emperyalizmi, dinci tasallutçuluğuna dur dememek için; Müslüman dünyasında laikliğin altını oymaktadır (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 31).

Öztürk; laiklik, sadece devletin dinden, dinin de devletten elini çekmesini sağlamayacağını belirtir. Ona göre laiklik, din sınıfının dini yaşamak isteyen kitlelere tasallutunu da önlemektedir. Bu açıdan bakıldığında laiklik dine en büyük hizmetin kurumu olmakla birlikte laiklik, dindarların âdeta huzur ve mutluluk gemisidir. Dinciler, onların sömürülerini bitirten laikliğe bu ikinci anlamı yüzünden düşmandırlar (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 322). Gerçekte dincilerin dine saygısı olsaydı sosyal devleti inşa ederlerdi. Oysa dinciler, sosyal devleti tahrip edip insanlara kendilerinin istedikleri yere sadaka verdirterek toplumu sürüleştirdiler (Karadut, 2017, ss. 64-65).

Öztürk'e göre deizme de ateizme de dinciliğe de yer vermek istemeyip toplumları vahiyle kucaklaştırmak isteyen muvahhit düşünürler tarihin en zor ama en onurlu görevini üstlenmiş olurlar. Çünkü tarih boyunca en tehlikeli ve en zalim ideoloji olan dincilik bu muvahhit düşünürleri engellemek için asla boş durmayacaktır (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 33, 2019b, ss. 457-458). Unutulmamalıdır ki; "fitne çıkarıp ümmeti fesada veriyorlar" ithamı, tarih boyunca dinciliğin en büyük silahı olarak kullanılmış ve muvahhit âlimlere karşı kullanılmaya da devam edecektir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 26, 2019b, s. 459).

Netice itibariyle Öztürk, Tanrı'nın rızasına uygun hareket etmek için adım atan insanları dindar diye adlandırıp, bu insanları güzelliğe götüren sınıf olarak adlandırır. Ona göre dini kendi çıkarlarına hizmet etmek için kullanan insanlar ise dincilerdir. Bunların kendi çıkarları için kullanmayacağı hiçbir değer yoktur. Öztürk, dinci sınıfın zulümlerinden kurtulmanın tek yolunun akli ön plana çıkaran laiklikten geçtiğini belirtir. Öztürk'e göre eğer laiklik ilkesini devreye koymazsak İslam dininin birçok değeri dincilerin elinde gerçek anlamından uzaklaşarak yok olur. İnsanlığa hayat veren bu değerlerin hepsini dinci sınıf, insanlığa zulmetmek için kullanır. Hz. Muhammed'in vefatından hemen sonra ortaya çıkan birçok tarihî olay, İslam toplumlarının içerisinde din sınıfının sürekli var olduğunu göstermektedir. Bir toplumda dinin yaşanılmasının engellenmesinden daha kötü olan tek şey dinin zulümlere, adaletsizliğe paravan yapılmasıdır. Bu da bize her dindarın başka insanların hakkına saldırmayacağı bir sınırla dinini yaşamasına izin veren ama dini devletin kadrolarında, kullanmayacak kadar adil bir sistemin var olması gerektiğini hatırlatmaktadır. Sevgiyle veya korkuyla değil, adalet ve ilimle ikna oldukları, fikirlerini özgürce paylaşacakları bir sistem tarafından yönetilmesi tüm milletlerin en büyük kazanımı olabilir. Bu yüzden Öztürk'ün bu konuda laikliğe yaptığı vurgunun yerinde bir vurgu olduğunu düşündürmektedir. Laikliğin olmadığı yerde; Allah, Kur'an, peygamber, hadis, ibadet unsurları din sınıfının elinde zulme paravan olarak kullanılabilir.

2.3. Yaşar Nuri Öztürk'e Göre İstismar Edilen Temel Dinî

Unsurlar

Bir toplumda adalet, sevgi, merhamet, güven gibi değerlerin varlığı samimiyet duygusunun varlığıyla doğru orantılıdır. Bir ortamda ya da bir dini yaşantıda samimiyet yok ise orada huzur da adanmışlık da barınamaz. Samimiyetin olmadığı bir toplumda her değer gösteriş veya çıkar uğruna kullanılabilir. Kullanılan değerlerin yüceliği ne denli büyükse istismarcılar da o denli iğreti bir duruma düşerler. Öztürk'e göre samimiyet duygusuna sahip olmayan istismarcıların en kötüsü, din adına insanları aldatanlardır.

Öztürk'e göre bugün İslâm diye ortalıkta dolaştırılan şeylerin Kur'an dışında kitapları ve Hz. Muhammed dışında bir veya birkaç peygamberi vardır (Doğan, Haziran 1998a, s. 22). Öztürk, din istismarı yapan aktif zalimleri var edenlerin, zulme başkaldırması gerekirken, küçük çıkarları için zulme sessiz kalarak Allah'ın öfkesini üzerine çeken pasif zalimler olduğunu belirtir (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 301-304).

Öztürk'e göre dincilik insanın hakları dışında, ne varsa hesabına el verdiği ölçüde ve şekilde hepsini kutsallaştırarak baskı ve denetim altında tutmak istediği kitleleri sindirip susturmuştur. Dincilerin bu yapay kutsallığından insanın yakasını kurtarması için Kur'an tevhidinin kitlelere en hayati ders olarak öğretilmesi gerekir (Y. N. Öztürk, 2019a, ss. 229-230).

Öztürk'e göre İslâm diye anlatılan ama İslâm ile ilgisi olmayan dinciliğin varlık sebebi, cahillik ve zulme rızadır. İslâm dininin beş temel değerini kullanarak insanları istismar eden dincilerin kullandığı değerler; Allah, Kur'an, peygamber, hadis ve ibadettir.

2.3.1. Allah

İslâm dinine göre ilk insandan itibaren varlığına inanılan ve bağlanılan en yüce varlık diye tanımlanan Allah, her düşünce sisteminde muhakkak kendisiyle olumlu veya olumsuz bir bağlantı kurulmaya çalışılan varlığı kendinde olan aşkın varlıktır (Bolay, 2013, ss. 15-18). Bu varlığın aşkınlığından ötürü kendisine inanılan her düşünce sistemi içerisinde insan hayatının en kutsalı Allah olmuştur. Bundan ötürüdür ki bu gerçeğin farkında olup bu kutsallığın gücünü kullanmak isteyen bütün kötü insanların en çok istismar ettikleri ilk değerde Allah olmuştur. İslam inancına göre insanı bu aldatmadan korumak için uyarı ilk uyarı da Kur'an'ın Fatır Suresi beşinci ayetinde geçmektedir. Öztürk'ün kendisi de bizzat bu konunun önemine değinmek için "*Allah ile Aldatmak*" adlı bir eser kaleme almıştır. Bununla birlikte onun bütün eserlerinde en çok dile getirdiği mevzu da Allah ile aldatma olmuştur.

Öztürk, dinin problem üretmek, karanlık ve mutsuzluk yaratmak için gelmediğini, aksine huzur ve çözüm için geldiğini belirtmektedir. Ona göre

insanı aldatarak horlayıp tekmelemeyi din zannedenler; aldatıp horladıkları kitlelerin gafletleriyle Allah adına Allah'ın kullarına zulmettiler; din adına dinsizlik yaptılar. Allah, insana zulmetmediği halde; Allah ile aldananlar, Allah adına kendilerine zulmettirdiler. (Y. N. Öztürk, 2004, ss. 94-95)

Öztürk'e göre dincilik, dinin inanmayanlar tarafından bile saygıyla karşılanan birçok değerini, dindarlar nezdinde bile nefret ve eleştiri konusu yapmaktadır. Ona göre; dinciler “Din ve Allah mı önemli senin keyfin mi önemli? Ezandan, namazdan Kur'an'dan rahatsız mı oluyorsun?” gibi söylemlerle en kutsal değer olan insanın hukukunu çiğneyerek insanı, Allah adına taciz ederler (Y. N. Öztürk, 2019a, ss. 242-243).

Kulun Allah'la ilişkileri sevgi temellidir diyen Öztürk'e göre iman da bir sevgi yoğunlaşmasıdır. Takva ise; Allah korkusu değil, Allah'ın buyruklarına aykırılık durumunda fiillerimizin korkulacak sonuçlar meydana getirme düşüncesidir. Oysa geleneksel anlayış kitleyi dizginleyeceğim iddiasıyla takvayı Allah korkusuyla eşitleyerek, Kur'an müminlerine çok yıkıcı bir haksızlık etmiştir. Bunun neticesinde İslâm, korku dini; Kur'an, korku kitabı; Allah ise korku tanrısı gibi algılanmıştır (Y. N. Öztürk, 2012, ss. 126-127, 2019a, s. 501). Öztürk'e göre bir insanın Allah'a imanının varlığında şaşmaz tek gösterge; Allah ile para yan yana gelince kişinin bunlardan hangisini seçtiğidir. Hangisi seçiliyorsa seçimi yapanın gerçek tanrısı odur (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 251). Para putunu seçenler dini ne tamamen bırakırlar ne de onu hakem yaparlar. Onlar, daha fazla para sahibi olmak için dini kullanırlar ve Allah'a götüreceğiz diyerek insanları Allah'tan iyice uzaklaştırırlar (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 253-255, 2019a, s. 247). Din temsilcileri böyle yaparak halkın malını yalnızca kendileri yemekle de yetinmez; başkalarının yemelerine de seyirci kalır, destek olurlar (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 256).

Öztürk'e göre Allah ile aldananlar, Allah'ın hakkını çarpıttılar. Oysa ibadetler dışında, Allah'ın hakkı, kamunun hakkıdır. Kamunun haklarını var eden kudretin kamunun haklarını kendi hakkı gibi anlatmasının sebebi ise bu hakların ihlalinde doğacak tehlikenin büyüklüğü ve bu hakların temininde

sağlayacağı yararın büyüklüğünden kaynaklanmaktadır (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 81-82, 151). Bu gerçeğin farkında olan Allah ile aldatan kesim, Allah hakkını ibadetlere sıkıştırıp kendi çıkarlarını korumaya çalışmaktadır. Fakat ihlal edilen her kamu hakkı bugün için dinci kesimin çıkarını korusa da yarın tüm toplumu hep birlikte felakete sürükleyecektir (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 85-87). Öztürk'e göre bir toplumda, kendisine ait olmayan hakları kullanan insan sayısı arttıkça ıstırap ve kargaşa da artar (Y. N. Öztürk, 2004, s. 211). Bu yüzden ona göre Allah'ın dinini insan haklarını boğmak için kullananlar, kitle nezdinde sıfatları ne olursa olsun Allah'ın düşmanıdır (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 152-156). Ona göre derinden inandıkları ve içtenlikle teslim oldukları bir değer kendilerinin aleyhinde kullanıldığını fark etmek Allah ile aldatılanlar için pek mümkün değildir. Bu tuzağın yıkılması için akıl işletilmeli ve takva, insanlar arasında bir üstünlük ilkesi haline getirilmemelidir (Y. N. Öztürk, 2021, s. 11).

Öztürk'e göre Allah insanın şah damarında, canında olduğu için; Allah ile aldatanlar, insanı can noktasından vurur ve böyle bir kahra maruz kalmış insan kitlelerinin kurtulmaları hatta aldatıldıklarının farkına varmaları bile ömürler alır. İnsan bu konuma düşmesin diye Allah bizzat insanı, “Sakın sizi benimle aldatmasınlar diye” kendisi uyarmaktadır (Y. N. Öztürk, 2004, s. 32), Allah ile aldatanlar, kitleleri nuru anımsatan bazı parıltılarla kandırarak nara götürürler. Bu yüzden gerçek müminler, her parıltının da nur olmadığını bilerek parıltının kaynağının nur mu yoksa nar mı olduğunu sorgulamalıdır. Nurla narı ayıran ölçütler de Kur'an'da verilmiştir. Nur kulvarında olanların en belirginleri ilim, akıl, sevgi, güzellik, maruf, içtenlik ve merhamet gibi olumlu değerler; nâr kulvarının ölçütleri ise cehalet, ikiyüzlülük, gelenekperestlik, kin, şiddet, katı kalplilik-acımasızlık, ilimsiz irşat, yalan, iftira, uydurma gibi olumsuz değerlerdir (Y. N. Öztürk, 2019c, ss. 76-77).

Öztürk'e göre dinsizliğin ideolojilerine fatura edilen zulümlerden insanoğlu çabuk kurtulur, fakat Allah ile aldatmak suretiyle insanoğluna yapılan din istismarına dayanan kötülüklerden insanoğlu çabuk kurtulamaz (Y. N. Öztürk, 2004, s. 58). Bu zulümler iyilik adı altında, hatta ibadet ve cihat iddiasıyla sergilendiği için bu zulüm çeşidinde din insanlığın en yıkıcı

kahr kaynağı, kötülüğe ve insan hakları ihlaline âlet edilmiş bir şekilde karşımıza çıkmaktadır (Y. N. Öztürk, 2019c, s. 97). Öyleyse insanoğlunun bahtını karartan, onu kavgalara, kan ve bozguna uğratan bir numaralı şer unsuru da din istismarıyla varlığını devam ettiren din sınıfıdır. Bu sınıfın yaptığı tek eylem ise; Allah ile aldatmaktır (Y. N. Öztürk, 2004, ss. 86-87).

Öztürk’e göre din sınıfının azgınlaşmasının sebebi ise; “bana dokunmayan yılan bin yaşasın” mantığıyla basit menfaatleri için zulme seyirci kalıp zulme karşı çıkma ruhuna ve şuuruna sahip olmayanlardır. Ona göre zalimler ilk etapta korkarak yaptıkları zulmü insanların aymazlığı ile daha aşikâr bir şekilde yapmaya başlarlar. Öyleyse zulmü bitirmek isteyenler ekmek ve su peşinde koştuğundan daha çok zulme karşı çıkmak için koşmalıdır! Çünkü ekmek ve su insana zulümsüz bir dünya getirmez ama zulümsüz bir dünya insana hem ekmek ve su hem de onur, güven ve mutluluk getirir. Böylece zulümsüz bir dünya insana cenneti getirir (Y. N. Öztürk, 2019c, ss. 98-100). Ona göre bir toplumu oluşturan insanların tümü başlarına gelmiş bir felakette tek tek suçsuz olduklarını söyleyebiliyorlarsa suçluluk derecesi her biri için elbette ki değişik olsa bile, o toplumun tümü suçludur. Çünkü sorumlu olmak ille de haram yiyenlerin veya irtica zümrelerinin şer zincirlerinde halka olmak değildir. O zincirlerin dışında da sorumluluk ve günah alanları vardır. Bu toplumlar, basit ve geçici menfaatler ile uzun vadeli hayati çıkarlarını görmeyi engellemiş toplumlardır. Bunlar ciddiyeti, ehliyeti, hakkaniyeti değil; ucuzculuğu ve hırsızlığı besleyip ödüllendirmişlerdir. Acı gerçeğin erdiriciliğine sırt dönüp tatlı yalanın aldatıcılığına teslim olmuşlardır. Onlar, tüm zulümler işlenirken susmuş ve zulme karşı konuşana da karşı çıkmışlardır. Öztürk’e göre onların bu davranışları yüzünden bu toplumlara zulmeden Allah değil, bizzat kendileridir (Y. N. Öztürk, 2004, ss. 204-210).

Öztürk, bütün haddi aşmaların (tağut ve tüğyanların) arkasında yatan gerçeğin para ve saltanat olduğunu belirterek insanların bu ikisini ellerinde bulundurmak için şiddeti, mülkü saptırmayı veya Allah ile aldatmayı kendilerine hak gördüklerini belirtir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 298).

Tarihin her döneminde din meselelerinde gündeme gelen bütün problemlerin kaynağının Allah ile aldatma olduğunu belirten Öztürk'e göre, Allah bitmeyeceğine göre Allah ile aldatma araçları da bitmez. Allah ile aldatma bitmedikçe insanoğluna huzur ve rahatlama gelmeyeceğine göre de akıllı olan herkes her devirde, dinin gerçeğini öğrenip sahtesinden korunarak Allah ile aldatma konusunda sürekli teyakkuz durumu içerisinde olmalıdır (Y. N. Öztürk, 2004, ss. 32-33). Aksi halde Allah ile aldatanlar, nefislerine uymadığı için saldırmadık hiçbir alan bırakmayacaklar (Y. N. Öztürk, 2004, s. 112). Onlar, her konuda tabiri caizse şunu derler: “Burada benim hesabıma uygun bir şey var mı yok mu? Varsa din vardır, yoksa din yoktur.” (Y. N. Öztürk, 2004, s. 121).

Kısacası Öztürk, dincilerin sevgi kaynağı Allah'ı zulüm kaynağı olarak insanlara anlattıklarını ve bununla birlikte her istediklerini halka uygulayabildiklerini vurgular. Bunun en temel sebebinin pasif zalimler olduğunu belirten Öztürk'e göre halk kesimi gerçeği ana kaynak olan Kur'an'dan öğrenebilir. Kur'an'ı yok edemeyen dinci kesim, Allah ile aldatmalarını sürdürmek için Kur'an'ı da aldatma aracı olarak kullanmaktadır.

2.3.2. Kur'an

Kur'an'ın dincilerin istismarına uğradığını getirenlerden biri İkbâl'dir.

“...Kur'an'ı satan o molların hileleriyle

Rûh-i Emîn Cebrail'i gördüm feryad etmekte!

Haberi yok onun Göğün öte tarafından

Bir masal kitabı onun nazarında Kur'an

Peygamberin dininin hikmetinden nasipsiz...” (İkbâl, 2014, s. 98)

Öztürk'e göre Kur'an, Allah'ın vahyini beşer ipoteğinden kurtarıp kendisini en iyi anlatan tek kaynaktır. Onun anlaşılacak için herhangi bir ekstra kaynağa ihtiyacı yoktur (Doğan, 1998, s. 77). İnsanoğlunun özündeki “fitrat” kutusunun prospektüsü olan Kur'an'la insan, özündeki sonsuz ve sınırsız güzellikleri görüp işleyebilmektedir (Doğan, Haziran 1998a, s. 27). Bundandır ki Kur'an, kişilerin önderliğini, Allah'ı temsil etme makamını

kapatmış bir kitaptır (Doğan, 1998, s. 78). Gerçek yön ve yolu buldurarak, (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 71) Hakk'a götüren yolun tek rehberi Kur'an'dır. Bunun dışında kalan yol rehberlerinin tümü sadece cehenneme götürür (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 63). Başka bir deyişle Öztürk'e göre kaynağı bozulmamış tek güvenilir dinsel bilgi Kur'an'dır. O halde her Müslümanın yalnızca bir imamı vardır. O'da Kur'an'dır (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 279). Nitekim Kur'an'da kendisinin iftirayla vücuda getirilmiş yani uydurulmuş bir hadis olmadığını beyan eder ki böylece Kur'an, İslâm ümmetinin iftiradan zarar görmemiş kendisinden başka hiçbir kurum ve kavramının bulunmadığına da vurgu yapmaktadır (Y. N. Öztürk, 2019a, s. 188).

Öztürk'e göre din meselesinde, Allah tek ise O'nun gönderdiği kaynak da tektir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 281). Öyleyse Kur'an dinin kendisidir. Doğal olarak Kur'an-ı sarsan her şey dinin kendisini sarsmaktadır (Doğan, 1998, s. 65; Y. N. Öztürk, 2004, s. 52). İşte bu yüzden, Kur'an hiçbir kaynakla derecelendirilmeye sokulup mişna yarışına sokulamaz (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 285). Kur'an dışındaki dayanak, kabul ve sözlerin çoğu iftiradan arınamazlar. Böyle olunca da Kur'an dışında esas alınan birçok kaynak tevhit dinini şirk inancına dönüştürmektedir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 118). Zira arkasında Kur'an olmayan bir din, İslâm olamaz ve insanı Allah'a götüremez (Doğan, Haziran 1998a, s. 23).

Öztürk, İslâm tarihinde Kur'an'ın söz ve sayfa olarak değişmeden hayatın içinde hep var olmasına rağmen, Kur'an'ın hükümlerinin hayatın dışına atıldığını savunmaktadır. Bu da kitap dışında var olan ama âlimler dışında kimsenin bilmediği bilgilerin var olduğu âlimler olmadan, insanoğlunun, Kur'an'ı tek başına anlayamayacağı, iftirasıyla her geçen gün artmıştır. Bu iftirayla âlimler zengin olmuş; halk kesimi ise sürekli gelir getiren bir kapı olarak kalsın diye kitap yerine ikinci, üçüncü sınıf bilgilerle oyalanmışlardır. Böylece İnsanlar, Kur'an'ı lafız olarak hep ellerinde tutup okumuş olmalarına rağmen onu anlamamışlardır. Böylece âlimler, Kur'an'da olmayan birçok unsuru din diye halka pazarlamıştır. Halk ise bu konuda özellikle dikkatli olmaları gerektiğine dair bir şey bilmediği için pazarlanan her şeyi yüce bir kabullenişle kabul etmiştir (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 271-

272). Peygamberlik bittiğine göre Allah'ı bu âlemde temsil eden tek şey Kur'an'dır. Bu yüzden ya Kur'an'ın prensiplerine teslim olur, tevhidi yaşarız ya da Kur'an'a teslim olmayı reddedip İslâm adı altında şirki yaşarız (Doğan, 1998, s. 38, Haziran 1998a, s. 26; Y. N. Öztürk, 2004, s. 52). Dinciler ise Allah'ın gönderdiğini anlatmayı bırakıp hesaplarına geleni yazıp Allah'a fatura etmektedirler. Onlar bu bozulmaları asıl hükmün yanına parantez açmak gibi yöntemlerle ustaca anlam kaydırıp yaparlar ya da gerçekleri gizleyerek yaparlar. Böylece Allah'ın kuralları dışında dincilerin kuralları dinselleşmektedir. Bu bozulmaya karşı çıkan muvahhit bilim adamlarının tümünü ise dinciler tebdille suçlamaktalar (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 258-259).

Öztürk'e göre Allah'ın istediği Kur'an'ı okuma eylemi Kur'an'ı düşünüp onun üzerine kafa yormak anlamında tedebbür etmek iken "Kur'an'ı Arapçasından okumayanlar sevap alamaz, bunlar hatim indirmiş olmazlar" söylemiyle dinciler, Kur'an'ı telaffuza hapsettiler. Bunu diyerek Müslümanların Kur'an'ı Arapçadan dinlerken duydukları maneviyatı Kur'an'ın anlamının yerine koydular. Öztürk Kur'an'ın Arapça okunmasını su metaforu üzerinden açıklamaya çalışır. Ona göre Kur'an'ı suya benzetecek olursak elbette ki susamış Müslümanlar berrak bir akarsuya bakacaklar, yalnız o sudan içmeleri de gerekir ki susuzlukları dinsin. Suyu içmek Kur'an'ın ayetleri üzerine düşünmekle olur. Kur'an'ın hiç telaffuzun öneminden bahsetmemesine rağmen dinciler, halkı kendilerine mahkûm ederek Allah adına aldatıp soymak için sadece telaffuza bağlı kalmış bir okuyuşu esas alırlar. Kur'an'ın deyimiyle sadece telaffuza bağlı kalarak Kur'an'ı okumak, 'ümniye'dir.⁶ Ümniye'ye bel bağlamaksa şeytana bel bağlamaktır (Y. N. Öztürk, 2002, s. 128, 2020a, s. 273, 2019a, s. 308). Öztürk, kendisinin de farklı makamlarla Kur'an'ı çok iyi okuyan biri olmasına rağmen bu okuyuşunu hiçbir zaman Kur'an'ın anlamının önüne çıkarmadığını belirtir (Karadut, 2017, ss. 258-279).

Öztürk, Allah'ın insanı muhatap alarak bu kitapta insana hitap etmesine rağmen; İslâm'ın dincileri, halkla Kur'an'ın arasını açmak,

⁶ Ümniye: Arzu, istek, kuruntu sonucunda oluşan inanç.

muhatapın kitabı anlamaması için “Kur’an’ın anlamı ulemanın işidir, halk bu işe karışmamalıdır” söylemini de yaydığını belirtir. Öztürk’e göre, aksine muhatap insansa insan bu kitabı düşünerek anladığı dilde okumalıdır. Arapça biliyorsa Arapça okumalı, bilmiyorsa da tercümesini okumalı ve ibadetlerini de anladığı dilin tercümesiyle yapabilmelidir (Y. N. Öztürk, 2004, ss. 104-105, 2020a, s. 274, 2019a, ss. 308-309, 502). Öztürk’e göre dincilerin sık sık kullandığı bazı kalıp cümleler vardır: “Kur’an’ın tercümesiyle ibadet edilemez. Kişi ibadet ederken Arapça okursa ve okuduğu yanlış da olsa ibadeti kabul edilir ama tercümeyi okuduğunda doğru okusa bile ibadeti kabul olmaz. Din, Kur’an’dan öğrenilemez, ilmihal kitaplarından öğrenilir. Dini âlimlerden başkasından öğrenemezsiniz. Bunun aksini söyleyenler; reformcu, zındık, dinsiz takımıdır ve bunları dinleyenler cehennemliktir.” O, hem Kur’an’ın eksikliğini ifade ederek Allah’a şirk koşan bu söylemlerin hem de onları, ilimle çürütmeye çalışan ilim ve fikir adamlarını karalama söylemlerinin tümünün halkın Kur’an’ı anlama isteğinin dinciler tarafından engellenme arzusundan kaynaklandığını ifade etmektedir (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 275-276, 2019a, s. 310).

Öztürk’ün Kur’an’ın istismar edilmesi ile ilgili olarak üzerinde durduğu bir husus da onun bazı kesimler tarafından ölümlere okunan bir kitaba indirgenmesidir. Ona göre bugün dinci kesim, Kuran’a iman maddesini, ölümler kitabına çevirerek kitabın anlaşılabilir okunmasına engel olmuşlardır (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 90). Ona göre “Kur’an evrensel bir kitaptır, muhatapı yeryüzündeki tüm insanlardır” diyen herkes “Arapça bilmeyen Kur’an’a dokunmasın” diyemez. Arapça bilmeyenler, Kur’an’a el sürmesin demek, Kur’an yalnızca Arapların kitabıdır, bizimle bir ilgisi yok demekle birlikte milyarlarca insana Arapça öğrenmek zorundasınız demektir. Öztürk’e göre Kur’an, kendisinin okunmasının tedebbür olduğunu söylüyorsa bilinmeyen bir dilde de tedebbür etmenin imkânsız olduğu biliniyorsa herkes Kur’an’da kendisine düşen hisseyi alabilsin diye asıl olan Kur’an-ı herkesin kendi anadilinde tedebbür etmesidir. Kur’an okundukça, onda derinleşenlerin Kur’an’dan öğrenecekleri nasip de o denli artar. Bununla birlikte hiç kimse de bu derinliğe güvenerek en iyi Müslüman benim iddiasına girmemelidir.

Ona göre İslâm'ı Allah'ın istediği gibi uygulayan tek kişi Hz. Muhammed'dir (Karadut, 2017, ss. 107-111; Y. N. Öztürk, 2004, ss. 54-56).

Öztürk'e göre Kur'an bütün hükümleri birbirine eşit bir değerler kitabıdır. Kur'an-ı değerleriyle var edemeyen Müslümanlar, onu dışardan görünen değerleriyle bir riya kitabına çevirmek için işlerine gelen Kur'an emirlerini, vücup⁷ işlerine gelmeyenleri ise; nedb⁸ diye ifade ederler. Bunu yaparak riyaya bulaştırdıkları bu emirler için savaşa bile girenler, riyaya bulaştıramadıkları emirler için kollarını bile kıpırdatmazlar (Y. N. Öztürk, 2004, ss. 57-58).

Gizli şirke bulaşmış olan kesimin, kendi kitaplarını ve ulemalarını Allah ile yarıştırmaya öne çıkarmak için Kur'an'la ilgili ortaya attıkları en temel iddialarının "Kur'an'ın mücmel, müşkil ve muğlak olduğu ve bu tür bir kitabın müşkilliğinin ise âlimler dışında kimsenin çözemeyeceği" iddiası olduğunu belirten Öztürk'e göre; aksine Kur'an kolay, mufassal, mübin ve mübeyyendir ve bu özelliklerini de Kur'an bizzat kendisi dile getirir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 274, 2019b, s. 33, 2019a, s. 309). Öztürk'e göre Kur'an ayetlerinin batın ve zahir olmak üzere iki anlama sahip olduğu iddiası ise tarikat kesimlerince Allah ile kul arasına kişiler sıkıştırmak için uydurulan söylemlerdir. O, Kur'an ayetlerinin herkesçe anlaşılabilirliğini, bunun dinde derinliğe ulaşmayla ilgisinin olmadığını, ilimle ilgisinin olduğunu vurgulayarak bazı insanların bazı ayetleri öğrendikleri ilimlerden ötürü diğer insanlardan daha iyi anlayacağını belirtir. Yani Kur'an'da ne bazı insanlara anlamı kapatılmış ayetler vardır ne de manevi olarak bazı kapıları geçtikten sonra anlamı anlaşılacak ayetler vardır (Doğan, 1998, s. 77). Öztürk, din istismarı yapan kesimin çoğunlukla Kur'an ayetlerinin tam anlaşılmasına engel olduklarını belirterek Kur'an-ı aktaran gerçek din âlimlerinin bunu hayatlarıyla ödediklerini aktarmaktadır (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 301). O; dincilerin, din istismarına kapı açan şirki tanıtan eserlerin çoğunu şirkin tanınmasından rahatsız oldukları için yok ettiklerini vurgular ve şirki büyük

⁷ Vücup: Farz, gereklilik

⁸ Nedb: Edep tavrı

bir özveriyle tanıtan İbnül-Kelbi'nin yok edilmiş eserlerini zikreder (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 107).

Kişiden kişiye, zamanın şartlarına göre değişkenlik gösteren bir akılla hareket edersek Kur'an'ın akla ters düşmesinin mümkün olduğunu ya da yerel bilgilerle okunan bir ayetin akla ters düşmesinin mümkün olduğunu belirten Öztürk, akıl ilkeleri ve Kur'an'ın asla çatışmayacağını belirtir. Bu yüzden çatışmanın söz konusu olduğu durumlarda rivayette ya da rivayetin yorumunda sübjektiflik olabilme ihtimalinden ötürü önceliğin aklın temel ilkelerine bırakılması gerektiğini belirtir (Doğan, 1998, s. 64). Başka bir deyişle; Kur'an; bilime teşvik etmişken; bilimin olmadığı bir dönemde yapılan yorumlar, o dönem için aklî olsalar da evrensel bir şekilde aklî değildir. Bu yüzden Kur'an metinlerinin tam olarak anlaşılabilmesi için sözün aklın temel ilkelerine bırakılması gerekir. Aklın temel ilkeleri esas alınınca fark edilecek ki biz Kur'an'ın bazı ayetlerinde yaşanan çağın eksikliğinden ötürü yanlış yorumlar yapmışız. Bilim, geliştikçe görülecek ki; akıl ilkeleri ve Kur'an asla çelişmemektedir (Doğan, 1998, ss. 64-65).

Öztürk'e göre köleleştirilmemiş olarak kalbinde ürperti taşıyanlara, öğüt vererek düşündüren (tezkire) kitap olan Kur'an, baskı ve şiddet aracı değildir. Ona göre Emeviler döneminden itibaren "i'la-i kelimetillah (Allah'ın adını yüceltme)" iddiasıyla Kur'an'ın kendisi bizzat zulme aracı yapılmış ve böylece Kur'an, toplumları Allah adına aldatma aracına dönmüştür. Kur'an, Kur'an'ın bir aldatma aracına dönmemesi hususunda Müslüman kitleleri daha ilk günden çok net bir biçimde uyarmasına rağmen din sınıfı hakikati gizleyip açıkça zalime karşı hakikati haykırmadığı için imparatorlukların zulümleri tarihin sayfalarını kirletmiş ve Müslümanlar da kahr faturasını ödemek zorunda kalmışlardır (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 150-151).

Öztürk'e göre Kur'an akledilerek okunmazsa tahrife uğrama tehlikesiyle karşılaşır. Bu tür bir tehlikeyle toplumlar karşılaşmasın diye; Hz. Muhammed'den önce gelen peygamberlere gelen vahiylerde hitap ettikleri toplumun diliyle gelmiş ve toplumların akletmelerini sağlamıştır. İnsanoğlunu hayvandan ayıran en ayırıcı nokta da zaten akleden varlık olmasıdır. Bu

minvalde aklını başkalarının ipoteğine koyan hayvandan daha aşağı bir duruma düşer. Akıl vahiyden daha önce ve vahiyden daha genel olduğu için akılla vahyin çeliştiği noktada akıl esas alınmalıdır. Bu yüzden Allah'ın indirdiği ile hükmetmek isteyenler Peygamberlerin tebliğinden önce yaşayıp tebliğe muhatap olmayanlar da dâhil, tüm insanlarda bulunan tanrısal cevher akıl olduğu için ilkin akılla hareket etmelidirler. Zira akıl objektif olduğu için insana hem lehinde olanı hem de aleyhinde olanı gösterir. Bundandır ki akıldan uzaklaştırılan iman, gerçeğe ve genele sırt dönerek yıkıcı bir tahrip gücüne dönüşerek kişinin egosuyla eşitlenip subjektifleşir. Bu tür durumlar yaşanmasın diye Kur'an, imanı sürekli akıl ve bilimle kucaklaştırmaya çalışır. Bundan dolayı Kur'an'ı savunan her kişi aklını kullanmak zorundadır (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 157-161). Zaten vahye söz hakkı verildiğinde vahyin bizzat kendisi de akıllı komuta merkezine koymaktadır (Y. N. Öztürk, 2020b, s. 12). Yani Öztürk'e göre Kur'an'da din meselesinde naklin değil aklın egemenliğini esas almıştır. O bu yöntemle din temsilcilerinin akla ve ilme aykırı, çarpıtılmış bütün nakillerinin saf dışı edilmesi gerektiğini belirtmiştir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 277).

Öztürk'e göre Kur'an aklın kullanılmasına imâ yoluyla bile bir sınır koymadığı için Allah'a varışın akıldan çok aşk yoluyla olacağı mealindeki sûfi söylem de "Aklın Kur'an ve sünnetle sınırlı olduğunu" iddia eden genel teolojik söylem de Kur'an'a tamamen aykırıdır (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 162).

Din istismarına darbeyi indirebilecek en önemli kaynak Kur'an olduğu için Allah ile aldatanlar, yirmi dört saat Allah ve din diye bağırıp çağırımlarına rağmen en çok Kur'an'dan rahatsız olurlar. Kur'an anlaşılmasın, saf dışı bırakılsın diye türlü türlü mücadelelere girişirler. Onlar bunu yaparken "Kur'an'dan rahatsız oluyoruz." demezler. Aksine Kur'an'ın kılıflarını baş üstüne koyup kelimelerini papağan gibi telaffuz ederler. Kur'an'ın asıl içeriği yerineyse bir takım insanlarca oluşturulan başka bir dini koyarlar. Kur'an'ı inkâr etmek hemen fark edilen bir kötülükken dincilerin yaptığı Kur'an'ı kutsadığını söyleye söyleye onu hayatın dışına itme kötülüğünü fark etmek için asırlarca çile çekmek gerekir. "Kur'an abdestsiz okunmaz, tercüme edilmez, tercümesiyle ibadet edilmez, mezarlarda okunur,

fal bakmada, kısmet açmada kullanılır, Arapça telaffuz edilir” gibi her türlü söylem dincilerin Kur’an’ı hayatın dışına atmak için uydurduğu sözlerdir. Dinciler, bunun aksini iddia eden herkesi ise dinde reform yapıyor iftirasıyla, alçakça itham ederek aklın yolunu kapatır (Y. N. Öztürk, 2004, ss. 34-35). Oysa yapılması gereken bir tek şey var; “İslâm’a fatura edilen şeylerin Kur’an’da yeri var mı yok mu?” (Y. N. Öztürk, 2004, s. 52) sorusunu sormaktır.

Bir insan sadece Kur’an’dan anladıklarını din olarak yaşasa Allah onu hiçbir hesap ve azaba maruz bırakmaz. Esas görevi, Kur’an’ı insanlara iletmek olan Hazreti Muhammed de bu durumda bizden memnun olur (Y. N. Öztürk, 2012, s. 159). Oysa Kur’an’ı hayatın dışına almak isteyenler önce çeşitli oyunlarla vahyin diniyle Arap örflerini birbirine karıştırıyorlar. Halk, Kur’an’dan uzaklaştıktan sonra da Arap örflerini Kur’an’ın yerine koyuyorlar. Daha sonrasında ise Kur’an’ın denetiminden uzaklaşmış din, kutsal ilan edilen insanların tasarrufuna emanet edilmiş oluyor (Y. N. Öztürk, 2004, s. 123).

Görüldüğü üzere Öztürk’e göre Kur’an din meselesinde, tek kaynak olduğu için o, dinin de kendisidir. Doğal olarak Kur’an’a aykırı olan her şey dinin kendisine de aykırıdır. Allah’ın istediği Kur’an’ı okuma eylemi Kur’an’ı düşünüp onun üzerine kafa yormaktır. Bu yüzden Kur’an, telaffuza hapsedilmemeli ve herkes onu anadilinde okumalıdır. Böyle yapılırsa Kur’an, bir aldatma unsuru olmaktan çıkar. Böylece Kur’an’ın Peygamberi de aldatma unsuru olarak değil, gerçek kimliğiyle tanınır.

2.3.3. Peygamber

İbn-i Sînâ’ya göre insan toplumsal bir varlıktır. Bu yüzden insan yetemediği yerde ona yol gösterecek birine ihtiyaç duyar. Buradan hareket eden İbnî Sînâ, insanoğlunun ilahî kanunlara ve peygamberlere ihtiyaç duyduğunu iddia etmektedir (S. S. Yavuz, tarihsiz, s. 114).

İbn Haldun da Allah’ın insanlar arasında seçtiği peygamberleri kendi hitabına mazhar kıldığını, onları ilim ve marifette yücelterek insanlar ile kendi arasında bir elçi ve vasıta kıldığını belirtir. Ona göre peygamberlerin temel

görevi de insanları hidayete teşvik etmek, dünya ve ahirette huzura kavuşmaları konusunda onlara yol göstermektir (İbn-i Haldun, 2022, s. 276).

Buradan hareketle; toplum tarafından rol model alınmak istenen bu yüce ruhların gerçekten her yerde oldukları gibi anlatılmadıkları, bazı insanlarca kendi zulümlerine paravan yapıldığı gerçeği de güncelliğini koruyacaktır. Nitekim insanları aldatmanın en kestirme yollarından biri bu yüce ruhların adını kullanmaktır. Adı bilinen peygamberlerin neredeyse tümünün uğradığı bu iftiraları Öztürk de dile getirir ve bir peygamber tanımlaması yaparak Hz. Muhammed'in hangi yönlerinin örnek alınması gerektiğini izah etmeye çalışır.

Öztürk; tanrısal âlemden haber getiren insanların örnek alabilecekleri model-insanların toplandığı peygamberlik kurumunun Allah'ın insana olan lütfunun, merhametinin en ileri göstergesi olarak (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 242) her toplumda var olduğunu, sünnetullah'a göre de insanın sorumluluğunun da peygamber uyarısı olmadan mümkün olmadığını belirtir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 284). Bir dini tebliğ edeni devre dışı bırakarak o dini anlamının imkânsız olduğunu belirten Öztürk'e göre peygamberlerin görevi, o dinin ilkelerini örneklerle insan hayatına kazandırmak ve “en yetkili insan olarak” dini yorumlamaktır. Bu bağlamda peygamberlik görevini yerine getiren her kişi bir beşerdir, dolayısıyla Allah'ın ortağı değil, Allah'ın elçisidir ve sıradan bir insan gibi sadece dinini yaşayan değil, dini açıklayandır. Başka bir deyişle bütün peygamberler tahrîm yetkisine sahip “din kurucusu” değil, din tebliğcisidirler. Fakat zamanla toplumlar, peygamberlere saygı adı altında peygamberleri, elçilikten Allah'a ortaklığa doğru şirk zulmüne çekmişlerdir. Peygamberlerin ölümsüz mesajlarının özelliğini, Kur'an'ın beşer peygamber beyanına rağmen peygamberlere vererek kıyamete kadar bedenleri çürümeyen kişiler ürettirler. Böylece önce peygamberleri ölümsüzleştirdiler, daha sonra ise; “peygamber varisi” diye niteledikleri efendilerini ölümsüzleştirdiler. Hatta bununla da yetinmeyip, ölen peygamberlerin yeniden yeryüzüne geleceğini iddia ettiler. Bu tür yanlış inanışlara düşmemek için, Hz. Muhammed'in hayatına dair sünnetlerin öncelikle Kur'an'da yer alan bir buyruk olduğuna ve bu buyruğun Hz.

Muhammed tarafından uygulandığını gösteren kesin bir tarihi belgenin varlığına bakılmalıdır. Aksi halde İslâm'ın geldiği dönemin veya karşılaştığı kültürlerin örf, gelenek ve kabullerini din diye yaşayarak evrensel vahyi yerelleştirerek tahrip ederiz (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 283-285, 2019b, ss. 237-241).

Tevhidsel bütünlüğün ilkin, Allah'ın elçilerini saygı adı altında insanüstü kılmak için Allah'a ortak kılmayla parçalandığını belirten Öztürk, Allah'ın Müslümanları en çok bu konuda uyardığını ve bu uyarıya rağmen insanların, insan peygamberleri insan olmaktan çıkaran ifadelerin çoğunun bu peygamberlere isnat edilen yalanlarla dinselendirildiğini (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 242-243) söyler. Bu şekilde yüceltilen peygamberlerin ise artık Allah'ın emrinde bir elçi olmaktan çıkıp, Allah ile adeta rekabete giren bir alt ilah konumuna getirilir. Bu peygamberlerin sözleri ayetlerin hükmünü bile kaldırır (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 288, 2019a, s. 327).

Miraç hadisesini mitolojik bir olay olarak yorumlayan Öztürk; Miraç hadisesini Allah'ın yanına çıkma, Allah ile pazarlık etme söylemlerinden ötürü eleştirmektedir. Ona göre bu olayların iftira olduğunu iddia eden âlimler dinciler tarafından “Peygamberlere saygısız, Peygamberleri dışlayan” diye etiketlenmektedir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 288, 2019a, s. 327).

Öztürk'e göre Allah'ın layık gördüğü unvanı az bulanların yüceltmeleri, ne övülene hayır getirir ne de övenlere (Y. N. Öztürk, 2019a, s. 466) öyleyse iyi niyetli olmak, sorumluluğumuzu kaldırmaz (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 279). Bundan ötürü ona göre bir peygambere verilebilecek en büyük ve en şerefli unvan Allah'ın elçisi olmaktır (Y. N. Öztürk, 2019a, s. 466). Peygamberlere Allah'ın verdiği sıfatlar dışında herhangi bir yüceltici sıfat verilmesinin şirk olduğu Allah tarafından belirtilmesine rağmen din sınıfı peygamberleri “peygambere saygı” adı altında ilahlaştırarak göklere sürer, onlardan boşalan yere ise kendisini veya efendisini yerleştirir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 281). Öztürk'e göre aslında bu algılayışın önünü kapatan İslâm'ın kendisi olmuştur. Çünkü ona göre İslam'da vahiy peygamberle değil, Kur'an

ile temsil edilmektedir. Peygamber vahyi değiştiren veya nesh eden değil açıklayandır (Y. N. Öztürk, 2018a, ss. 237-244).

Öztürk’e göre Peygamberliğin ne olduğunun açıklanması kadar ne olmadığını da açıklamalıyız. Ona göre bunu yapmazsak tevhidin şirke bulaşmasına engel olamayız. Allah’a şirk koştuğumuz ise hayatta iken tevhit için ömrünü feda eden Hz. Muhammed olur. Allah Resulü Allah’ın bildirdiği gayb dışında gaybı bilmeyen ve kendisine indirilene uyan bir elçi ve yol göstericidir. O, dilediği hiç kimseye Allah’ın lütfunu veya azabını isabet ettiremez. Maalesef bunu tam olarak kavrayamazsak Allah Resulü de diğer peygamberleri hazin sonunu yaşayacak (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 301).

Öztürk ısrarla peygamberlerin “din kurucusu” olmadıkları için Allah’ın ortağı değil, elçisi olduklarını vurgular. Geleneğin bizlere aşıladığı bozuk dışünce sistemi yüzünden iyi niyetli insanlar bile elçilik ile ortaklık arasındaki hassas ayrımı yapmakta zorluk çekerek peygamberleri -farkında olmadan- Allah’ın ortağı konumuna getirerek peygamberlerin tebliğ ettikleri tek ilahlı dininyedek ilahlı bir dine dönüşmesine yol açmaktadır. Bu elçilerin din bünyesinde söz hakları elbette ki diğer insanlarla kıyaslanamayacak kadar çok ve o derecede önemlidir. Ancak unutulmamalıdır ki; tevhit dininde son söz hakkı, birden çok kuvvete verilemez. O halde "'dinde yasaklanan zaman üstü ilkelerin hükümlerinin konması' anlamındaki tahrim yetkisi yalnızca Allah’ın elindedir. Bu yetkiyi peygamberler dahi hiçbir insan kullanamaz (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 282-283).

Öztürk, ölen her beşerin dünya üzerinde tasarrufunun bulunmadığı gibi, ölen peygamberlerin de dünya üzerinde tasarruflarının bulunmadığını, peygamberlerin Miraç olayındaki gibi Allah’ın katına çıkamayacağını (Karadut, 2017, s. 113), kabirlerinin mabetleştirilmemesi gerektiğini, kendisine ait olduğu iddia edilen sakal tüyleri gibi hiçbir şeyin kutsanmaması gerektiğini vurgular (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 244-246). Allah Resulünü ilahlaştırma şirkine karşı onun kendi döneminde yaşadığı insanların arkadaşı olduğu bilincinin Kur’an’da özellikle ısrarla (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 290, 2019b, s. 248) vurgulandığını, onun da elini öpmek, kendisi için ayağa

kalkmak isteyenlere bile ilerde kendisinin insan ilahlaştırma gerekçesi yapılmasından korktuğu için izin vermediğini, kendisine “efendim” diye bile hitap edilmesini yasakladığını (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 289, 2019a, s. 327), belirten Öztürk’e göre Hz. Muhammed’i Ebu Cehil gibi dinci müşriklerden ayıran noktalar; Allah’tan başkasına teslim olmamak, Allah’ın yetkilerini asla parçalamamak, tevazu sahibi olup kimseyi hor görmemek, insana insan olduğu için saygı, asla bölüp bölüştürmemek, nimetleri paylaşmak, hakka saygı, insana saygı, emeğe saygıdır (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 101). O, yaşadığı toplumdaki insanlar gibi giyinmiştir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 179). O’nun mezarı, mabet yapılamaz (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 304, 2019b, s. 268). Vefat ettiği süreye kadar da mezarının mabet edilmemesi konusunda uyarıda bulunmuştur (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 304-305, 2019a, s. 327).

Kur’an, Hz. Muhammed’in peygamberliğini tespit etmek için vurguyu Hz. Peygamberin fiziğine, bedenine, şahsiyetine değil, vahye yapmıştır diyen Öztürk’e göre Hz. Muhammed’in tek mucizesi Kur’an’dır. Allah’ın kanununun değiştirilmesini ifade etmeyen mucizeler, yalnızca eğer tarihsel açıdan belgeye bağlana bilirse kabul edilir. Bu gerçeğin aksine eski insanların peygamberlerine yaptığı gibi İslâm dünyası da zamanla Hz. Muhammed’in hayatını mitolojilerle besleyip yedek mucizeler uydurup ilâhî vurguyu Kur’an’dan alarak Hz. Peygamber’e vererek, Kur’an’dan kopmuşlardır (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 297, 2019b, ss. 254-255). Kur’an’ın Hz. Muhammed’in nebi yönüne dair yaptığı üstünlük vurguları, onun beşer yönünü kapsayacak şekilde algılanmıştır. Eğer beşer olarak konuştukları da vahiy ise Allah Resulü peygamberlik sıfatlarından zapt ve emaneti tebliğ özelliklerini yerine getirmek için bunları yazdırır, yazılanı da yaktırmazdı. Allah Resulü bunları yazdırmamışsa demek ki ayetlerde heva ve hevesinden konuşmazdan kastedilen beşeri yönleri değil, peygamberlik yönüdür yani heva ve hevesle var olmayan Kur’an ayetleridir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 298).

Öztürk, Kur’an’a yeniden dönebilmemiz için; Hz. Muhammed’in ilah-nebi konumundan beşer-nebi konumuna getirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Ona göre bu da Hz. Muhammed’in beşer yönü ve peygamberlik yönünün birbirinden ayrılması ile mümkündür (Y. N. Öztürk,

2020a, s. 297, 2019b, s. 256). Nitekim İslâm âlemi onun peygamberlik yönüne ait vahiysel üstünlüklerinin tümünü beşerilik yönüne de dâhil etmişlerdir. Böylece onun beşer olarak, devlet başkanı olarak, yargıç olarak, yaptıkları Kur'an'a dayansın-dayanmasın benimsenerek hem Arap örfü hem de uydurma birçok hadis dinselleştirilmiştir. Hz. Muhammed'i ilahlaştıran bu zulmün bitişi yalnızca bütün rivayetlerin yeniden Kur'an süzgecinden geçmesiyle mümkündür (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 257-261). Ancak böyle yapıldığında İslâm'ın Kur'an kaynaklı evrensel tespitleri yaşanabilir. Sünnet adıyla sahnelenen yarı mitolojik kabulleri yaşamakta akıl almaz ciddi sıkıntılarla karşılaşırız (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 298). Hz. Muhammed bir insan olduğuna göre, o da diğer peygamberler de günah işleyebilirler ki Kur'an defalarca peygamberlerin de hata işlediklerini belirtir, günahlarının affını istemelerini ister. Yalnız Müslümanlar, Peygamberlere saygıdan ötürü günah işlediler demek yerine onların hatalarına zelle (sürçme) derler (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 302-303, 2019b, s. 261). Burada Öztürk'ün vurguladığı günah işlemek ile günah işleyebilmenin ayrı olmasıdır (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 303).

Öztürk'e göre Hz. Muhammed, nurdan yaratılmamış beşer bir peygamberdir. Beşer olduğu için insanlara örnek olabilecek en iyi örnektir. Eğer beşerilik sıfatını, Hz. Muhammed'den kaldırırsak '*üsve-i hasene*' özelliğini de yok ederiz (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 296).

Öztürk'e göre risalet, gönderenin mesajına hiçbir müdahale ve tasarrufta bulunmadan gönderilene iletmek demektir. Yalnız bu, resulün gönderilenden habersiz olduğunu, gönderileni açıklayamayacağı anlamına gelmez. Risaletin doğru anlaşılmasıyla birlikte; Peygamber, Allah nezdinde kulların vekili, kullar nezdinde de Allah'ın vekili olmaktan çıkar, elçinin baskı yapamayacağı anlaşılır ve elçinin ebedi kurtuluş üzerinde bir tasarrufu kalmaz, o mesajı iletir hükmü Allah'a bırakır (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 265-267). Dolayısıyla İslâm dininde Allah'ın Resulleri dâhil hiçbir yaratılan Allah ile bir hiyerarşiye sokulamazlar. İkincinin olduğu yerde tevhit gider. Hiyerarşi, İslâmî soslarla İslâm'ın içerisine sokulmuş pagan şuurudur. Allah'ın peygamberleri, melekleri, O'nun görevlileridirler. Tevhidi İslâm'ın

içerisinden silen bu tür söylemlere yer verilmemelidir (Doğan, 1998, s. 67). Esasen İslâm dininde muvazaa ve konsül (din adına bağlayıcı kararlar alan ruhsal ekip) olmadığı için hiyerarşi kavramının da yeri yoktur. Fakat maalesef hiyerarşi kavramı sonraki zamanlarda bazı kılık değiştirmeler ile Allah, peygamber, sahabeler, tabiun, ulema-evliya (mezhep imamları ve tarikat şeyhleri) sıralamasıyla İslâm'ın içerisine de sokulmuştur. Fakat zamanla bazen bu yerleşik sistemin bile teorik olarak korunduğu ama pratikte bozulduğunu görmekteyiz. Örneğin bazen yalnızca Allah'a özgülmesi gereken Allah'ın dininde hadisler ayetleri nesh edebilmiştir. Bazen de mezhep görüşleri ayet ve hadisleri nesh edebilmiştir. Tevhit dininde hiyerarşi anlayışına dur demezsek; tevhit, gizli ve maskeli şirke bulaşmış olur (Y. N. Öztürk, 2012, ss. 120-123, 2019a, ss. 469-472).

Hız. Muhammed, din istismarcıları tarafından özgürlüklerin sembolü olma görevinden alınarak daha çok namaz kılan ve daha görkemli Arap sarığı sarmanın sembolü haline getirildiğini (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 304) belirten Öztürk'e göre; Hız. Muhammed, tebliğ ettiği dininin örtülü bir şirke alet edilmemesi için mücadele etmiştir. Zira onun karşısında su içtiği kaptan giydiği pabuca, yaslandığı ağaçtan sakalının teline kadar ilgilenip dokunduğu her şeyi putlaştıran bir eğilim vardı. Bunu bildiği içindir ki kendisi için ayağa kalkılmasını yasaklıyor, elini öptürmüyor, vahyin muhatabı olma dışında hiçbir üstünlüğe sahip bulunmadığını, yanılabilceğini, hata edebileceğini, ibadetlerine değil, Allah'ın lütfuna güvendiğini, söyleyerek ilahlaştırılmanın önüne kendi eliyle engeller koyuyordu. Tüm bunlardan sonra, mezarını tapınak haline getirmeye kalkanlara Allah'ın lanet edeceğini belirterek gelecek kuşakları uyarıyordu. Hak elçisi vefat ettikten sonra İslâm değişik kültürlerle temas edip değişik çevrelerce yorumlandıkça Kur'an'ın tevhit mesajı yozlaşmaya maruz kaldı ve zâtü envat⁹ tutkusu, sadece ağacı, taşı, türbeyi, duvarı değil; başta Hız. Peygamber olmak üzere birçok insanı da putlaştırdı (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 377).

⁹ Zâtü Envat: Cahiliye döneminde kutsal olduğuna inanılan bir tür dilek ağacıdır.

Öztürk'e göre Hz. Muhammed'i, Hristiyanlık dinindeki baba-oğul fûğürüyle karşımıza çıkan Hz. İsa'dan geri bırakmayıp yüceltmek için Muhyiddin İbn-i Arabi tarafından "nur-i Muhammedî (hakikat-i Muhammediye)" inancı uydurulmuştur (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 294). Bu inanca göre bütün varlıklar, Hz. Muhammed yaratıldıktan sonra onun için yaratılmıştır. Hz. Muhammed, Hz. Âdem yaratılmadan yaratılıp peygamber atanmıştır. Bütün varlıkların yaratılma sebebi, maddesi ve gayesi bu hakikattir. Bu uydurma burada son bulmayıp İnsan-ı kâmil anlayışıyla da taçlanır. Bu inanca göre ise insan-ı kâmil; bütün maddi ve manevi kemallerin toplayıcısıdır. İşte bu inancın neticesinde Allah'ın kelam sıfatı yalnızca Allah'ta kalmayarak, Hz. Muhammed ve diğer insanlara da verilmiş olur. Hatta bazı insanlara göre bu düşünce ile Hz. Muhammed, kemal sıfatıyla Allah'tan daha yüce bir kimliğe bürünür. Böylece kendisinin karşısında ayağa kalkılmayı bile hoş görmeyen, efendimizsin, ulumuzsun ifadelerine şiddetle karşı çıkan, "Sen ve Allah dilerseniz olur" sözüne öfkeyle karşı çıkan Hz. Muhammed, getirdiği tevhit mesajının şirke dönüşmesi için bir paravan haline getirilmiş olur (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 294-296).

Öztürk'e göre Hz. Muhammed'in son peygamber olduğunu kabul etmek, onun bütün Müslümanlar için tartışma üstü bir insan olduğunu kabul etmek demektir. O, bizim için tartışma üstü tek insan olsa bile, Allah katında defalarca hatalarıyla eleştirilmiştir. Kendisine kötülük edenler dâhil tüm insanlığı kucaklayan Hz. Muhammed'i en doğru şekilde tanımanın yolu Kur'an-ı okumaktan geçer diyen Öztürk'e göre; Peygamber'e en iyi saygı, onun bıraktığı Kur'an'ın dinini yaşayıp o dine hizmet etmektir. Unutulmamalıdır hiç kimseyi zorlayamadığı gibi, iltimas ederek de kimseyi kurtaramayan Hz. Muhammed, diğer peygamberler gibi, bir ıfık tutucudur (Y. N. Öztürk, 2012, ss. 65-71).

Görüldüğü üzere Öztürk'e göre peygamberlik görevini yerine getiren her kişi, bir beşerdir dolayısıyla Allah'ın ortağı değıl, Allah'ın elçisidir ve sıradan bir insan gibi sadece dinini yaşayan değıl, dini açıklayandır. Fakat zamanla toplumlar peygamberlere saygı adı altında peygamberleri, elçilikten Allah'a ortaklığa doğru şirk zulmüne çekmişlerdir. Peygamberlerin ölümsüz

mesajlarının özelliğini, Kur'an'ın beşer peygamber beyanına rağmen, peygamberlere vererek kıyamete kadar bedenleri çürümeyen kişiler ürettiler. Hz. Muhammed de kendisine duyulan aşırı sevgiden dolayı özellikle edebi eserler ile gereğinden fazla yüceltilerek adeta Allah'ın düzeyine çıkartılmış, adına uydurulan sözler de sorgusuz sualsiz bir şekilde söylendiği dönemin ihtiyaçlarına bakılmaksızın dinselleştirildi.

2.3.4. Hadis

Hadisin ne olduğu, İslâm âlimleri arasında sürekli tartışılmıştır. Kimi, Hz. Muhammed'in sözleridir demiştir. Kimi sahabeye (mevkuf) veya tabiine (maktu) dayanan sözlerdir demiştir. Kimi ise hadisi, sünnetle eş anlamlı kullanarak Hz. Muhammed'in söz, fiil ve takrirlerinin tümüne hadis demiştir (Koçyiğit, 2007, ss. 9-10). Kaç tane hadisin var olduğu sorusu ve bunlardan kaçının doğru olduğu da sürekli tartışılmış ve bugün henüz tam olarak tespit edilememiştir (Çakan, 2009, ss. 27-31). Hadislerin değeri de âlimler nezdinde sürekli tartışılmıştır. Kimileri onu Kur'an ile derecelendirmeye koyup ikinci sıradadır demiştir. Kimileri Kur'an'ı açıkladığı için, Kur'an'ı nesih edeceğini belirtmiştir. Kimileri ise hadisi tamamen reddetmiştir. Kimileri geliştirdikleri yöntemlerle bazı hadisleri reddedip bazısını kabul etmişlerdir. İnsan varlığı dünya üzerinde var oldukça, bu tartışmaların hep var olacağı ve herkesin kendi görüşünün kendisine göre doğru olacağı ötekinin ise yanıldığı iddiası güncelliğini hep koruyacaktır.

Öztürk'e göre peygamberlerin görevleri, kendilerine vahiy edilmiş ilke ve buyrukları, örneklerle insan hayatına kazandırmak, "en yetkili insan" sıfatıyla vahyin verilerini yorumlamaktır. Ona göre İslâm literatüründeki sünnet de Hz. Peygamber'in kendisine vahiy edilen bir buyruğu yaşama şeklidir. O halde dinsel anlamda bir sünnetten söz etmek için bu şeyin ya Kur'an'da yer alan bir buyruk olması ya da bu buyruğun Hz. Peygamber tarafından uygulandığını gösteren kesin tarihsel bir belgenin var olması gerekir. Aksi halde, örf ve toplumsal töre anlamındaki sünnet kelimesinin arkasına İslâm'ın geldiği dönemin veya karşılaştığı kültürlerin gelenek ve kabulleri saklanabilir. Böyle bir durumda ise Hz. Peygamber, İslâm'ın

tebliğcisi olmaktan çıkarak yaşadığı toplumun örflerini din adı altında insanlığa taşıyan biri olur. Bu durumda ise vahiy dinî beşerileşerek yok olur (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 283).

Öztürk, hadislerin tümünün reddinin İslâm'ın damarlarından birinin kesilmesi anlamına geldiğini belirtir (Doğan, 1998, s. 65). Ona göre; Peygamberimizin sünnetinin yazılı olduğu hadisler, Kur'an-ı eksik gösterme küfrüne girmeden yaralanacağımız kaynak olursa bize kolaylık ve fayda sağlar (Y. N. Öztürk, 2012, s. 159). Mütevatir hadis sayısı tartışmalı olsa da vardır (Y. N. Öztürk, 2012, s. 157) görüşünü esas alan Öztürk'e göre Emeviler, dinciliklerini Kur'an'a söyletemeyince peygamberin açık emrine rağmen hadisleri yazıya geçirme işinin öncülüğünü yaparak mişnacılığı, İslâm içerisine oturtmuşlardır (Y. N. Öztürk, 2019a, s. 189). Böylece şirk anlayışına sahip insanlar, Hz. Muhammed sözlerinin yazılmasını yasaklamasına rağmen, Kur'an'a aykırı yığınlarca sözü ona isnat ederek gerçek dinin yerine ikinci bir din oluşturmuşlardır. Akabinde hadislerle birlikte İslâm'ın yerini, "geleneksel İslâm" denilen yarı müşrik bir din almıştır (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 224-225). Bu bağlamda Hz. Muhammed'e atfedilen her sözün gerçekten ona ait olup olmadığını kesinleştirmek için hadis metinleri Kur'an'a arz edilmelidir. Böylece saf-berrak dinin insan için bir kaosa dönmesine engel olabiliriz (Y. N. Öztürk, 2012, s. 158, 2019b, s. 251). Öztürk'e göre ne Hz. Muhammed döneminde ne de ilk iki halife döneminde kayda geçen hiçbir hadis yoktur (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 293, 2019b, s. 251). İlk dönemler de yazıya geçirilmiş olsaydılar ve hadisler Kur'an'a arz edildiğinde ona uygun olsa bile, beşerî ürünler olduğu için Kur'an gibi asla vahiy hüviyetinde olmaz ve o işlevi göremez (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 265).

Öztürk'e göre sahabeden Hz. Aişe, Hz. Ömer, İbn Abbas gibi kişilerin Peygamber ve hadis algısına bakıldığında; Hz. Peygamber'in fiillerini iki kısma ayırdıklarını görürüz. Birincisi ibadî yani ibadetle ilgili olanlardır ki bunlarda akıl ve içtihat yürümez, Hz. Peygamber'de nasıl görülmüşse öyle yapılır. İkinci kısım âdî yani ibadet dışı muamelelere ilişkindir. Bunlarda Hz. Peygamber'in yaptığını aynen yapmak gerekmez zamanın ve yerin içtihatları dikkate alınarak yeniden hüküm tesis edilir. Böylece maslahat denilen kamu

yararı günlük hayatta sağlanmış olur. Hazreti Aîşe'nin "Eğer Hz. Peygamber bu meseleyi bugün değerlendirmiş olsaydı, o eskisi gibi değil, şu benim söylediğim gibi söylerdi" sözü de sahabenin bu bakış açısını yansıtmaktadır. Öztürk'e göre bu durumda gerçek âlimleri de hadisleri uyulması gerekenler ve kamu yararı çerçevesinde içtihat edilmesi gerekenler diye iki başlık altında değerlendirmelidirler ki İslâm bugün de insanlığın faydasına var olan bir din halinde varlığını sürdürsün (Y. N. Öztürk, 2013, ss. 116, 131). Öztürk, Kur'an'ın uydurmasız tek kaynak olduğunu, Hz. Peygamber'in vefat etmesinden ötürü uydurma hadislerin ortaya çıktığını ve bu yüzden hadislerin Kur'an'ın yanına konulacak bir kaynak olmadığını söylemektedir. Hatta Öztürk'e göre Hz. Muhammed'in sözlerinin de gerçekliğini bize ispat edecek ilk kaynak Kur'an'dır. Onun sözleri Kur'an'a ters düşüyorsa hiçbir kıstas aranmadan direk reddedilir. Çünkü Peygamber Kur'an'a aykırı tekbir söz söylese Kur'an o dönemde inmeye devam ettiği için Kur'an tarafından direk düzeltilirdi. Öyleyse bugün hadisler, hâlâ Kur'an'a aykırı sözler barındırıyorsa bu sözler Kur'an'ın peygamberine ait değildir (Y. N. Öztürk, 2012, ss. 9-10).

Görüldüğü üzere Öztürk, hadisi tamamen inkâr etmek yerine, O'nun Kur'an gibi dinin aslî bir kaynağı olamayacağını, Hz. Muhammed'in Kur'an'a aykırı bir söz söyleyemeyeceğini, söylemiş olsa o sözün vahiyle düzeltileceğini iddia etmektedir. Teknolojinin hızla ilerlediği bir zaman diliminde, bazı Müslümanların hadislere dayanarak hala birçok unsuru haram olarak nitelediği gerçeğiyle karşılaşmaktayız. Birçoğunun da hadislere dayanarak Arap örfünü dinselileştirdiğini görmekteyiz. Toplumumuzda bu tür inançların varlık sebebinin, topluma aktarılan hadis ilminde yeterince metin tenkidinin yapılmamasından kaynaklandığını düşünmekle birlikte; hadis ilminin aktarılışındaki eksiklikten kaynaklı Kur'an'da yeri olmayan birçok ibadetin de Müslümanlarca ifa edildiğini görmekteyiz.

2.3.5. İbadet

Sözlükte "boyun eğme, alçak gönüllülük, itaat, kulluk, tapma, tapınma" anlamlarına gelen ibadet, dinî bir terim olarak insanın Allah'a saygı,

sevgi ve itaatini göstermek, O'nun hoşnutluğunu kazanmak niyetiyle ortaya koyduğu belirli tutum ve gerçekleştirdiği davranışlar için kullanıldığı gibi daha genel olarak aynı mahiyetteki düşünüş, duyuş ve sözleri de ifade etmektedir (Sinanoğlu, 1999, s. 235). İslam düşüncesinde ibadet, Allah'ın azameti ve kudreti karşısındaki acizliği gösterdiği gibi aynı zamanda O'na karşı saygı, sevgi ve bağlılığı da ifade eder. Buradan hareketle İbn Sina ibadeti, Hakk'a yönelik değerli bir nispet olarak görür. Ona göre ibadetin nedeni arzu veya korku değil, ibadete müstehak ve layık olan tek varlığın Allah olmasıdır. Ona göre ibadetin temel amacı da Yaratıcıyı sürekli hatırlamak ve böylece yaratan ile yaratılan arasındaki irtibatı devamlı kılmaktır (İbn-i Sinâ, t.y., ss. 72-73).

Öztürk ibadet kelimesinin İbranice deki aboda kelimesinden türediğini söylemektedir. Aboda iş yapmak, değer üretmek, birisi adına çalışmak demektir. Bu durumda Kuran'daki ibadetin anlamı iş yapmak, değer üretmek olur. Kelimenin İbranice kökünden hareket ettiğimizde ise Kur'an'a göre Allah'a ibadet, sürekli iş ve üretim de bulunmak olarak karşımıza çıkar (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 62-63, 2019a, s. 466). Tüm hayatını ibadete dönüştürmeyenlerin Allah'ın gerçek kulu olamayacağını belirten Öztürk'e göre Allah ile aldatanlar ibadetleri, belirli davranışlardan ibaret görmüşlerdir. Oysa hayatın tümü ibadettir (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 207-210). Zira Kur'an'a göre Allah, insanları iş yapıp değer üretsınler ve ibadet etsınler diye yaratmıştır. Bununla birlikte esasen ibadetin kelime anlamı da iş yapıp, değer üretmek ve çalışmaktır (Y. N. Öztürk, 2012, s. 225). İnsanlığın bunu anladığı gün; araçlar, yaklaşıtııcılar, şefaati bezirgânları ortadan çekilecek ve insan, kendisine “şah damarından daha yakın olan” ile kopmaz bir beraberliğin bilincine ulaşacaktır (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 212). Öztürk'e göre ibadet yaratıcı kudret karşısında insan benliğinin derinden duyduğu azamet (yüceltme) duygusundan kaynaklanan kendine özgü boyun eğiştir. Bu boyun eğiş, karşılıklı aşk ve saygı ilişkisidir. Bu ilişkide taraflardan ikisi de aktiftir. Allah kuluna ibadet alakası içinde bütün faaliyet ve yakarışlarına karşılık vermektedir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 57). İslâm'da ibadete insan noktasından baktığımızda Allah'ın, Allahlığını bir şuur olarak bütün benliğinde duymaktır.

Bu duyuş bir takım hareketlerle şekle dökmek ise ikinci bir keyfiyettir. O halde din hayatındaki ritüeller ibadetin kendisi değil örneklendirilmesidir. Bu ritüellerde önemli olan riya denilen gösterme düşüncesinin olmamasıdır (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 58-59). Ayrıca Fatiha suresinde “Senden yardım isteriz” ifadesi “Sana ibadet ederiz” ifadesinden sonra gelmiştir bu da bize göstermektedir ki bir şeyi Allah’tan istemeden önce, onu bize kazandıracak yollara başvurmamız gerekir. Başka bir deyişle İslâm’da ibadet ederken önce eylem sonra sözlü yardım talep edilir. Sebeplere el atmadan sonuç beklemek sünnetullahı ters düşmektir (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 58-60).

Öztürk’e göre insanoğlunun bütün üretimlerini boşa çıkaran şirkin bir türü olan riya, bir tutam sakalın, iki rekât namazın veya beş kuruşluk sadakanın arkasında her kötülüğü saklayabilme potansiyeline sahip olduğu için din bahsinde en çok ibadetler alanında görülmektedir (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 404-405). İbadetlerde riyanın devre dışı bırakılabilmesi için özellikle ibadetlerin bir seçkinlik ve itibar aracı olmasını engellemeli, İbadetin belirleyici üstünlüğü Allah ile kul arasında kalmalıdır. Riyakârlık ve bedavacılığın işlemediği kamu alanında bir insanın davranışlarına bakılırsa bir kişi ibadetleriyle şov yapamaz, sadece ibadetini ifa etmiş olur. Çünkü kamu alanında bir değer ya vardır ya yoktur. Bu alanda şov yapılamaz. Bir adam namazı gerçekte kılmadığı halde kılıyor görünebilir, abdestsiz namaza durabilir, namazda ağzıyla Allah deyip zihninde şeytan diyebilir. Bu durumun olumsuz sonuçlarını bilmemize rağmen dinde riyaı engelleyemezsek var olan ibadetlere ilaveler ve zorlamalar dâhil olmakla birlikte yapay ibadetler başını alıp gider (Y. N. Öztürk, 2012, ss. 210-211).

Öztürk’e göre yapılan ibadetlerde fiil ile niyet uygunluk arz etmediği için riya tam bir kişilik çöküntüsü olup iyi ve güzeli öldürmekle kalmayarak iyiye ve güzele yönelik iyi niyeti de öldürüp insanı hiçliğe esir eder. Zira kul burada Allah için sergilediğini ve karşılığını yalnızca Allah’tan beklediğini iddia ettiği bir davranışı kullar görsünler diye sergileyip karşılığını kullardan bekleyerek dinî içerden parçalamaktadır. Bu da şunu açıkça gösterir ki riyaı yapılan ibadetler, birlik ve beraberliği sağlamak şöyle dursun dini bir çıkar aracı haline getirip egoizmi besleyerek başkalarına üstünlük sağlama ve ruhsal

despotizm aracına dönüşerek (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 405-406) insanları şirke sürükler (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 440). Bundan ötürü, Allah karşısında eksikliğimizi bize göstererek boyun eğdiren riyaya geçit vermeyen günahlar, ümit ve bekleyişi yok eden riyakârlıkla yapılan en ideal ibadetlerden daha iyidir. Zira kulun Allah’a yapacağı “hiçbir şey yapamadım” itirafı “her şeyi yaptım” itirafından daha üstündür (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 407, 2019a, ss. 150-151). Başka bir deyişle Öztürk’e göre samimiyetle günah işlemek, samimiyeysiz bir şekilde yapılan ve insanı Allah karşısında riyaya atan ibadetten evladır (Doğan, Haziran 1998a, s. 14; Y. N. Öztürk, 2019a, s. 70). Bundan dolaydır ki Kur’an’da en temel ibadetlerden biri olan namazı kılmayanlar değil, onu gösteriş için kılanlar lanetlenmiştir (Karadut, 2017, ss. 284-286; Y. N. Öztürk, 2020a, s. 112, 2019b, s. 424) Buradan da anlaşılmaktadır ki ona göre insanı mahveden günahlar değil, riyaadır. O, bu hususu; Kur’an’da günahın her geçtiği yerde Allah’ın rahmetinin ve merhametinin, riyanın her geçtiği yerde ise Allah’ın gazabının anılmasından da anlaşılacağını ifade etmektedir (Sinanoğlu, 2010, s. 436).

Öztürk “*Maun Suresi Böyle Buyurdu*” adlı eserini, zulümlerini ibadet maskesiyle örterek Allah’ın en çok öfke duyduğu riya şirkine batanların anlatıldığı Maun Suresine ayırmıştır. Ona göre Maun Suresi’ndeki “musallin” ifadesi her türlü ibadet ve duayı yapanları kapsayan genel bir ifadedir. Bu yüzden yalan yere inandığını söyleyerek müntesibi olduğu dinin ibadetlerini yaptığı halde kamu mallarının yerlerine ulaşmasına engel olan herkesin dinî ne olursa olsun bu surenin muhatabı olarak lanete uğrayacağını belirtir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 175, 2019b, ss. 410-414). O, Maun Suresi’nin insan hakları ihlali ile riyakârlık, ibadetle aldatmak ve din yaftalı dinsizlik arasında irtibat kurduğunu belirterek kamu mallarına musallat olanların bu zulümlerini namazlarıyla adım başına inşa ettikleri camilerle örttüğünü belirtir (Y. N. Öztürk, 2012, s. 189, 2020a, s. 174, 2019b, s. 468). Öztürk’e göre gulûl¹⁰ suçu işleyen birçok kişinin cenaze namazını da Hz. Muhammed kılmamıştır. Öyleyse gerçek Müslümanlar da Hz. Muhammed’i örnek alıyorlarsa gulûl

¹⁰ Gulûl, Kur’an ve hadislere göre kamu malını zimmetine geçirmek, onu korumamaktır. Bkz.: Maun Suresi Böyle buyurdu. .s.177.

suçuna karşı dik durmalı, bunu topluma anlatmalı ve bu suça bulaşanlara taviz vermemelidir (Karadut, 2017, s. 277; Y. N. Öztürk, 2004, s. 201, 2012, ss. 291-295, 2019, s. 180, 2021, ss. 81, 23, 2019a, s. 157).

Öztürk'e göre; Maun Suresi, mümin, kâfir, müşrik, münafık tip dışında; inanç durumu menfaatlerine göre sürekli değişen tür olan mürayi de topluma tanıtmıştır. Ona göre mürai (dönek tip), münafıklıktan farklıdır. Çünkü münafıklar dışardan ikiyüzlü olsalar bile inanmadıkları hususunda kendilerine karşı en azından samimidirler. Mürailer ise, çıkarları söz konusu olunca kendi içlerinde de inanan, çıkarları söz konusu olmadığına ise inançlarını içlerinden söküp atanlardır. Yani onun tek derdi inanıp inanmamak değil, inancının onun menfaatlerine hizmet etmesidir. Daha fazla menfaat kazanmanın en rahat ve risksiz yolu Allah ile aldatma olduğu için mürailer daha çok dinciler arasından çıkmaktadırlar (Y. N. Öztürk, 2019, ss. 66-70, 2019b, ss. 415-418). Bu müraileri, tespit insan için çok zor olduğundan ötürü, Kur'an teoride inanmış olanların fiilde inanmadıklarını kendisi net bir şekilde gözler önüne sermektedir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 425).

“İnsanlığın en büyük problemi; ifade ettiği ile ifa ettiği şey arasındaki farklılıktır” diyen Öztürk, Maun Suresi'nin her dinde karşılaşacağımız bu farklılığı dile getirdiğini belirtmektedir. O, Freud'un (ö. 1939) bir kişinin davranışlarının, onun dininin dışı vurumu olduğunu söyleyerek ifade ettiği ile ifa ettiği arasındaki farkı dile getirerek Maun Suresine çok büyük bir katkıda bulunduğunu iddia eder. Şöyle ki ona göre Freud, bir insan Tanrı'ya inandığını söyleyip Tanrı varmış gibi yaşıyorsa dinsel simgelerin onun için bir önem atfedeceğini, aksi halde Tanrı'ya inandığı halde o yokmuş gibi yaşayanlar için dinsel simgelerin hiçbir anlam ifade etmeyeceğini belirterek; Maun Suresi'nin psikolojik yönünü açıklamaktadır (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 40-41). Tanrı'yı baskın bir baba figürüne duyulan çocukluk ihtiyacına dayanan bir yanılsama olarak gören Freud'un (Atalay, 2024, s. 193) sözleri ile Maun Suresi'ni açıklamaya çalışmak, bilimsel anlamda pek tutarlı görülmemektedir. Çünkü Öztürk'e göre dini semboller ve inanç birlikte hareket etmelidir. Bir kişi, bir ibadeti yapıyorsa bunu davranışlarına da yansıtmalıdır. Oysa Freud, başta Tanrı fikrinin yanılsama olduğunu, bu

yanılsamayı gerçekmiş gibi kabul edenlerin de ikiye ayrıldığını belirtir. Bunlar tanrı yanılsamasını gerçekten var gibi yaşayanlar ve bir de yokmuş gibi yaşayanlardır. İkinci sınıftaki insanlar için Freuda göre ritüeller gereksizdir. Oysa Maun Suresinde eleştirilen şey, bazı insanlar tarafından ritüellerin gereksiz görülmesi değil, ritüeli yapıp gerekliliğini davranışlarında yansıtmayanlardır.

Öztürk'e göre ibadet, yalnızca Allah'a yapılmakla birlikte şekli, türü, sayısı ve icra şekli de yalnızca Allah tarafından belirlenmelidir. Aksi halde tevhidin ibadeti değil şirkin ibadeti yapılır (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 307). Kur'an, insana emrettiği ibadetlerde insanı Kur'an dışında hiçbir kaynağa kişiye muhtaç bırakmaz (Y. N. Öztürk, 2002, s. 149). Fakat Emevilerden itibaren ibadetler yalnızca Allah'ın belirlediği şeklinden çıkarılarak kişilerin müdahalesi sonucunda bir şirk unsuruna dönüştürülmüştür. Örneğin, cemaatle her yerde kılınan iki rekâtlık (Y. N. Öztürk, 2004, ss. 187-188) cuma namazı 16 rekâta çıkarılmıştır. Sünnet diye vakit namazlara bir sürü eklemeler yapılmıştır. Sünnet olan cuma hutbesi farzlaştırılmıştır. Hutbede Kur'an dışında sözlere yer vererek, hutbeler uzatılmış ve hutbe öne alınarak cuma namazı hutbeden sonra kılınmaya başlanmıştır. Bunlarla birlikte resmi imam söylemleriyle camilerdeki din dışı figür ve söylemlerle mabetlerimiz olan camiler birer zarar mescidine dönüştürülerek insan haklarının yok edildiği kurumlara dönmüştür (Karadut, 2017, ss. 101--126; Y. N. Öztürk, 2012, s. 48, 2020a, ss. 90-91, 2019a, ss. 451-459).

Takvânın insanla Allah arasında olduğunu belirten Öztürk'e göre dindarlık insanlar arası bir üstünlük kapısı haline dönüştürülemez. Bu yüzden toplumu ve kamu malını sarsan her türlü ibadetin yerine getirilmemesi gerektiğini savunan Öztürk'e göre iki çeşit ibadet vardır. Birincisi insanı Allah'a yakınlaştıran rahmet vesilesi ibadet iken, ikincisi insanı Allah'a düşman eden lanet vesilesi ibadettir. Kur'an'a saygısı olan her insanın bu iki farklı ibadeti de belirtmesi gerektiğini söyleyen Öztürk, tevhidin tespitine uymayan ikinci ibadetin şirkin ibadeti olduğunu vurgulayarak ikisinin birlikte tanınmasıyla ancak o zaman gerçek ibadetin anlaşılacağını belirtir (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 302-307). Öztürk'e göre, din düşmanlarının dindarları

vurmak için mabed ve ibadet maskesine bürünmekten daha güçlü hiçbir kılıcı olmamıştır (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 334). Aynı zamanda menfaat ve riyâ karışan ibadetlerin de İslâm’a aykırı olduğunu belirten Öztürk’e göre ibadetler Allah’ın istediği insan olmak için aşırılığa kaçmamalı, amaç değil araç olmalı ve övünmek için bir araca dönüşmemelidir (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 338-341). Bu dünya için davranışlar asla bir övünme kaynağı olmadığı gibi ahiret içinde bir garanti belgesi değildirler. Nitekim davranışların neye yaradığı son nefeste belli olur (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 385-386).

Öztürk’ e göre ibadetler arasında riyaya en çok malzeme olan ibadet namazdır. Bundan dolayıdır ki Kur’an namazı da ikiye ayırmıştır. “Biri Hz. Muhammed’in namazı olan rahmet sebebi namaz, diğeri ise gösterişe dayandığı için Ebu Cehil’in kıldığı lanet sebebi namazdır.” (Karadut, 2017, s. 196; Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 431-432). Namazı dosdoğru kılmak, namazı gaflet içinde kılmamaktır diyen Öztürk’e göre Hz. Muhammed’in kıldığı gibi namaz kılmamızı engelleyen tüm ekleme ve hurafeler, namaz konusunda Hz. Muhammed’e saygısızlıktır (Y. N. Öztürk, 2012, ss. 39-41). Namaz kılan çocuklara verilen ödülleri de eleştiren Öztürk’e göre, bu namazlarda var olan yalnızca riyadır. Doğal olarak bunlar Kur’an’ın dinî dışında “rüşvetli namaz dinî” olarak şirk dinîdir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 441). Kur’an’ın ibadetlerinin sadece namaz olmadığının altını çizen Öztürk’e göre okumak, namazdan önce gelen daha ve önemli ve daha erdirici en temel ibadettir (Y. N. Öztürk, 2012, ss. 9-10, 86-88, 2019b, s. 441, 2019a, s. 503). Dinin direği de namaz değil, Allah’a imandır (Karadut, 2017, s. 269).

Peygamber döneminden farklı olarak, Kâbe dışındaki mescitler için Allah’ın evi ifadesinin kullanılarak bunların imarı için harcanan yüklü mallar (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 323-324), her zümrenin camisinin ayrılığı (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 333), mabetlerin içerisinde bulunan mescitleri süslemek için yapılan mihraplar, peygamber, sahabe adlarının bulunduğu levhalar, sakal-ı şerifler, camilerde okunan ilâhiler, kasideler, camilerde bazı insanlardan istenen şefaet, vaaz ve hutbelerde Allah dışında kişi ve kurumlara yapılan davetler, camilerde yapılan alış-verişler, farz namazlar dışındaki namazların camilerde kılınışı gibi durumların İslâm’daki mescit anlayışını

yansıtmamaktadır (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 308-313). Cami dükkânı diye bilinen alışveriş yerleri ile de sıralanmış camilerin de İslâm'a aykırı olduğunu (Y. N. Öztürk, 2004, s. 44) belirten Öztürk'e göre İslâm'ın temel kabullerine zıt unsurların ve anlayışların sokulduğu bu camiler boykot edilmeli, oralarda ibadet edilmemelidir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 336).

Öztürk'e göre bilhassa Cuma namazına sonradan eklenen ek namazlar, sünnet olan hutbenin farz olduğunu belirtilerek hutbenin namazdan önceye alınması, devletin onayından geçmiş mescit olma şartı, cemaat oluşturmak için sayı şartı, kadınların farz olan cuma namazına alınmaması, hutbeyi okuyan kişiyi cemaatin üstünde bir adama dönüştüren hutbe duaları ve minberler, hutbelerde Kur'an tercümesinden başka yazıların okunması, hutbelerin uzatılması, hutbe öncesinde okunan iç ezan gibi şeylerin tümünün Cuma Ayeti'ne aykırı olduğunu belirtir (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 313-322).

Öztürk'e göre Allah, ibadetlerin yalnızca Allah'a yapılmasını istediği gibi Cin Suresi 18. ayette mabet ve mescitlerin de Allah dışındaki tüm kişi, kavram ve kurumlardan temizlenmesini istemektedir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 76). Allah resulü ve gerçek sahabelerin mescitleri yalnızca Allah içindi, oralarda şirke dair hiçbir kalıntı yoktu. Bugün ise mabetler, Allah'ın yanında bir yığın "kutsallaştırılmış isim ve eşya"nın var olduğu bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 213). Kiliselere Hz. İsa'nın resmini koyup ibadet etmekle, camilere "sakal-şerif" koyup tavaf etmek arasında Kur'an ölçüleri bakımından hiçbir fark yoktur (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 220). Peygamber kabri dâhil, mescitlerin içerisine kabirler dâhil edilmemelidir (Y. N. Öztürk, 2012, s. 120, 2020a, s. 221).

Öztürk'e göre Allah resulü özellikle ibadetler de fazlalaştırmadan ve zorlamadan kaçındığı halde dincilerin en temel özelliklerinden biri ise; ibadetleri fazlalaştırma ve ibadeti zorlaştırma çabalarıdır (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 231). Dincilerin, din istismarı yapmak için en çok kullandıkları maskelerden birinin de halkın hüsrân ve musibetini artırmaktan başka bir işe yaramayan mabetleri inşa etmeleridir. Muhavvitlerin bu mabetlere girmemelerinin gerektiğini vurgulayan Öztürk'e göre, bu mabetlerde ibadet

edenlerin tümü Ma'un Suresi'nin eleştirdiği kesimin içerisinde (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 209). Allah'a ibadet ve ma'betler, Allah ile aldatma aracı olmamalıdır. Bu yüzden gerekirse ibadethaneler üzerinden saltanat sürenler yok olsun diye topluma zarar veren tüm ibadethaneler yıkılmalıdır ki Allah'a gerçek bir kalple bağlanmak isteyenlerin önüne set çeken din temsilcilerinin engelleri yıkılsın (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 181). Aynı zamanda muvahhitler Varlık bünyesinde birliği, ahenk ve huzuru bozduğu için necis(pis) müşrikleri mabetlerine sokmamalıdır (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 210).

Din, insanlara zarar verme aracı yapılamaz. Öyleyse insanlara zarar verdiği husus fark etmeksizin zarar veren bir niteliğe dönen mescitler, Allah'ın mescidi olamazlar. Nitekim Allah'a ibadet kişisel menfaat aracına dönüşüp insanı taciz ve insan haklarına tecavüz aracı yapılamadığı gibi takva da insanların birbirine üstünlüğü değildir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 216). Ayrıca tüm toplumdan alınan vergilerle inşa edilen camiler ve verilen maaşlar da birer zarar unsurudur. Bu yüzden bu camiler de yapılan ibadetler İslâm fıkhrına göre fasittir. Camiler toplumdan menfaat devşirmek için, toplumu fırkalara bölmek için, toplumları sömürmek için, İslâm'a zarar vermek için inşa edilmemelidir. Camilerin inşası ve giderleri camiye giden o yörenin insanları tarafından karşılanmalıdır. Aksi halde dün Müslüman kanı akıtanların şartlar değişince daha fazla kan akıtmak için cami inşa etme postuna bürünecekleri bir sistem hazırlanmış olur. Gerçek muvahhitler, İslâm'ın temel kabullerine zıt unsurların sokulduğu camilerde namaz kılmamalıdır (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 217-220).

İbadet ve zorlama kavramlarının birbirine zıt olduğunu (Y. N. Öztürk, 2012, s. 209) belirten Öztürk'e göre, ibadetlerde zorlama iki türlü olur. Birincisi, Allah'ın koymadığı sınırlarla ibadetlerin önüne ve içerisine ilaveler ekleyerek ibadeti yapılmaz hale getirmektir diğeri ise ibadet etmek istemeyen insana zorla ibadet ettirmektir. Örneğin abdestsiz Kur'an okunmaz diyerek Kur'an okumayı merasime bağlayıp insanları Kur'an'dan uzaklaştırmak (Y. N. Öztürk, 2012, s. 79) adetli kadın gusülsüz, ibadet edemez gibi Kur'an'da karşılığı olmayan söylemler (Y. N. Öztürk, 2012, s. 261) birinci tür bir zorlamadır. Namaz kılmayan ise öldürülür demek ise ikinci bir tür zorlamadır.

Dincilerin din istismarı yapmak için kullandıkları maskelerden birinin de Müslümanlara, Müslümanca hayat yaşamadıklarında baskı kullanabilme yalanıdır diyen Öztürk'e göre dinciler, dine girişte ikrah (baskı, zorlama, dayatma, şiddet) yok ama dinî yaşamada ikrah var ifadesiyle Müslümanları riyaya yönlendirdiler (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 241, 2019b, s. 459). Bu baskıların neticesinde toplum içerisinde riya artarken öbür yandan şiddet ruhu alabildiğine güçlendi ve nihayet İslâm, bir sevgisizlik, baskı, şiddet ve aldatma dini olarak tanınır oldu (Y. N. Öztürk, 2004, ss. 103-104, 2019a, s. 501). Baskı ve zorlama yapmadan insanlığa güven vererek güvenilir insan inşa eden din, bu baskılar neticesinde güvenilir insan inşa edememiştir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 462). Riya, dinin özü olan samimiyeti çürütüp yok edince de (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 174, 2019b, s. 468) 'Müslüman toplum' tabelası altında riya şirkiyle kirlenmiş müşrik bir toplum oluşturularak Müslüman camianın bütün emekleri boşa çıkartıldı (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 25, 2019b, s. 459). Böyle bir dinin yaşanmasındansa yaşanmaması daha hayırlıdır. Burada esas; Allah'ı inkâr etmek değil, Allah ile aldatanların ibadetlerle dayattığı dini yaşamayıp Allah'a imanımızı korumaktır (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 462). Aksi halde bu dini yaşarsak İslam dinini 'Melikin dini' haline getirdiği için ibadetleriyle lanetlenenlerden oluruz (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 175, 2019b, s. 468). Öztürk'e göre insanı mahveden bela, günah değil riya'dır. Bundan dolayıdır ki Kur'an'da günahın her geçtiği yerde Allah'ın rahmet ve merhameti anılırken riyanın her geçtiği yerde Allah'ın azabı tehdidi ve hüsrânı anılmaktadır (Y. N. Öztürk, 2004, ss. 189-190). Bu bakımdan baktığımızda insan tekâmülü için hürriyet için de yapılan günahlar zorlama ile yapılan ibadetten daha üstündür (Y. N. Öztürk, 2019a, s. 113). Ona göre baskı ve zorlama ister içte olsun ister dışta, bizatihi dinsizliktir. Dinsizlik araç yapılarak dine hizmet edilemez (Y. N. Öztürk, 2019a, s. 220).

“Özgür olan insanoğlunun en önemli meselesi yol bulmaksa ve iman da yönü bulduran kuvvet ise; bir kişi imanıyla şükür ve küfür yollarında yürüyebilir” diyen Öztürk'e göre önemli olan nokta, insanların yürüyecekleri yolu özgürce seçmeleri olmalıdır. “Kişinin iradesini elinden alıp cennete götürmeye çalışmak bir insanın insanlığını elinden alarak O'na cehennemi bu

dünyada yaşatmaktır” diyen Öztürk’e göre Allah insanı yaratırken cennete ve cehenneme gitme özgürlüğünü insanın özgür iradesine bağlayarak ikrahı hem inanca girerken hem de inancı yaşarken dinden çıkarmıştır (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 60). Bu yüzden bağımsızlığı olmayanların dinde hidayetleri olamaz. Olsa olsa hidayet iddiaları olur. Bu hidayet iddiasının en temel savunucuları da her dönem de dinciler olmuşlardır. Onlar, insanı sırat-ı müstakim üzerinden alıkoymak için bağımsızlık düşmanlığını ve hidayet avukatlığını birlikte yürütmüşlerdir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 68). Bu yüzden dinciler halkın günahlarını affettirmek için; halkı sorguya çekmiş, halka bedensel cezalar ve halkın malını talan eden cezalar vermişlerdir. Bununla da yetinmeyen dinciler, günahlarının affedilmesi için halka cinayetler işletmişlerdir (Y. N. Öztürk, 2019a, ss. 314-316). İslâm’da asıl olansa imanın da, ibadetin de özgür seçimle olmasıdır. Din temsilcisi baskı kullanarak eksikleri ve günahları olanları cezalandırma yoluna giderse Allah’ın ceza vermesi için sebep kalmaz. Zira bir tek suç için iki hesap ve iki cezanın varlığı tanrısal adalete aykırıdır. Öyleyse işlenen suç kamusal bir hak ihlali değil, Allah’a aitse kul asla hesap sorup ceza uygulayamaz. Bu alanda hesap da ceza da Allah’ın tekelindedir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 242). O isterse kulunu affeder, isterse az-çok azap eder, devlet veya kişi ibadet suçunu takibe alamaz. Devlet lideri, insanı insana yönelik kötülükleri yüzünden takibe alabilir. Uhrevi konularda hesap sorucu tek mercii Allah’tır. Devlet Allah adına hesap sormaya kalkışırsa bu din değil, dinsizlik olur. Unutulmamalıdır ki Allah-kul ilişkilerinde tehdit değil, teklif esastır. Uyan uyar, uymayan da hesabını Allah’a öder. Bu ikili ilişkilerde insana düşen yalnızca bildirmektir. Baskının olduğu yerde ve dindarlığın bir üstünlük aracı yapıldığı toplumlarda ibadetlerde riya vücut bulur. Kişiler samimiyyet hissine sahip olmayıp istemeden ibadet ettikleri için abdestsiz namaz kılabilir, gizli gizli yiyip oruç tutabilir, Kâbe’ye söve söve hacca gidebilir (Y. N. Öztürk, 2012, s. 43, 2020a, ss. 318-321). Öztürk’e göre, Allah ile aldatma sahtekârlığına zemin hazırlayan ibadetlerde zorlayıcılık zulmünü ilk fark edip başkaldıranlardan biri de Hz. Aîşe olmuştur. Ona göre azap sadece farz ibadetlerde olabilir kaldı ki Allah bunları eksik yapanı bile dilerse affeder. O, bu tutumuyla ibadetin imanın bir parçası sayılamayacağını gözler

önüne sererek ibadetlerde artırma ve zorlama yolunu tıkamaya çalışmıştır (Y. N. Öztürk, 2013, ss. 128-142).

Öztürk'e göre daha çok ibadet etmenin insanlar nezdinde itibar aracı olmasını engellemedikçe ibadetler, insanlar arasında bir şov mekanizmasına döner. Bu durumda da ibadetler artık bir toplumsal-ekonomik yükselme ve itibar görme aracı haline getirilir. Böylece riya din hayatını kaplamış olur. Bunun sonucunda da ya yapay ibadetler icat edilir veya bilinen ibadetlere ilaveler, zorlaştırmalarla daha çok itibar sağlayıcı hale getirilirler. Böylece adetler dinleşir, dinler de adetleşir. Bunun sonucunda da din tahrip olur ve saygınlığını yitirir (Y. N. Öztürk, 2012, ss. 209-211).

Öztürk'e göre Kuran'ın aradığı dindarlık fazla ibadet değil, sadece Allah'a ibadettir. İslâm'da ibadette miktar hiç önemli değildir. Önemli olan riyanın olmadığı ibadetin Allah'a özgülümesidir (Y. N. Öztürk, 2019a, ss. 68-69) Kalıbın tek değil, kalbinde riyasız bir şekilde Allah'a ibadet etmesi gerektiğini belirten Öztürk'e göre; İbadetleri cennet beklentisi ve cehennem korkusuna bağlamak da Fatiha Suresi 5. ayete terstir. Allah'ın rızasının yerine başka bir şeyi koymak olan bu anlayışın sinsi bir şirk olduğu unutulmamalıdır. Zira cenneti elde etmek ve cehennemden kurtulmak Allah'ın sonsuz lütuflarının bir devamıdır, ibadetlerin karşılığı değildir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 82).

Görüldüğü üzere Öztürk'e göre Allah'a ibadet, sürekli iş ve üretim de bulunmaktır. O tüm hayatını ibadete dönüştürmeyenlerin Allah'ın gerçek kulu olamayacağını belirtir. Öztürk'e göre Allah ile aldatanlar ibadetleri belirli davranışlardan ibaret görmüşlerdir. İnsanoğlunun bütün üretimlerini boşa çıkaran şirkin bir türü olan riya, ibadetlerle saklandığı riya din bahsinde en çok ibadetler alanında görülmektedir. Birçok kişinin kınanmaktan kaçınmak için veya menfaat elde etmek için ibadet ettiğini maalesef görmekteyiz. Öztürk'e göre ibadetlerde riyanın devre dışı bırakılabilmesi için özellikle ibadetlerin bir seçkinlik ve itibar aracı olmasını engellemeli, ibadetin belirleyici üstünlüğü Allah ile kul arasında kalmalıdır. Bunu

başaramadığımızda da Öztürk'e göre din istismarını çeşitli kılıflarla yapma hakkını dincilere veririz.

2.4. Yaşar Nuri Öztürk'e Göre Dincilerin Din İstismarı Yapmak İçin Kullandıkları Kılıflar

Din, bir toplumu bir arada tutarak toplumun yapıtaşını oluşturan en ulvî değer olabileceği gibi küçük hesaplar, amaçlar ve çıkarlar uğruna sınırsız istismara da konu olup toplumun en büyük zaaf unsurlarını da bünyesinde barındıran bir değer de olabilir (M. Öztürk, 2016, s. 10). Dinî istismar eden, halkın samimi duygularından beslenir. Bu yüzden kendisinin samimiyetsizliği görülmesin diye insanları aldatanlar, menfaatlerinin bekası için çeşitli kılıflarla sürekli din istismarı yaparlar. Din istismarını araştıran Öztürk dincilerin kullandığı çeşitli kılıflardan bahseder. Kendisini dinin savunucusu olarak sergileyen dincilerin, alışılmışın dışında bir şey söyleyenleri duygu sömürüsüyle, kutsal kılıflarla, kâfirlik etiketiyle halkın nezdinde etkisizleştirmeye çalıştığını belirten Öztürk'e göre hakikatin üstünü bir kâbus gibi örten (Doğan, Haziran 1998a, s. 18) dincilerin din istismarı yapmak için kullandıkları kılıflar şunlardır:

2.4.1. Anadilde İbadeti Yasaklama

İnsan varlığı, sırf kendisi olduğu için kabul edilme hissiyle doğmaktadır. Bu yüzden toplumlar nezdinde ırkçılık çok eleştirilen bir husustur. Fakat başka bir insanın kültürünü, örfünü yansıtan dilini kullanma özgürlüğü maalesef birçok toplum tarafından gündeme gelmemektedir. Bunun altında yatan sebep ise aslında bu özgürlüğü konuşabilecek yetkinlikteki insanların kendi dillerini kaybetme korkusudur. Her ırk, verdiği mesajla kendi dilini yaşatma güdüsünü de bir diğer topluma dayatmaya çalışarak dilinin yok olmasını engellediğini düşünür. Söz konusu olan dinler olunca olay birazcık daha dinin ana mesajının çevirilerle ne oranda korunabileceği sorusunu da gündeme getirmiştir. İslam toplumlarında sürekli güncelliğini koruyan anadilde ibadet düşüncesi, Türkiye'de ezanın Türkçeleştirilmesiyle birlikte toplumun bir kısmı tarafından nefretle karşılanmış, bir kısmı tarafından ise Arap milliyetçiliğinden kurtulmanın zaferi olarak görülmüştür. Bu konuyu

“Anadilde İbadet Meselesi” adlı eseriyle Öztürk de ele almıştır. O bu kitabını kitlelerin elinden alınmış haklarını savunmak için yazdığını belirtir (Y. N. Öztürk, 2002, s. 5).

Öztürk’e göre anadilde ibadet meselesi sürekli siyasî ideolojilerin uç noktalarına kurban edilmektedir. Bu mesele gündeme gelirken birileri Kur’an’ın Arapça metni bile olmasın derken, diğerleri “Arapça giderse, din elden gider” söylemiyle iki uç noktadaki yerlerini hep korumuştur. Oysa bu mesele siyasetten uzak, bilimsel ve dinsel bir şekilde fıkıh kaynaklarından hareket edilerek ele alınmalıdır (Y. N. Öztürk, 2002, ss. 15-17).

Öztürk’e göre herkes Yaratıcısına ana dilinde yakarma ibadet etme hakkına sahip olmalıdır. Dinciler, anadilde ibadet etme meselesinin Müslümanların meselesi olmadığını iddia etseler de bu iddia durumun yokluğunu ispat edemez. Diyanetin; “*Namazın ihmal ve tehir edilemeyeceği dikkate alınarak, Kur’an’ın aslî lafzını okuyamayanların, öğreninceye kadar, tek başına namaz kılarken mealıyla kılması mümkündür*” fetvasını eleştiren Öztürk’e göre “öğreninceye kadar” kaydı fıkıhın verilerine tamamen aykırıdır. Çünkü fıkıhta olan hüküm “Kur’an’ın aslî lafzını okumayanlar değil” “Kur’an’ın aslî lafzını güzelce okuyamayanlardır.” Öyleyse fıkıhta bu hükme binaen verilen bu fetva geçerli değildir. Çünkü bu fetvada söylenen; Kur’an’ı yanlışlarla Arapça okumak değil, Kur’an’ı, Arapça dilinde yanlışsız güzel okumaktır. Fakat Öztürk’e göre Diyanet’in bu fetvası yanlışta olsa başlangıç için güzel bir adımdır (Y. N. Öztürk, 2002, ss. 5-8). Çünkü o Diyanet’in bu fetvasına kadar “Arapça kutsaldır ve din dili Arapça olmalıdır” tezinin en koyu savunucusu olduğunu belirtir (Y. N. Öztürk, 2002, s. 70).

Öztürk’e göre “Allah Müslüman olun derken sahte dindarlar önce Araplaşın, sonra Müslüman olun diyorlar.” (Y. N. Öztürk, 2004, s. 105). Bunlar, sahte din yaşansın diye Kur’an’ı Arapçılığa aracı ederek Arapça dışında anadilde ibadet etmeyi yasaklamışlardır (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 90). Arap olmayan insanları, Emeviler gibi Mevali olarak gören bu insanlar, Kur’an’ın Arapça okunması için, insanlara her harf başına sevap dağıtan hadisler uydurmuşlardır (Y. N. Öztürk, 2002, ss. 110-111). Bu bir nevi,

herkes Arapça bilene kadar Kur'an'ın mesajından bihaber kalmalıdır demektir (Karadut, 2017, s. 107). Bunlar yüzünden namazlar anadilde kılınmamaktadır. Oysa Allah, insanı muhatap alarak bu kitapta insana hitap etmişse insan bu kitabı tedebbür etmeli yani anladığı dilde okumalıdır. Arapça biliyorsa Arapça okumalı, bilmiyorsa da tercümesini okumalı ve ibadetlerini de anladığı dilin tercümesiyle yapabilmelidir. İmam-ı Âzam hakikatin dilde değil anlamda olduğunu insanlığa haykırarak bu yasağa karşı çıkan ilk bilginidir (Y. N. Öztürk, 2012, s. 88, 2020a, s. 274, 2019a, ss. 249, 310). Selman-ı Farisî ise Hz. Muhammed'in onayıyla Fatiha suresini Farsçaya çevirerek İran'a göndermiştir. İranlılar yıllarca namazlarını bu çeviri ile kılmışlardır. Bu uygulama bile İslâm'da önceliğin namazlarda Arapça okuyuş değil, anlam olduğunu göstermek için yeterlidir (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 15-16). Şayet Müslümanlar ilk dönemlerde kendilerine verilen anadilde ibadet etme hakkına sahip çıksalardı, İslâm dünyasının bilim, düşünce ve uygarlık seviyesi çok ileri bir düzeyde olurdu (Y. N. Öztürk, 2002, s. 45). Öztürk'e göre Müslümanlar bu hakka sahip çıkmadılar. Dinciler de Hz. Muhammed'in Farsça çeviriye izin verdiğini ve dolayısıyla çeviriyle ibadet edildiğinin üstünü örtmek için onun Farsça öğrenip konuştuğunu iddia edip Farsçayı da kutsallaştırdılar. Böylece Farsça da kutsal ise bu dilde çeviri yapılabilir ama diğer diller de yapılamaz söylemiyle ana dilde ibadeti başka bir kılıfla yasakladılar (Y. N. Öztürk, 2002, s. 124).

Öztürk, Müzemmil Suresi 20. Ayette *“Kur'an'dan kolay geleni oku”* emrini ibadetlerde özgün metni okumakta zorlananlar için kolay olanın anadilde ibadet etmek olduğuna işaret ederek bu ayetin anadilde ibadet etmeye bir delil olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca ona göre kıraat diye bilinen şart, namazın farzı değildir. Müzemmil Suresi'nde kolaya geleni okuma emri, namaz kılmanın emredildiği bir dönemden önce indirilmiş bir ayet olduğuna göre bu ayet, Kur'an'ın kendisiyle ilgilidir, namazla ilgili bir emir olamaz. Dinciler, “namazda Kur'an okuyun emri olmamasına rağmen; Kur'an'ın namazda okunması gereken bir kitap olduğu bilincini yayıp Kur'an'ı rafa kaldırma amacıyla bu ayeti namaz ibadetine hasrettiler.” (Y. N. Öztürk, 2002, ss. 83-88). Ayrıca Öztürk namaz ibadetinde esas olanın ne

demek olduğunu vurgulayan ayetlerin de anadilde ibadet etmeyi vurguladığını belirtir. Öztürk'e göre bu ayetlere rağmen dinci sınıf ayetleri anlamamanın değil, okumanın şart olduğunu vurgular (Y. N. Öztürk, 2002, ss. 42-43).

Öztürk'e göre dincilerin, Kur'an'ın hakkıyla tercüme edilemeyeceği ve bu yüzden tercümeyle ibadet edilemeyeceği ifadesi tamamen bir safsatadır. Zira tercüme de az da olsa düşünce vardır ama bilinmeyen bir dili okumakta tefekkür yoktur (Y. N. Öztürk, 2002, s. 92). Öztürk'e göre Hz. Muhammed Kureyş lehçesiyle Kur'an'ı okumakta zorlanan bir sahabelere kendi lehçesiyle okuma izni vererek Arapça'dan Arapça'ya Kur'an'ı tercümeyle izin vermiştir. Bu olay da Kur'an'ın tercümesinin varlığına bir delildir (Y. N. Öztürk, 2002, s. 107). Kur'an'ın Arapça indirilişinin sebebi Kur'an'a göre insanlığı uyarmak ve insanların aklını işler hale getirip insanların düşüncelerini sağlamaktır. Onların Arap diliyle ibadet etmelerini sağlamak değildir. Yedi milyar insanın Müslüman olduğu bir dünyada insanları uyarmak ve düşüncelerini sağlamak için herkese Arapça öğreneceksiniz demek zulüm olduğuna göre ve Allah'ın bu zulmü yapmayacağı bilindiğine göre burada esas olan herkesin Kur'an'ı çevirileriyle okumasıdır (Karadut, 2017, s. 107; Y. N. Öztürk, 2002, ss. 108-109).

Öztürk'e göre ibadet alanına içtihat girmemelidir. Hz. Muhammed, neyi nasıl yaptı ise o şekilde yapmalıyız. O, bir sahabelisine Fatiha okumadan namaz kılabilceğini söylemişse anadilde ibadet etme fetvasını vermiştir (Y. N. Öztürk, 2002, ss. 26-27). Öztürk'e göre; bir kitap ibadet için bir dilde, içeriğini anlamak için başka bir dilde okunamaz. Bu durum insana ve akla aykırıdır (Y. N. Öztürk, 2002, s. 55).

Öztürk'e göre hiçbir ırk, hiçbir dil diğerinden üstün değildir. Allah tüm topluluklara uyarıcı gönderdiğine göre tüm dillerde vahiy göndermiştir. O halde üstün olan ölümlü olan dil değil, gönderilen ölümsüz vahiydir (Y. N. Öztürk, 2002, s. 143). "Bilinmeyen dilde ibadet Tanrı- kul arasındaki diyalogu köreltir" (Y. N. Öztürk, 2002, s. 44) fikrini savunan Öztürk'e göre anadilde ibadet meselesinde kast edilen Kur'an ayetlerini anadilde okumaktır.

Oysa tüm dertleri Arapçılığın kutsallığını yaymak olanlar, duaların bile Türkçe okunmasına karşı çıkarlar (Y. N. Öztürk, 2002, ss. 33-34).

Öztürk'e göre anadilde ibadet meselesinde kast edilen bireysel ibadetlerin anadilde yapılmasıdır. Toplu ibadetlerde, siyasî ideolojilere malzeme verilmesin diye namaz o topluluğun en ehliyetli üyesi tarafından Arapça kıldırılır. Hem topluluk halinde namazın Arapça kıldırılması, Müslümanların evrensel birliğinin tüm coğrafyalarda ortak belirişidir (Y. N. Öztürk, 2002, ss. 33-34).

Öztürk'e göre “anadilde ibadet edilebilir” diyenler, dinciler tarafından namazla alakası olmayan (Y. N. Öztürk, 2002, s. 52), mülhid (Y. N. Öztürk, 2002, s. 54), bid'atçı, ırkçı (Y. N. Öztürk, 2002, s. 18), dini tahrip eden reformcular etiketiyle etiketlenmektedir (Y. N. Öztürk, 2002, s. 29). Oysa Arapça ibadet edemeyen veya etmek istemeyen Müslümanların “anadilde ibadet edilir mi” diye bir problemi vardır, bu etiketlenmelerden önce, bu sorun konuşulmalıdır (Y. N. Öztürk, 2002, s. 21). Bu sorunu yaşayanların sayısına bakılmadan sorun gündeme alınmalıdır (Y. N. Öztürk, 2002, s. 25). Öztürk'e göre anadilde ibadet meselesi reformcu bir mesele değildir. Hz. Muhammed devrinde var olan bir problemdir. Fakat daha sonraki dönemlerde üstü örtülmüştür (Y. N. Öztürk, 2002, s. 29). Bu yüzden bu meselede, içtihat yöntemini kullanmaya bile gerek yoktur (Y. N. Öztürk, 2002, s. 33).

Allah'ın dilin kendisiyle değil, söylenen sözün anlamıyla ilgilendiğini ifade eden (Y. N. Öztürk, 2002, ss. 75-76) Öztürk, “Anadilde ibadet etme insana verilmiş bir ruhsattır, emir değildir. Bu yüzden anadilde ibadet etmeyi zorunlu kılacak şekilde resmileştirmek de zulümdür. Dileyen bu ruhsatı kullanır dileyen de kullanmaz.” der (Y. N. Öztürk, 2002, s. 142). Kur'an'ın, Hz. Peygamber'in ve fıkıh ilminin; namazda Kur'an dışında Sübhaneke gibi duaları okumaya izin verdiğini belirten Öztürk'e göre anadilde ibadet meselesi, Kur'an çevirisinin namazda okunup okunmayacağı bağlamının dışında ele alınması gereken bir konudur (Y. N. Öztürk, 2002, s. 144).

Dincilerin anadilde ibadet edilmez görüşünü yaymak için; bu görüşün savunucusu Ebu Hanife'ye “o, bu görüşünden dönmüştür” şeklinde iftira

attıklarını iddia eden Öztürk; Ebu Hanife'nin sözlerinin çarpıtıldığı ve elimizde asıl kaynaklar varken son dönemde yazılan ikincil kaynaklarla bu konunun çarpıtılarak anlatılmaya çalışıldığını belirtir (Y. N. Öztürk, 2002, ss. 115-120).

Ezanın namaz vaktinin geldiğini haber veren bir duyuru olduğunu söyleyen Öztürk, ezanın tercüme edilmesini gerekli görmez. Hatta Ona göre günümüz teknolojisiyle bu duyuruya bile ihtiyaç kalmadığı halde ille de okunacaksa insan sesiyle Arapça bir şekilde hoparlörsüz okunabilir. Türkçe ezan söylemini de eleştiren Öztürk'e göre bunu gündeme getirenlerin derdi din değildir (Karadut, 2017, ss. 108-109; Y. N. Öztürk, 2002, ss. 35-37).

Görüldüğü üzere Öztürk, bireysel ibadetlerin istenen dilde insanlar tarafından ifa edilmesi gerektiğini savunur. Ona göre dinciler anadilde ibadeti yasaklayarak, halkın Kur'an ile bağını koparmışlardır. Böylece uydurma hadislerle halkı kandırmak daha rahat bir şekilde yapılmıştır.

2.4.2. Uydurma Hadisler

İslam inancına göre Hz. Muhammed, İslam dinini tebliğ eden ve insanlara açıklayan peygamberdir. Bu yüzden onun sözleri herhangi bir insan sözü gibi basit bir söz olarak ele alınmamıştır. Bunun farkında olan ve Kur'an'a ekleme yapamayan dinciler, çıkarları için Allah Resulüne söylemediği sözleri isnat ederek iftira atmışlardır. Öztürk de dincilerin uydurdukları uydurma hadislere sessiz kalmamıştır.

Öztürk'e göre adeta Kur'an'la savaşıyor uydurulan dinin temel kaynağı, uydurulan hadislerdir. Bu yüzden ona göre dinciler, en büyük hadis savunucusudurlar. Öztürk, hadis kelimesinin Kur'an'da, "Kur'an'a karşı söz" veya "Kur'an'ın yanına konması isabetsiz bulunan" söz olarak kullanıldığını belirtmiştir. Ona göre Kur'an, kendisinin uydurma bir söz olmadığını belirterek uydurulmuş hadislerin söz sahibi yapılmasının dinde yaratacağı sıkıntılara bizzat kendisi dikkat çekmektedir. Dinciler bunu bildikleri için uydurma hadislere karşı çıkan insanları susturmak için, onları tüm hadislere karşı çıkıyor gibi tanıtmaktadır. Oysa Hz. Muhammed'in gerçek hadislerini insanlığa ulaştırmanın yolu, uydurulmuş hadisleri saf dışı etmekten

geçmektedir (Y. N. Öztürk, 2018a, ss. 204-206). Hz. Muhammed'in Kur'an'a aykırı söz söyleyemeyeceğini Hakka suresi ilgili ayetlerini¹¹ delil olarak gösteren Öztürk'e göre Kur'an'a aykırı sözler peygamber hadisi değildir. Bunlara uydurma demek, hadisi inkâr değildir (Y. N. Öztürk, 2018a, s. 249).

Öztürk, dincilerin Allah'ın sanki Müslümanlara yalan söylemeyi serbest bırakmış gibi hareket ettiklerini ve bu yalanlarını da en çok Allah Resulüne hadis adıyla iftira atarak söylediklerini belirtir (Doğan, 1998, s. 63). O, sahabe döneminde Hz. Muhammed'e izafe edilen hadis sayısının 500 olduğunu belirterek bugün bir buçuk milyona yaklaşan bu sayının üzerindeki Emeviler tarafından ya Hz. Muhammed'e doğrudan yalan isnat edilerek ya da sahabenin eleştiri üstü tutulanlarının aracı yapılmasıyla uydurulduğunu iddia etmektedir (Y. N. Öztürk, 2018a, ss. 246-261).

Öztürk'e göre Kur'an, insanlığa gönderilen son kaynak olmasından ötürü, onu koruma görevini bizzat Allah üstüne almıştır (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 261). Dinciler Kuran'ın tahrifattan korunmuşluğunu, kitaptan dine kaydırarak İslâm'ı Kur'an'ın elinden alıp yaptıkları tahrifleri saklamaktadır. Kitapsızlaştırılan İslâm dini de her türlü tahrife açık hale gelerek dinler tarihinde en çok tahrife uğrayan ve hâlâ tahrife uğramaya devam eden din olmuştur (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 265). Öyle ki Hz. Muhammed ümmetinin dincileri, Kur'an'ı tahrif edemeyince tahrif tutkularını kendi çıkarları için uydurdukları uydurma hadisler yoluyla tatmin etmişlerdir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 261, 2019a, s. 459). Öztürk'e göre ilk uydurma hadislerin sahabe döneminde gerçekleşmiş; Hz. Ömer, Hz. Aişe, Hz. Ali gibi birçok sahabenin bu uydurmalara karşı mücadele etmiştir. Onların, bu mücadelede kullandığı kriterlerden biri de hadis metnini Kur'an'a arz etmektir (Y. N. Öztürk, 2013, ss. 119-122).

Öztürk'e göre Peygamberimiz'e iftira atanların bu işe önce sahabeyi günahsız ilan etmekle başladıklarını ve Allah Resulünün adına uydurulmuş yalanları da bu sahabelere nispet ederek onlara da iftira atmışlardır (Y. N.

¹¹ “Eğer bazı lafları bizim sözlerimiz diye ortaya sürseydi, Yemin olsun, ondan sağ elini koparırdık. Sonra ondan can damarını mutlaka keserdik. Sizin hiçbiriniz ona siper de olamazdınız.” (Hakka, 69/44-47)

Öztürk, 2019b, s. 280). O, Müslümanın uyanık olması gerektiğini belirterek; “Allah Resulu şöyle söyledi” ifadesiyle dine iftira atanların Kur’an’a aykırı bir peygamber oluşturmalarına fırsat vermemesi gerektiğini belirtir (Doğan, 1998, s. 62). İyi niyetle hadis uydurmayı da eleştiren Öztürk, iyi niyet ve yalanın bir arada bulunamayacağını belirterek İslam ümmetinin problemlerinin çözümünün ekonomik veya siyasal değil teolojik olduğunu ifade eder (Y. N. Öztürk, 2018a, ss. 217-218).

Hadisçilerin hadislerin doğruluğunu ispat etmek için en çok kullandıkları yöntem olan senet tenkidini doğru bulmayan Öztürk’e göre, bu yöntem beşerî bir yöntemdir. İlahî olan bir şey beşerî yöntemlerle değerlendirilemeyeceğine göre hadisler senet tenkidıyla değil, metin tenkidi ile Kur’an denetimine tabi tutulup Allah’ın kıtasıyla değerlendirilmelidir (Doğan, 1998, s. 66). Kullanılan senet yöntemlerinde de ittifak olmadığını savunan Öztürk, bir âlimin kara dediğine diğerinin ak dediğini belirtmiştir. Öztürk’e göre metin tenkidi yapılmadığı için de Kur’an’ın asla onaylamayacağı ikincil bir kaynakla sade din, yerini tamamen ona aykırı ikinci bir İslâm’a bırakmıştır (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 293-294).

Öztürk ilk dönemlerde uydurulmuş senetlerle heva ve hevese hizmet ettirmek; Allah rızası, İslâm’a zarar vermek gibi birçok sebeple hadisler uydurulduğunu belirtir. Senet tenkidini burada güvenilir tek kıtas olarak ele almanın İslâm’a zarar vermenin başka bir boyutu olduğunu söyleyen Öztürk, hadisi uyduranların senedi çok daha rahat bir şekilde uydurarak birçok yalanı dinin içerisine ustalıkla yerleştirebileceklerini ifade eder. Öztürk’e göre bu da hadislerin Kuran’a arz edilmesi gerektiğini tekrardan bize göstermektedir. Ona göre Kur’an’ın temel mesajına uymayan hadislerin tümünü ise; ravilerine bakmadan atmak gerekir (Y. N. Öztürk, 2012, ss. 43-44, 2020a, ss. 21-24).

Öztürk, itikadî meselelerde ahad hadislerin delil olmayacağını ittifakla ve ukubat denilen ceza olaylarında da ahad hadislerin delil olmayacağı ittifaka yakın bir görüş birliği ile kabul edildiğini belirtir. Bununla birlikte kişisel ve kamusal alanda zarar yaratmayacağı düşüncesinden ötürü ahlâk ve ibadet konusunda ahad hadislerle amel edilebilir fikrinin âlimler

arasında kabul edildiğini belirten Öztürk'e göre âlimlerin bu tutumu İslâm'ın istikbaline ve evrenselliğine zarar vermiştir. Çünkü ahlâk ve ibadet alanlarındaki ahad hadisler, vahyin temel ilkesi olan Kur'an ve akıl ölçüsüyle değerlendirilmedikleri için İslâm'ın dışında İslâm adı altında ikinci bir din vücuda getirmiştir (Doğan, 1998, s. 64). Bundan ötürü İslâm'ın bütün alanlarında ahad hadisler, yeniden Kur'an'ın ve aklın verilerinden geçirilerek akıl ilkeleri ve Kur'an'la çelişen hiçbir rivayet İslâm bünyesine dâhil edilmemelidir (Doğan, 1998, s. 65). Burada İslâm'ın bütün alanlarının özellikle vurgulanmasının sebebi, Öztürk'e göre imanın şartı olan kaderin Kur'an'daki gibi kanun, ölçü ve düzen değil, toplumun düşüncesindeki şekliyle kişisel yazgı anlamında İslâm bünyesinde var olmasıdır. Bu kader anlayışı göstermektedir ki, âlimler kendi ittifaklarına uymayıp ahad hadisi itikat dâhil her alanda kaynak kabul etmişlerdir (Doğan, 1998, s. 65; Karadut, 2017, s. 27).

Öztürk, İslâm dininde rüya bir bilgi kaynağı olmamasına rağmen birçok kişinin peygamberi rüyada gördüğünü iddia ederek toplumları sömürdüğünü, toplumdan saygınlık devşirmeye peygamberi araç ettiğini belirtir (Doğan, 1998, s. 63). Bununla birlikte bazı kişilerin de zübürlerini kabul ettirmek için “mükaşefe yoluyla hadisi Hz. Muhammed'den aldıklarını” iddia ettiklerini belirtmektedir (Y. N. Öztürk, 2018b, s. 291).

Kısacası Öztürk'e göre uydurma hadisler, ilk dönemlerden itibaren İslam ümmetine zarar vermişlerdir. Bu yüzden bütün hadisler, hangi kaynaktan geçtiğine bakılmaksızın metin tenkidi yöntemiyle gözden geçirilmelidir. Hadislerin metin tenkitlerinin yeterince yapılmadığı konusunda Öztürk, çok haklı bir eleştiri yapmaktadır. Fakat metin tenkitleri yapılsa bile yapılan metin tenkitlerinin halkla ne derecede paylaşılacağı da belirsizdir. Çünkü Müslümanların çoğu okumadığı için genel olarak âlim dedikleri kesimi de okumayanlardan seçmektedirler. Durum böyle olunca dinî araştırmalarda ortaya konulan bilgiler maalesef halktan birkaç kişiye ulaşmak dışında hep kâğıtlar arasında kalmaktadır. Böylece uydurma hadisler yoluyla halka hitap eden birçok kutsal kişinin uydurulma süreci kaçınılmaz oluyor.

2.4.3. Kutsal Kişiler veya Kurumlar Uydurma

İslam inancına göre seçilmiş bir sınıf yoktur. Herkes Allah'ın kulu olmaktan ötürü biricik ve değerlidir. Bu sınıf üstünlüğünün olmamasıyla birlikte peygamberler de insandırlar. Onlara peygamberlik görevi dışında diğer insanlara karşı hukuksal veya dinsel herhangi bir ayrıcalık verilmemiştir. Peygamberlik görevini de insanları ezmek veya hukuksal çıkar elde etmek için asla kullanmayan peygamberler vefat ettikten sonra, toplumları onların getirdiği mesajın içerisine aykırı olan kutsal kişileri yerleştirmişlerdir.

Öztürk, “İslâm dinine göre dinî temsil etme yetkisi bulunan tek kişinin peygamberler olduğunu belirterek son peygamber olan Hz. Muhammed’de vefat ettiğine göre dini temsil eden-edecek olan hiçbir insan bugün yoktur” demektedir. Din sınıfı ise dindarlığı kendi algılarındaki ibadetle eşitleyip dindarlığın bir üstünlük aracı olduğunu ilan ederler. Bununla birlikte insanları din adına sömürüp kontrol etmek için de halkın yöneticilerinin de bu ibadetleri yerine getiren sınıftan olmasını isterler. Oysa ibadetlerde üstünlük olan takva Allah katında bir üstünlükken insanlar arası ilişkilerde ise üstünlük sadece ehliyet ve liyakate bağlıdır (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 316-317, 2019a, s. 234).

Öztürk’e göre Kur’an; sınıf, meslek, kıyafet, ırk vs. üstü bir örnek insan olarak Allah adamı (merd-i Hak, merd-i Hüda, veliyyullah) ifadesini kullanmıştır. Bu kişiler, insana ve eşyaya Allah’ın gözüyle bakar. Kalbini yalnızca Allah’a teslim etmiş ve Allah’ın kendi yardımcıları olarak nitelediği bu insanları, hiçbir mal ve makam, bu gönül ve hizmet işinden alıkoyamaz. Bu kişiler bütün davranışlarıyla adeta yeryüzünde Allah’ı taşıyan adamlardır. Bunlar doğuştan kutsal olan kişiler değil, hizmetleriyle bu makama gelen insanlardır (Y. N. Öztürk, 2004, ss. 89-90, 2019a, ss. 145-148).

Öztürk’e göre İslâm dünyası paraya, değerli topraklara, zengin bir tarih ve kültüre, mükemmel bir dine ve kalabalık bir nüfusa sahip olmasına rağmen; kahır ve sefaletten, boyunduruk altında olmaktan kurtulamamaktadır. Bunun tek sebebi, İslâm coğrafyasının kula kul olmasıdır. Kur’an, bunu

yasaklamasına rağmen İslâm ümmeti sarıklı despotların firavunlar gibi kula kul olma anlayışına karşı çıkmıyor. Öyle ki bu ümmet asırlardır din adına din âlimlerine kulluk ediyor. Oysa İslâm'ın bizzat Kur'an'dan çıkan tanımına göre İslâm, Allah dışında hiçbir kişiye ve şeye teslim olmamaktır. İslâm dünyası bugün ise Allah dışında her şeye ve herkese teslim olup kulak kul olarak İslâm'ı tersine yaşamaktadır. Bunu yaparken de sığındığı bir kelime var. “Ben şeyhimin müridiyim.” Kaç asırdan beridir Müslüman ümmet, Allah'ın kulu değil, efendilerinin müridi. Mürit demek, iradesini efendisinin iradesine teslim eden kişi demektir. Namazda, “yalnız sana ibadet ederiz” ifadesini söyleyip hiçbir zaman sadece Allah'ın kulu olmayan bir toplum nasıl İslâm toplumu olabilir? Bu ümmet müritlikten vazgeçip insan olma onuruna ermedikçe ölümsüz hiçbir şey üretmediği gibi kendisine verilen her değeri de, küçücük çıkarları için yok eden bir potansiyele sahip olur (Y. N. Öztürk, 2019c, ss. 118-124).

Öztürk'e göre halkı kula kul olmaktan kurtararak, müritlikten insanlığa çıkarıp teslim olmaktan kurtaran kişi Mustafa Kemal Atatürk'tür. Din istismarcıları, kendi kurdukları firavunluk sistemi devam etsin diye, onu da bu halka Müslümanları Batı'ya teslim eden adam diye tanıttı. Mustafa Kemal Batı'ya Müslümanları teslim eden kişiye Batı'nın bugün ona düşman değil, dost olması gerekirdi. Oysa bugün batı Mustafa Kemal'e düşman, sarıklı ve takkeli şeytanlar olan din âlimlerine ise dosttur. Bugün din âlimleri, bu ümmeti yalnızca kendilerine de değil; kendilerine kulluk ettikleri haçlılara, İslâm dışı despotlara da kulluk ettirmektedir. Öyle ki Yahudi-Hristiyan Batı'nın bu ülkedeki en yaman temsilcilerinin yanında her zaman en güçlü ve dirayetli İslâm cemaat öncülerinden biri var olmuştur. Batılı kurmayların çanta taşıyıcıları hep onlardır. Bunlar, “Mustafa Kemal Ankara'sının şerrinden haçlı Brüksel'in şefaatine sığınmak yeğdir.” sloganıyla Batı'ya sığınmayı kendileri için bir onur kabul ederler. Bu dinciler yüzünden bugün, Batı'ya kulluk etmek aldatılmış İslâm dünyası için adeta bir kaderdir. Dün tekfirle, Müslümanları aldatıp onların üzerinden servet yapan din âlimleri, bugün, ikbal Batı'ya dönünce İslâm düşmanlarına kulluk etmektedir. Böylece artık bugün Müslümanın en büyük düşmanı, en kahırlı belası, bizzat

kendisidir. Zulümle dolu bu belaya İslâm ümmeti dur demedikçe, kendisini, Allah’a kulluk adı altında kula kulluğu terk edip, insanlığın isyan etme ve eleştirme yüce nimetlerine sığınmadıkça, Müslümanları bu beladan, bu utançtan kurtaracak bir güçte yoktur (Y. N. Öztürk, 2019c, ss. 118-124).

Öztürk’e göre hiçbir Haçlı güç, Müslüman ülkelerin tümünde dincileri yanına almadan hedefine ulaşamaz. O halde yapmamız gereken dincilere başkaldırmaktır (Y. N. Öztürk, 2004, s. 268). Batı, Müslümanlar dincilere başkaldırmasın oyunları sömürüleri bitmesin diye Mustafa Kemal Atatürk’ü Müslümanların gözünde din dışı ilan edip etkisiz kılmak için olanca gücüyle uğraşırken bir yandan da Müslüman ülkelere demokrasi ve özgürlük getirmek istediğini söylemektedir. Oysa İslâm dünyasına İslâm ile uyuşan bir demokrasi getirmenin tek yolu Mustafa Kemal Atatürk’ün laik-Müslüman Türk modelini öne çıkarmaktır. Batı bunu yapmak yerine, İslâm ülkelerinin başına kendi piyonlarını oturtup halka zulmettirmekte ve daha sonrasında ise, “onlara özgürlük götüreceğim” iddiasıyla Müslüman ülkeleri yok etmeye onların zenginliklerine el koymaya çalışmaktadır (Y. N. Öztürk, 2019a, ss. 385-391).

Öztürk’e göre dinî istismar edenlerin uydurdukları kılıflardan biri de mehdi ya da mesih bekleme düşüncesidir. ‘Her zamanın bir imamı vardır’ düşüncesi Kur’an’a aykırı olmasına rağmen İslâm’a Hristiyanlıktaki mesih inancından geçmiş bir kavramdır. Kişilerin ruhsal ve ebedi hayata önder olma dönemi Hazreti Muhammed’le kapatılmıştır. O’nun vefatıyla birlikte önderlik ilkeleri Kur’an’a ve onun yollama yaptığı bilim ve akla verildiğine göre “zamanın imamı” diye bir şey de yoktur. Bugünün ve bundan sonraki tüm zamanların imamı, önderi Kur’an ve onun yollama yaptığı bilim ve akıldır (Y. N. Öztürk, 2012, ss. 278-279). Öztürk, bütün hadis ulemasınca ittifakla uydurma olduğu kabul edilmesine rağmen mehdiliğin peygamberliği bitirmek istemeyip örtülü bir şekilde peygamberliğin devamını isteyen herkes tarafından dinselleştiğini vurgular. Onlar bunu yaparken, Hz. Muhammed’in son nebi olduğunu son resul olmadığını söyleyerek yola başlarlar. Daha sonra ise Allah’ı dışlayıp O’nun özelliklerini Hz. Muhammed’e, Hz. Muhammed’in özelliklerini ise “nebilik bitti risalet bitmedi ben mehdiyim” ifadesiyle

kendisine verdikten sonra Kur'an'a nazireler yazacak ve en son kendisini Tanrı ilan edeceklerdir (Doğan, 1998, ss. 79-80).

Öztürk, Hz. İsa'nın "mesih olarak geleceği" düşüncesini kabul etmez. Ona göre Hz. İsa'nın yeryüzüne tekrar geleceğini iddia etmek, Kur'an'a ve İslâm'a açıkça iftiradır. Kur'an'da asla böyle bir şey yoktur. Böyle bir olay olacak olsa Hz. İsa ile ilgili birçok ayet barındıran Kur'an'ın böyle bir konuda tek bir ayet belirtmeyip sessiz kalması asla söz konusu olamazdı. Ona göre Hz. İsa'nın yeryüzüne yeniden geri geleceği iddiası da Hazreti Muhammed'den sonraki zamanlarda İslâm içine sokulmuş bir uydurmadır. Bu hadisler yüzünden bugün dünyanın her tarafında İslâm, devri tamamlanmış ilkel bir din olarak itham edilmektedir. Çünkü "İsa gelecekse, Muhammed artık tarihin tozlu raflarına kaldırılmalıdır" anlayışı haklılık bulur. Öztürk'e göre Müslümanlar, bu sakat düşüncelerin tümünü reddetmedikçe faturasını tarih boyunca hep ağır ödeyecektir (Y. N. Öztürk, 2004, ss. 137-144).

Öztürk'e göre bilen İslâm'ın kişilerden yararlanmak üzere açık tuttuğu yol, bilimin yöntemleriyle bilgi alma ve eğitim yoludur. Bilen bildiğini öğretmek, bilmeyen de bilmediğini öğrenmek zorundadır. İslâm'da irşat denen aydınlanma ve aydınlanmanın esası da yalnızca budur. Öyleyse gerçek bir Müslüman mürşit olarak yalnızca Kur'an'a ve Hazreti Muhammed'e bağlanabilir. Bugün tarikatların yaptıkları İslâm'ın ilkelerini çiğneyerek dine yalan söyleyip Müslümanlık iddiasında bulunmaktır (Y. N. Öztürk, 2012, ss. 103-104). Öztürk'e göre şeyhlerin bilgilerini Allah'tan aracısız bir biçimde aldıkları yolundaki iddia açıkça bir küfürdür. Allah'tan aracısız bilgi almak peygamberler dâhil hiç kimse için mümkün değildir (Y. N. Öztürk, 2012, s. 103). "Bir tarikata girip şeyhten el almadan cennete gidilmez" söylemi Öztürk'e göre Hristiyanlıktaki "günah çıkarıcı-kurtarıcı" tipin İslâm dinine sonradan girmiş halidir. Kur'an, bu inanca sıcak bakmanın ötesinde aksine bu inançları insan hayatından kovmak için gönderilmiş bir kitaptır (Y. N. Öztürk, 2012, s. 103).

Öztürk'e göre Müslümanlar, bugün yaptıkları zulümlerin üstünü örtmek için İslâm'a zarar vermekteler (Y. N. Öztürk, 2019c, s. 120). Yapay

kutsallıklar ve hayatı kutsal adına yönlendirmeye yönelik kurallar icat etmek putperestliğin bir göstergesidir. Kur'an'a göre kutsallar oluşturma ve kurallar koyma yetkisi yalnızca Allah'ındır. Ulûhiyetin niteliklerinden biri de bu yetkidir. Bu yetkiyi herhangi bir biçimde kullanmaya kalkan Allah'ın ulûhiyetine ortak olmaya kalkmış yani şirke batmış olur (Y. N. Öztürk, 2012, s. 270). Ve bugün kula kul olanların işleri kısa vadede yolunda gidiyor gibi görünse de, uzun vadede bunlar hüsrân içerisinde olurlar (Y. N. Öztürk, 2019c, s. 122).

Ruhbanlığın, insanlar tarafından, “dinsel hayat yaşayacağız” iddiasıyla Allah rızası için uydurulduğunu ve ruhbanlığın din sınıfının sömürüsüne hizmet ettiğini belirten Öztürk'e göre; Allah'ın rızası ruhbanlıkta değil, tam tersine ruhbanlık adı altında dinî sömürmemektedir (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 309-310).

Dinî temsil edenlerin iyi ya da kötü niyetle fark etmeksizin, dinin denge noktasından sapmasıyla birlikte birçok olumsuzluğun meydana geldiğini belirten Öztürk'e göre niyet iyi olsa bile dindeki sınırı aşmak hep olumsuz neticelenir. Mesela Hz. İsa'yı övmek için “İsa Allah'ın oğludur” diyerek yola çıkan din âlimleri, İsa'nın tevhidinin şirke bulaşmasına engel olamadılar ya da daha fazla sevap elde etmek için fazladan farzlar üretip uygulayanlar, sonradan kendilerinin ürettikleri farzların dinselleşmesine engel olamadılar. Zira tevhit onu konuşan kişilerin niyetlerinin iyi oluşuyla değil, vahyin ölçülerine sadakatle ayakta kalır ve tevhidin dengesi bir kez bozuldu mu, bozulmanın sınırı da olmadığı için insanlara çok ağır faturalar ödeterek rahmet dinini zahmet ve işkence kurumuna dönüştürür. Belli bir süre sonra da iyi niyetle yapılan bu aşırılıkları yapmayıp dinin asıl farzlarını uygulayanlar, ikinci sınıf dindar muamelesi görürken; sapmayı eleştirenler ise “dinde reform yapan zındıklar” ithamına ve iftirasına maruz kalırlar (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 190-192, 2019b, ss. 173-175). Reformcu diye damgalanan ama reformist olmayan bu tevhit eri mücedditler, biran önce dine sokulmuş yalanları temizlemelidirler (Y. N. Öztürk, 2012, s. 263).

Öztürk'e göre gerçek tevhit ve irşat adamları, Allah ile kul arasında bekçilik ve vekillik görevi yaparak insanı Allah'a yaklaştırdığını iddia edenler değil, Allah'ın insana en yakın varlık olduğunu duyuran ve belletenlerdir. Allah ile insan arasına girerek din sınıfı üreten kesimin kendisine üstünlük sağlayan kurum ve kavramların aşınmasına izin vermeyeceğini belirterek; sırasıyla hile, aldatmaca ve engizisyon tarzı şiddet yöntemlerine başvuracağını belirtir. Bu yolların tümünü kapatmak için Kuran; peygamberler için bile ruhbanıyeti ve din sınıfını kabul etmeyerek dinî saltanat aracı yapan bir sınıfın küçük komisyonculuklarına bile kapı kapatarak engizisyonu engellemiştir. Öztürk'e göre din sınıfının olduğu her yerde Tanrı adına dünyayı cehenneme çeviren engizisyon kaçınılmazdır (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 193-195, 2019b, ss. 176-178, 2019a, s. 461). Bu Kur'anî duruşun aksine, kutsala hürmet adı altında örtülü şirke sebep olanlar ise din düşmanları değil, din temsilcileri olmuşlardır. Öztürk'e göre istismar edilen ve din adına kutsiyet atfedilen alanlardan biri de dinî kurum ve kuruluşlardır. Ona göre Türkiye'de bulunan Diyanet İşleri Başkanlığı ve Türkiye Diyanet Vakfı ilmi bir kurum değil, hurafelerle toplumu Kur'an'dan uzaklaştırarak ürettikleriyle topluma zulmeden ruhban bir kurumdur. İlahiyat Fakültelerinde üreten kesimi hesaba katmazsak bunların da Diyanetten bir farkları yoktur. Zira buralar, insanları ilmî değer üretmekten uzaklaştırıp ideolojilerini dayatmaya çalışan fırkaların ağlarıyla çevrelenmiştir. Bu ağlara rağmen mücadele edip değer üreten âlim kesiminin yok olmaması için Kur'an merkezli ilim üreten bir yapılanma sürecine gidilmelidir. Aksi halde tefkir yurdu olması gereken İlahiyat Fakülteleri tekfir yurduna döner (Doğan, 1998, ss. 72-74). Öztürk, değer ve eser üreten âlimlerin kutsallık maskesine ihtiyaç duymayacağını belirterek kutsallık maskesine ihtiyaç duyanlar; halkın sırtından geçinmeyi bir hayat tarzına dönüştüren saltanat aracı riyakârlardır demektedir. Ona göre yozlaşma ve bilgisizlik arttıkça bu kemirici zihniyette bu kurumlarda artacaktır (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 199).

Öztürk'e göre tebliğ ve irşat görevi belli bir zümrenin elinde değildir. Her Mümin, bilgi ve imkânları dâhilinde bu hizmete katılmalıdır. Takva, insanla insan arasında değil Allah ile insan arasında üstünlük ölçüsü olduğuna

göre toplumda üstünlük takvaya bağlı olarak din sınıfının tekelinde değil; liyakat, ehliyet, ilim ve düşüncedeki üstünlüğe bağlıdır. Takva diye ifade edilen dindarlığa riya bulaşa bileceği için; takvayı insanlar değil, yalnızca Allah ödüllendirir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 198, 2019a, ss. 233-235, 2019b, ss. 179-180). Bu durum sahabilerce çok iyi bir şekilde idrak edilmiştir. İslâm'ın ilk emiri Hz. Ebubekir bu göreve getirilirken; toplumunun takva bakımından en üstünü olmadığını, bu göreve toplumun onu liyakatinden ötürü münasip gördüğünü ifade etmiştir. Bugün sahabenin dile getirdiği hakikat unutulmuş, İslâm'ın özüyle uyuşmayan Allah, peygamber, Ebubekir, Ömer, Osman gibi inanç konusunda derecelendirmeli sıralamalar yapılmıştır (Doğan, 1998, s. 67).

Öztürk'e göre dinciler, din istismarı yapmak için Allah'ın yetkilerini, “evliya, aracı, yaklaşımcı” diye yaftalanan birtakım şirk elemanları arasında bölüştürmektedir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 35). İnsanlardan oluşan bu şeytan evliyasına bir biçimde itaat eden insanlar namaz, oruç gibi ibadetlerini titizlikle yerine getirse bile, müşriklikten kurtulmazlar (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 37). Yozlaşma ve bilgisizlik arttıkça din sınıfı yeni fikirler üretmek yerine politikayla, vakıflarla, saltanatla koklaşarak İslâm'a ters bir zümre oluşturmuştur. Onlar, “ilim adamı değil dava adamıyız” ifadeleriyle hem Müslümanları ilme düşman ettiler hem de çağlar öncesinin ilmi gayretlerine dayanan ürünleri sorgulamadan tekrarlayarak Allah'ın emri gibi halk kitlelerine sundular. Böylece akıl ve bilime önem vermeyenlerin çarklarının dönmesini sağlayan, siyaset cambazlığı yüksek, cingöz ve çıgırtkan insanlar yetişmiştir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 199, 2019b, s. 181).

Öztürk'e göre Allah ile aldatan ve tevhidi örtülü bir şirkle kirleten saltanat dincilerinin ileri sürdüğü iddiaya göre makbul kişileri övmek ve yüceltmek şirk olmaz. İşte bu mantıkla peygamberler ilahlaştırılır, sakal kılları camiye sokulup tavaf edilir, tarikat şeyhleri, mezhep imamları, hoca efendiler, seyyitler, şerifler, üstatlar, bunların aileleri takdis edilir ve rableştirilerek yarı tanrı formuna dönüştürülür (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 72,110). Ona göre bu şirkin arka penceresindeki asıl sebep, Allah katında mevki sahibi olduğu düşünülen zatlardan yardım ve şefaath talep etme algılayışıdır (Y. N. Öztürk,

2019b, s. 110). Cansız varlıklardan elde edilmiş ilahların da başlangıçta kutsal insanlar olduğunu (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 171) belirten Öztürk'e göre Allah'ın yetkilerinden Allah dışında birine pay çıkarılmışsa kullanılan ortağın Firavun olması ile Musa olması arasında hiçbir fark yoktur (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 110).

Öztürk'e göre İslâm âleminde gizli şirkin en belirgin görünümülerinden biri de sahabelerin tenkit edilmez, hata işlemez, hesap sorulmaz insanüstü yarı ilah insanlar olarak kabul ettirilmesidir. İslâm dünyasının sahabeye layık gördüğü insanüstü nitelikleri ve dokunulmazlığı Kur'an, peygamberlere dahi vermemektedir. İslâm'ın idrakine değil, Cahiliye Araplarının anlayışına uygun olan bu sahabe anlayışı Allah'ın dinine açık bir hakaret ve insanlığa zulümdür (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 79). Öztürk'e göre sahabe nesli, Allah resulünün huzurunda Allah resulünün eşine iftira atarak İfk olayını yaşayan kesim iken İslâm ümmeti tarafından sonraki zamanlarda "sahabeler, yalansız ve günahsız" şeklinde Kur'an'ın ruhuna açıkça aykırı bir şekilde nitelendirilmişlerdir. Kur'an'ın bu iftiraya ortak olan sahabeler için büyük günahkâr, cezaya çarptırılacak" ifadesine rağmen hâlâ sahabeye günahsızlık iddiasında bulunmanın Allah'a rağmen bazı insanları ilahlaştırmak olduğunu belirten Öztürk'e göre; ifk hadisesine inandığı için Allah'ın Kur'an'da kınadığı ve sitem ettiği kesim sahabe kesimidir (Y. N. Öztürk, 2013, s. 95, 2019b, ss. 118-123, 2019a, ss. 194-195). Bununla birlikte Kur'an'a göre "müellefi kulüb" diye bilinen sınıfa bile zamanla sahabe kimliği verilerek İslâm toplumlarında udül adledilenlerin sayısı artırılmıştır (Y. N. Öztürk, 2013, s. 85). Arttırılan bu sayıyla birlikte sahabe udül sayıldığı için ashap arasındaki anlaşmazlıkları, savaşları, dökülen kanları, fitne ve fesatları tenkit etmek sapıklık olarak anılmıştır. Böylece tarihte bir neslin yaptığı bütün zulümlerin ve yanlışların insanlar tarafından ilâhî adalet bünyesine alınmasıyla birlikte Allah'ın en çok üzerinde durduğu gerçeklik olan adaletin çiğnenmesinin de bizzat Allah'ın eliyle oluştuğu algısının kabul edilmesine sebep olunmuştur. Yani hem sahabeye tenkit üstü ve hatasız etiketini vererek sahabe Allah'a şirk koşuldu. Hem de onun yanlışlarının tümü yanlışlıktan çıkartılarak yüceltilti (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 80-81). Sahabeyi

günahsız ilan etmekle de yetinmeyen insanlar daha sonraki dönemlerde kurtuluşun şeyhe bağlı olduğunu zira onun bilgisinin bizzat Allah'tan geldiğini iddia ederek halk kitlelerini “*şeyhi olmayanın şeyhi şeytandır*” uydurma hadisiyle uyutmuşlardır. Bu uyutulmanın sonunun ise halk kitlelerine “*şeyhi olanın şeyhinin şeytan*” olduğunu öğretmekten geçmektedir (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 352-359).

Öztürk'e göre Kur'an dininin değerlerini taşıyan iman ve takva sahibi her insan, Allah'ın velisidir. Bunlar, ayrı bir sınıf, ayrı bir zümreye ait seçilmiş bir kesim olmamakla birlikte ahiret gününde her türlü korku ve tasadan uzak tutulmuşlardır (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 37). Ona göre kişilerin hidayet önderliği devri Hz. Muhammed'in bu âlemden ayrılışı ile kapatılmıştır. Birinin Allah'a kul olması için aracıya, bağışlayıcıya, kutsallaştırılmış komisyoncuya ihtiyacı yoktur. Allah'ın yarattığı ve ona şahdamarından daha yakın olduğu kuluyla arasına yakınlaştırıcı evliyalar sıkıştırmak kendine yeten, varlık ve tasarrufunda kendisi dışında hiçbir şeye muhtaç olmayan ama diğer şeylerin tümünün kendisine muhtaç olduğu Allah'ın Kayyum sıfatını işlevsiz kılar (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 44).

Öztürk, bir insanın, başka bir insana kör-müşrik bir şekilde itaat etmesinin dinsizlik olduğunu belirtir. Nitekim ona göre, Kur'an teslimiyetin yalnızca Allah'a olmasını emredip akla gönderme yapıyor. Akıl ise kişilere değil, ilkelere itaati önerir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 163, 2019b, s. 43). Bundan ötürüdür ki Kur'an, Hz. Muhammed'e bile toplumunun efendisi değil arkadaşı der. Öyleyse “Müslümanlar, ya ‘Efendiler, Hazretler, Ekabir, Üstadlar’ gibi ifadelerle yücelttikleri kişilerden ve unvanlardan vaz geçmelidir ya da imanlarından vazgeçmelidirler.” (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 290, 2019b, s. 248). Bugün İslâm toplumu tüm bu putlaştırılmış insanlar yüzünden Rabler hegemonyası ile inim inim inlemektedir (Doğan, Haziran 1998a, s. 24). İnsanların yaklaşıtııcıya değil aydınlatıcı olan ilme ihtiyacı vardır (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 44).

Öztürk, evliya anlayışının Allah ile aldatma saltanatlarını devam ettirmek için kendilerine kutsal şecerele uydurduklarını ve ölülerinin

egemenliğini devam ettirmek için de türbeleri kutsallaştırdıklarını iddia eder. O'na göre Rahman evliyasının şeceresi olmaz, çünkü Kur'an belirleyici değer olarak şecere ve intisap yoluyla kişinin kendisine mal ettiği aşırma değerleri değil, kişinin bizzat ürettiği ameli esas alır (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 41, 354). Bu da insanın ölümü aşırıp sadece fosil olarak kalmasını engelleyen bir özdür. Buradan hareketle insanın fosillerinin içerisinde bulunduğu türbeleri ziyaret etmek ölümü hatırlamak için varken türbelerin mabetleştirilmesi İslâm'da yoktur. Zira türbede fosile dönen insanı zaman üstü bir insana çeviren özellik bu insanın ürettiği değerlerdir, bu kişinin yattığı mekân değildir (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 360-363).

Öztürk, din sınıfının Allah tarafından özel olarak gerçek bilgilerin ilham veya keramet adıyla kendilerine verildiği iddiasının ve bu iddia ile düzenledikleri hayat düzeninin örtülü Allahlık iddiasından kaynaklandığını belirtir. İslâm dünyası da asırlardır Kur'an'ın deyişiyle Allah iradesini yok sayan ve en korkunç zulümleri barındıran bu zulmün pençesinde debelenmektedir. Asırlardır din temsilcileri, Allah'a attıkları bu iftira yoluyla vahyi hayatın dışına atmış ve vahiy adı altında yapay bir ilahlık oluşturmuşlardır. İslâm inanç esasında "rüyanın ve ilhamın bir ilim sebebi olmadığı" belirtilmesine rağmen, tarikatlar tarihi önce riyakârlığa sonra da şirke çıkan bu yıkıcı illetin zulümleriyle doludur (Karadut, 2017, s. 211; Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 267-268).

Öztürk, din büyüklerini ilahlaştırmada bir numaralı sömürü aracının tasavvuf olduğunu belirtirken, din sınıfının da devlet eliyle güç ve maddi imkânlar ile desteklenmedikçe var olamayacağını belirtir. Öztürk'e göre zalim olan bu tağuti sistemde yöneticiler, dinin koruyucusuyuz propagandası ile halkın saf duygularını kullanarak Kur'an'ın mushafını baş üstünde tutarak, emirlerini ayaklar altına almaktalar (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 280-281). Böylece toplum içerisinde hükümsinler diye indirilen ayetler, din sınıfının eliyle, para karşılığı ölümlere okunan, muskalar yazılan bir kitaba döndü (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 278, 2019a, s. 312). Öyleyse din sınıfını dinleyerek dinsel bir hayat yaşamaktansa bu sınıfı dışlayarak dinsel hayat yaşamamak Allah'ın iradesine daha uygundur (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 232). İslâm'ı eleştirenler de

dindarlarla İslâm'ın dincilerini aynı kefeye koyup eleştirmemelidirler. Çünkü Ma'un Suresinde eleştirilen insanlarla, aynı safta namaz kılmayı bile gerçek inananlarına yasaklayan bir dinî eleştirirken dincileri Kur'an Mümini gibi gösterip eleştirmek de ağır bir insanlık suçudur (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 279).

Öztürk'e göre son peygamber Hz. Muhammed'den sonra O'na inandığını söyleyenler arasından çıkan iddiacılar, kendilerine vahiy geldiğini açıkça söyleyemeyecekleri için, maske tabirler ve yollar kullanmışlardır. İlham, keşif, keramet, cifir, ebcedcilik gibi te'vil ve aldatma yollarının tümü aslında peygamberlik iddia etmenin maskeleridir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 268). Bu uydurmaların giriş kapısının Hz. Muhammed'in gaybı bildiği iddiası olduğunu söyleyen Öztürk'e göre, bu iftiraya ilk karşı çıkan da sahabe olmuştur. Onlar, Hz. Muhammed'in bile gaybı bilemeyeceğini belirterek keramet denilen Allah ile aldatma sahtekârlığına ilk başkaldıranlar olmuştur (Y. N. Öztürk, 2013, ss. 123-124).

Öztürk, evliyalığı eleştirirken tasavvuf ve tarikat kavramlarını birbirinden ayırır. O'na göre tasavvuf, Kur'an ve Hz. Muhammed'in üzerine yönlendirilmiş mistik bir felsefedir. Tarikat ise tasavvuftan yola çıktığını iddia ederek Hz. Muhammed'in bütün yetkilerini şeyh ve mürşitlere vererek İslâm'dan ayrı çıkarlara dayalı şirk ve tefrika üreten bir din oluşturmaktır. Bu yüzden de İslâm'da yaratıcı bilim ve düşünce devrinin durduğu bir dönemde ortaya çıkan tarikatler İslâm'ın iliklerini eritip politeizmi ve fırkacılığı oluşturarak en samimi insanı bile dinden soğutacak bir hale getirmektedir. Bu gidişatın durması için tarikatların içerisindeki tüm küçük faydalar göz ardı edilerek insana ve topluma zarar veren bu kurumlar kapatılmalıdır. Zira İslâm'daki esas da faydanın boyutuna bakılmaksızın zarar içeren şeyi terk etmektir (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 343-345). Yani Kur'an'ın ilk vuracağı neşter, sürekli kutsal kişiler adı altında şirk üreterek İslâm'dan ayrı bin dine dönüşen tarikatlere vurulmalıdır. İlk en çok bozulana düzeltilirse belki gerçek İslâm'ı bulabiliriz. Zira ilk etapta, insanın kendi iç dünyasını düzelterek Allah'la beraberlik şuurunu yakalamak için oluşturulmuş ahlâk ve ihsan kurumları olan tasavvuf, entelektüel panteistçilerin elinde bugün yerini; Allah'ın kendi zatına âşık olduğu, halkın ve havasın imanını birbirinden ayrı

olduğu, peygamberin Allah'ın sevgilisi olduğu, Hazerat-ı Hamse, la mevcude illa hu (Allah'tan başka hiçbir şey yoktur- her şey tanrıdır) gibi İslâm dışı epistemolojik ve ontolojik söylemlere bırakmıştır (Doğan, 1998, s. 68). Öztürk'e göre havâs ve havas ilmi (seçkinlere özgü özel-sırrî bilgiler) gibi inanışların tümü Yahudi kaynaklı hurafelerdir (Y. N. Öztürk, 2012, s. 222).

Bugün birçok kişi dinle alakalı etraftaki kötü örneklerden dolayı dinden soğumuş hatta nefret etmiştir. Bunun tek sorumlusu din temsilcileri ve din siyaseti yapan politikacılarıdır. Burada kişiye düşen gerçeği konuşmayanları bahane ederek gerçeğe karşı çıkmayı mazur göstermek değil, gerçeği bizzat kaynağından öğrenip gerekeni yapmaktır. Din konusunda gerçek Kur'an'dadır ve Kur'an elimizdedir. Kur'an'ı okuyup gerçeğe kucaklaşmak yoluna gitmek zorundayız (Y. N. Öztürk, 2012, s. 277).

Görüldüğü üzere Peygamberlerin dini temsil ettiğini belirten Öztürk'e göre onlar da bu görevi hukuksal bir ayrıcalık olarak kullanmamışlardır. Kur'an-ı doğru bilgi kaynağı olarak kabul eden Öztürk, ilham gibi bilgi türlerine ve bu bilgiye sahip olduğunu iddia eden insanların bu sözlerinin uydurma olduğunu savunur. O, İslâm inancında din sınıfının olmadığını belirterek din sınıfını uyduranların bu noktada kalmayacağını ve ilahlık iddia edeceklerini belirtir. İslâm inancında hatadan arınmış bir insanın olmadığını ifade eden Öztürk'e göre insanları hatasız olarak niteleyenler, Kur'an dışında kutsal kitaplar uydurarak İslâm inancını, kutsal kişiler aracılığıyla şirke bulamayı istemektedirler.

2.4.4. Mişnacılık

İslâm dinine göre, Allah Kur'an-ı Kerim'i apaçık, açıklayıcı, hak ve tek bir kaynak olarak insanlığa göndermiştir. İslâm dinine göre herhangi bir kaynağın Kur'an'ın yanına konulamayacağı açıktır. Bununla birlikte “dinin tek kaynağı Kur'an mıdır?” sorusu sürekli sorulmuş ve Müslümanlardan bir kısmı, “hayır” diyerek Kur'an dışında kutsal kitapların var olduğunu belirtmişlerdir. Öztürk, yazılan bu kitaplara mişna demektedir.

Mişna, dinin tanrısal kaynağının yerine geçirilmek üzere, içeriği ne olursa olsun tartışma üstü ilan edilen kitaplardır. Öztürk, tevhidin varlığının

ana kaynaktaki tekliğe bağlı olduğunu, bu ana kaynak dışında ana kaynak arayanların şirke düşeceğini vurgulayarak Kur'an dışındaki tüm alt kaynakların dini çöküşe iteceğini ve bu yüzden Allah'ın alt-kutsal kitaplar denilen mişnalara-zübürlere izin vermeyeceğini belirtir (Y. N. Öztürk, 2019a, s. 260, 2019b, ss. 224-225). Yani İslâm'da Kur'an ile hiyerarşik bir sıralamaya girecek herhangi bir kaynak yoktur. Hiyerarşi şirkin istediği bir sıralamadır, dine hiyerarşi sokulamaz bu küfürdür. Kur'an Allah'ın prensipleridir. Gerçek hadisler, Kur'an'ın uygulamalarıdır, başımızın tacıdır. Kur'an'dan sonra Allah'tan gelen kaynaklar olmadığı için Kur'an'la bir hiyerarşik sıralamaya tabi tutulamazlar. Bu söylemler; Kur'an'a denk birçok nazirenin (Kur'an'a denk kitaplar) yazılmasına neden olur ki bu da apaçık bir şekilde küfürdür, şirktir (Doğan, 1998, ss. 66-67; Y. N. Öztürk, 2019a, s. 472).

Öztürk'e göre Kur'an, beşeri tespitlerin din olmasını asla kabul etmez. Fakat dinî anlamaya yönelik çalışmalar olan dinî yorumların kaynakları ise Kur'an, sünnet, kıyas, icma ve benzerleri şeklinde sıralanır. Bu sıralamalar, dinî yorum yapan kişilerin tercihlerine göre değişkenlik gösterir. Burada bu dinî yorumları din diye kabul etmemek önemli bir noktadır. Aksi halde beşeri kaynaklı hataları, hatasız olan Allah'a izafe etmekle birlikte din âlimlerini de Allah'a ortak koşmuş oluruz (Y. N. Öztürk, 2012, ss. 279-280).

Öztürk'e göre bazı ayetlerin hükümden düştüğü anlamına gelen nesh, Allah ile peygamberini rakip ilan ederek Allah'ın Rasullerini alt-ilah konumuna getirenlerin kabul edeceği ilk şeylerden biridir. Onlar, Allah'ın ayetlerinin sünnetle neshedildiğini (hükümden düşürüldüğünü) söylemektir (Y. N. Öztürk, 2019a, s. 327, 2019b, ss. 223-227). Ona göre tövbeyi icap ettiren bu tarz şirk dolu küfrî bir söylem, asla gündeme getirilmemelidir (Doğan, 1998, s. 65; Y. N. Öztürk, 2020a, s. 288). Kur'an'ın bir tek ayeti bile neshedilmemiştir. Öztürk'e göre, Kur'an'ın neshine dair bir hadisin olmayışı ve neshedildiği yönünde âlimlerin tümü tarafından ittifakla kabul edilen tek bir ayetin dahi olmayışı Kur'an'ın neshi meselesinin dincilerin kendi çıkarları için uydurdıkları bir mesele olduğunun en güzel kanıtıdır. Kişilerin çıkarları için Kur'an'ın neshi meselesinin ilkin Emevilerde ayetlerin anlamlarının belli

alanlarda özelleştirmek (tahsis) için uydurulduğunu söyleyen Öztürk'e göre Emeviler, ayetlerin anlamlarını tahsis etmek için neshle de yetinmeyerek her âlimin kendince bir hikâye kabul etmesini sağlayan “esbabı nüzul (ayetlerin iniş sebebi)”ü de uydurdular. Üzerinde ittifak edilen bir tek nüzul sebebi de olmamasına rağmen; Kur'an ayetleri, belli bir zaman, mekân ve gruba tahsis edilemeyecek kadar yüce olmasına rağmen ve Ayetlerin iniş sebebi diye gösterilen olayların çoğunun, adı geçen olayla zamansal farklılığı bile sebep-i nüzulün ilgili ayet hakkında bazı kişilerin yorumları olduğunu göstermeye yetmesine rağmen (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 262-263, 2019a, ss. 302-303); dinciler, hesaplarına gelmeyen ayetleri bunlar bizimle alakalı değildir, falanca ve filancalar hakkında indi diyerek ayeti devre dışı bırakma sahtekârlığında bulunmuşlardır (Y. N. Öztürk, 2019a, s. 424).

Kuran'da bir biriyle çelişen ayetler olmadığına göre bir ayetin hükümden düşmesi veya düşürülmesi söz konusu olamaz. Kur'an'daki nesih varlık ve oluşta sürüp giden yaratış ve genişleme olgusudur (Y. N. Öztürk, 2012, s. 82).

Kur'an ayetleri hükümler(zaman-mekân üstü buyruklar) ve beyanlar (haberler ve mevcut durumu değerlendiren sözler) diye ikiye ayrılır. Kuran'ın hükümleri zaman üstüdür bu hükümlerin hiçbirinde tarihsellik söz konusu olamaz. Kur'an beyanları ise çok az olmakla birlikte bazısı tarihseldir diyen Öztürk, tarihselciliğin bazı hususlarda söz konusu olabileceğini ifade eder. (Y. N. Öztürk, 2012, s. 85).

Öztürk, yoruma açık olan Kur'an'a rağmen, fırkaların kendi liderleri tarafından yazılan kitapların eleştirilmez, değiştirilmez, sadeleştirilmez olduğunu iddia etmelerinin şirk olduğunu belirtir. Öztürk bu şirkin arkasında ise Allah'ın kitabına rağmen “keyfine uygun şeyi bulma, klik ya da kişileri aklama ve üstün çıkarma tutkusu ” olduğunu belirtir (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 224-225).

Allah'ın kitabı dışında tartışma üstü kitapların varlığını kabul etmek şirktir diyen Öztürk, mişnacılığın ilk olarak mişnacılığın bu dine girmemesi için sözlerinin yazılmasını bile yasaklayan Allah Resulüne yığınlarca söz isnat

ederek oluşturulmuş hadis kitaplarıyla İslâm dinine girdiğini belirtir. Hadislerin ardından mişnaların bir diğer çeşidi olan mezhep âlimlerinin kitaplarının dinselleştirilmesiyle birlikte Müslümanlar; mezhep âlimlerinin görüşlerini asıl, Kur'an-ı ise ona uyan ikincil bir kaynak olarak ele aldılar. Bu silsile her devirde din âlimlerinin eserlerinin dinselştirilmesiyle devam ederek Müslümanları, Kur'an'dan ve gerçek sünnetten iyice uzaklaştırmıştır. (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 225-226). Öyle ki insanlar âlimlerin belirttiği ince hesaplamalarla uğraşmaktan ibadetlerin şuurunu yakalayamamaktadır (Doğan, 1998, s. 72). Bugün bu gidişatın durması için fıkıhta yeterlilik alanları ve mükemmellik alanları ayrılmalı. Yani bir kişi Kur'an'ın emrine açıkça aykırı düşmüyorsa ona sen bu işi yapmaya yeterli bir hal üzeresin denilmelidir. Yok, şayet kişi yaptığı işi yeter bulmuyorsa buna da kişinin kendisinin kendisine yeter diyeceği şartları yapabilme şansını tanıma anlamında mükemmellik alanı açılmalıdır. Aksi halde bu mezhebe göre bu şarta sahipsin, diğerine göre sahip değilsin gibi bir söylem, Müslümanları içinden çıkılmaz bir ikileme sokmakla birlikte asıl hükmü Allah dışında birinin veriş de Kur'an'a aykırıdır. Bir ibadetin şartlarını, nasıl olması gerektiğini belirleyen ve bu şartın bozulduğu durumları belirleyen de yalnızca Kur'an'dır. Bu ifade edilmediğinde, Hz. Muhammed, peygamberlik görevini hakkıyla yerine getirmemiş, emaneti sahibine ulaştıramamış konumuna gelir. Bugün fıkıh dediğimiz ilim bu örneklerle doludur. İbadetler konusunda olan çıkmazların tümünün son bulması için fıkıh ilmi Kur'an ve Sünnet denetiminde yeniden yapılandırılmalı ve Kur'an ve Sünnete göre İslâm ilmi hali yazılmalıdır. Bu ilmi halde din görünümünde mezheplere yer vermemek için âlimlerin görüşleri değil, Allah Resul'ünün uygulamaları zikredilmelidir ve denetçi sadece Kur'an'ın prensipleri olmalıdır (Doğan, 1998, s. 71).

Uydurmaların bir menzilde son bulmayacağını belirten Öztürk, din istismarcıların çıkarları için Allah'ı gördükleri ve Allah'tan talimat aldıkları yalanlarıyla Kur'an'a denk kitaplar uydurduklarını ve putperestliğe İslâm bünyesinde izin verdiklerini de dile getirmiştir (Doğan, 1998, s. 64).

Öztürk, şirk anlayışına sahip insanlar tarafından Hz. Muhammed, sözlerinin yazılmasını yasaklamasına rağmen, Kur'an-a aykırı yığınlarca sözü O'na isnat ederek. gerçek dinin yerine ikinci bir dinin oluşturulduğunu belirtir. Öztürk'e göre hadislerle birlikte İslâm'ın yerine, "geleneksel İslâm" denilen yarı müşrik din var olmuştur (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 224-225).

Rüyanın İslâm'da bir bilgi kaynağı olmadığı kesinken Müslüman âlimlerin gördüğü rüyalar, Müslümanlar arasında bir bilgi kaynağı olarak değerlendirilmiş ve böylece Mişnacılığın bir diğer versiyonunu oluşturmuşlardır. Bu konunun en iyi örneklerinden biri Eyüp Sultan'ın kabrinin İstanbul'da olduğu bilgisinin rüyayla gelişi ve bu yerin rüyayla keşfi neticesinde vücut bulan Eyüp Sultan Türbesi'dir (Doğan, 1998, s. 65; Karadut, 2017, s. 211).

İlmihal kitaplarındaki hurafe dolu zorlamalar yüzünden İslâm'ın yaşanılmaz bir din haline geldiğini belirten Öztürk, bazı insanların bu zorlamalar yüzünden İslâm dininden küfre döndüğünü de örnek olaylarla belirtir (Y. N. Öztürk, 2012, s. 28).

Öztürk'e göre "Hazreti Muhammed'den sonraki herhangi bir yüzyılda Müslüman müçtehitlerin bir meseleye ilişkin dinsel bir hükümde birleşmeleri olan icmanın geçerliliği, ne aklen mümkündür ne de naklen mümkündür. Çünkü aslında icma, yapıldığı yüzyıl değişince yeniden ele alınacak ve büyük ihtimalle değişecek olaylar ve meseleler için geçerli demokratik bir içtihatlar bütünüdür. Bilimsel verilerin eksikliğinden ötürü bir dönemin âlimlerinin tümü yanlış bir şey düşünmüş olabilir. Bu yanlış düşünme düşüncenin varlığı bağlamında değerli olmakla birlikte bu yanlış düşünceyi din diye dayatmak İslâm'a ve insanlığa zarar verir. Ayrıca İcma dediğimiz en iyi ihtimalle çoğunluk görüşüdür. Çünkü âlimlerin fikir birliği ettiği bir meselede her zaman en az bir-iki âlim dışta kalır ki bu bile icmanın her zaman geçerli olamayacağını en iyi göstergesidir. Ayrıca o dışta kalanların görüşlerinin en iyi ve en isabetli görüş olmadığını iddia etmemiz aklen ve naklen mümkün değildir. Zira Kur'an'a baktığımızda; Kur'an, müminleri sözü dinleyip de en iyisine uyanlar olarak tanıtıyor daha çok sayıda kafadan çıkan sözü

dinleyenler olarak tanıtmıyor. Öyleyse Kur'an'da, icmanın bir kaynak olamayacağını belirtir. Öztürk'e göre İslâm tarihine baktığımızda icma denilen birçok konuda bilim ve fikir adamlarının hiç konuşulmadığı, konuşmadığı veya konuşmadığı görülmüştür. Burada icma yoktur söylemini engellemek için dinciler icma ille de bir konuda konuşup ittifak etmekle doğmaz bilginler susarak da icmaya katılabilirler. Zira âlimler, konuşarak icmaya katılmışlarsa bu açık icma olur, susarak katılırsa bu da sukûtî icma yani susarak oy verme şeklinde olur demişlerdir. Öztürk'e göre susmak bir fikre katılmak anlamına gelmez. Susan kimsenin fikri yoktur. Ona herhangi bir konuda katıldı veya katılmadı şeklinde bir fikir isnat edilemez. Siyasî baskılardan veya bu konuda bilgilerinin eksikliği gibi meselelerden ötürü de âlimler susmuş olabilirler. Öyleyse bu insanların neden sustuğu veya susturulduğu bilinmezken, onların susuşunun bilimsel veri olarak kullanılması ilme aykırı olmakla birlikte insanlığa da zarar verir. Bugün İslâm ümmetine din adı altında dayatılan şeylerin önemli bir kısmı, "bu konuda icma var ses çıkarırsan dinin gider!" söylemiyle dokunulmaz kılınmıştır. Bu dokunulmaz kılınan birçok şey bilime aykırı olduğu için de insanlık tarihinde müslümanları utanılacak bir konuma düşürmektedir." (Y. N. Öztürk, 2012, ss. 201-204).

Görüldüğü üzere Öztürk, Kur'an dışında hiçbir kaynağın veya yöntemin dinî kaynak olamayacağını belirtmektedir. Ona göre Kur'an dışında bir tane kaynak uydurursak bu uydurulan tek kaynak, din içerisinde binlerce dinî kaynağın var olmasına zemin hazırlar. İnsanlık adına binlerce eser yazılabilir. Bunlar okunur, eleştirilir. Bu eserlere dinî kaynak dediğimizde artık bu kaynaklara dokunulmazlık atfedilir. Bu kaynaklar ile birlikte bunları yazan âlimler sınıfı da dokunulmaz olur.

2.4.5. Ulema Sınıfı

Âlimler, taşıdıkları ilimden ötürü saygıyla karşılanmaktadır. Her duygunun dozunda yaşanması gerektiğini bilmeyen halk kitleleri ise bu saygının ilimden geldiğini unutarak âlim sınıfına kutsallık atfetmektedir. Kutsallıktan faydalanmaya çalışan nice insanın ilmini insanları sömürmek için

kullandığı aşikârdır. Öztürk’ün âlimler sınıfı ile ilgili düşünceleri şu şekildedir:

“*Ulema Efendimiz*” diye diye bin yıldır, dinciliğin Müslümanların kanını emdiğini (Karadut, 2017, s. 95) belirten Öztürk’e göre din, mutluluk ve güzelliğini Allah için iş yapanlara bahsettiğine göre akıllı insan, Allah için iş yapan insandır. Öyleyse Allah yerine iş yapmaya kalkan insan, akıllı insan değildir. Allah için iş yapmak, vahyin belirlediği kutsala saygıyı esas alır. Allah yerine iş yapma küstahlığı ise, din adına sürekli ‘kutsallar’ üreterek rahmet ve mutluluk kaynağı olan dinin yolunu tıkayıp kitleleri perişan etmektir. Allah için iş yapmak, dinî Allah’ın kitabına teslim etmektir. Din ve dindarla Allah’ın kitabı arasına bir yığın put koyarlarsa Allah yerine iş görmeye kalkan örtülü şirk bezirgânlarıdır. Öztürk’e göre Allah, bu bezirgânların dinden ellerini, eteklerini çekmeyeceğini bildiği için Kur’an’ın yaklaşık dörtte biri din temsilcilerinden şikâyetten oluşur (Y. N. Öztürk, 2019c, ss. 95-96).

Öztürk’e göre din sınıfının resmi, herkesçe bilinen bir ekip olmadığını ama bir toplumda bir ekibin, bir zümrenin din adına son sözün sahibi olarak kabul edilmesi, bu ekibin insanların dinî-imanı hakkında hüküm verecek yetkilere sahip kılınmış olması, halkın kaçınıcı sınıf dindar veya tamamen dinsiz olup olmadığına hükmetmesi o toplumda din sınıfının var olduğunu gösterir. İslâm dininin özünde din sınıfının olmamasıyla birlikte İslâm’ın bu sınıfa karşı çıkmasından ötürü de din sınıfı İslâm dininin içerisinde hep örtülü bir şekilde, mahlaslarla(namı müstealarla) var olmuştur (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 187). Din sınıfı tarih boyunca, şirk üreten bir sınıf olduğu için Kur’an’da din sınıfı ya da din adamlığı adı altında bir meslek sınıfı olmadığı gibi Kur’an, bu sınıflara karşı da Müminleri uyarır. Zira haham, rahip, imam, şeyh, mürşit, üstad, efendi, seyyid gibi din temsilcisi sayılan kişilerin rableştirilmesi ile örtülü şirk; dinî istila etmeye başlar ve böylece saf ve berrak tevhit parçalanarak insanın insanı rab edinmesinin yolu açılır. Nitekim insanın insanı rab edinmesi için; birinin ötekine “rab” deme şartının olmasına gerek yoktur. Birinin helal dediğine helal, haram dediğine haram demek yeter bir sebeptir (Y. N. Öztürk, 2012, ss. 258-259, 2019b, ss. 166-168).

Müslümanların da önceki dinlerdeki gibi din temsilcileri eliyle işleyen şirke düşmemeleri için de Kur'an, emanete ihanet eden ulema sınıfı yerine ilmi, naklin yerine de aklı geçirmiştir. Eğer böyle olmamış olsaydı hak kitaba inanmama hakkı bütün insanlığa verilmiş olurdu. Çünkü hiç kimse kaynağı karışık olan bir bilgiye inanmıyor diye kınanamaz (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 277-279, 2019a, ss. 311-313). En tehlikeli Allah düşmanları olan dinciler (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 209), sahibini utanç ve noksanlığa iten malları yemek için dinlerini, toplumlarının faydasını ve kişiliklerini yok eden bir zümredir. Bu zümre yedikçe azmakta ve yeryüzünün zalimlerinin yaptığı her zulmü, daha fazla yemek için meşru gösteren, zalime karşı susan bir zümredir (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 182-186). Bir diğer deyişle bu zümre, yolu yürütmesi gerekirken yolu tıkayanlar zümresidir (Doğan, Haziran 1998a, s. 14).

Öztürk'e göre ardından gidilecek olan kişiler, dinî anlatırken insanlardan ücret istemeyen isar (başkalarının mutluluk ve rahatını kendi mutluluk ve refahına tercih eden) ve evvâhlık (bütün insanlık için didinen, gam çeken) niteliğine sahip olan kişilerdir. Bu kişiler, peygamber gibi, hitap ettiği toplumdaki hayat seviyesinin en alt basamağında yaşarlar. Zaten peygamberlerin hayatına bakıldığında da bütün ıstırapları kendilerine alan bütün nimetleri ise başkasına dağıtan cömert bir ruh ile karşılaşılır (Y. N. Öztürk, 2013, ss. 74-75, 2019a, s. 128). İslâm'da din sınıfının olmadığını belirten Öztürk'e göre; din meslek olmaktan çıkarılmalı. Ona göre *“Benim şu kadar hatam olabilir ama ben de bu dinin mensubuyum”* diyen herkese din, kucak açmaktadır. Öyleyse ben Müslümanım diyen herkes dinle ilgilenmeli ki; Allah ile aldatma son bulsun, yobazlar sussunlar ve gerçek din âlimleri işlerini yapsınlar (Y. N. Öztürk, 2004, ss. 77-78).

Hadis ilmindeki uydurmaların bir benzerinin de din âlimleri tarafından dirayet usulüyle Kur'an'a teslim olmak yerine Kur'an'ı mevcut bilgi ve kabullerine uydurduklarını da söyleyen Öztürk'e göre, tefsir kitapları bu tür kitabına uydurmalarla doludur. Bu tefsirciler, o dönemin bilimsel verilerinin eksikliğinden ötürü; *“Bizim ilmimiz yetmez.”* deyip bu ayetleri direk tercüme etmek yerine aceleciliğe gelerek bazı ayetleri, deyimleri, tamlamaları ve sözcükleri ilgili olmadıkları anlamlara çekip bu kafalarındaki kabullere

uydurmuşlardır. Böylece birçok insanın şaşırıp sapıtmasına vesile olmuşlardır. İşte bugün Müslüman kitle rivayet ve dirayet alanındaki uydurmalarından ötürü feleğini şaşırıp dinin gerçeğiyle asla yüz yüze gelememektedir (Y. N. Öztürk, 2012, ss. 268-270).

Görüldüğü üzere Öztürk'e göre âlim sınıfının üstünlüğü taşıdığı ilimden kaynaklanmaktadır. Âlimler dahi hiç kimsenin kutsal olmadığını belirten Öztürk, bu anlayışı hâkim kılmadığımızda her âlimin arkasından yürüyen grubun ayrı bir fırkaya mensup olacağını ifade etmektedir.

2.4.6. Fırkalara Ayrılma

Fırka, sözlükte bir grup insan, diğer insanlardan ayrı müstakil bir cemaat anlamlarına gelmektedir.¹² (Özler, 2010, s. 39). Rum Suresi 32. ayette Allah, Müslümanları gruplara bölünmeme ve dini parçalamama hususunda uyarmıştır. Fakat Hz. Muhammed'in vefatından sonra, ortaya çıkan bir takım siyasî, itikadî, toplumsal, hukukî vb. olaylar hakkında muhtelif şahıslar kendi görüşlerini açıklamaya başlamışlar ve bu faaliyetler, zamanla gruplaşma şeklinde sonuçlanmıştır (Fıglalı, 2008, s. 15). Öztürk de fırkalara ayrılma hususunda şöyle düşünmektedir:

Öztürk, Allah'ın yolu dışındaki tüm yolların fırkacılık olduğunu ve fırkacılığın hem toplumu sınıflı hale getirdiği hem de dinde bölücülüğe sebep olduğu için şirkin bir tezahürü olduğunu vurgulayarak hangi söylemle yola çıkmış olurlarsa olsunlar fırkacılığı bayraklaştıranların Hz. Peygamberle de dinle de aralarında bir bağ olmadığını belirtir. Fırkaların kendi sömürü zihniyetlerini devam ettirmek için asırlardır Müslüman halka Kur'an-ı anadillerinde okutmadıklarını, belirten Öztürk'e göre bugün İslâm dinî adı altında; cemaat, tarikat ve mezhep gibi isimlerle anılan her türlü yol başlı başına İslâm dışında bir şirk dinidir. Bu dinlerin neredeyse tümü; Kur'an-ı yorumlayan aydınların fikirlerinin kendilerinden sonra yaşayan taklitçi zümreler tarafından cahiliye dönemindeki kabileciliğin bir diğer şekli olarak dokunulmaz ilan edilmesiyle oluşmuştur (Doğan, Haziran 1998a, s. 21; Y. N.

¹² Mevlüt Özler, İslâm Düşüncesinde 73 Fırka Anlayışı, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2010, s.39.

Öztürk, 2019b, ss. 213-217, 348). Kur'an'ın fırkalara bölünüp ihtilafa düşmeyin emrini dinciler, 'ümmetimin ihtilafı rahmettir' uydurma hadisi ile rafa kaldırmışlardır. Dinciler, bu ayeti rafa kaldırıp insanları fırkalara bölüp sömürdükten sonra da fırkaları dinselileştirip değil ihtilafa yer vermek ona gidebilecek olan tek kapı olan içtihad kapısını da kapatmışlardır. Bu da bize bir kez daha göstermektedir ki dincilik, tüm kavramları işine geldiği kadar kullanmaktadır (Y. N. Öztürk, 2019a, ss. 266-267).

Dinciliğin aksine, Kur'an'ın dininde emirler ve yasaklar vardır ama dokunulmaz kılınmış tabular yoktur. Yani zaruret halinde kırılmayacak emir ve yasak da yoktur. Oysa dincilik dayatmalara zemin yaptığı tabuları, dine getirilmiş eski yorumları dokunulmaz kılarak sağlamaktadır. Dinci zihniyet dine uygunluk ile din kitaplarında yer almış olmayı bilerek birbirine karıştırıp içtihat kapısını kapatarak toplumları fırkalara bölüp saltanatını devam ettiriyor (Y. N. Öztürk, 2019a, ss. 168-169). Bu fırkaların elindeki bayrak, Kur'an değildir, Allah'ın yanına-yöresine yerleştirdikleri âlimleridir. Bu yüzdendir ki onların nezdindeki Müslümanlığınız; onların bayraklarına olan tutumunuza göre belirlenir. Yani bu kişilerin bayrağı olan kişiyi kabul ediyorsanız Müslümansınız, etmiyorsanız Müslüman değilsiniz (Doğan, Haziran 1998a, s. 21). Oysa bu fırkalar, zevkler ve renklere uygun fikir kulüplerine benzer. İsteyen istediğine kaydolar ya da hiç kaydolmaz. Allah'ın bizi sorumlu tutacağı din, Kur'an'ın kapakları arasındadır. Fırkaların kitaplarında değildir. Fırkaların dinleştirilip bir tür şirk aracına dönüştürüldüğü bir dünya ve ortamda Müslümana yakışan ve yaraşan Kur'an'ı okuyup dini ondan anladığı gibi yaşamaktır. Bu yaşantısında bazı yanlışları olsa da Allah onu Kur'an'a sadakatinden ötürü ödüllendirir. Bugün için fırkalara uyma sorunu yok çoğu zaman uymama zorunluluğu vardır (Y. N. Öztürk, 2012, s. 106). Başka bir deyişle bugün geldiğimiz noktada İslâm içerisinde yedek dinlere son vermenin yolu, taklitçiliği terk ederek yalnızca Allah'ın dinine sarılıp tüm fırkaları yok saymaktan geçer (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 217). Aksi takdirde din sayısı fırka sayısı ile eşitlenir (Doğan, 1998, s. 69).

Öztürk'e göre Allah adına, bir yolda yürünecekse bu yolun dengesini belirleyen Allah'tır. Allah adına başkasının yolu izlenecekse yani Allah'ın

dininden ayrılıp fırkaların yoluna girecekse kişi yoldan çıkmış olur ve sonuç olarak ya şeytana ya da cehenneme gider (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 61).

Allah'ın hakikatin kaynağı ve sahibi anlamındaki sıfatı olan Hakk'ın yalnızca Kur'an için kullanılabileceğini belirten Öztürk'e göre dört hak mezhep ifadesi ile bu sıfat beşer kaynaklı yorumlara verilmekte ve sanki Allah'ın dinî eksikmiş ve bu dinin eksikliğini mezhepler tamamlamış izlenimi vermektedir. Böyle olunca da bu mezheplerin âlimleri yanılmaz ilan edilerek mezhep âlimlerinden önceki ve sonraki âlimlerin yorumları batıl olarak nitelenmiş olup sonraki kuşaklar için düşünce ve yorum kapısı kapatılmaktadır (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 70, 2019b, ss. 269-273). Kur'an'a sırt çevirdikçe Kur'an'ın yerine birileri oturtuldu. Bugün mezhep âlimi diye bilinen kişilerin hiçbirinin önderlik, imamlık iddiasının olmadığını belirten Öztürk, bunların sadece kişisel çabayla ilim ve fikir üretip bunları öğrettiklerini belirtir. Öztürk'e göre her birinin ilim üretirken kullandığı özel metodu mezheptir. Metotsuz, ilimsiz, din olamayacağına göre bu anlamda mezhepsiz din yoktur, olamaz da. Nitekim bir din de ne kadar âlim varsa o kadar da metot vardır. Bu ilim metodunu dinin müessesesi yapıp tevhidi parçalayarak mezhebi dinin yerine oturtanlar sonraki kuşaklardır. Bu kuşaklar hem Allah'ın isim ve sıfatı olan Hakk ve ayrıca yalnızca Allah'tan gelen değişmez ve şaşmaz bilgi anlamına gelen Hakk ifadesini benimsedikleri ekollere vererek küfre girdiler hem de ilmi birkaç metottan ibaret sayıp beşerin önünü tıkayarak ilmî çalışmalara ket vurup zulme girdiler. Bunlar, mezhep âlimlerini öyle bir yücelttiler ki onlara peygamber muamelesi yapıp Allah Resulünün son peygamber olduğu, ayetine bile başkaldırdılar. Öztürk'e göre selef âlimlerin fikirlerinden elbette ki faydalanacağız fakat bunları asla tartışma üstü kişiler yaparak son söz kabul etmeyeceğiz. Aksi halde Allah'ın tek dinini paramparça etmekle birlikte Kur'an'ın anlaşılması için çaba gösteren âlimlerin çabalarını da ayaklar altına alarak onları ilme en büyük engel gösterip onlara zulmetmiş oluruz.

Öztürk'e göre, mezhep imamlarının her zaman isabetli ve hatasız olduklarını söylemek, imamları Hz. Muhammed'in üzerine geçirmekle kalmaz, onları ilahlaştırır. Tek tip doğrunun kendisinde var olduğunu

söyleyen mezhepçi yaklaşımlar, insan aklının kullanılmasını engelleyerek Kur'an'ı ve sünneti ikinci plana atmakla da şirk içermektedir. Maide Suresi 3. ayette dinin tamamlandığı iddiasına rağmen İslam'da mezheplerin var olduğunu söylemek Kur'an'ın eksik bırakıldığını iddia etmektir. “*Mezhepler vahiy ürünü değildir; onlar insan düşüncesinin ürünüdür*” diyen Öztürk'e göre “*mezhepler dinin bir parçasıdır*” dersek; İslam'ı senkretist (devşirme, derme-çatma) bir dine çeviririz (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 74-75).

Öztürk; fırkalara ayrılmanın dini açıdan olmaması gerektiğini vurgularken özellikle emeğe dayalı serveti savunan bir dinde yeryüzünün imarı, üretimin, emeğin, hayırda yarışın ve paylaşımın sürekliliği için maddi olarak farklılaşmaların İslâm dini içerisinde mümkün olduğunu vurgular. Bu bağlamda tevhit toplumunun servet farkı olmayan toplum olmadığını belirtirken Müslümanların, kamu malına göz diken bozgunculara karşı teyakkuzda olmaları gerektiğini de belirtir. Aksi halde bu bozguncuların tevhidin bir ayrı görüntüsü olan toplumun birliğini yıkıp yerine sınıflı toplumları oluşacağını ve bunun da sömürüyü ve boğuşmayı oluşturacağını vurgular (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 217-222). Öztürk cemaatlerin de günümüzde Kur'an'ın şikâyetçi olduğu tefrika taşıyıcıları olduğunu belirterek beş yüz yıl önce kitle iletişim araçlarının olmadığı bir dönemde hayırda yarışmak için oluşmuş gruplar olarak makul olsa da günümüzde makul değildir demektedir. O, cemaatlerin yerini kitle iletişim araçlarının sayesinde dünyanın her köşesiyle bağlı olan ümmet bilincinin alması gerektiğini belirtir. Ayrıca prensipleri değil, kişileri bayraklaştırdığı için de cemaatlerin Kur'anî olmadığını vurgular. (Doğan, 1998, s. 61).

Öztürk'e göre Allah'a ortak koşan kişi ve toplumlarda rekabet anlayışı hüküm sürmektedir. Ve netice de toplum fırkalara bölünerek boğuşmalar girdabına girer. Fırkalara ayrılmış toplumlar da huzuru bir türlü bulamazlar (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 82).

Görüldüğü üzere Öztürk; günümüzde oluşturulan bütün mezhep, fırka, cemaatlerin hepsinin İslam'da yerinin olmadığını belirtmektedir. Ona göre bu gruplar, insanî değerleri yaymak için oluşmuşlardır. Fakat bugün zulmün

merkezleri olmuştur. Günümüzde gayri resmi olarak her fırkanın, her mezhebin, her cemaatin camisinin bile ayrı olduğu bir gruplaşma vardır. Toplum içerisinde insanlar Müslümanların kardeş olduklarını söylemektedirler fakat birçok kişi kendisi dışında bir gruba dâhil olan insanları dışlamaktadır. Bu tür durumlar göstermektedir ki; Öztürk, fırkaların zararları konusunda çok haklıdır. Eğer bu duruma dur diyecek gücü bulamazsak Müslümanlar arasında yaşanan olay, eğer toprakları yetecek konuma gelirse aynı dinde yaşayanı bile bu topraktan atmak şeklinde son bulacaktır. Fakat bu imkâna sahip olmayan Müslüman toplumlar, şuan güçlerinin az kaldığı durumların içerisinde tereyağından kıl çeker gibi, yaşadığımız topraklar Müslüman toprağı değil diyerek sıyrılmaktadırlar.

2.4.7. Dar’ul-harb ve Dar’ul-İslâm ayrımı

İslam medeniyeti İslam hukukunun uygulanabilirlik alanlarını tespiti yönelik olarak; klasik hukukî çerçeveler içinde dar-ul İslam (barış alanı-dar’ul-ahkâm) ve dar-ul harb (savaş alanı-dar’ul-kahr- dar’ul-kahr ve’l-galebe) olarak bir ikili mekân tasnifi, yapmaktadır (Davutoğlu, 1997, s. 36). İslâm hukukundaki bu tasnif, mekânsal bir tasnif olmanın ötesinde hukukî bir tasniftir. Dar-ul harb kavramı “İslâm dışı bir yönetimin hâkimiyeti altındaki ülke” anlamında kullanılırken; dar-ul İslam kavramı ise “İslâmî bir yönetimin hâkimiyeti altındaki ülke” anlamında kullanılmaktadır (Özel, 1993, s. 536). Bu iki kavramı tarihte ilk kullananlar Haricî mezhebidir. Onların itikadî görüşlerindeki sert söylemler, onların düşüncelerini her yerde özgürce yaşamalarını engellemiştir. Bunun üzerine kendilerini düşündükleri gibi yaşadıkları ve yaşamadıkları devletlerin ayrımını yapmak zorunda hissetmişlerdir (Onat, 2020, s. 120). Fakat bu söylem Haricilik mezhebi ile son bulmamıştır. Onlardan sonraki dönemlerde de Müslümanlar yaşadıkları coğrafyaları bu iki kavram üzerinden tarif etmeye başlamışlardır. Öztürk, dar-ul İslam ve dar-ul harb tanımlamalarını kullanmakla birlikte, onun bu iki kavram içerisinde yerleştirdiği devletlerin isimlerinin Müslümanların sınıflandırmalarından farklı olduğunu görmekteyiz.

Dar'ul-harb ve dar'ul-İslâm kavramlarının Kur'an'da geçmeyip eski fıkıhçılar tarafından üretilen ifadeler olduğunu belirten Öztürk'e göre siyaset dinciliği, politik hasımlarını zor durumda bırakmak veya Müslüman kitleleri saflarına çekmek için dar'ul-harp ifadesini Müslümanların egemen olmadıkları tüm topraklar için kullanarak sevmediği tüm ülkeleri ve yönetimleri kâfir ilan ederek deyimi saptırmışlardır. Ona göre klasik kaynaklar dikkatle incelendiğinde; dar'ul-harp, Müslümanların kahr ve zulüm altında inleyerek dinlerine ait hükümlerin hiçbirini yaşayamadıkları topraklardır. O halde İslâmi hükümlerin eksik uygulanması ya da inanç farklılığı zulüm ve despotizmin egemen olmadığı ülkeleri dar'ul-harp yapmaz. Aksine adaletsizlik ve kuralsızlığın egemen olduğu, hukukun üstünlüğünün bulunmadığı despotik ülkelerin dinî İslâm olsa bile dar'ul-harp olurlar. Bu ülkelerde cemaat sayısının fazlalığı, camii sayısının fazlalığı yöneticilerin insanları Allah ile aldatmalarının başka bir şeklidir. Örneğin günümüzde Suut, Saddam vs. yönetimlerin dar'ul-İslâm; Almanya, İsviçre vs. ülkelerin de dar'ul-harp olduğunu söylemek; akla ters düşmekten başka bir anlam taşımayacaktır. Öyleyse dini-imanı ne olursa olsun; hukuk devleti niteliği taşıyan her yönetim dar'ul-İslâm iken hukukun üstünlüğünün olmadığı yönetimler dar'ul-harptir (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 144-149).

Öztürk'e göre bu kavramlar üzerine detaylı araştırma yapanlar fark edeceklerdir ki İslâm fakihlerinin dar'ul-İslâm diye belirttikleri kavramdaki İslâm ifadesi, bir dinin adını değil, barış anlamını ifade etmektedir ki barış kelimesi Kur'an'ın mantığına da uygun düşmektedir (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 144-149). Başka bir deyişle İslâm bir ideolojinin adı değil, bütün insanlığa gönderilen evrensel bir mesajdır (Doğan, 1998, s. 45). Zira Kur'an inanç farklılığının değil, hukuk devleti yokluğunun üstüne yürümektedir. Nitekim Kur'an'ın saldırı savaşına veya din yayma gerekçesi ile savaşa izin vermemesine rağmen zulmün olduğu yerde; zulme uğrayanın dinine bakılmaksızın Müslümanlar için savaşı bir insanlık borcu haline getirmesi ve insanlara zulmedenlere her türlü karşı çıkışa izin vermesi de bu anlayışa uymaktadır (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 149-153). Öztürk bu gerekçelerden ötürü, din ayrılığının düşmanlık sebebi olamayacağını belirterek başka

dinlerdeki zalim olmayanların Müslümanların zalimlerinden yeğ olduğunu belirterek insanın tek düşmanının zulüm ve zalim olması gerektiğini belirtir. Ona göre bir ülkenin hayatı ve yönetimi küfür üzere yürüyebilir ama zulüm üzere yürüyemez (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 153). Bundan ötürü o, zulme bulaşmış ilim ve hikmet düşmanı kötülük toplumlarının temiz ve dürüst insanlarının o toplumdan hicret etmelerinin farz olduğunu da belirtir (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 155-156).

Öztürk'e göre İslâm devleti diye bir şey söz konusu değildir. Allah prensipler gönderir ve evrensel prensiplerle devletlerin yönetilmesini ister. İslâm devleti diye bir devlet olursa, diğer devletlerin ne hali varsa görsünler anlayışı oluşur. Oysa Allah tüm insanlığın Rabbi ise tümünün adaletle esenlikle yürütülmesini ister. Öyleyse evrensel ilkelerle tüm devletlere hitap eder. Mesele bu ilkelere bağlı olup-olmama meselesidir. Bu ilkeleri yaşatanlar, Allah'ın emrini yaşatırlar (Doğan, 1998, ss. 80-81; Y. N. Öztürk, 2020a, s. 163).

Öztürk'e göre İslâm açısından eksiklikleri dar'ul-harp gerekçesi sayarsak birinci dereceden dar'ul-harp toprakları Kur'an'ın en çok devre dışı bırakıldığı bugünkü İslâm coğrafyaları olur. Zira İslâm'ın günlük hayattaki pratikleri açısından ihmallerin olmadığı bir yönetim Hz. Peygamber'den sonra hiçbir İslâm ülkesine nasip olmamıştır. Bu da göstermektedir ki İslâm'ı siyaset aracı yapıp İslâm üzerinden siyaset yapanlar, dar'ul-harp deyimiyle bir yandan istediklerini din dışı ilan edip devlete ve ülkeye karşı mücadeleyi meşrulaştırırken; öte taraftan dar'ul-harp topraklarında yaşadıkları bahanesiyle adına konuştukları dinin ibadetten, cezaya tüm hükümlerinden sıyrıldıklarını iddia ederek istedikleri gibi davranma özgürlüğünü din adı altında elde etmektedirler (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 147-148).

Öztürk, Kur'an'ın insanı değil, Allah'ın indirdiği ve gösterdiği ilkeler olan hukuk ilkelerini egemen güç yaptığını belirtmektedir. Öyleyse, Allah'ın indirdiği ve gösterdiği ile hükmeden yönetim hukuk devletinin işlerlikte olduğu yönetimdir. Siyasal saptırmalardan uzak kalarak baktığımızda klasik fıkhıdaki dar'ul-İslâm (barış ve esenlik yurdu) kavramının son tahlildeki

anlamı da hukuk devleti olmaktadır. Böyle ise dar'ul-İslâm'ın olmazsa olmazlarından biri de laikliktir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 163).

Öztürk'e göre Allah'ın indirdiği, sadece din kuralları değildir. Din adına yazılmış ve kutsallaştırılıp halka dayatılmış ilmihal ve fıkıh kitapları hiç değildir. Allah'ın indirdiği ile Kur'an; akıl, vahiy, bilim, tabiat kanunları (kader, sünnetullah) ortak insanlık değerlerini (maruf) kast eder. Din üzerinden siyaset yapıp insanları Allah ile aldatanlar, kendi istedikleriyle hükmetmeyenlerin hepsini, Allah'ın indirdiğiyle hükmetmeyenler diye damgalar. Öyle ki bu zalimler Hazreti Ali gibi büyük bir Müslümanı bile dinsiz diyerek katletmişlerdir (Y. N. Öztürk, 2012, ss. 253-254, 2020b, s. 12).

Dar'ul- İslâm'da en çok karşılaşılan halifelik anlayışına da karşı çıkan Öztürk'e göre Hz. Muhammed, ashabına dünya milletlerine İslâmiyeti kabul ettirmelerini emretti. Bu milletlerin hükümetlerinin başına geçmelerini emretmedi. Ona göre farklı kültürlere sahip bütün Müslüman milletleri idare etmenin çok zor olduğunun farkında olan birinin bu zor görevi insanlara emretmesinin düşünülmesi O'nun şahsî tutumlarına aykırıdır. Bütün İslâm milletleri üzerinde ulvi ve ruhani vazifesini yapan tek halife fikri İslâmî değil, geleneksel din kitaplarından çıkmış bir fikirdir. Bu fikri düşünen herkes, Allah'a ve peygambere hiç kimsenin de vekâlet edemeyeceğini anlar. Öztürk'e göre İslâm'da halifeliğin var olduğunu iddia etmek, insanoğlunun bir yığın hatasının kaynağı olarak Allah ve peygamberi suçlamaktır. İnsanoğlu bu iftiranın bedelini tarihte çok ağır şekilde ödemiştir (Y. N. Öztürk, 2013, ss. 133-134). Buradan hareketle dar'ul- İslâm'da 'halife – sultan, zulüm ve ahlâksız gerekçesiyle de azledilemez' ifadesi de Öztürk'e göre sadece koltuğunu garantiye almak isteyenlerin çevreleri tarafından uydurulan uydurma bir hadistir.

Öztürk'e göre dar'ul- İslâm kavramına sığınarak, dini heva ve hevesleri için kullanıp içerden çürütmek isteyenler sürekli şariat isteriz paravanıyla geriye dönmek isterler. Bunların istediği Kur'an'a dönmek değildir. Bunu isteselerdi Kur'an'ın dini olan İslâm'a dönelim derlerdi. Öztürk'e göre İslâm ve şariatın farklı şeyler olduğunu bizzat bildiren

Kur'an'dır. Kur'an, şeriatı izafilikleri olan beşerî bir kurum ve kavram olarak tanıtırken İslâm'ı Allah'ın elinden çıkmış ve beşerin müdahalesine kapalı tutulan bir alan olarak tanıtır. Öyle ise İslâm eşittir, şeriat olamaz. Yani şeriat tarihin eski devirlerindeki insan kümelerinin dinden anladığı şeylerdir. Başka bir ifadeyle Öztürk'e göre Müslümanların kendi hayatlarını düzenlemek için örfleriyle birlikte Kur'an'dan anladıkları neticesinde normlaştırdığı şeylerdir. İslâm'ı şeriatla eşitleyip bunu İslâm diye sosyal hayata sokmaya kalkmak İslâm toplumlarını ortaçağın gerisine götürmek olur. Bu durumda hem toplum, hem de dinî mahvolur. Zira dinle şeriat eşitlendiğinde insan hayatının değişenlerine din cevap veremez. Bu şekilde yapılan bir şeriat dayatması da İslâm'ın sorgulanmasına sebebiyet verir. Şeriat başka bir ifadeyle diyanet dinden hareketle insan hayatına değişik coğrafyalarda değişik zamanlarda açıklama getiren yapılardır. Bu dinin adı üzerinde oynamaya başladığımızda her mahallede 'İslâm' adı altında birbirinden tamamen farklı birkaç dinî bir anda var ederiz. Bu bağlamda din yalnızca Allah'ın elinden çıkan ve adı da İslâm diye bizzat Allah tarafından verilmiş, değişmez bir unsur iken mezheplerin dine getirdiği yorumlar bütünü olan şeriat değişkendir. Bu ikisini birbirinin yerine kullanmak, insan hayatına çok ağır faturalar ödetir. Allah, devlet şekline temas etmeyip devlet şeklini insan aklına bıraktığı gibi İslâm devleti diye bir tabirde kullanmaz. Bu tabirde siyasal İslâmcı istismarın bir uydurmasıdır (Y. N. Öztürk, 2004, ss. 69-73). Dinciler bu tabirlerle, devleti ele geçirmek için, dinî kendi amaçlarına uygun biçimde yapılandırıp kullanmaktadırlar. Onların devleti elde etmek için dinî kullanmalarına engel olacak temel yapı da muhakkak ki laikliktir (Y. N. Öztürk, 2004, s. 80).

Görüldüğü üzere Öztürk, İslam devleti tabirini doğru bir ifade olarak kabul etmemektedir. Ona göre Allah, prensipler gönderir ve devletlerin bu prensiplerle yönetilmesini istemektedir. Ona göre bu prensiplerle yönetilen devletler dar'ul-İslâm iken yönetilmeyenler dar'ul-harptir. Öztürk, İslâm devletleri adı altında oluşturulan halifelik kavramına da sıcak bakmamaktadır. Ona göre farklı birçok toplumu din bayrağı altında tek elden yönetmek imkânsızdır. O, ayrıca günümüzde halkın kullandığı şeriat kavramını da eleştirerek bu kavramın dinî değil, beşerî olduğunu vurgulamaktadır. Evrensel

olan din ile yerel olan şeriatın eşanlamli kullanilmasinin birçok sorun doğuracağı görüşünü savunur. Buradan hareketle dar'ul-İslâm diye bir devlet kurulduğunda bu devletin asıl yöneticilerinin din adamları olacağı ve bunların kendileri gibi düşünmeyen herkesi aforoz etmeyeceğinin garantisi yoktur.

2.4.8. Aforoz Etme

Bir dinî grup içerisinde, belirli suçları işleyen kimselere din temsilcileri tarafından uygulanan sürekli veya geçici toplum dışına çıkarılma cezasına aforoz etmek denilmektedir (Yetik, 1990, ss. 4-5). Topluluğun kendisine karşı olanlarla ilgili bir savunma vasıtası olan “cemaatten çıkarma” cezasına bütün eski dünya kavimlerinde rastlanmakla birlikte özellikle Yahudi ve Hristiyan toplumlarında çok sık rastlanan bir vakadır. Bu ceza, İslâm dininde din sınıfı olmadığı için aslında rastlanan bir vaka olmamalıdır. Zira İslâm dininde işlenen suç hangi türden olursa olsun mahkemelerden başka suçluya ceza verme yetkisine sahip bir zümre olmadığı gibi İslâm hukukunda belirlenen cezalar arasında bir Müslümanı dini görev ve ibadetlerinden mahrum bırakma veya toplumdan tecrit etme gibi bir ceza da bulunmamaktadır (Şahin, 1988, ss. 412-413). Fakat birçok din âliminin kendileri gibi düşünmeyen insanı kâfir ilan ederek toplum dışına attığı gerçeğiyle karşılaşmaktayız. Öztürk, dincilerin kendileri gibi düşünmeyen insanları kâfir ilan ederek toplum dışına attıklarını dile getirmektedir.

Öztürk Kur'an'ın, bütün inananlara tebliğ ve öğüt görevi vermesine rağmen insanla Allah arasına girip insanı yönetme hakkını peygamber dâhil hiç kimseye vermediğini savunmaktadır. Ona göre tebliğ ve öğütte insana düşen; anlatmak, düşündürmek ve geriye çekilmektedir. Allah ile kul arasına hiç kimse giremez. Çünkü araya başka bireyler girdiğinde zorlama oluşur, zorlamanın olduğu yerde ise samimiyet biteceği için doğal olarak İslâm dini de biter. İslâm inancına göre bir başkasının inancının var olup olmadığını ve ne derece olduğunu bilen yalnızca Allah'tır. Fakat dinciler Allah'ın bu yetkisine el koyarak insanların bir inanç sahibi olup olmadığına ve ne kadar dindar olduklarına karar vermeye çalışırlar. Öztürk'e göre dincilerin bunu yaparken ki ölçütleri ise dediklerinizin ve yaptıklarınızın dincilerin çıkarlarına

uyup uymamasıdır. Şayet onlardan iseniz inanca karşı yaptığınız her şey bir meziyet olur. Fakat onlardan değilseniz inanca dair yaptığınız her şey inanca uygun olsun-olmasın bir rezalettir (Y. N. Öztürk, 2019a, ss. 175-179). Bu şekilde hareket eden dincilere göre Tanrının sevgili kulları oldukları için kendileri birinci sınıf dindarlardır. Bu yüzden onlar, başkalarının inancına kalite kontrolü yapabilirler. Öztürk, Kur'an'ın her insanın eşit seviyede Allah'ın kulu olduğunu ve kullarının imanlarının kalite kontrolünü sağlamanın ise sadece Allah'ın yetkisinde olduğunu ve Allah'ın da bu yetkisine dayanarak insanlar arasında kıyamet günü hüküm vereceğini belirtir. Öyleyse dindar olmak, dünya hayatında bir üstünlük ölçüsü değildir. O ahirette, kula Allah katında üstünlük verecek bir değer bu dünyada bir üstünlük iddiasına dönmesinin dinciliği, zulmü ve şirki doğuracağına inanır (Y. N. Öztürk, 2019a, s. 297).

Din istismarı yapan dinci kesimin hayatı cehenneme çevirmek için dört elle sarıldığı melanetleri çaresiz kaldığında bir diğer silahın aforoz etme olduğunu belirten Öztürk, dinci kesime başkaldıran ve onlar gibi düşünmeyen herkesin dinciler tarafından dinsiz ilan edildiğini belirtir (Y. N. Öztürk, 2012, s. 125, 2019b, s. 458). Dinci kesim, aforozu da kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaktadır, diyen Öztürk'e göre dinci kesim bugün aforoz ettiği akılcı Müslüman bilginleri yarın çıkarlarıyla uyuşturduğunda "bizim büyük düşünürlerimiz" diye sahiplenir. Kendi haline kaldığında ya da çıkarları ters düştiğinde ise daha evvel dört elle sarıldığı Kur'an Mümini düşünürleri, utanmadan zındık, hatta kâfir ilan etmekten de bıkmamaktadır (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 135, 2019b, s. 487).

İnsanın Allah'ın halifesi olduğu anlayışına karşı çıkan Öztürk insanın kendisinden önce yaratılmış olan insan ırkının temsilcisi olduğunu belirterek hiç kimsenin Allah'ın temsilcisi veya peygamberin temsilcisi olamayacağını vurgular (Doğan, 1998, ss. 80-81; Y. N. Öztürk, 2012, s. 91). Buradan hareketle Allah hiç kimseye kafasına göre Allah adına hüküm verme yetkisi vermediği gibi isyan edip açıkça düşmanlık eden Firavun'a bile ölüm gelene kadar kapısını kapatmamıştır. O halde gerçek bir Mümin asla hiç kimseyi eksikliklerinden ötürü aforoz etmez. Eksiklikler dışlamak için değil, uyarıp tamir

etmek içindir (Doğan, 1998, ss. 81-82). Öztürk'e göre Hz. Ali'nin, Cemel savaşında kendisine karşı kılıç kuşanan Hz. Aişe ve diğer Müslümanlara karşı yumuşak tutumu da gerçek bir Müslümanın uyarılarının tamir etmek için olduğunu bize en iyi öğreten derslerden biridir (Y. N. Öztürk, 2013, ss. 74-75, 107). O, Hazret Ali gibi yiğitlerin yaptığı bu davranışın, tarih boyunca hep azınlıkta kaldığını dile getirmektedir. O bu davranışın aksine tarih, muarızlarının delillerini de istidlalini de çürütemeyen ve eleştiri kabul etmeyip dini temsil ettiğini söyleyen güçlülerin, muarızlarını susturmak için başvurduğu bir yol olarak aforozculuk örnekleriyle dolu olduğunu belirtir. Allah'a teslimiyet, Allah katında Müslüman olmanız için yeterliyken, siyaset ve fesat dincileri için, yeterli değildir. Bu zihniyetin başkalarına Mümin-Müslüman onayı vermesi kendisine teslimiyet şartına bağlıdır. Kendisine teslim olmayanları ise din dışı göstererek kendi koltuğunu korur (Y. N. Öztürk, 2019a, ss. 197-199).

Öztürk, tarihte imandan sapma olarak damgalanan pek çok irtidat olayının irtidatla alakasının olmadığına inanmaktadır. Ona göre bu olaylar, aslında siyasal yönetime baş kaldırı ve siyasal iktidardakileri rahatsız etme olayıdır ki temelinde ya ekonomik dengesizlik ya emeğin sömürülmesi ya da siyasal hesaplaşma yatar. Dincilik, tüm mezheplerin onayıyla da bu tür siyasal hesaplaşmaları, Allah adına ceza vererek susturmaya çalışmıştır. “Kur'an'da mürtede cezayı veren kesim, devlet veya onun ideolojisine göre hareket eden dincilik değil, yalnızca Allah'tır” diyen Öztürk'e göre Allah dine girmede baskı ve zorlama yok emriyle birlikte aslında dinden çıkmanın da Allah'ın tanıdığı bir hak olarak insana verildiğini belirtir. Kul, ahirette cezayı gerektiren bu davranışı bilerek hareket eder ve ona cezayı da yalnızca Allah verir. Bu tür siyasal hesaplaşmaların, din adına işlemesini önlemek için; iyi-kötü, en iyi Müslüman ayrımının insanlar tarafından yapılması durdurulmalıdır (Y. N. Öztürk, 2019a, ss. 202-205).

Öztürk, hiç kimsenin bir başkasının inanıp inanmadığını ölçemeyeceğini belirterek dincilerin bunu kendilerini dinin ölçüsü olarak kabul ederek yaptıklarını belirtmektedir. Ona göre bir dinci ile çatışanlar, aforoz edilseler bile, dinci çıkarlarına uyduğu anda aforoz ettiğini Müslüman

diye de gösterme ikiyüzlülüğüne sahiptir. Zira İslâm tarihi, yaşadıkları dönemde din adamları tarafından aforoz edilen birçok âlime şahitlik etmiştir. Örneğin İslâm filozoflarından Sühreverdî idam edilmiştir. İbn-i Rüşd, düşüncelerinden ötürü, daha hayatta iken eserlerinin yakıldığına tanık olmuştur (Gardet, 1989, s. 140). Hayatta iken zındıklık ve kâfirlikle suçlanıp camiden kovulan İbn-i Rüşd (İbn Rüşd & Hüseyin Sarioğlu, 2020, s. 21), döneminin fakihleri yüzünden sürekli eziyet çekip gözden düşürülmüştür (Corbin, 1986, s. 236). İslâm fikir hayatının en önemli isimlerinden biri olan Ebu Hanife ise Ehl-i Sünnet âlimleri dâhil birçok âlim tarafından sapıtan ve saptıran, kâfir, İslâm'a zarar veren, fitneci, deccal (Y. N. Öztürk, 2017, ss. 223-234), güvenilmez adam, cahil, keyif çatan, mürcie taraftarı (Y. N. Öztürk, 2009, ss. 418-426), gibi birçok kötü etiketle anılmıştır. Bu etiketlerin Allah tarafından verilmediği aşikârdır. Öyleyse bazı insanlar kendi kalıplarına uymayan kişileri aforoz etme gücünü kendilerinde bulmuşlardır. Bundan kurtulmanın yolu, bireylerin din denetimi hakkını elinden almak ve dinde fetişizm diye anılan kutsalların bir üstünlük aracı yapılmasını engellemektir.

2.4.9. Fetişizm Denilen Din Kutsalları Uydurma

Fetiş, kendisinde olağanüstü bir gücün varlığına inanılan, maddi-manevi, canlı-cansız, doğal-yapay varlıklardır. Bu varlıklar, dinler içerisinde tanrılaştırılır (Er, 1990, s. 437). İslâm dininin içerisinde fetişlerin barınamayacağı, bunların tevhide aykırı olduğu söylene de İslam toplumları kendilerine birçok fetiş uydurmuşlardır. Öztürk, dincilerin, insanları sövmek için fetişleri savunduklarını iddia etmektedir.

Öztürk, fetişizm ifadesini bir dindeki kutsallar diye ifade ettikten sonra dinciliği de 'fetiş üretme' kurumu olarak tanıtmaktadır. Ona göre din üzerinden menfaat ve saltanat devşirenler için aldatmayı kolaylaştırıcı unsurlardan biri olan fetiş tutkusu yani kutsallaştırılan kişi veya nesnelerin yarı tanrı hale getirilmesi ne kadar çoksa o dinin sömürülmesi de o kadar kolaylaşır. Böyle bir dinde akıl, ilim, irfan değerleri dincilerin yarattığı fetişlerin yanında çok sönük ve çok küçük kalmaktadır. Batıda şifa getirdiğine inanılan kutsallar olduğuna inanılan ve rölik diye bilinen fetişleri

kutsama Müslüman dinciliğine ehli kitap dinciliğinden bulaşmıştır. Öztürk'e göre fetişizmi yok etmek için gelen tevhit peygamberleri bile öldükten sonra maalesef bu iğrenç putperestliğe dâhil edilmişlerdir. Örneğin Hazreti Muhammed'in sakal tüyleri, tırnakları, giysileri, dışkısı gibi şeyler fetişleştirilmiştir (Y. N. Öztürk, 2019a, ss. 236-240).

Öztürk'e göre İslâm'ın Allah'a inanç, adalet, insan onuru, yaşama hakkı gibi temel kutsalları vardır. O, bu değerlerin neredeyse tümünün Müslümanlar tarafından askıya alınarak bunların yerine sembollerin kutsallaştırıldığını ifade etmektedir. Ona göre bu kutsallaştırılan sembollerin yıkıcı değerler olduğunu ve Müslümanları yok etmenin en keskin silahı olduğunu bilen Batı dünyası bir taraftan asıl değerleri yok edip buna seyirci kalmaktadır. Öte taraftan ise Müslümanları uyutmak için kolay, ucuz bir sömürü aracı olan bu sembollerin savunuculuğunu da yaparak sembollerini İslâm'ın asıl meselesi gibi aktarıp kitleleri Allah ile kandırmaktadır. Örneğin Müslüman kanı akıtıp buna seyirci kalan Batı'nın Müslüman kadının başörtüsünü savunduğunu görmekteyiz. Öztürk'e göre Batı bu şekilde davranıp İslâm dünyasını sembollerle uyutarak hem Müslümanları sömürme aracını elde ediyor, hem de Müslümanların gelişmesini engellemiş oluyor. O, Müslüman kitlelerin bu gerçeği fark edip İslâm'ın sembollerini İslâm'ın temel değerlerinin önüne geçirmemeyi öğrenmesi gerektiğini belirtir. Aksi halde elliye yakın devlet ve bir milyarın üstünde insanla ifade edilen İslâm dünyası bu dünyada kahır ve ezilmişlik acısından kurtulamayacağı için gerçek anlamda özgürlüğü de yakalayamayacaktır (Y. N. Öztürk, 2019c, ss. 109-117).

Görüldüğü üzere Öztürk, İslâm dünyasında da fetişlerin türediğini zarar verdiğini ifade etmektedir. Ona göre semboller, değerlerin önüne geçince değerleri ikinci plana atmaktadır. İslam toplumlarında yapılan sakalı şerif ziyaretleri öyle bir hale gelmiştir ki, insana insanca yaşama onuru vermek için gönderilen peygamberin misyonunu yok etmektedir. Halk kesimi arasında fetişizmi satın alma tutkusu da çok yoğun bir şekilde varlığını devam ettirmektedir. Peygamber'in ayakkabısı, Kâbe örtüsü, şeyhin evinden gelen ekmek, tuz, şeker gibi fetişistik nesneler fahiş fiyatlarla bile alıcı bulmaktadır.

Halkın bunu yapmasının alt sebebi ise bu dünyada bereket, huzur, sağlık, afiyet isteği iken ölümden sonra da bu nesnelerden halk, Hz. Peygamber'den veya kutsallaştırdığı diğer kişilerden şefaath beklemeye arzusunda.

2.4.10. Şefaath

Şefaath sözlükte “tek olan bir şeyi dengi veya benzeriyle çift hale getirmek, birinin önüne düşüp işini görmeye çalışmak, işinin görülmesi için birinin aracılığını istemek” anlamlarındaki şef kökünden türemiş bir kelimedir. Terim olarak “kıyamet gününde peygamberlerin ve kendilerine izin verilen sâlih kulların müminlerin bağışlanması için Allah katında niyazda bulunması” anlamında kullanılır (Alıcı, 2010, s. 412). Allah'tan başka şefaath edecek birilerinin olup olmadığı meselesi İslâm'da tartışma konusudur. Öztürk'ün de aralarında bulunduğu bir kısım âlim şefaathın sadece Allah'ın yetkisinde olduğunu söylerken diğer kesim ise şefaathın var olduğunu söylerler.

Kurtarıcılığına inanılan kişilerin insanları günahlarından temizleyip cennete koymalarına aracı olmaları (Y. N. Öztürk, 2012, s. 104), anlamına gelen şefaathın bir müşrik anlayışının yansıması olduğunu belirten Öztürk; Kur'an'da şefaathın tümüyle Allah'ın elinde olduğunun belirtildiğini söyleyerek peygamberler dâhil hiç kimseye şefaath yetkisinin verilmediğini savunmaktadır. Kur'an'da şefaath edecek bir kesimin belirtilmediğini ifade eden Öztürk, şefaath edici olarak bilinen kesimin uydurma hadislerle toplumların zihniyetine yerleştirildiğini belirtir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 50). Öztürk, başka bir insanın bir insana şefaath etmeyeceği gibi, insanın başka insanlar adına onların günahlarını yüklenerek azap çekeceği iddiasının da İslâm'a aykırı olduğunu belirtir (Doğan, 1998, s. 67).

Peygamberin sünnetine uymanın, onun şefaathine nail olmanın gerekçesi olarak gösterilmesini eleştiren Öztürk; bu algılayışın Hz. Muhammed'i ikinci bir ilah konumuna getirdiğini belirtir. Ona göre bir kısım işlerin bir ilah için diğer bazı işlerin de başka ilah için yapılması İslâm'ın değil, şirk dininin algılayışdır. Bu yüzden Hz. Muhammed'i bir şefaathın sahibi saymak da şirktir (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 51-52). İbadetin bir tek

muhabatı ve karşılık vericisi olduğuna göre Hz. Muhammed'e, onun şefaati vardır ifadesiyle izafe edilen tüm sözler uydurmadır. Allah dışında Hz. Muhammed'i bir şefaateçi kabul ederek tevhidi yıkan zihniyetin sadece burayla kalmayacağını, bir sürü şefaateçi din büyüğü uyduracağını (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 67, 2019b, s. 52) belirten Öztürk; redeemer¹³ rolünün İslâm'da olmadığını vurgular. Pirlere, efendilere, mürşitlere kendilerine bağlı insanların günahlarını sildirip onları koruma rollerinin Kur'an tarafından değil, insanlar tarafından verildiğini belirtir. Öztürk, Kur'an'ın günaha veraset ve intikal kabul etmediğini belirtir. Ona göre günahların kişiselliği esastır. Günahı işleyen kimse, ceza faturasını o öder. Af mekanizması ise yalnızca Allah'ın elinde bir mekanizmadır. Bir başka varlık, bu mekanizmayı işleterek başkasının günahlarını affettiremez (Y. N. Öztürk, 2012, ss. 65-66, 2019b, ss. 47-48, 2019a, s. 321). Zira Kur'an'a göre sonsuz kurtuluşu sağlayacak destek anlamında şefaate, tümünden ve sadece Allah'ın elindedir. Bunun aksi tüm söylemler açık ve tartışmasız açık bir küfürdür, tövbeyi gerektirir (Y. N. Öztürk, 2012, s. 105).

Öztürk, dincilerin insanları Allah'a götürmede vasıta yaptıkları, özde ise Allah'tan uzaklaştırdıkları araçlarının başında Allah'ın yöresine yerleştirdikleri veliler kültü olduğunu belirtir. Allah ile kul arasına sokulan evliya maskeli şirkin en büyük iddialarının Allah ile insan arasında yakınlaştırmacı ve şefaateçi rolünü büründükleri iddiasına Öztürk, Allah ile kulu arasında ara yok ki aracıya şefaateçiye ihtiyaç duyulsun teziyle karşı çıkar. O, Allah'ın kulundan ayrı ve uzak olduğunu iddia eden veli kültürünün bir şirk olduğunu iddia eder (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 67, 2019b, ss. 38-40, 342).

Öztürk'e göre tevhit dininde komisyonculuk anlayışını var etmek için şirk önce, insana şah damarından daha yakın olan Allah'la insan arasına mesafeler, kopuşlar, uzaklıklar sokar. Bu uzaklıklar var edildikten sonra da bu uzaklıkları ortadan kaldırmak için insanlığın birilerine muhtaç ve bağımlı olduğunu dile getirir. Böylece imanı ipotek altına alınıp akli bloke edilen kitleler Allah'a yaklaşıyoruz kuruntusu içerisinde komisyoncu kişi ve

¹³ Redeemer: Kurtarıcı, mesih.

odakların sürekli tasallut ve istismarlarına maruz kalarak Allah'tan uzaklaşmaktadırlar. Öztürk, insanı ona şah damarından daha yakın olan Allah'a yaklaştırma ifadesinin bile küfür olduğuna inanmaktadır. Ona göre insana Allah'tan daha yakın bir varlık olmadığı için insanı Allah'a yaklaştıracak bir varlık da olamaz. Öyleyse Allah'ı algılamaya, duymaya, uygun ve hazır bir varlık olarak yaratılan insana Allah'ı bulduracak vesilelerin de dışardan değil, Allah'tan gelmesi gerekir ki, O da insana lütfunun bir göstergesi olarak peygamberler ve onların ilâhî mesajlarını ve ilmi bir vesile olarak insana vermiştir zaten. Bu vesilelerden sonra şirkin iddia ettiği gibi bir takım yedek ilahlar aramak Kur'an'ın mesajına aykırıdır. Buradan hareketle Müslümanlar bu üç temel vesile olan Peygamberlere uymalı, onların mesajlarına uymalı ve ilimle amel ve itaat edip komisyonculuktan kurtulmalıdırlar (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 68-69). Öztürk, Allah dışında başka insanlardan medet ve şefaât bekleyenlerin karadul örümceğinin eşine yaptığı ihanete benzer bir ihanetle ölüm ve hüsrana kapılacaklarını belirtir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 41). Ona göre kıyamet günü zoru gören şürekâ kendilerini bu dünyada şefaât adıyla ilahlaştıran insanlardan şikâyetçi olma ikiye yüzölçümüne de sapacaktır (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 71).

Görüldüğü üzere Öztürk, günah suçunun bireysel olduğuna ve bunların yalnızca Allah tarafından affedileceğine inanmaktadır. Ona göre Allah'ın affetmeyeceği bir günahı başkasının hatırına affetmesi Allah'ı acizleştirip şirke kapı aralamak isteyenlerin bir iddiasıdır. Kur'an'a baktığımızda, şirk inancının şefaatten türediğini görmekle birlikte şefaatin sadece Allah'ın yetkisinde olduğunu görmekteyiz.¹⁴ Kur'an, Hz. Peygamberin şefaatinde hiç bahsetmezken hadislerde büyük günah işleyen insanlara bile şefaât edileceği bilgisinin var olması, bununla birlikte Kur'an hafızlarının bile ailelerine şefaât edeceğine dair var olan hadisler, bir insana “ben neden kendimi düzelteyim ki; zaten Müslüman oldu isem kurtuluşum garanti altındadır” inancını vermektedir.

¹⁴ Daha geniş bilgi için bkz. Bakara/48; Bakara/ 254-255; Enam/ 70; Enam/94; A'raf/53; Yunus/3 Yunus/18; Meryem/ 87; Ta-ha/ 109; Rum/13; Secde/ 4; Yasin/23; Zümer/43-44; Mü'min/18; Zuhuruf/86; Müddessir/ 48.

2.4.11. Müslüman Olmakla Kurtulma Düşüncesi

Ölümünden sonraki yaşamı kabul eden her din ve inanç sistemi genel olarak mensuplarına ölümünden sonraki hayat için bir kurtuluş reçetesi sunar. Tartışmalı olmakla beraber semavi dinler de genel itibariyle kendi inanç sistemlerine inanmayı kurtuluşun birinci şartı olarak kabul ederler. Ehl-ikitabtan kimseler kendilerini Allah'ın gözdeleleri olarak kabul ettikleri için amellerinin niteliği söz konusu olmaksızın her halükârda cennete gireceklerini iddia etmektedirler. Onlar "gerçek" müminler oldukları, çok dindar ataların çocukları, peygamberlerin ümmeti, ulu kişilerin takipçileri vs. oldukları için; cehenneme atılsalar bile orada, günahlarının pisliğinden temizlenmek için sadece birkaç gün kalacaklarını ve daha sonra sürekli olarak cennette yaşayacaklarını savunurlar. Bu tip yanlış anlayış ve hatalı fikirler onları o denli gözü pek yapmıştır ki, en ağır suçları ve en büyük günahları korkusuzca işlerler (Mevdudi, 1991, s. 247). Bu inanış Kur'an-ı Kerim'de açıkça eleştirilmesine rağmen,¹⁵ Müslümanlar da artık Müslüman oldukları için kurtulacaklarına inanmaktadır. Bu inanışın yanlış olduğunu savunan Öztürk, kimlik kartında yazan dinin değil, davranışların önemli olduğuna savunmaktadır.

Öztürk, insanların inanıp-inanmadığıyla ilgilenmediğini ama esas olanın insanların din kullanılarak düştüğü cehennemden kurtarılması gerektiğini belirtir (Karadut, 2017, s. 82). Dinci kesimin din istismarı yapmak için en çok kullandığı kılıflardan biri, Müslüman olduğunu söylemenin kurtuluş için yeterli olduğu düşüncesidir. Bunlara göre bir kişi Müslümanım diyorsa Kur'an'ın bütün vaatleri onun tapulu malı gibi en doğal hakkıdır (Doğan, Haziran 1998a, s. 24). Oysa Allah tüm kulların yaratıcısı olduğu gibi, tüm insanlığın da kucaklayıcısıdır (Doğan, 1998, s. 50).

Öztürk'e göre dinciler, Allah'a imanın kurtuluş için yeterli olduğunu savunarak bir insana istediği melaneti yapabileceğine dair güvence verir. Oysa Rabbim Allah'tır demek tek başına yeterli değildir. Kişinin doğruluğu ve dürüstlüğü egemen kılacağı bir istikamet üzere de olması gerekir. Aksi

¹⁵ Daha geniş bilgi için bkz. Âl-i İmran, 3/24; Bakara,2/80

halde “Rabbim Allah’tır ifadesi” sadece kişinin içindeki şirki örtmeye yarayan bir paravan olur ki bu durumda kişinin yaptığı ibadetler ona fayda sağlamak şöyle dursun; O’nun lanetine vesiledir (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 64-70). Böyle diyen biri de Kur’an’ı abeslerin ve düzenbazlığın kitabı yapar (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 70).

Bir kişinin kurtulabilmesi için öncelikle ilmin ve aklın hakkını vererek aklını işlevli hale getirmesi gerektiğini, belirten Öztürk’e göre aksi halde; kişinin nasibine düşen sadece pislik olur. Ona göre insan olma ehliyetine ulaşamamış kişiler Müslümanlık iddiasında bulunsalar bile Müslüman olamazlar (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 76-77, 156). Bir insanın yaptığı ibadet, onu insan haklarına saygılı hale getirmiyorsa, kötülük ve riyadan uzaklaştırmıyorsa, dürüstlüğü sevk etmiyorsa yaptığı ibadetleri sadece bu insanın lanetine sebep olur ki Maun Suresindeki mesaj bunun en güzel kanıtıdır (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 78-79). Allah hiçbir yerde, namaz kılmayanı lanetlememişken; namazına riya bulaştıranları bu surede lanetlemiştir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 241).

Fatiha Suresinin yedinci ayetinin tefsirinde Öztürk, gazaba uğramışların ve sapıtmışların sadece Yahudiler ve Hristiyanlar olamayacağını bu ayetlerin sadece onlara özgülenemeyeceğini belirtir. Ona göre, doğruyu kabul etmeyen hak yoldan sapan herkes bu ayetin kapsamına girer. Ona göre bu ayet gazaba uğramışların ve sapıtmışların kimliğine değil, tavır ve tutumlarına, belirgin niteliklerine dikkat çekmektedir. Öyleyse nüfus kaydında “Müslüman” kaydı var diye Maun suresi ihlalleriyle “hükmü domuza” dönüp müşrikleşmiş bir adam delalet ve gazaptan arınmadığı gibi, nüfus kaydında “Yahudi ve Hristiyan” yazılmış dürüst, hakşinas bir adam da cehennemlik olamaz. Bu ayette geçmiş kuşaklara değinilmesi İslâm dinî dışındaki tüm dinlerin müntesiplerinin cehennemlik olduğunu vurgulamak için değil, bütün dinlerde gazaplanmayı ve sapmayı doğuracak yozlaşmaların var olabileceğine dikkat çekmek içindir. Çağa bakılmaksızın vahyin prensiplerini ve aklın kazandırdığı delilleri bir kenara atarak, geçmiş kuşakları taklit edip örfü ilahlaştırarak Allah’ın dininin önüne geçiren her toplumda gazaba çarpılır ve sapıtır (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 86-88).

Öztürk'e göre Asr Suresinde de iki tür insanın varlığından bahsedilmektedir. Bunlardan birincisi çalışıp emek vererek bulduklarını eyleme döküp eylemleriyle çağı oluşturarak zaferi hak edenlerdir. Diğerisi ise hiçbir değer üretmeyen zarar kesimidir. Öztürk'e göre bizim toplumumuzda ise bu ikisi dışında üçüncü bir insan tipi daha vardır. Bu tip, şekil olarak birinciden yana duruyor gibi olsa da davranış olarak ikinci grupta bulunur. Bunlar İslâm coğrafyasında oluşan çağa bakarak markayı bulmuş olmanın sarhoşluğuyla tüm zamanı oturup övünmeyle geçirenlerdir. Asr Suresinin, “bu konu bizim kitabımızda geçmektedir, elhamdülillah” diyerek övünen ama hiçbir şey üretmeyen insana vereceği hiçbir şey yoktur. Asr Suresi bunları kadavra gibi kenara iter (Y. N. Öztürk, 2019c, ss. 84-88). Öztürk'e göre; ilahî adalete göre cennet ahır olmadığına göre iyi bir değer üretmeyen Müslümanların gideceği konak cennet değildir. İyi bir değer üretenlerin de gideceği konak cehennem değildir (Karadut, 2017, s. 135). Bugün Müslümanların kurtuluşu da dinsiz dinsizliği tanımakla değil, dinci dinsizliği tanımakla mümkündür (Karadut, 2017, s. 98).

Öztürk'e göre İslam, bir isim değil, bir sıfattır. Müslüman; dünyanın neresinde olursa olsun, adı ne olursa olsun yaratan ve yaratılan karşısında barışa, esenliğe yönelik niyet ve eylem sergileyen herkes Müslümandır (Y. N. Öztürk, 2020b, s. 136). Başka bir ifade ile Müslümanlardan başkasının cennete gidemeyeceğini savunan Öztürk'e göre Müslüman kelimesinin anlamını Kur'an'dan öğrenmek zorundayız. Dindar bir şuurla “Müslüman kimdir?” sorusunu Kur'an'a sorduğumuzda ise; Kur'an bize, kimlik kartındaki yazılı ifadeye bakmadan “Müslümanın, Allah'a teslim olan kul” olduğunu söyler. Allah'a teslim olanlar kimlerdir diye baktığımızda ise Kur'an bize iki şarttan birini taşıyan herkes Müslümandır demektedir. Bunlardan birincisi Kur'an buyruklarının tümüne uymayı içeren Müslümanlığın mükemmellik şartlarıdır. Diğerisi ise yeterlilik şartlarıdır. Geçerlilik şartları ise Allah'ın varlığına ve birliğine iman, ölümden sonra hesaba çekileceğimize iman ve insanlık camiası için barışa, hayra, güzelliğe yönelik iş yapıp değer üretmektir. Bunları gerçekten kabul edip buna göre bir yaşam süren herkes, Kur'an'a göre Müslümandır. Bu kişilerin nüfus

kâğıdında Müslüman yazıp yazmadığı önemli değildir. Allah’a teslim olan herkes cennete gider. Nüfus kâğıdında ne yazarsa yazsın yeterlilik şartlarıyla gerçekten Allah’a teslim olan herkes Müslümandır. Maide Suresi 69 ve Bakara Suresi 62. Ayetlerde de geçtiği gibi bir kişi ister Hristiyan, ister Yahudi, ister Sabî olsun... Allah’a teslim olmuşsa Müslümandır (Y. N. Öztürk, 2012, s. 112, 2019a, ss. 60-63).

Görüldüğü üzere Öztürk, insanın kimlik kartında yazan dinin önemli olmadığını, önemli olanın Allah’a ve ahiret gününe inanç ile hayra yönelik eylemler olduğunu ifade etmektedir. Buradan hareketle kurtuluşun sadece kuru bir inançta olmadığı, inancın yanında İslam’ın emrettiği evrensel manadaki iyi ve güzel eylemler sergilemekte olduğu anlaşılmaktadır. Bundan dolayı Müslüman olmayı özgür iradeyle yapılan bilinçli güzel davranışlara bağlayan Öztürk, kader anlayışına da karşı çıkarak bu dünyada yaptığımız bütün eylemlerin özgür irademizden kaynaklandığını iddia etmektedir.

2.4.12. Kadercilik

Sözlükte “gücü yetmek; planlamak, ölçü ile yapmak, bir şeyin şeklini ve niteliğini belirlemek, kıymetini bilmek; rızkını daraltmak” gibi mânalara gelen kader, “Allah’ın bütün nesne ve olayları ezeli ilmiyle bilip belirlemesi” diye tarif edilmektedir (Y. Ş. Yavuz, 2001, s. 58). Kadere imanın varlığı ve nasıllığı Müslümanlar arasında sürekli bir tartışma konusu olmuştur. Öztürk, kaderin ölçü ve düzen olduğuna inanmaktadır. O, dincilerin insanları tembelliğe, cahilliğe sevk etmeleri için Kur’an’daki kader anlayışını değiştirdiğine değiştirerek Kur’an karşıtı bir kader anlayışını dine koyduklarını iddia etmektedir.

Öztürk’e göre Kur’an’da imanın beş şartı vardır. Bunlar; Allah’a, Peygamberlere, vahyedilmiş kitaplara, meleklerle ve ahirete imandır. Kadere iman şartıysa sonraki devirlerde imanın şartları içerisine eklenmiştir (Y. N. Öztürk, 2012, s. 124). Kuran’da kastedilen sünnetullah, yaratanın ve yaratılanların aynı anda uydukları ortak kanunlar yani bir yaratılış düzenidir (Y. N. Öztürk, 2019a, s. 34). Başka bir deyişle Kur’an’ın “kader(ölçü)” ve türevleriyle anlattığı değişmeyen yazgı anlamındaki kader, tabiat kanunları

(Sünnetullah)'dır. Kur'an, değişmeyen yazgı anlamında insan fiillerine yer vermek şöyle dursun, sürekli insanoğlunun özgür olduğunu ve Allah'ın insanın özgür iradesiyle istediklerini yarattığını söyleyen Öztürk'e göre Emevîci saltanat uleması, Emevîlerin zulmünü masum göstermek için kader fikrini uydurma hadislerle yaratarak İslâm camiasının başına bela etmekle kalmayıp onların bu fikrine karşı çıkan herkesi de din dışı ilan ederek etkisizleştirmişler (Y. N. Öztürk, 2004, ss. 116-117, 2012, ss. 244-245, 2019b, ss. 485-486). Bu sakat kader anlayışı yüzünden Müslümanlar, yaratıcı ruhunu, özgüvenini, dirayetini yitirdi (Y. N. Öztürk, 2004, s. 101).

Öztürk'e göre Kur'an'ın "Allah'ın indirdiği" ve "Allah'ın gösterdiği" ile hükmedin ifadeleriyle dikkat çektiği adreslerin biri de sünnetullah'tır. Ona göre sünnetullahın değişmezliğini bilerek çalışanlar, bu dünyanın efendisi olmuşlardır. Sünnetullah kavramını Emevî zorbalılarının baskılarıyla tahrif ederek Kur'an dışı din anlayışını benimseyenler; akıl, sünnetullah, ilim gibi değerleri değil de mezhep kitaplarındaki kabul ve kuralları anlamakta ısrar etmiş ve kitleleri Allah ile aldatarak Kur'an dışı anlayışa boyun eğdirmiştir. Böylece Müslüman dünya Kur'an'ı koltuğunun altında taşımasına rağmen dünyanın zelil ve sefili haline gelmiştir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 164). Oysa tüm cezalar, zelillikler ve sefillikler insan elinin ürettiklerinin sonuçlarıdır (Y. N. Öztürk, 2004, s. 202).

Öztürk'e göre zulümlerini sürekli kılmak için halkı kader bahanesiyle susturmak isteyen Emevîler; Kur'an'ın kader anlayışını değil, Arap cahiliyesinin kader anlayışını bu halka anlattılar (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 197). O, kamu nezdinde çok büyük itibarı olduğu için Hasan el-Basri gibi istisnalar dışında kader konusunda Emevî anlayışının aksini iddia eden tüm âlimlerin ise Emevîler tarafından şehit edildiğini belirtmektedir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 90, 2019b, ss. 197-200). Bu yüzden Öztürk, "kadere imanla uyutulup sürüleşmemek için Emevî zulmüne başkaldırmak ibadetlerden daha kıymetlidir" (Karadut, 2017, s. 159), şeklinde düşünmektedir. Ona göre "zulme isyan yoksa Kur'an'a iman yoktur." (Karadut, 2017, s. 163).

Öztürk'e göre Allah Resulü adına uydurulmuş bir milyona yakın uydurma hadisle İslâm'ı, Kur'an'ın dinî olmaktan çıkarıp tanınmaz hale sokan Emevilerin inşa ettiği kadercilik anlayışı yüzünden İslâm bugün Batı'da yayılamamaktadır. Ona göre kadercilik; özgür iradeyi, aklı devre dışı bırakarak, hatta akla düşmanlık ederek yaratıcılığı yok edip hazıra konmayı gaye edindiği için felsefeyi ve her türlü ilmi gelişmeyi rafa kaldırmaktadır. Bundan dolayıdır ki Batılı aydınlar, bugün İslâm diye Gelenekçi Arapçı yobazlığı yerden yere vuruyor. Bu eleştirilerden rahatsız olan herkesin İslâm'ı, önce bu uydurulan kalıplardan kurtarması gerektiğini ifade etmektedir (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 485-490).

Emevilerin dikte ettirdiği kadercilik anlayışının yalnızca Müslümanlara zarar vermediğini, aynı şekilde Muhammed kaderciliği veya fatum Mahometanum kavramıyla bilinen kadercilik anlayışının İslâm'ın Batı'da eleştirilmesine sebebiyet verip doğru anlaşılmasına da engel olduğunu belirten Öztürk; bu belirlenmişlik anlayışının uydurma hadislerle oluştuğunu, kader kavramının Kur'an'da bu anlamda olmadığını belirtir. Kur'an'ın 'kader' ve türevleriyle anlattığı değişmeyen yazgı sadece tabiat kanunlarıdır. Kur'an, insanın fiilleriyle ilgili “değişmeyen yazgı” kavramına asla yer vermemekle birlikte, insanın özgür olduğunu, özgür iradesiyle ne isterse Allah'ın onu yaratacağını belirtir. Öztürk'e göre kader meselesini bu Kur'ansal yapısıyla ortaya koyan Mûtezile Ekolü, ne yazık ki, Arapçılığın saltanat mollaları tarafından “din dışı” ilan edilip etkisizleştirildi (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 133-135).

Cebriyeciliğe çok karşı çıkan Öztürk'ün tarihi bilgileri aktarırken birçok yerde gayb ve kader konusuna dâhil olan hadisleri maalesef metin tenkidine tabii tutmadan doğru olarak kabul ettiği görülmektedir.¹⁶

Görüldüğü üzere Öztürk, kaderi Allah'ın evrene koyduğu kanun ve kural olarak görmektedir. O, kaderin ön belirlenimcilik olarak kabul edilmesinin İslâm'a zarar verdiğini iddia etmektedir. Ona göre bu yanlış

¹⁶ Ayrıntılı olarak bkz. (Y. N. Öztürk, 2013, ss. 44-185, 2019a, s. 442)

tutumların tümü düzeltilmediği için insanlar, dinciler yüzünden deizme sığınmaktadırlar.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. DEİZMİN ARKA PLANI VE YAŞAR NURİ ÖZTÜRK DÜŞÜNCESİNDE DEİZM

3.1. Felsefi Bir Kavram Olarak Deizm

Latince’de “Tanrı” anlamına gelen deus kelimesinden türetilen (H. Erdem, 1994, s. 109) ve ilk etapta teizmin bir formu gibi anlaşılan (Evans & Manis, 2010, s. 36) deizm, kökeni çok eskilere dayanmakla beraber düşünsel bir sistem olarak, 16. yüzyılda ateizm ve kilise öğretisini eleştirerek (Akarsu, 1975, s. 184) teizme karşı (Cevizci, 2013, s. 96) da ortaya çıkan bir anlayıştır. Bu anlayış, aklın ve doğal dünyaya ilişkin gözlemin evrenin yaratıcısı Tanrı’nın varlığına inanma noktasında yeterli olduğunu öne süren yaklaşımdır (Cevizci, 2012, s. 113). Bu felsefi yaklaşımı benimseyen düşünür ve filozoflar ‘tabii din’ şeklinde salt felsefi bir din anlayışını benimserler (Kılıçoğlu, 1990, s. 258). Tanrı evreni yaratıp evreni kendi haline bırakmıştır düşüncesiyle oluşan bu anlayış; kutsal kitap, peygamber, din adamlığı, mucize, ibadethane gibi anlayışlara karşı çıkmanın yanı sıra (Cevizci, 2013, ss. 96-97) ibadet, dua gibi Tanrı ile insan arasında varlığı ileri sürülen bütün ilişkileri reddetmektedir (Arslan, 2012, ss. 344-345).

Deizm ifadesi Türkçe’ye tanrıcilik (Abdüllatif Tüzer, 2020, s. 59), yaradancılık olarak çevrilse (Kılıçoğlu, 1990, s. 258) de Aristoteles’in Tanrısının yaratma gücü olmadığı için bazı kişilerce ilahçılık olarak da çevrilmiştir (Bolay, 2013, s. 176).

Tanrı’nın varlığı hakkında olumlu düşünme yollarından biri olan deizm (Yaran, 1997, s. 19) Tanrı’nın âlemle ilişkisini konu alır (Düzgün, 2022, s. 82). Bu anlayışa göre Tanrı, evreni yarattıktan sonra; onu, kendi yasına göre işlemek üzere kendi başına bırakıp (Akarsu, 1975, s. 184) evrene bir daha müdahale etmemiştir (Yaran, 2012, s. 114). İnsanın

özgürlüğünü ön plana çıkarıp dinlerin insan eliyle oluşturulduğunu iddia eden deizm anlayışı (Çevik, 2006, s. 281) buradan hareketle, tüm dinleri reddedip insanların dinlere ihtiyaç duymadan Tanrı'yı aklıyla bulacağını vurgular (İmamoğlu, 2007, s. 122). Deizm, salt akılla inşa edilen bir ahlâk sistemine dayanmaktadır. Bu anlayışa göre dinlerin özü her zaman ve her yerde vardır. Bu öz, din adamlarının ve yöneticilerin suiistimaline uğradıkça, doğal din bozulup yerine kültürlerin ve coğrafyanın koşullarına uygun olan dinleri oluşturmuştur. Bu yüzden deistler, dine ait olan vahiy, peygamber gibi inanışlar dâhil her şeyi reddederler (Yaşar vd., 2022a, ss. 10-11).

Deizm, çok yönlü bir anlayış olmakla birlikte Kılıçoğlu'nun aktardığına göre deizmin türlerine dair en ünlü sınıflandırma, deizmi dört türde sınıflandıran İngiliz teolog ve düşünürü Samuel Clarke'nin sınıflandırmasıdır (Kılıçoğlu, 1990, s. 259). O, deist diye bilinen filozofların hepsini bir çerçeve içinde toplamanın mümkün olmadığını belirtir (M. S. Aydın, 2010, s. 179). Ortak paydaları ilâhî vahyi reddetme olan bu dört deizm türü şunlardır (Dorman, 2009, s. 12):

1-) Tanrı, kâdir ve âlim olmasına rağmen sadece maddeyi yaratmış ve ona hareket vermiştir. Mükemmel bir yaratıcı olan Tanrı'nın insan yaşamı ile herhangi bir bağlantısı yoktur ve bu Tanrı dünyanın kontrolünü doğal süreçler ile gerçekleştirmez. Bu yüzden Tanrının doğal oluşumlarda herhangi belirli bir düzen ya da değişim meydana getirme imkânı yoktur (Dorman, 2009, s. 11). Buna göre Tanrı sadece maddeyi yaratmış, doğanın yasalarına dahi müdahale etmemektedir (Tokat, 2020, s. 140). Başka bir deyişle Tanrı, dünyayı bir saat gibi kurup idaresini üstlenmiştir. Fakat dünya irtibatı olmadığı gibi içindekilerle de ilgilenmez (Düzgün, 2023, s. 37; Yaşar vd., 2022a, s. 11).

2-) Dünyanın yüce bir Yaratıcısı vardır, bu Yaratıcı, dünyadaki eylemlerin kontrolünü doğal süreçler ile yürütür; fakat O, iyilik ve adâlet gibi ahlâksal niteliklerden yoksundur. Bu yüzden ilâhî vahiy ile ahirette mükâfat ve cezalandırma yoktur (Dorman, 2009, ss. 11-12). Tanrı'nın iradesi doğrudan kozmik olaylara tekabül etmektedir. Bize göre ahlâkî olan bir eylem Tanrı'ya

göre nötrdür. Onun iradesi tek tek kişilerin arzu ve isteklerine tekabül etmediği için Tanrı duaya da cevap vermez (Yaşar vd., 2022a, s. 11).

3-) Tanrının âlemin doğal yapısı üzerinde etkisi vardır, fakat Tanrı ahlâkî uzak olduğu için insan hayatı üzerinde etkisi yoktur. Bu deizm türüne göre de ilâhî vahiy ve ölümden sonra ceza ve mükâfat yoktur (Tokat, 2020, s. 140). Tanrı'nın ahlâkî sıfatları var olmakla birlikte insan ruhu ölümsüz olmadığı için Tanrı'daki ahlâkî özellikler insanla Tanrı arasında bir işlevselliğe sahip değildir (Yaşar vd., 2022a, s. 12).

4-)Diğer deizm çeşidi ise her an her şeye gücü yeten, sonsuz ve sınırsız güçte, her şeyi bilen, sonsuz iyilik ve güzellik sahibi, Dünya'nın yaratıcısı olan bir Tanrı'nın varlığına inananların oluşturduğu deizm anlayışıdır. Bu düşüncedeki deistlere göre Tanrı'nın dünya üzerinde ilâhî eylem ve kontrolleri vardır. O, insanı var eden, ona ahlâksal ve dinsel görevler yükleyen, gelecek yaşamda iyileri ödüllendirip kötülerini cezalandıracak bir Tanrı'dır. Bu anlayışa göre de doğal akıl ile anlaşılabilir olan kısımları dışında, ilâhî vahiy yoktur (Dorman, 2009, s. 12).

Öztürk'ün deizm düşüncesi, Samuel Clarke'nin yaptığı sınıflandırmada ilk üç deizm çeşidine uymamaktadır. Onun deist diye adlandırdığı insanlar ilahî vahyi tanımamış ama Tanrı'yı, ahiret inancını kabul edip salih amellerde bulunan insanlardır. Öztürk'ün kurtulacaklarını iddia ettiği bu sınıf Clarke'nin sınıflandırmasında her an her şeye gücü yeten, sonsuz ve sınırsız güçte, her şeyi bilen, sonsuz iyilik ve güzellik sahibi, dünyanın yaratıcısı olan bir Tanrı'nın varlığına inananların oluşturduğu dördüncü sınıfa yakındır. Bu tür deizme inananlara göre Tanrı'nın dünya üzerinde ilâhî eylem ve kontrolleri vardır. O insanı var eden, ona ahlâksal ve dinsel görevler yükleyen, gelecek yaşamda iyileri ödüllendirip kötülerini cezalandıracak bir Tanrı'dır. Bu anlayışa göre doğal akıl ile anlaşılabilir olan kısımları dışında ilâhî vahiy yoktur. Öztürk'ün deizm düşüncesindeki deistler, bu şekilde tanımlanmaktadır. Öztürk bunların kurtulacağını da ifade etmekle birlikte Clarke'nin sınıflandırmasındaki diğer üç tür deizm türünün varlığı ve akıbeti ile ilgili herhangi bir beyanda bulunmamıştır. Öztürk, bu sınıflandırma

türü dışında deist yokmuş gibi bir izlenim çizmekle birlikte deizmin asıl sebebinin de dinciler ve deistlerin Kur'an'ı bilmemek olduğunu savunmaktadır. Oysa Aristoteles gibi tarihin çeşitli zamanlarında dincilerin aldatmacalarına maruz kalmadığı halde deist bir düşünceye yakın söylemler savunan insanlarda olmuştur. Ayrıca Öztürk, İslam'ı iyice öğrendiğini iddia ederek deizme geçen "İslam'dan Deizme" adlı eserin yazarı Casim Gürbüz, müftü iken önce bağımsız teist diye kendisini adlandıran ve daha sonrasında ateist olduğunu iddia eden Turan Dursun gibi insanlardan ise hiç bahsetmemektedir. Eğer Öztürk'ün iddiası doğru ise, Gürbüz veya Dursun dincilerin saldırılarına maruz kalsalar da deizm veya ateizme sığınmamalıydılar. Çünkü ikisi de İslam'ı çok iyi denecek derecede bilmektedir. Öztürk'ün deizm, düşüncesinin bu noktalarda deizmi pek fazla açıklayamadığı görülmektedir. Dincilerin istismarlarına maruz kalıp deist, ateist ya da dinci olmayan ve İslam'ı iyi bir düzeyde bilmeyen insanların varlığı da yadsınamaz bir gerçektir.

3.2. Antik Yunan Düşüncesinde Deizm

Antik Yunan'da deizmin başlangıcı tartışmalıdır. Bazıları deizmin kökleri Aristoteles'e kadar dayandırırken (Arıcan, 2021, s. 64), bazıları da Tanrı adına yapılan zulümlere bir başkaldırı olarak deizmi Sokrates öncesi doğa filozoflarının çıkışlarına dayandırır. Bu filozoflar, dünyanın görüldüğü şekliyle çelişik ve anlaşılmaz olduğunu kabul ederler. Onlar, maddeyi evrendeki tek gerçeklik olarak gördükleri ve bu dış dünyayı meydana getiren çokluğun gerisinde, görünüşteki çokluğu açıklayacak, ona yapı ve anlaşılabilirlik temin edecek bir töz(arkhe), kalıcı varlık ya da birlik arayışı içinde olmuşlardır (Cevizci, 2009, ss. 37-39). Burada ortak tez, duygularıyla hareket edip her şeyi yıkan yakan Tanrı/tanrılara karşı akılla hareket eden bir Tanrı'nın varlığını savunmaktır. Bu filozoflara göre; sorgulanan, bilgi ve erdeme dayanan, değişmeyen düzen ve yasaya göre hareket eden bir Tanrı, İlk Muharrik(ilke hareket ettirici), İlk Neden, Mutlak Akıl gibi özelliklerle insana yaşanabilen bir hayat vermiştir. O, insanlar arasında ayrımcılık yapmaz,

keyfine göre hareket etmez, onları sömürmez, köleleştirmez, kurbanlar ve ibadetlerle kendinî teskin etmez (Abdüllatif Tüzer, 2020, s. 62).

Antik Yunan düşüncesinde sistematik dönem öncesi önemli akımlardan birini temsil eden Sofistlere göre toplumsal yasalar, hukuk, din, ahlak gibi unsurların Tanrısal bir kökeni yoktur. Onlar, bunların toplumsal bir uzlaşî ürünü olarak insan tarafından ortaya konulduğunu savunurlar (Cevizci, 2001, s. 96). Bu da sofistlerde evrene müdahale eden bir Tanrı anlayışının olmadığını göstermektedir. Dolayısıyla bu Sofist söylemin de deizm anlayışıyla paralellik gösterdiği görülmektedir (Cevizci, 2009, ss. 67-69).

Arzu ve öfke özelliklerini özünde barındıran ruh, sadece akılsal yönüyle hareket ettiğinde Tanrı'ya benzer (Abdüllatif Tüzer, 2020, s. 69) anlayışını benimseyerek Tanrı'yı salt akılsal bir güce indirgeyen Yunan Filozoflarının bu bakış açısı ile de aslında deizmin tanrısına yakın bir söylem geliştirdiklerini söylemek mümkündür.

Antik Yunan düşüncesinde deist Tanrı anlayışına dair daha sistemli görüşler ortaya koyan filozof hiç şüphesiz Aristoteles'tir. O, Antik Yunan düşüncesindeki “özü itibari ile evrenin ezeli olduğu” dolayısıyla hareket ve değişimin de ezelden beri var olduğu anlayışından hareketle bütün değişim ve oluşumun bir amaçsal nedeni, özü itibariyle bilfiil, ezeli, ebedi ve zorunlu bir tözün olması gerektiğini düşünür (Aristoteles, 2010, ss. 497-498). Bu töz, maddi hiçbir yönü olmayan saf bir formdur. Maddi yönü olmadığından hareket etmez ve değişmez. O, her şeyin amaçsal ilkesi ve aşkın nesnesi olarak diğer her şeyin hareket etmesine sebep olur. O, kendisi hareket etmeksizin her şeyin hareket etmesinin nedenidir. Dolayısıyla Tanrı kendisi hareket etmeyen fakat ilk hareketi sağlayan hareket ettirici bir konumdadır (Aristoteles, 2010, ss. 502-506). Aristoteles düşüncesinde Tanrı, “hareket etmeyen hareket ettirici” olarak evrene dair bir irade ve güç ortaya koyan fail bir varlık değildir. O, salt bir düşünsel varlık olarak evrene müdahale etmez ve evrendeki olaylardan etkilemez. Çünkü bir şeye müdahale ve etki eden bir güç olsaydı O da değişen ve dönüşen bir konumda olacaktı (Cevizci, 2001, s. 208).

Dolayısıyla Aristoteles felsefesinde Tanrı ezeli ve bilfiil bir töz olmakla beraber evren de özü itibariyle bilkuvv ve ezelidir. Tanrı değişimden münezzehtir olduğundan hareket etmez, fakat salt akıl ve amaçsal ilke olması hasebiyle diğer her şeyin hareket etmesine neden olan bir varlıktır. Yani O, hareket etmeksizin harekete neden olur. Bu açıdan O, evrene müdahale etmeyen bir Tanrı'dır. Bu yönüyle Aristoteles'in deist bir Tanrı anlayışı ortaya koyduğunu söylemek mümkündür.

Antik Yunan düşüncesinin temsilcilerinden olan Epiküros'da deist denilebilecek bir anlayışa rastlamak mümkündür. Atomcu görüşten hareketle her şeyin maddi olan atomlardan meydana geldiğini savunan Epiküros, tanrıları meydana getirenin de atomlar olduğunu savunur. Ona göre tanrılar ince ve en yetkin atomlardan oluşmuş ve dünyadan oldukça uzakta yer alırlar. Dolayısıyla ona göre tanrılar dünyada olup bitenlere karışmazlar (Cevizci, 2001, s. 246).

Tercüme hareketleriyle beraber Antik Yunan felsefesinin Arapçaya aktarılması ile beraber İslam düşüncesinde de deist düşünceleri yansıtan görüşlerin ortaya çıktığı iddia edilmiştir.

3.3. İslâm Düşüncesinde Deizm İddiaları

Deizmin kâinat tasavvurunda eksiksiz bir Tanrı, mükemmel bir nizam ve bu nizamla uyumlu son derece güçlü ve donanımlı bir insan olgusu vardır. Deizme göre her şey akıl ve ahlâkla başlar. Bu başlangıcı başlatan ve insandan ahlâk ve akıl isteyen de Tanrı'dır (N. K. Okumuş, 2020, s. 35). Batı'da kiliseye bir tepki olarak ortaya çıkan deizmin, din sınıfı ve din-bilim çatışması olmayan İslâm toplumlarında var olması garipsenmektedir (Arık, 2019, s. 312). Fakat aslında deizmin oluşum aşamasına baktığımızda deizm, bir sebep olmak yerine yanlış din algılarına verilen tepkinin bir sonucu da olabilir (Ö. F. Erdem, 2022, s. 23). Öyleyse bizim bu durumu garipsememiz yerine, Tanrı'yı tahtında oturtup O'na yaratma dışındaki güçlerini vermeyen bir anlayışa (Şimşek, 2020, s. 40) zemin hazırlayan etkenlerin İslâm toplumunda neden var olduğunu, yeniden gözden geçirmemiz gerekmektedir.

Deizm, denince İslâm toplumlarından çıkmış Ravendi ve Ebu Bekir er-i Razi'nin ilk deistler oldukları iddiası gündeme gelmektedir. Birçok İslâm âlimi gibi Öztürk'ün deist diye aktardığı bu iki âlimin deizm düşüncesini yeniden ele almaya çalışacağız.

3.3.1. Ravendi'de Deizm İddiaları

Kendi kaleminden eserleri günümüze ulaşmadığı için İbnü'r-Râvendî'nin fikirlerini, başka âlimlerin onun eserlerinden yaptıkları alıntılardan öğrenmekteyiz (Usta, 2018). Alınan alıntıların İbnü'r-Râvendî'ye ait olup olmadığı net olmadığı halde o bu eserlerde zındık (Gardet, 1989, s. 124), mülhid (İpek, 2022, s. 41; Pines, 1989, s. 365), Yahudi (T. Öztürk, 2013, s. 75), Mutezile döneği (Pines, 1989, s. 367), Râfizi (Balcı, 2019, s. 257), ateist, din tahripçisi (H. Erdem, 2004, s. 149), Allah'ı açıkça inkâr ettiği bilinmediği için Müslüman (Lindstedt, 2024, s. 250), deist (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 17), Tanrı-âlem ilişkisini cisim temelli bir anlayışa bağlaması ve ilâhî ilim ve faaliyetin ezeliyeti ile cismin ezelden beri müteharrik olması arasında paralellik kurmasından ötürü dehri (Balcı, 2019, s. 257) gibi isimlerle anılmıştır. İmam Maturidi gibi bazı İslâm âlimleri, bu eserlerde Râvendî'nin nübüvveti reddedenlere karşı nübüvveti sorguladığını söylerken bazı âlimler de nübüvveti reddettiğini söylemektedir (Balcı, 2019, s. 258; Dorman, 2009, ss. 376-377). Örneğin Mâtürîdî'nin Kitâbü't-Tevhîd'de aktardığı bilgiye göre İbnü'r-Râvendî, zındık ve mülhidlerin eleştirilerini engelleyen ve tevhit ehlinin hakkı benimsemesi amacıyla Resulullah'ın tarihi konumunun değişmeden günümüze kadar geldiğini söylemekle birlikte; Hz. Muhammed'in doğru sözlü olduğunu kabul eden bir kişidir (Balcı, 2019, s. 258). Kadî Abdülcebbâr'ın anlattığı İbnü'r-Râvendî ise Hz. Muhammed'in peygamberliğini ve ismet sıfatını sorgulayan ve Hz. Peygamberin beşerî zaafı ile nebevî şahsiyetini zedeleyecek hatalar yaptığını söyleyen bir kişidir (Balcı, 2019, s. 258). İbnü'n-Nedîm ise; İbnü'r-Râvendî'nin ölürken pişman olup tövbe ettiğini, bütün olanların arkadaşlarının kendisini dışlamasına duyduğu öfkeden kaynaklandığını belirtmiştir (Kutluer, 2020, s. 180). Bu görüşler dışında İbnü'r-Râvendî'nin yazdığı fikirlere inanmadığı ama bu fikirleri öğrenmek için yazdığı bile rivayetler arasındadır (Kutluer, 2020, s.

181). Nübüvvet konusunda araştırma yapan Tuğba Öztürk de, İbnü'r-Râvendî'ye nispet edilen görüşlerin ona değil, hem hocası hem de arkadaşı olan Ebu İsa el-Varrak'a ait olduğunu belirtir (T. Öztürk, 2013, ss. 35-36).

Mutezile mezhebinden Şiilik mezhebine geçen İbnü'r-Râvendî'nin Mutezile mezhebi tarafından zındıklıkla suçlanıp devletin de bunu onaylaması sonucu İbnü'r-Râvendî'nin Bağdat'ı terk etmek zorunda kaldığı ve Bağdat'tan sonraki hayatı hakkında neredeyse hiç bilgi bulunmadığı da rivayet edilmektedir (T. Öztürk, 2013, s. 6). Eğer bu durum gerçekse İbnü'r-Râvendî'ye nispet edilen birçok görüşün onun gerçek görüşü olmadığı dönemin Mutezile âlimleri tarafından onu karalamak için yayıldığı ihtimali bile söz konusu olabilir. İbnü'r-Râvendî hakkında yazılan her şeyin aslında bugün tarihin sayfalarında kalmış bir muamma olduğu bilinmektedir. Hatta İbnü'r-Râvendî'ye nispet edilen fikirler bazen birbirine o kadar zıttır ki, bir kişinin aynı görüşü iki temel zıt düşünceyle savunduğu gibi mantıksız bir izlenim bile görülmektedir. Tüm bu bilinmezliğe rağmen İbnü'r-Râvendî, hep birileri tarafından hicvedilmiştir. Bütün muamma, çelişkili ve sıkıntılı rivayetlerle birlikte İslam düşüncesinde İbnü'r-Râvendî'ye ithaf edilen görüşler onu deist düşüncelere sahip biri olarak resmetmektedir.

İbnü'r-Râvendî, vahyin yardımı olmaksızın toplumu düzenlemenin ve ahlâki bir yapı oluşturma'nın akılla mümkün olduğunu ve bu yüzden dinin gereksiz olduğunu ileri sürmüştür (Lindstedt, 2024, s. 278). Ona göre akıl her şeyi çözdüğü için akıl karşısında nakille gelen din aciz kalır (Uysal, 2024, s. 105). Nitekim Ona göre akıl, Allah'ı ve yarattığı nimetleri bilmemizi sağlayan emir ve yasakları, iyi ile kötüyü anlamamızı sağlayan en büyük nimettir (Lindstedt, 2024, ss. 279-280). Eğer vahyin bildirdikleri aklî hükümlerle aynı ise ikisinden birine gerek kalmayacaktır (Kutluer, 2020, s. 181). O halde Allah'ın emir ve yasaklarını bize bildirecek bir peygambere insanların ihtiyacı yoktur. Öyleyse peygamber göndermek mantıksızdır. Peygamberler olmadığında da insanlar bir şeyleri sürekli öğrenmeye çalıştılar. O halde Allah, insanlara bir şeyler öğretmek için peygamber göndermez (Lindstedt, 2024, ss. 279-280). Peygamber akıldaki bu bilgileri onaylayan hükümlerle gelmişse bile peygamberin davetine icabet etmek gerekmez, zira akılda var

olan bilgiler insanı buna muhtaç etmez. Bunun aksine, eğer peygamberin getirdiği hükümler, aklın verdiği bilgilere aykırıysa yine onun nübüvvetini kabul etmek gerekmez, zira peygamber akla aykırı hükümler getirmiştir (T. Öztürk, 2013, ss. 37-38). Öyleyse İsmet sıfatına da sahip olmayan peygamberler, lüzumsuz ve toplumlar için zararlıdır (Gündogar, 2017, s. 34).

Râvendî'ye göre insanlar, bir diğerrinin dil ile söylediklerine göre hüküm vermekteler. Oysa iman, hem dille hem de kalp ile tasdik ise; dille beyan edilmeyen inkâr da küfür değildir. Bu yüzden güneşe secde halindeki bir insanın bile yalnızca bu durumuna bakılarak küfrüne hükmedilmez (Kutluer, 2020, s. 182). Yani aslında Râvendî, bu sözleriyle bir insanın kalbinde neyin olduğunu bilemeyeceğimizi ve bu yüzden hiç kimseyi gerçek anlamda söylem ve davranışlarıyla kâfir ilan edemeyeceğimizi belirtmektedir.

İbnü'r-Râvendî'ye göre Allah ezelden itibaren bilen bir varlıktır ve Tanrı'nın cisimlere ve olayların olacağına dair bilgisi ezeli iken, olduğuna dair bilgisi hâdistir. Dolayısıyla âlemde meydana gelen değişme ve hareketlilik ezelden beri bilinmektedir. Cisim ezelden beri mevcuttur ve hareket eden bir haldedir. Bu yüzden cismânî hadiselerin gerçekleşmesiyle Allah'ın ilminde olan şey aynıdır (Balcı, 2019, s. 257).

İbnü'r-Râvendî'ye göre, İslâm'ın Tanrı'sı hakkında Kur'an'da çelişkiler vardır. Eğer çelişki olmasaydı, Kur'an merhamet ve azap ayetlerini Allah için yan yana zikretmezdi. O halde Allah, ne merhametli ne de adildir. Kur'an'ın ahiret inancında da özgür irade yoktur. Eğer böyle bir şey olsaydı cennette de dünyadaki gibi ihtilaflar çıkardı (Lindstedt, 2024, s. 283). Kur'an'da anlatılan cennet net olmayan hayali cennet tasvirleriyle doludur (Sönmez, 2017, s. 279).

Mucizeyi inkâr eden İbnü'r-Râvendî'ye göre, akılda tabiatüstü öğretinin yeri yoktur (T. Öztürk, 2013, s. 43), bunların el çabukluğuyla yapılan hileler (mekârîk) olduğunu ve bunları gerçekleştirenlerin sihirbaz ve yalancılar olduklarını ifade eder (Lindstedt, 2024, s. 258). O, Bedir Savaşı'nda peygamberi meleklerin desteklemediğini, böyle olsa sadece 70 müşriğin değil, daha fazlasının ölmesi gerektiğini belirtir. Ona göre melekler

Bedir’de Müslümanları destekledi ise Uhudda da desteklerdi. Oysa Uhud’da böyle bir şey yok (Lindstedt, 2024, s. 270).

İbnü’r-Râvendî’ye göre bazı surelerde art arda tekrar eden ayetler, zaman zaman sözün gereksiz uzatılması ve Kur’an’ın Arapça olarak indirildiğinin belirtilmesine rağmen Arapça kökenli olmayan kelimeleri barındırması gibi sebeplerden Kur’an’ın mucize olarak nitelendirilmesi akla aykırıdır. Ayrıca Kur’an-ı Kerim’in içerisinde birtakım çelişki ve noksanlıkların olduğunu, dolayısıyla onun güvenilir bir kitap olmadığını belirten İbnü’r-Râvendî’ye göre böyle bir kitabın ilâhî bir kitap olması, güvenilir ve evrensel olması imkânsızdır (İpek, 2021, s. 594). Kur’an Arapça olarak mükemmel olsa bile Arap olmayan biri için bu kitabın belâğatının üstünlüğü hiçbir şey ifade etmez (Lindstedt, 2024, s. 275).

Hakim olan Tanrı’nın insana aklen tasdik olunmayan yükümlülükler getirmesi kabul edilemez (Pines, 1989, s. 367), diyen İbnü’r-Râvendî hacc ve hacda yapılan ibadetler ile namazı da mantıksız olarak ifade eder (Lindstedt, 2024, s. 272).

Âlimlerin kendisi gibi düşünmeyen kişiler tarafından olumsuz bir şekilde etiketlendiğini sık sık ifade eden Öztürk, İbnü’r-Râvendî’nin de bu sona maruz kaldığını ifade ederek onun ateist olduğu yönündeki söylemleri reddetmektedir. Fakat bununla birlikte Öztürk, İbnü’r-Râvendî’nin kitapları elimize ulaşmamasına rağmen onun, aşırı deist fikirlerin ilk mümessili olarak tanıtılabileceğini savunarak eleştirdiği âlimlerle aynı yanılgıyı paylaşmıştır. O, İbnü’r-Râvendî’nin peygamberi ve peygamberliği reddetmeyen bir deist olduğunu ifade etmekle birlikte onun din istismarına karşı çıktığını da belirtmektedir (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 119-124). Öztürk’ün bu ifadelerle neyi amaçladığı anlaşılamamaktadır. Çünkü bir kişi peygamberi veya peygamberliği reddetmiyorsa o zaten deist değil, Müslümandır. Kanaatimizce Öztürk; İbnü’r-Râvendî’yi ele alırken din istismarını eleştirdiği için deist diye damgalansa da aslında onun kavgası peygamber ya da peygamberlikle değil, aksine kendi döneminin dincileri ile dese idi daha tutarlı bir adım atacaktı. Burada Öztürk’ün *Şirk* adlı eserine ayrıca değinmek gerek, o bu eserinde de

İbnü'r-Râvendî'nin deist olduğunu savunmuştur. Fakat bu eserinde Öztürk, İbnü'r-Râvendî'yi peygamberliği kabul eden bir deist diye değil de peygamberliği reddetmesinden ötürü deist biri olarak zikretmektedir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 448). Öztürk'ün burada iki farklı şeyi söylemesine rağmen; İbnü'r-Râvendî'nin deist olduğunda ısrar etmesinin arka sebebinin onun kendi düşüncelerine dolaylı da olsa tarihte bazı dayanaklar bulma çabası olduğu kanaatindeyiz. Bu çaba yoksa bu konuda İmam Maturidi'nin fikirlerini doğru kabul eden Öztürk'ün İbnü'r-Râvendî'ye deist demek için bir bahanesi kalmazdı. Öztürk sadece İbnü'r-Râvendî'nin değil, aynı zamanda Ebu Bekir er-Râzî'nin de deist olduğunu ifade etmektedir.

3.3.2. Ebu Bekir er-Râzî'de Deizm İddiaları

Hekim-filozof tipinin en başarılı temsilcisi olan Muhammed b. Zekeriyâ er-Râzî'nin hayatıyla ilgili pek fazla bilgi yoktur (Kaya, 2007, s. 479). Araplar'ın Galeni diye bilinen Râzî'nin iki yüzden fazla eseri vardır. Fakat eserlerinin çoğu günümüze ulaşmamıştır (Bircan, 2008, s. 100). Râzî'nin kaleminden çıktığı tespit edilen kaynaklar ile ona atfedilerek yazılan kaynakları incelediğimizde iki farklı er-Râzî'den bahsedebiliriz. Birbirinden farklı olan iki ayrı Râzî'den biri, akla dayalı din gerçek dinin temsilcisidir, vahye dayalı olan din eksik, yetersiz ve gereksizdir (Abdüllatif Tüzer, 2020, s. 75) derken; diğer Râzî dindar biridir (Karaman, 2002, s. 121). Bu yüzden bir kısım âlim, onu mülhid (İpek, 2022, s. 41), zındık ve deist (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 126, 2019b, s. 448), diye adlandırırken bir kısmı onun eserlerinin tümünün günümüze ulaşmamasını esas alarak onu deist diye adlandırmaz (M. S. Aydın, 2010, s. 182). Râzî üzerine araştırma yapan Hüseyin Karaman ise onun günümüze kadar gelen eserlerinde mülhid olduğunu söylememize imkân verecek açık ve kesin ifadeler rastlamadığını aksine er- Râzî'nin eserlerinde onun dini, nübüvveti, kutsal kitapları, ahireti ve Allah'ı kabul ettiğini gösteren ifadelerinin olduğunu savunmaktadır (Karaman, 2002, s. 120).

Peygamberi bir beşer olarak ötekilerden ayıran ölçüt belli değildir. Esasen akıl sahibi olmaları bakımından insanlar bilgiye ulaşmada eşittir, bazı insanlara diğer insanlar için rehberlik verme imtiyazı vermenin hiçbir haklı

tarafı yok (Bircan, 2008, s. 104) ise; Tanrı, bazı insanlara peygamberlik görevini vermek için onlara ayrıcalık vermemiştir. O, bütün insanları eşit yaratmıştır. O halde dogmaları ve batıl inançları halka anlatan peygamberlik mesleğinin Tanrı tarafından emredildiği düşüncesi kabul edilemez (Corbin, 1986, s. 145). Öyleyse birbirlerini yalanlayan peygamberleri bir yana bırakarak akla sarılmalıyız (Abdüllatif Tüzer, 2020, s. 75). Zira kutsal için, Tanrı'ya inanmak ve güzel ahlâklı olmak yeterlidir. Bu ikisini de insana veren nimet akıl olduğuna göre insanları felakete sürükleyen onlara ıstırap ve kandan başka bir şey getirmeyen peygamberlere ve dine ihtiyaç yoktur. Dinden ve insanın uydurduğu peygamberden beklediğimiz her şeyi, akıldan beklemedikçe insanlık iflah olmaz (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 125-126, 2019b, s. 449). Zira uyumuş ruhlar olan insanları uyandırma işi peygamberlerin değil, filozofların görevi (Corbin, 1986, s. 144) olduğuna göre yegâne kurtuluş yolu da akıl ve felsefedir (Çağrı, 2012, s. 134). Aklın eylem alanındaki görevi, davranışı düzenleyip ona yön vermek ve tutkuları kontrol altına almaktır (Cevizci, 2009, s. 237). Öyleyse dinî liderler etrafında toplananlar, ya rüşüne ermemişlerdir ya da geri zekâlılardır veyahut kadındırlar. Din hakikati boğup ve düşmanlığı körüklediğine göre toplumların kargaşadan uzak durması için dinin tutarsızlıkları topluma anlatılmalıdır (Pines, 1989, ss. 375-376).

Kur'an- Kerim dâhil diğer dinlerin kutsal metinleri hem anlaşılması zor kitaplardır, hem de tutarsız kıssalardan oluşmuşlardır. Eğer bir kitabın bizzat kendisi bir vahiy kitabı olduğuna delil teşkil ediyorsa bilimsel kitaplar bu iddiaya Kur'an'dan daha fazla layıktır (Pines, 1989, s. 375).

Bizler Mahmut Kaya'nın Türkçeye çevirdiği ve Râzî'ye nispet edilen Felsefe Risaleleri adlı eserdeki Et-tıbbu'r-ruhanî (Ruh Sağlığı-Ahlâkın İyileştirilmesi), (er-Râzî, 2016b) 'Sîreti'l-felsefiyye (Filozofça Yaşam), (er-Râzî, 2016e) Makâle fi mâ ba'de't-tabî'a (Metafizik Hakkında Makale) (er-Râzî, 2016d), Makâle fi emârâti'l-ikbâl ve'd-devle (İkbal ve Devlete Kavuşmanın Belirtileri) (er-Râzî, 2016c) Ahlâk'ul-tabîb (Hekimlik Ahlâkı) (er-Râzî, 2016a) adlı beş risaleye baktığımızda Râzî'nin deist olmadığı fikrinin daha ağırlıklı olduğu kanaatine vardık.

Mahmut Kaya'nın Felsefî Risaleler adıyla ele aldığı kitapta üç risalenin, Râzî'nin kaleminden çıkmadığı anlaşılmaktadır. Şöyle ki bunlardan Kitâb'ul-Lezze'den alıntılar diye başlayan bölüm, Razi'nin fikirlerine reddiye yazmak isteyen bir kişinin O'nun haz konusundaki fikirlerini özetlemesidir. Bu bölüm, Razi'ye ait olmamakla birlikte, reddiye metni de günümüze ulaşmamıştır. Bu reddiye ya hiç yazılmadı ya da kayboldu.

Râzî'nin beş ilkesini anlatan Kitâbu'l-İlmi'l-Îlâhî'den Alıntılar (Bilinmiyor, 2016) diye aktarılan kitabın ona ait olmadığı, onun eserine yazılmış bir reddiye olduğu hemen anlaşılmaktadır. Durum böyle iken ona reddiye yazacak kadar karşı çıkan bir başkasının anlattığı görüşlerin ne denli objektif olarak ele alındığını tespit etmek en azından günümüz koşullarıyla imkânsızdır.

Râzî'nin deist olduğu iddiasına sebebiyet veren asıl olay “Ebû Hâtım er- Râzî ile Ebû'Bekir er- Râzî” arasında geçen tartışmadır. 3 bölümden oluşan bu tartışma, Ebû Hâtım er- Râzî tarafından kaleme alınmıştır. Bu bölümde de Ebû'Bekir er-Râzî'nin amacı, peygamberi, kutsal kitabı inkâr etmek değildir. O, aslında hüsün-kubuh meselesinin akılla bilineceğini, Allah'ın peygamberleri bize hüsün ve kubuh meselesini aydınlatmak için göndermediğini ve peygamberlerin diğer insanlara oranla hatadan münezzeh olmadığını savunan bir âlimdir. Onun asıl tüm çabası aklın insanlığa verilmiş büyük nimet olduğunu açıklayıp Allah'ın varlığını dehrilere karşı savunmaktır (Râzî, 2016).

Öztürk, eserlerinde Râzî'yi ateist değildir ama deizmin en cesur ve en çaplı ilk deist temsilcisi olarak tanıtmaktadır. Öztürk, Râzî'ye dair görüşleri Râzî'nin eserlerinden değil, daha çok ikincil kaynaklardan almaktadır. Öztürk'ün bu tavrı, maalesef Râzî'yi deist olarak etiketlemesine neden olmuştur. Öztürk'ün Râzî'nin asıl eserlerini incelemek yerine, ikincil kaynakları esas alıp bu eserlerde yazılan bilgiler ışığında onu deist diye etiketlemesinden şunu anlamaktayız ki Öztürk, en çok dert yandığı seilmeyeni kâfir ilan etme olayının çok ciddi boyutlara vardığını tam olarak fark edememiştir. Öztürk, Râzî'yi eleştiren Ebu Hâtım er- Râzî'ye ve

“*A’lâmu’n-Nübuuvve*” adlı eserine değinse de, onun Râzî’nin asıl eserlerini incelemeyeği için Râzî’nin deist olup olmadığını iyi bir şekilde analiz edemediği ön görölmektedir (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 124-126, 2019b, ss. 28, 448-449). Öztürk, Mehmet AYDIN’ın Râzî’nin tam olarak deist olduğunun ispatlanamamasından ötürü onun deist sayılamayacağına dair görüşünü ise Ebu Hâtım er- Râzî’nin yazdığı kitabın var olduğunu ve bu kitaptan hareketle onun deist olduğunun ispatlanacağını söyleyerek savunur (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 108).

Göröldüğü üzere Râzî, deist olup olmadığı hususunda sürekli gündem de tutulmuştur. Onun deist olduğunu kabul edenler, onun çağdaşı Ebu Hâtım er- Râzî’nin yazdığı eserden hareket etmektedir. Bu eserden hareketle Râzî’nin deist olacağı fikri pek tutarlı değildir. Öztürk’ün de bu hataya düşmesi, onun deizm konusunun tarihte Müslüman coğrafyada var olduğu önyargısına sahip olabileceğini akla getirmektedir. Burada Öztürk’ün deizmden ne anladığını bilmek de önemlidir.

3.4. Yaşar Nuri Öztürk Düşüncesinde Deizm

Deizm, dine inanmayıp Tanrı’yı hayatlarından çıkaramayanların inancı olarak belirtilmektedir. Deizm düşüncesini ortaya çıkaran etkenler, onun mahiyeti ve bu düşüncenin inançsal olarak insanı nereye sürükleyeceği tartışma konusu olmaktadır. Şimşek, deizmin Tanrıya sembolik bir taht verip insanın evren ve kendisiyle ilgili yönetimi ele aldıktan sonra Tanrı’yı sembolik tahtından da etmesi şeklinde tanımlamaktadır (Şimşek, 2020, ss. 40-41). Namık Kemal Okumuş ise deizm inancının hakikatin koordinatını kaybetmesinden ötürü ileriki süreçlerde kişiyi tevhide değil, politeizme vardıracağını iddia etmektedir (N. K. Okumuş, 2017, ss. 194-195). Ona göre Tanrı’nın evrene müdahale etmemesinin arka sebebinde insanın şişkinleşmiş egosundan kaynaklı gününü gün etme düşüncesinin dayandığı haz ve zevk duyguları vardır (N. K. Okumuş, 2017, s. 203). Baloğlu’na göre ise deizm, insan için az inanıp çok tüketmeyi sağlayan bir mutluluk reçetesi gibi gözükse de aslında deizm, insanın kıyametidir (Baloğlu, 2021, s. 71). Suheyb Bağatur ise deizmi, dinî sorumluluktan kurtulmanın en kestirme yolu olarak

tanımlamaktadır (Yaşar vd., 2022a, s. 15). Yücel Karakoç'a göre ise deizm, dinleri yok etmek için ortaya atılmış bir iddiadır (Yaşar vd., 2022a, ss. 23-24).

Öztürk ise deizmi tam aksine bu çerçeveden ayrı bir boyutta ele almaktadır. Ona göre deizm, Allah ile aldatılanların Allah'ı bulmasını sağlayan bir yoldur. Öztürk'ün düşünce sistemine baktığımızda o, Batı'da dâhil deizmin din istismarı yapan dinciler yüzünden var olduğunu savunmaktadır. Ona göre deizm, gerçek din yerine konulmaya çalışılan sahte dine karşı oluşan bir düşüncedir. Bir kişinin yolu bu sahte dinle karşılaşır ya ateizme ya da dinciliğe düşmesin diye deizm, hakikat yolunda ayrılmak istemeyenlerin bulduğu bir yoldur (Yaşar Nuri Öztürk, 2019b, ss. 445-446).

Öztürk, Kur'an'ın deizme kapı araladığı fikrinin tarihte ilk kendisi tarafından bir iddia olarak gündeme getirildiğini belirterek bu iddianın Kur'an'ın prensiplerine uygun olduğunu ifade eder. Her olaya dogmatik olarak bakan insanların bu fikri kabul etmeyeceğini belirten Öztürk, onların bu fikre karşı çıkışlarının bu fikrin doğru olduğunun en iyi ispatı olduğunu da belirtir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 9). Ayrıca o “dincilerin çıkarları için Öztürk'ün kendisinin söylediği her şeyi dinlerarası diyalog adıyla doğru olduğunu iddia ederek savunmalarına rağmen; Öztürk'ün dediklerini ise deizme çağrı diye yaygara yapacaklarını” belirtmektedir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 38). Öztürk, Antik çağ filozoflarında deizmi anımsatan bazı kırıntı fikirleri bir kenara koyarsak bugünkü anlamda deizmi ilk telaffuz eden (hatta sistemleştiren) düşünürlerin İbnürrâvendî (ölm. 301/913), Ebu Bekr er-Râzî (ölm. 313/925) isimli iki Müslüman âlim olduğunu belirterek (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 17) deizmin İslâm'a aykırı olmadığını iddia eder. Aristoteles'in kendi metafizik düşüncesinin odağında yer alan Tanrı anlayışını, Öztürk'ün deizm penceresinden pek önemsemediği bu düşüncesiyle görülmektedir.

İnsanların tanrının varlığını inkâr edemediği halde sorumluluktan kaçmak için uydurduklarını iddia edenlerin aksine Öztürk; deizmi, İslâm'a giden yol olarak tanıtmaktadır. Onun bu minvalde deizmi, yeni bir bakış açısı ile yorumladığı söylenebilir.

3.4.1. Yaşar Nuri Öztürk'ün Deizm Tanımı

Deizm, âlemi yaratmakla birlikte ona müdahale etmeyen, insanlarla irtibatını koparmış bir Tanrı inancını öne sürmekte, vahyi reddederek Tanrı'ya biçilen rolü akla yüklemekte, âlemdeki nizamı doğa yasalarına bağlamaktadır. Bu yüzden deizmde, doğaüstü bir vahyin varlığından bahsetmek mümkün değildir. Tanrı herkesin anlayabileceği bir sistem üzerinden hedefini gerçekleştirdiği için, herhangi bir elçiye veya elçinin göstereceği bir mucizeye ihtiyaç duymamaktadır. İnsana sınırsız özgürlük veren, dinî ritüellerin akla ve bilime aykırı olduğunu iddia eden, akla ve tabiata olağanüstü bir misyon yükleyen deizm, nübüvvet müessesesine de olumsuz yaklaşmaktadır. Rönesans ve reform hareketlerinin akabinde Hristiyan teolojisindeki skolastik ve ezoterik inançlar toplum tarafından sert eleştirilerle karşılık bulmuş ve nihayetinde deizmin gelişip yaygınlaşmasına neden olmuştur (Uysal, 2024, s. 99).

“Deizm, Tanrı'ya inanıp dini reddetmek demektir. Yani herhangi bir dinî esas almadan özgür akılla Tanrı'ya inanmaktır” (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 445-446), gibi deizm tanımlarını yeterli bulmayan Öztürk'e göre deistler arasında Allah'a inanmakla birlikte peygamberlere inananlar da vardır. Fakat bunların kendilerini deist diye adlandırmalarının sebebi, insanlığın tepesine çöküp onu yok etmeye ant içmiş gibi hareket eden dinci sınıflardır. Ona göre bu dinci sınıfların yaptıklarından ötürü onlara benzemek istemeyen, onlarla iman ve yaşam birliği kurmak istemeyen akla saygılı, onurlu, riyâdan uzak insanlık ya ateist olacaktı ya da deist. Bu raddede deizm yolunu seçen bu insanları kınamak hiç kimsenin haddi olmamakla birlikte, bütün bunlar göstermektedir ki deizm, dine karşı çıkmış bir tez değil, ateizme karşı çıkarılmış bir tezdır (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 453-454, 2020a, s. 29). Bu tezde Tanrı fikrinin önündeki bütün setler yıkılarak akıl prangalardan kurtulmaktadır (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 447). Ona göre akli bu prangalardan kurtarmayı reddedip dinci tasallutun dayattığı sahte dinî yaşarsanız da dayanamayıp ya akıl ve insanlık değerlerinizi kaybedersiniz ya da ateist olursunuz. Zira dinci tasallut, dincilik, ateizm ve deizm dışında bir seçenek

bırakmamaktadır ki bu raddede deizm, kurtuluşu mümkün olan tek yoldur (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 32, 2019b, s. 456).

Deizmi şirk riskinden kurtulmak için günahı göğüslemeyi göze alanların samimiyet ve fedakârlık yolu diye tarif eden Öztürk'e göre, toplumları deizme atanların Tanrı adı altında toplumları sömürerek, insanlığı zulme ve şirke çağıran din sınıfları olduğu asla unutulmamalıdır. Bu sınıflar istedikleri dinî oluşturmak için peygamberlerin davalarına rağmen, peygamberleri Allah'tan daha üst bir konuma getirerek kendi çıkarlarına hizmet eden bir mabet ve ibadet hayatı oluşturmuşlardır. Gerçek bir dindarlık yalnızca bu din sınıfının sömürüsünü bitirmekle mümkündür ki bu da peygamberlerin paravan yapıldığı dinci dayatmaları dışlamakla mümkündür. Bundan ötürü de bazı deistler, Tanrı'yı dışlamaktan kurtulup Tanrı'yı lekeleyen dinci dayatmaları dışlamak için peygamberler dâhil, her türlü vasıtayı reddederler (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 447-448). Yani, deizmin teolojik ve felsefî karakteri Tanrı dışında insanüstü tanımamasıdır. Onun kutsalları tarih boyunca dincilerin yıkmak, yok etmek için uğraştıkları akıl, bilim ve ahlâktır (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 9-10). Bu minvalde deizm, aslında Hz. İbrahim üzerinden bize tanıtılan Haniflik'tir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 37). O, Kur'an'ın Allah'a imanı bütün asliyet ve samimiyetle koruyan ama mahiyetleri değiştirilip dayatılmış sözde ibadetleri dışlayan bir anlayışı, şirkle malul ve mülevves bir din hayatına tercih ettiğini savunmaktadır (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 110). Bu yüzden ona göre, inkâra götüren bir sapma yok ise; amelsizlik imana zarar vermez (Karadut, 2017, ss. 284-285; Y. N. Öztürk, 2012, s. 125, 2020a, s. 112).

“Aklın doğruları birer gerçektir, oysaki dinin doğruları birer yargıdır. Gerçek tartışılmaz, yargı tartışılır” (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 131) görüşünü savunan Öztürk'e göre deizm dincilerin Allah ile aldatma mekanizmasına bir reddiyeyse deizm aslında laikliğin bir tür felsefesidir. Bu felsefe akla ve özgür düşünceye vurulmuş prangaları kırmak için mücadele eder (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 15).

Genel itibariyle deizm düşüncesi Tanrı ile âlem arasındaki ilişkiyi aktif olarak kabul etmez. Buna göre Tanrı âleme müdahale etmez, dolayısıyla insanlarla iletişimi sağlamak için de herhangi bir peygamber veya uyarıcı da göndermez. Öztürk ise deizmin peygamber algısını şu ifadelerle dile getirmektedir:

“Deizm, peygamberleri dışlamakla da itham edilmiştir. Peki, ama o dışlanan peygamberler Allah'ın onlara verdiği kişilikleriyle var olmakta iken mi dışlandılar? Hayır! Dincilik onları, ‘Allah'ın peygamberi’ olmaktan çoktan çıkarmıştı. Gerçek bir mümin, peygamberlikle isminden başka ilgisi kalmamış bu figürlere nasıl inanacaktır.” (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 281). Deistler, tarihte sürekli olduğu gibi Tanrı dışında insanüstü tanınmanın peygamberlikle son bulmayacağını; bunun dinciler tarafından evliya, ermiş gibi isimlerle devam eden bir şirk dinine dayanacağını fark ettikleri için de deizme sığınmışlardır. Aynı zamanda deistler, insanüstü ilan edilenlerin ilhamlarının da din diye benimseyeceklerini bildikleri için akıl dışında kutsal da kabul etmezler (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 9-10). Bunun en temel sebeplerinden biri dinciliğin, Tevrat kaynaklı anlattığı yanlış peygamberlik algısından ötürü peygamberleri sevememe mecburiyetidir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 18). Bununla birlikte bazı deistler ise peygamberleri kabul edip onların günlük hayatta eylem öncüsü alınmasına karşı çıkarak dinsel hayatı peygamber vekili olarak kotarmayı meslek edinen din sınıfının tasallutundan kurtulmaya çalışmaktalar (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 452).

Öztürk’e göre peygamberlerin ve dinî pratiklerin önemsenmemesi şeklinde karşımıza çıkan deizmde aslında ibadet, pratikte karşımıza çıkmazsa bile hayata ve yaratıcıya şükran gözüyle bakmak şeklinde hep vardır (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 52, 2019b, s. 452).

Görüldüğü üzere, Öztürk hiç kimseye dinini terk et, deizme gel demememektedir. O, eğer tevhit düşüncesi, şirke bulan dinciler yüzünden darbe alacaksa dinsel uygulamaları, vahyi, peygamberi terk etmenin şirke veya ateizme düşmekten daha iyi olduğunu savunmaktadır. Tevhide darbe indirmemek için deizm onun bir sığınağı olmuştur. O, deizm düşüncesini

savunurken evrene müdahale etmeyen bir tanrıdan bahsetmez. Aksine onun tanımladığı deizm türünde deistler, Allah ile birlikte ahirete de inanmaktadır. Zira ona göre Tanrı var ise Tanrı biz öldükten sonra da vardır. O, adaletliyse bizi hesaba da çekecektir. Doğal olarak Öztürk düşüncesindeki deistler, bunu bildikleri için bilinçli bir şekilde iyi davranışlarda bulunanlardır. Öztürk düşüncesine göre dini yaşanmaz hale getirip deizme sığınmaya mecbur bırakanlar, din istismarı yapan dincilerdir. Öztürk, deizm düşüncesine izin verenin ve onlara kurtuluşu vaat edenin Allah olduğunu belirtir. Okumuş, Öztürk'ün deizme, Kur'an'dan ve İslam tarihinden yakınlık bulmaya çalışmasını, yaşadığı dinsel kültürle uyuşamamasından kaynaklandığını iddia etmektedir (N. K. Okumuş, 2017, s. 219). Peker de hangi deist, şirke düşmemek için deizmi seçmiştir? Ayrıca zaten vahyi reddettiğinden vahyin bildirdiğini değil, akıl ile idrak edilen bir Tanrı'yı kabul eden ve bu yüzden deist diye anılan birisi, vahiy dininin terminolojisine ait “şirk”i ne diye dert edinsin ki gibi söylemlerle Öztürk'ün deizm, şirke bulaşmamak için bulunmuş bir yoldur iddiasını eleştirmektedir (Peker, 2018, s. 32). Ayrıca Peker, bir kişinin deist olmadan da din istismarcılarını eleştirebileceğini vurgulayarak din istismarcılarının varlığının deizmi haklı gösteremeyeceğini iddia etmektedir (Peker, 2018, s. 33). Öztürk'ün ibadetlerin yapılmamasının bir sorun teşkil etmediği fikrini de Peker, “Dinin mesele yaptığını, dine bağlı olan birisinin mesele yapmaması önerilebilir mi?” sorusuyla eleştirmektedir. Öztürk'ün Kur'an'ı referans almasından ötürü deist olmadığını söyleyen Baloğlu, deizmin bugün yaygınlaşmasında Öztürk'ün de payının olduğunu ifade eder (Baloğlu, 2021, s. 75).

3.4.2. Dinî İstismara Tepki Bağlamında Deizm

Din istismarının dinciler tarafından yapıldığı iddiasının en koyu savunucularından biri olan İktbal'e göre toplumlar, mal ve serveti ilahlaştıran tefeciler, yönetimi zulüm aracı yapan yöneticiler, molla ve şeyhler yüzünden mahvolmaktadır (Y. N. Öztürk, 2011a, s. 125). Cenneti bile şarap, köle ve huri olan (İktbal, 2014, s. 153) molların dinînin insanlığı uyuttuğunu, bu yüzden afyondan farkının olmadığını (İktbal, 2014, ss. 138-139) söyleyen İktbal'e göre bu mollaların yanında mert, namerte döner (İktbal, 2014, s. 65).

Göğünde bir kuşun bile kanat çırpamayacağı, zemininde bir yeşilliğin bile yetişmeyeceği (İkbal, 2014, s. 47) molların elinde akıl ve din, zelil bir hale dönmüştür (İkbal, 2014, s. 69). Hevâ ve hevesinden başka kaynağa dayanmadan konuşan bu mollar, Kâbe'yi kerpiç kerpiç yıkıp dinî perişan etmişlerdir (İkbal, 2014, s. 189). Cehennemin bile kendilerini yakmayı reddedeceği (İkbal, 2014, s. 195) çer ve çöpün bile kendilerinden daha üstün olduğu bu mollar, din için çırpınıyor gibi görünseler de dini ticaret aracı olarak kullanıp aslında kâfirliği kuşanmışlardır (İkbal, 2014, s. 200). Dinle milleti yok değere satan (İkbal, 2014, s. 266) cahil ve zalim mollar, (İkbal, 2014, s. 269) ineğin önündeki bir yasemin çiçeğinin kıymetini bilmeyişi gibi dinî mahvetmişlerdir (İkbal, 2014, s. 232). Öztürk'ün en çok etkilendiği isimlerden biri olan İkbal, din istismarının deizm zemin hazırladığından bahsetmemekte, fakat dini tanınmaz hale getirdiğini ifade etmektedir. Öztürk adeta İkbal'in bıraktığı yerden bayrağı devralarak, onun bir adım ötesine geçip dincilerin deizm sebebiyet verdiğini savunmaktadır. Dinin istismar edilmesi neticesinde halk nezdinde deizm düşüncesinin yaygınlaştığı düşüncesi Öztürk'ü haklı çıkarabilir, ancak Aristoteles metafiziğinde görüldüğü gibi varlık felsefesi bağlamında Tanrı ile âlem ilişkisi ekseninde ortaya konulan deist anlayış bu bakış açısını desteklemez.

Öztürk'e göre bütün sapmalar gibi deizm de vahyin dininin tahrifinden kaynaklanmaktadır. Bu sapmayı yapanlar ise din adamları ve din sınıfı denilen kesimdir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 449, 2020a, s. 49). Dincilerin zulmüne maruz kalıp ateist olarak kendisini mahvetmek istemeyenlerin önünde iki yol vardır. Bunlar ya dini asıl kaynağından öğrenerek dincilere kulak vermeyecekler ya da Allah'a imanlarını korumak için deist olacaklar (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 461). Bu durumda deizm ateizme kapı aralayan şirk dinciliğine bir başkaldırıdır (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 29). Hurafeyi din yapan dinciler yüzünden akıl sahibi insanların kaçtığı yol olan deizmden kurtulmanın yolu yalnızca Kur'an'ı tanımaktan geçmektedir. Kur'an'ı okuyanlar, Allah'ın ve Kur'an'ın, dincilerin anlattığı gibi olmadığını göreceklerdir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 450).

Geleneksel İlahiyatın görüşlerinin aksini savunduğu için (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 495) Hristiyan gelenekçiler tarafından ateist ilan edilen Paul Tillich (ö. 1965) de, Öztürk'e göre "Telaffuz Edilmeyen Tanrı" teziyle özelde Maun Suresinin genelde Kur'an'ın fikirlerini anlattığını belirtmiştir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 491, 2020a, s. 39). Tillich'e göre, insanın gerçek tanrısı, onun hayatında belirleyici olan gücün bizzat kendisidir. Bu yüzden insanların iddialarına söylemlerine değil, davranışlarının sonuçlarına bakmalıyız. Buradan hareketle dinî bir tek kuruma, mabede indirgememeliyiz fikrini esas alan Öztürk'e göre din, kültürün tüm alanlarında şekillenen bir ortak alt yapı olduğu için, insan inancının adını ne olarak verirse versin, her insanın 'son ve yüce bir ilgi değeri' vardır. Belirleyici ve kuşatıcı olan bu temel değer, insanın olmak veya olmamak noktasını belirleyen asıl güçtür. İnsan, ait olduğunu hissettiği ve özlediği bu değerle sürekli bir biçimde ama değişik adlarla ilgilenmektedir. Din alanında bu belirleyici değerın adı Tanrı'dır. Fakat Öztürk'e göre insanın davranışlarını belirleyen bu temel değerin adı tanrı olsa bile, bazen Tanrı sadece o temel değerin üstünün örtülmesini sağlayan bir kılıf olabilmektedir. İnsanların şekillerini, sözlerini bilinen din veya Tanrı belirlese bile, insanın benliğinde bulunan tanrı; bilinen gerçek Tanrı değil, nihai ilgi kurduğu belirleyici değerdir. Bundan ötürüdür ki geleneksel din anlayışının, din içinde görmediği birçok insan, "dindar" sıfatını kazanabilirken geleneksel din anlayışının din içinde gördüğü birçok insan da "dinsiz" sıfatını kazanabilmektedir. Öztürk'e göre Maun Suresi, aynı şekilde İslâm kültüründe de kendilerini dindar diye niteleyen birçok dincinin Tanrısının Allah değil, para, makam, kadın, şöhret gibi şeyler olduğunu belirterek bizi bunlara karşı uyarır. Allah adını kılıf olarak kullanan bu dinci sınıfın dediklerine uyup sahte dini yaşamaktansa deist olmak daha yeğdir. Çünkü dinsizlikte gerçeği bulma ümidi varken, sahte dinde gerçeği bulma ümidi yoktur (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 491-496, 2020a, ss. 39-46).

Varlık ve oluşta, hayatta egemen olan kavram ve ilke güzelliştir fikrini savunan Öztürk, Kur'an'ın bu anlayışı Tanrı'nın eylemlerine dikkat çekerken formüle dönüştürdüğünü belirtmektedir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 165). Kendinden başka herkese kâfir gözüyle bakıp onların topraklarına cihat adı

altında güzellik ve medeniyet değil, zulüm götüren Müslümanlar yüzünden aklı olan ateizme ve dinciliğe başkaldıran herkesin sığınadı da bu yüzden deizm olmuştur (Karadut, 2017, s. 59).

Öztürk’e göre savaş meşru hale gelmişse savaşılır ama bunu birinci sınıf dindarlarla ikinci sınıf dindarların din-iman kavgasına dönüştürmek dine de imana da zulümdür. İnsanlık bu zulümden çok çekti. İnsanlığın bu zulümden çektiği acıların en büyüğüne ise ne yazık ki, gerçek dindarlar maruz kaldı diyen  zt rk’e göre; deizmden dindarlığa geçişi sağlayabilecek tek çare laikliktir. Çünkü laiklik gelince din adına baskı ve saptırma egemen olmaktan çıkmakta, böyle olunca da deizme sığınma bahaneleri azalmakta veya tamamen yok olmaktadır. Bunun içindir ki din adına konuşanlarda en k  k anlamda bir samimiyet ve idrak varsa laikliği din dışı ilan etmek şöyle dursun onun dinin talebi olduğunu savunurlar. Aksi halde insanlık dinî temsil edenlere karşı, ateizme veya deizme sığınmayı sürdürecektir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 324).

Bir kişinin Mümin olup olmadığı kararını verme hakkı Hz. Peygamberin bile değilse itikatta mezhep kabul edilemeyeceğini (Doğan, 1998, s. 71) belirten  zt rk’e göre ink arı olmayan herkes, ibadetsel grafiğine bakılmadan Müslüman kabul edilmelidir. Nassı kabul eden herkes Müslüman olduğuna göre; O’nun cezasınının, hesabınının çetelesini tutmak Allah’tan başka hiç kimsenin haddine değildir (Doğan, 1998, s. 54; Y. N. Öztürk, 2020a, s. 317). Tarih boyunca birçok insanın Allah rızası için; insanların ibadetlerini kontrol edip ceza vererek Allahsızlık yaptığını belirten  zt rk’e göre bu insanlar, haramı tıka basan yiyen, insan haklarını sınırsızca ihlal edip besmele çekenleri serbest bırakmış, birkaç rekât namazı eksik olanlara ise dünyada cehennemini yaşatmıştır. Öztürk’e göre Allah’a imanları tam olan deistlerin bu dinci dinsizlere karşı  ıkışları boş yere değildir (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 317-318).

Öztürk, “haktan uzaklaşmış, hakkın kurumu olmaktan çıkmış, hak ihlallerinin paravanı haline getirilmiş, zulme ve zalime destek olmak için kullanıma alınmış bir dinden, Kur’an’ın hiçbir hayır beklemediğini

belirtmektedir. Ona göre böyle bir iman ne güven verir ne de güvenilir insan üretir. Zulümle pisletilen iman, güven ve huzur vermediği gibi, kaos ve bunalım getirir. Kur'an böyle bir dinin yaşanmamasını yaşanmasından hayırlı görüyor ve bundan dolayı, Allah'a imanda samimi olan insanların bu güvensizliğe teslim edilmesine karşı çıkarak onların Allah'a imanlarını korumak şartıyla dayatılmış dinin dışında yaşamalarında bir sakınca görmüyor. Nitekim deizm denen “sığınak” da bu çaresizliğin telafisine yönelik bir arayışın ürünüdür (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 152-156).

Öztürk’e göre düşmana karşı mücadele etmek zorunda olan Müslümanlar; dine, ırka, bölgeye ve renge bakmaksızın, zulme uğrayan herkes için mücadele etmelidir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 141). O, tarih boyunca dinciliğin zulüm diye eleştirdiği şeylerin kendi siyasal menfaatleri olduğunu iddia etmektedir. Ona göre dinciliğin din adına bütün savaşları, şirke karşı değil menfaatleri için yapılmıştır. O, kendi menfaatleri için İslâm içindeki tevhidi unsurlara savaş açıp adına da cihat diyor. Gerçekten cihat etse dincilik, evvela kendisiyle savaşı. Dincilik bütün bunlardan sonra onunla aynı dinsel hayatı yaşamayı reddedip onun tasallutundan kurtulmak için dinsel hayatı reddetme yoluna gidip Allah inancını koruyan insanları ateist ilan etme vicdansızlığını sergiliyor. Oysa bu insanlar ateist değiller. Onlar sadece Allah'ın affetmeyeceği tek kötülük olan şirki ve bunu oluşturan sınıf olan maskeli müşrikleri hayattan kovmak için deizme sığınmış muvahhitlerdir. Yöntemleri hatalı olsa bile, onları buna mecbur edenler, din sınıfıdır (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 170-172).

Öztürk, Kur'an Allah'ın prensiplerine uyum demesine rağmen; Hicri 4. Asırdan sonra fikir üretme tembelliğine yakalananlar mezhepleri tabulaştırıp İslâm'ı yedek ilahlı putları içeren bir dine dönüştürdüklerini belirtir (Doğan, 1998, ss. 68-70; Y. N. Öztürk, 2020a, s. 71, 2020a, ss. 306-308, 2019a, s. 28). Hak yalnızca Allah'tan geldiği için beşeri kurum ve yorumlar olan hiçbir mezhep hak sıfatının taşıyıcısı olamaz (Y. N. Öztürk, 2004, s. 84, 2020a, s. 307) fikrini esas alan Öztürk’e göre deizm, mezheplerle yedek ilahlı bir dine dönüşmüş İslâm'a karşı insan hakları ve insanın mutluluğu açısından bir kurtuluştur. Ona göre mezhepçilikten kaçıp deizme sığınanı Allah yüzüstü

bırakmaz. Nitekim din temsilcilerinin rableştirilmesi, birer yedek rab halinde algılanması, Kur'an'ın deşifre ettiği bir beladır. O beladan kaçanı Allah yüzüstü bırakmaz (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 306).

Dinî temsil ettiğini iddia ettiğini söyleyip din istismarı yapanlara hayatımızın içinde söz hakkı verdiğimizde hayatımızı cehenneme çevireceğimizi söyleyen Öztürk, onların din dediğine din dediğimizde Allah'ın ve aklın bizi reddedeceğini; eğer Allah'ın din dediğine din dersek de dincilerin bizi “dinsiz” olarak etiketleyeceğini vurgular (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 457-458). Bu ikilemden kurtulmanın tek yolunun Kur'an'a sarılmaktan geçtiğini belirten Öztürk, Kur'an'ın ayetlerinin bilinmediği, anlatılmadığı her dönemde sığınılacak tek limanın deizm olduğunu belirtir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 457).

Öztürk'e göre deizm; Allah'ın dinini despotizme, hak ihlaline aracı edinenlere karşı, vicdanlı insanların buldukları bir sığınaktır (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 465, 2020a, s. 31). Öyleyse haktan uzaklaşmış, hakkın kurumu olmaktan çıkmış, hak ihlallerinin paravanı haline getirilmiş, hele hele zulme ve zalime destek için kullanılan bir din, Allah'ın dinî değil, “Allah ile aldatma” aracıdır. İnsanoğlunun böyle bir aldatma aracından kaçıp başının çaresine bakması, doğal bir hak olarak bizzat Allah tarafından kendisine verilmiştir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 151). Başka bir deyişle Öztürk'e göre dincilerin tasallutuna uğrayanlar iki kesimdir. Bunlar dinî, kaynağından bizzat öğrenip ona buna kulak vermeden o kaynağa göre yaşayıp dindar olanlar ve dinî kaynağından öğrenme şansını bir biçimde yitirmiş veya öğrense de dinci tasallut yüzünden yaşayamaz duruma getirilmiş olanlardır. İkinci kesimde olanlar bu durumda ya dinle ilintili her şeyi inkâr edip ateist olacak yani mahvolacak ya da deizme sığınarak Allah'a imanını koruyarak kurtulacaklar. Öztürk'e göre Kur'an verilerini, geleneksel prangalardan sıyrılarak değerlendirdiğimizde; Kur'an, şirkle kirletilmiş bir dinin yaşanmaya zorlandığı durumlarda, yozlaştırılmış dinî yaşamama hakkını bizzat kendisi insana vermektedir (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 153-156). Yani Öztürk'e göre deizmin başvurduğu yollara başvurmak zorunda kalınmasın diye dinî Allah'a özgülleme mücadelesi Müminin sürekli faaliyetlerinden biri olmalıdır. Ne var

ki eğer dinin Allah'a özgülenmesi mücadelesi sırasında Allah'ın kabulü tehlikeye girerse yani dini Allah'a özgüleyelim derken ateizme kapı aralanıyorsa o zaman din için mücadele yerine Allah'a imanı korumak için mücadele öne çıkarılmalıdır. Bu mücadeleyle deizme sapacak olanların ise kurtulacağı Kur'an'ın açık vaadidir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 172).

Deizmin büyük öncülerinin hemen tamamının, birer muvahhit olduğunu söyleyen Öztürk, bu insanların tevhidi imanlarını korumak için engizisyon zorbalarının güdüme aldıkları dinsel yaşantıdan kaçtıklarını söylemektedir. Ona göre Allah'a imanı tehlikeye atıp ateist olmaktansa ibadetleri terk edip Allah'a imanı korumak yani deist olmak daha yeğdir (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 481-482, 2020a, s. 129).

Öztürk'e göre toplumları sömürmek için semitik dinlerin dincileri tarafından peygamberler Allah'tan daha üst bir konuma getirilmişlerdir. Gerçek dindarlığı yok eden bu yapı, deistlere göre geriye doğru ta'dil edildikçe yani peygamberleri işlevsiz hale getirince onarıla bilinir. Aslında duruma bu şekilde baktığımızda dincilerin verdiği işlevlerdense peygamberleri işlevsizleştirmek, peygamberlerin istediği gerçek anlamda bir işlevli kılma halidir. Zira peygamberlerin istediği dincilerin dayatmalarını dışlayarak insanların Tanrı'ya samimi bir imanla bağlanmalarını (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 16).

Öztürk, deistlerin bir kısmının peygamberliği inkâr etmek için şunu iddia ettiğini ifade etmektedirler: *"Eğer dinci dayatmalar bir biçimde peygamberleri paravan yaparak yaşatılacaksa biz, peygamberleri de dışlarız. Dışlanması mazur görülemeyecek olan tek varlık Tanrı'dır. Peygamberler de sonuçta birer vasıtaadır. Gaye Tanrı'dır. Biz, gayelerin gayesini lekelememek için gerektiğinde diğer unsurları dışlamayı meşru görüyoruz. Peygamberler, dinciliğin istediği anlamda işlevsel yapıldığında Allah'ın muradına değil, dinciliğin menfaatine hizmet etmiş oluyorlar. Bunun kırılması lazım."* (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 17).

Öztürk'e göre dinsel hayat yaşayacağım diye dinci güruhun zulmüne ortak olup ebediyen kaybetmektense tereddüt halinde dinsel pratiklerden vaz

geçip; doğruluğu ve dürüstlüğü hayat tarzı yapan ahlâk olan sırat-ı müstakim üzerine sabit durmak Allah'ın istediği bir şeydir. Çünkü Kur'an'ın dini, ibadetsiz olur ama asla ahlâksız olmaz. Ahlâklı olmanın bir şartı da bir dine sahip olmaktır diye bir kural olmadığına göre ahlâk dinden bağımsız bir şeydir. Öyle ki günümüzde dinsiz toplumlar dincilerin yaptığı riyakârlıklar yüzünden dindar toplumlardan daha ahlâklı bir hale gelmiştir. Çünkü dinsiz, ahlâklı olmak isterken görüldüğü gibi olabilmektedir. Oysa dinciler; zorbalıkları, aforozları, tehditleri, dayattığı ibadetler yüzünden insanoğluna görüldüğü gibi olma şansı tanımamakta ve onları riya mecbur bırakmaktadır. Bundan ötürüdür ki peygamberler ve kutsal metinler riya çok açık bir şekilde başkaldırmışlardır. Öztürk, Kur'an'ın, riya ile gelen sahte dinî yaşamaktansa dinin yaşanmadığı ihlasın var olduğu bir bağlılığı daha üstün gördüğünü iddia etmektedir. Ona göre riya yapmamak tek önemli husus değildir, riya yapanların safında da yer alınmamalıdır ve onlara gizlice destek olunmamalıdır ki kurtuluş yolu kapanmasın (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 55-58).

Öztürk'e göre "Kur'an'ı incelediğimizde, Allah'ın indirdiği ve gösterdiği ile hükmetmek" Allah'ın, işletilmesini ısrarla emrettiği akıl, Kur'an'ın bizzat kendisi, bilim, mâruf (ortak-evrensel insanlık değerleri), varlık ve insana egemen olan yaratılış kanunlarının oluşturduğu ilkeler olan sünnetullah ile hükmetmektir. Bu adremlere gitmeyenler Kur'an'la yani Allah'ın indirdiği ve gösterdiği ile hükmediyor olamazlar. Dincilik ve din temsilcileri, burada şeytanî bir oyun oynayarak "Allah'ın indirdiği'ni önce Kur'an'la dondurup ardından Kur'an'ı temsil ettiğini söyledikleri kendi zübürlerini kutsallaştırmakta ve sonuçta 'Allah'ın indirdiği' ile hükmetmek, dincilerin yazıp söyledikleriyle hükmetmeyle eşitleniyor. Deizm bu eşitlemeye karşı çıkmak için Tanrı'nın kitabını bile reddedmiştir." (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 163-164).

Öztürk'e göre deizm, din sınıfının örtülü Allahlık iddiası olan Allah tarafından özel olarak gerçek bilgilerin ilham veya keramet adıyla kendilerine verildiği iddiası ve bu iddia ile düzenledikleri en korkunç zulümleri barındıran hayat düzeninden insanlığı kurtaracak tek yoldur. Öyleyse deizm, Allah'a imanın bütün güzellik ve yüceliğini koruyarak insanlığı dincilerden

kurtaracak, Allah iradesine en uygun ve insanlık için de en güzel yoldur (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 267-268).

Öztürk'e göre haktan uzaklaşmış, hak ihlallerinin paravanı haline getirilerek zulme ve zalime destek için kullanılan bir din Allah'ın dinî değil, Allah ile aldatma aracıdır. İnsanoğlunun bu aldatma aracı olan dinden kaçıp başının çaresine bakmasını emreden bizzat Allah olduğunu belirten Öztürk'e göre Allah'ın dinini aldatma aracı olarak kullanıp insanlara cehennemi yaşatanların adı ne olursa olsun Kuran'a göre bunlar Allah'ın düşmanlarıdır. Allah'ın düşmanlarının din diye anlattıkları ise Allah'ın dinî olmadığı gibi insanlığa asla bir hayatta veremez. Hakk'ın, İnsanlığa hayat vermek için gönderdiği dinî zulme çevirerek İslâm adı altında yaşatanlara boyun eğmektense Müslüman ya da deist gibi isimlendirmelere takılmadan Allah'a imanımızı korumayı esas almalıyız. Zira bizi ölümden sonra azaptan kurtaracak tek şey bu imandır (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 460-462). Bu bağlamda deizm Allah'ın dinini despotizme, hak ihlaline aracı edinenlere karşı, vicdanlı insanların buldukları bir sığınaktır (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 465). O halde bu sığınağa sığınan herkes, Hz. Bilal gibi takkiye yapmak zorunda kalan birer tevhit ehlidir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 238).

Şirke bulaşmış bir dindense ateizmin daha iyi olduğunu belirten Öztürk'e göre, ateizmin din adına kimseyi aldatma şansı ve namertliği olmamakla birlikte gerçek dine dönme ümidi daima vardır (Y. N. Öztürk, 2004, s. 257, 2019b, ss. 167, 496, 2020a, s. 46). Nitekim kişideki fıtrat, insanı arayışa yönlendirerek ona hakikati gösterebilirken sahte dini İslâm diye kabul edenlerin gözlerindeki perdeyi aralamak imkânsız gibidir (Doğan, Haziran 1998a, s. 23). Bu yüzdendir ki tarih boyunca bir ateiste Allah'ı buldurmak, kutsal zulümlerine paravan yaparak zulmü görünmez kılan dinciye Allah'ı buldurmaktan çok daha kolay olmuştur (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 413-414).

Görüldüğü üzere Öztürk'e göre akıl dinî İslâm'ı temsil ettiğini söyleyen ama akılla hiçbir alakası olmayan ilme düşman olan birçok taassup sahibi kişinin âlim kabul edildiği bir dönemde, bunların yaptığı din istismarları yüzünden birçok kişi bugün ateizme veya deizme kaymaktadır.

Bizim bugün Öztürk'ün deizmle ilgili görüşlerinin haksız olduğunu söyleyebilmemiz için İslâm'ı kendi çıkarları için kullanıp insanları aldatarak sömürenlere dur demiş olmamız gerekmektedir. Öztürk, duruşuyla aslında bu kesime dur demeye çalışarak insanları İslâm'a yönlendirmeye çalışmıştır. Akıl etmenin ve sorgulamanın terk edildiği bir dönemde Öztürk “Bu şirke bulaşmış İslâm'dansa şirke bulaşmamış olan Allah inancı daha makuldür, Allah, Hanif olan bu insanları affeder diyerek.” dincilerin zulmünün İslâm'a ait olmadığını gözler önüne sererek belki de İslâm dinine en büyük hizmetlerden birini yapmıştır. O bu bağlamda deizmin tevhit dinine aykırı olmadığını savunur.

3.4.3. Kur'an ve Deizm

Tanrı'nın yaratıcılığına ve varlığına inanan deizm, bu bakımdan teizme benzese de Tanrı'nın irade sıfatını ve evrene müdahale etme fikrini kabul etmeyerek de natüralizme benzemektedir. Uludağa göre deistler, insanın yapısında ve yaratılışında inanç fikrinin mevcut olduğunu kabul ettiklerinden ötürü bu anlamdaki dine “*Tabiî din, fitrî din, doğal din*” gibi isimler vermektedirler

(Uludağ, 2007, s. 49). Buradan hareket ettiğimiz de, her yönüyle Allah'ın bir ve tek olduğunu, O'nun sürekli yaratma ve yarattıklarına müdahale ettiğini kabul eden ve bu noktada peygamberler ve kitaplar gönderen tevhit düşüncesi çerçevesinde deizmin kabul edilemeyeceği aşîkârdır.

Kur'an'ın en çok dert yakındıklarından bir zümrenin de dinci sınıf olduğunu belirten Öztürk, deistlerin de bu sınıftan şikâyetçi olduklarını ifade eder (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 454). Öztürk'e göre Kur'an dinî ve deizmin ortak noktalarından biri, insanoğlunun fitratına en uygun dini esas almalarıdır (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 460, 2020a, s. 147). Bir diğer ortak nokta ise akla, sınırsız hareket imkânı veren Kur'an' gibi deizmde Tanrı'ya ve ahlâka ulaşmada akli esas alır (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 451, 2020a, s. 51). Deistlerin bir diğer çabası ise Kur'an'ın Mümin diye belirttiği zümrenin karşılığı olan samimiyete dayalı erdemli insan olmalarıdır. Öztürk'e göre bunca ortak

noktaya rağmen deistlerin Kur'an'a inanmamalarının tek sebebinin deistlerin Kur'an'ı tanınamalarıdır. Öztürk, Kur'an'ı tanıyan deistlerin Kur'an'a inanacaklarını ve deizmi terk edeceklerini vurgular. Zira deistlerin merkeze koyduğu akıl ölçütüne Kur'an sınırsız hareket imkânı vermiştir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 449, 2020a, s. 49).

Kur'an'da dindarlığın sadece Allah ile insan arasında bir değer ölçüsü olduğunu, dindarlığın insanlar arası ilişkilerde bir değer ölçütü olmadığını (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 115, 2019a, s. 501) söyleyen Öztürk'e göre bu minvalde düşündüğümüzde Kur'an'ın deizmi teşvik etmediğini (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 471) ama sahte dinden kaçanların ateizme teslim olmamaları için Kur'an'ın deizme kapı araladığını belirtir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 456). Bu bağlamda deizm, aslında sahte dinden kaçıp sırat-ı müstakimden ayrılmamak için verilen mücadelenin adıdır. Nitekim tarih de bize göstermektedir ki Allah'ın yolundan ayrılmayan deistler tarihin en büyük ıstıraplarına maruz kalmış sırat-ı müstakim yolcularıdır (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 62). Öyleyse Kur'an'ı eşkıyalık, zorbalık ve bedbahtlık aracı yapan din temsilcilerinin zulüm ve pisliklerine bulaşmamayı garantilemek için dinsel hayatı tamamen devre dışı bırakarak Allah'a imanla yetinenlerin ebedî kurtuluşlarının bizzat Allah tarafından teminat altına alınması fikri Tâha Suresi ikinci ve üçüncü ayetlerin¹⁷ anlamına da uygundur (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 151).

Öztürk'e göre peygamberlerden veya gerçek din âlimleri olan aydınlardan İslâm'ı duymamış kişilerin hesap ve azaba bırakılmayacakları Kur'an'ın vadidir. Öyleyse tebliğ yoksa kişiler, insan fitratının mekanizmasının zorunlu kıldığı ahlâki değerlerin fark edilişiyle sorumlu tutulurlar. Fakat akıl, insana verilen peygamberlerin ilki ve en güçlüsü iken Allah'ın ulûhiyetinin ve merhametinin bir uzantısı olarak insanın azaba müstahak hale gelmesi için aklın varlığı yeterli görülmemiş tebliğcinin varlığı zorunlu kılınmıştır. Bu durumda görevini savsaklayarak insanların

¹⁷ Biz bu Kur'an'ı sana, zahmet çekesin, bedbaht olasın diye indirmedik. Saygıyla ürperene bir hatırlatma/düşündürme/öğüt verme olsun diye indirdik.(Ta-ha 20/2-3)

cahilliklerinden ötürü sapıtmasına neden olanlar onların bu günahlarına ortakdır. Aynı şekilde ilimsiz bir şekilde aydınlatma görevini yerine getirmeye kalkanlar ve bu görevi yerine getirmeyip insanların sapıtmalarına sebep olacak tavırlar sergileyenler ise adeta Allah'ın düşmanıdırlar (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 96-101).

Görüldüğü üzere Öztürk, deizmi teşvik etmemekle birlikte deizmin varlığının Kur'an'dan bihaber oluşuğa bağlar. Bu durumun Kur'an tarafından da dile getirildiğini ve ahlak ilkeleri çerçevesinde yaşayan insanların Hanifler olduğunu, onların Kur'an'la tanışma ümitlerinin var olduğunu belirtir. Öztürk'ün, "Kur'an deizme kapı aralamaktadır" fikrini eleştiren Ömer Faruk Korkmaz, Öztürk'ün âyetleri heva ve hevesine göre yorumladığını iddia etmektedir (Yaşar vd., 2022a, s. 152). Öztürk, deizmin Kur'an'dan delille tevhide uygun olduğunu söyleyen ilk kişi olduğunu belirtmekle birlikte, ona göre deizme onun dışında birçok kişi de kapı aralamıştır.

3.4.4. Öztürk'e Göre Deizme Kapı Aralayanlar

Felsefe tarihinde Aristoteles'in ilk deist filozof olduğu, İslam düşüncesinde ise deizmi savunan âlimlerin en meşhurlarının İbnü'r-Ravendi ve Ebu Bekr er-Râzî olduğu, birçok kişi tarafından iddia edilmektedir. Öztürk, bu iddiaların biraz ötesine geçerek, deizmin bir kelimedenden ibaret olmadığını, deizmin bir mahiyetten oluştuğunu iddia ederek (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 108) aklı önceleyen, ameli imanın bir parçası olarak görmeyen birçok âlimin deizme kapı araladıklarını iddia etmektedir. Peygamber inancına dair kanaatlere değinmeden Öztürk'ün bu tutuma ulaştığını belirten Yücel Karakoç, bu kişi ve ekollerin Öztürk tarafından istismar edildiğini savunmaktadır (Yaşar vd., 2022a, s. 37). Mustafa Ülker ise Öztürk'ün, en küçük bir münasebeti bile deizmle ilişkilendirdiğini savunur (Yaşar vd., 2022b, s. 174). Ayrıca ona göre Öztürk, bir çok ifadeyi de tahrip ederek deizme yakınlaştırmaya çalışmıştır (Yaşar vd., 2022b, ss. 178-180). İslâm dünyasında deizmin olup olmadığını sorgulayan Öztürk, bu sorunun doğru cevabı için evvela deizmin mahiyetinin araştırılması ile bulunabileceğini iddia

ederek birçok Müslümanın yaptığı gibi “deizm yoktur” demenin felsefî ve ilmî olmadığını vurgular. Ona göre deizme kapı aralayan Müslümanlar ve deistler birbirinden ayrıdır. Zira deizme mecbur bırakan bilgisizlikten arınmış, dinci kesimin anlattığı dinin yerine dinî ana kaynağından öğrenen Müslüman âlimler, deizme kaçmadıkları gibi dinciliği de halka anlatmışlardır. Bununla birlikte, toplumlarının şirke ve ateizme düşmemeleri için deizme kapı aralayan Kur’an mesajlarını da tanıtmaktan vaz geçmemişlerdir. Onlar bu ayetleri ve fikirleri toplumlarına anlatırken, deizm tabirini kullanmadan hatta bilmeden deizme kapı aralayarak iman borçlarını ödediler. Nitekim onlar şirkle kirlenmiş ibadetlerdense toplumlarını ibadet etmeseler bile samimiyetle Allah’a imana çağırılmışlardır. Böylece bu aydınlar, objektif olan akla yaptıkları vurgularla ibadetlerin toplumlarda bir üstünlük aracı haline dönüşmesini engelleyerek riyayı toplumlarından uzaklaştırmaya çalışmışlardır. Öztürk bu aydınlar arasında Mürcie mezhebi mensupları, İmam-ı Azam, Mutezile mezhebi mensupları ki özellikle Kadı Abdülcebbar, Ragıp el- İsfehani, İzzuddin bin Abdüsselam gibi isimlerle birlikte Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal’i de sayar (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 476-480, 2020a, ss. 107-109). Örneğin Öztürk’e göre bu isimlerden biri olan Gazi Mustafa Kemal; Allah’a, Hz. Muhammed’e, Kur’an’a inanıp saygı duyduğu halde dinciler tarafından dine sokulan din patentli dayatmaları dışlayarak onlarla mücadele etmektedir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 15).

Öztürk’e göre ameli imandan bir parça saymayan Cehmiyye mezhebi hiç ameli olmayan bir insanın da eğer dilinde inkâr varsa bile kalbinde iman olsa ikrara gerek kalmadan Mümin olacağını söyleyerek deizme kapı aralamış ilk ekoldür. Daha sonra ise Mürcie mezhebi; Amel imanının bir parçası değildir, imanda dereceler yoktur bu yüzden hiçbir ibadeti olmayan biri, tüm ibadetleri yapan biriyle iman konusunda eşittir görüşüyle deizme kapı aralamıştır. Bunlar dışında Mutezile mezhebi de akılcılığıyla, akılcılığı merkezine oturtmuş deizme kapı aralamıştır (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 110-113).

Öztürk’e göre “Kur’an’da geçen tasdik, ikrar yâkin, mârifet, İslâm gibi kavramların tümü eşanlamlı kelimeler olup bunlardan maksat imandır ve İman da artıp eksilmez. Bu yüzden bir insan şirke düşmemişse muvahhittir ve

hiçbir ameli olmamakla birlikte birçok günahı varsa da Mümindir. Kişi imandan sonra amel ettiğine, amel ettiği için iman etmediğine göre iman varsa amelin yokluğu sorun değildir” görüşleriyle İmam-ı Azam Ebu Hanife de deizme kapı aralayarak din sınıfının, tasallutunu insanlığın ensesinden kaldırarak, riyanın toplumu kuşatmasına engel olmuştur (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 114-118, 2019a, ss. 67-68). Öztürk’e göre Ebu Hanife, cennetlik olanlar, cehennemlik olan müşrikler ve cennetlik- cehennemlik olduklarına hüküm verilemeyen muvahhitler diye İnsanları üç bölümde kategorileştirerek; üçüncü kısımdakilerin cennete gitmelerini istediklerini, azap görmelerinden kaygı duyduklarını belirtmiştir. Öztürk, bu ifadelerden ötürü Ebu Hanife’nin kapı araladığı deizmin Allah’a, Hz. Peygamber’e, ahlâka ve zulümle mücadeleye inanan ve bu imanı hayatına egemen kılan bir deizm olduğunu belirtmektedir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 118).

Öztürk’ün belirttiğine göre Kadı Abdülcebbar’a göre “Akıl ve ilimle ispatı yapılamayan şey itikat konusu olamayacağı için böyle bir şeyin inkârı gerekir. Mükellef, yükümlü tutulduğu şeyin mahiyetini dinsel nakillere ihtiyaç duymadan aklıyla bilir. Hatta naklin doğruluğunu ve güvenilirliğini de ancak akılla tespit eder. Allah’ı bilmeye ulaşmanın yolu da aklın sağladığı delillerdir. Bu noktada nakillere ihtiyaç duyulmaz. Eğer aklın yerine nakli koyarsak peygamberin her söylediğini bir başka peygamberle kanıtlamak gerekir ve bu durum bir silsile ile ilk peygambere kadar gider. Peki, o ilk peygamberin söylediğini ne ile doğrulayacağız? Her hal ve şartta nakillerin doğruluğunu belirleyecek olan akıldır. O halde, aklını işleten bir varlığın akıl yoluyla bilinecek şeylerde nakle ihtiyacı olamaz.” Öztürk, bu görüşlerin sahibi Mutezile âlimi Kadı Abdülcebbar’ın (ölm. 425/1024) da deizme kapı araladığını iddia etmektedir (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 127-129).

“Allah’ın insanlara iki resulü vardır. Birincisi; içten dışa olan (bâtın) resul, ikincisi ise dıştan içe olan (zâhir) resuldür. Bunların birincisi akıl, ikincisi peygamberdir. Hiçbir insan, bâtin resulden gereğince yararlanmadan zâhir resule ulaşamaz. Bâtın resul (akıl), zâhir resulün çağrısının sağlık ve geçerliliğini bilmede esas ölçüdür. Eğer bâtin resul olmazsa zâhir resulün sözünün doğruluğu ve bağlayıcılığı olamaz. Bu böyle olduğu içindir ki Allah

kendisinin birliğinde ve peygamberlerinin doğruluğun da kuşkuya düşenleri akla davet eder. Başka bir deyişle onları peygamberlerinin söylediklerinin doğruluk ve tutarlılığı konusunda akla başvurmaya çağırır. Bu yüzden din askerse akıl komutandır. Akıl olmasa din geçerli ve kalıcı olamaz. Elbette ki din olmayınca da akıl şaşkın halde kalır. Bu ikisinin birleşip kucaklaşması ise nur üzerine nurdur. Nur Suresi'ndeki 'nur üstüne nur' (24/35) ifadesi işte bunu göstermektedir” diyen İsfahanlı Râgıb'ın (502/1108) da bu görüşleriyle deizme kapı araladığı Öztürk tarafından iddia edilmektedir (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 129-130, 2019a, ss. 30-31).

Öztürk, " İzzuddin Bin Abdüsselam'ın (Ö. 660/1262) da görüşleriyle deizme kapı araladığını belirtmektedir. Abdüsselam'a göre “dünyada esas olan yararların (maslahatlar) ve bozgunların (mefsedetler) belirleyici olanları akılla bilinir. Bu belirleyiciler, dinlerde de esas olan belirleyicilerdir. Akıllı bir varlık için bu belirleyicilerin dinin bildiriminden önce keşfedilebileceği inkâr edilemez. Daha yararlı olanı daha az yararlı olana, daha az zararlı olanı daha zararlı olana tercih yetisi, Tanrı tarafından insanın tabiatına yerleştirilmiştir. Bu yüzden insan, akıl yoluyla dünyaya dair meselelerde neden ve niçin diye sorup ona göre yöntemler bulur, kurallar koyarak çözüme ulaşabilir. Neden ve niçin sorusunun işletilemeyerek cevabının akılla değil, sadece nakille (dinsel verilerle) bilindiği konular, ibadetlerle ilgili konular ve âhirete ilişkin yararlar ve zararlardır. Orada dinin vahye dayalı verileri, ictihatsız kabul edilip uygulamaya konulur.” (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 131-132).

Öztürk'e göre, samimiyetle 'La ilahe illallah' diyen kişinin cehennem azabından kurtulup cennete gideceğini ayet ve hadislerle destekleyip belirten isimlerden biri de Bedreddin Muhammed ez-Zerkeşi (ölm. 794/1391)'dir. Öztürk'e göre Zerkeşi de bu tutumuyla deizme kapı aralamıştır (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 139-140).

Öztürk'e göre Osmanlılar döneminde yaşayan Türk asıllı mutasavvıf Bedreddin Simavi (ölm. 823/1420) deizmi İslâm adına hayata geçiren ilk devrimci düşünürdür. O, tüm inanç mensuplarını hak, paylaşım ve adalette

birleştirmek için Allah'ın birliği etrafında toplanmayı yeterli görüyor, peygamberde ısrarı bir kenara koyuyordu. Böylece o, Müslim ve gayrimüslimleri bir noktaya toplamak için her iki tarafa da kendi peygamberlerini feda ettirmiştir. Bedreddin'in taraftarları, "La ilahe illellah" diyorlar ama "Muhammedün Resulüllah" demiyorlardı. Şهادet cümlesine "Muhammed Resûlüllah" ilavesini yapan Bedreddin taraftarları Osmanlılar tarafından serbest bırakılırken; bu ifadeyi eklemeyen 4000 taraftarıyla birlikte Bedreddin ümmet içinde fesat çıkarıyor gerekçesiyle öldürülmüştür (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 140-143).

Deizmi savunan âlimlerin en meşhurlarının İbnü'r-Ravendi ve Ebu Bekr er-Râzî olduğunu söyleyen Öztürk'e göre (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 448) deizm yalnızca dine karşı çıkanlar tarafından savunulmaz. Zira bir kişi hem dindar olabilir hem de deizme kucak açabilir. (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 446) Bunun en iyi örneklerinden biri Alman filozofu Kant'tır. Öztürk'e göre Kant; dinî inançların akılla temellendirilmeyeceğini iddia ederek akıl ve inancın sahasını birbirinden ayırmıştır. Fakat bununla birlikte; özgür irade ve vicdan kavramıyla özdeşleşen pratik aklı, dinî ve ahlâkî tecrübeye de temel yapmıştır. Yani Öztürk'e göre Kant'ın akıllı deizmi kucaklamasını sağlarken imanı da onu dindarlığa sevk etmiştir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 14).

Öztürk, deizmin varlığından bahsederken İmam Gazzâlî'nin Peygamberimiz geldikten sonra insanlar ve azap konusundaki fikirlerine değinir. Öztürk'ün belirttiğine göre Gazzâlî bu konuda şöyle düşünmektedir;

"1. Davet kendilerine ulaşmış, tebliğle muhatap olmuş fakat onu inkâr edip karşı çıkmış olanlar, cehenneme gideceklerdir.

2. Davet kendilerine hiç ulaşmamış, tebliğle hiç muhatap olmamış kitleler de cennete gideceklerdir.

3. Tebliğ kendilerine çarpıtılarak bir tür deccal söylemi gibi ulaştırılanlarınsa cennete gitmelerini ümit ederiz." (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 102-103)

Öztürk, Gazzâlî'nin üçüncü görüşüyle yanlış din anlatılan insanların kurtuluşa ermelerini ümit etmesiyle deizme kapı araladığını ifade etmiştir.

Öztürk'ün, deizm konusunda haklılığını ispat etmek için sınırları çok zorladığı görülmektedir. Zira yukarıda adı geçen ve Öztürk'e göre deizme kapı aralayan birçok kişi günümüzde ki deizm düşüncesini bilmemektedir. Bu kişilere deizm anlatılsa ve bu fikirlerinin buna kapı aralayıp aralamadığı sorulsa idi Öztürk ile aynı şeyi söyleyerek deizme kapı aralayacakları fikri bir muammadır. Öztürk, deizmin ayak izlerinin geçmişte var olduğunu söylerken deizmin gelecek dönemlerdeki durumunu da izah etmeye çalışır.

3.4.5. Deizmin Geleceği

Hayatın her alanında bilhassa teknolojinin ve buna bağlı olarak dijital dünyadaki gelişmelerin; insanların bilgi, varlık ve değerlere karşı tutumlarını etkilediğini, dolayısıyla bunlara dair önemli değişikliklerin de olduğunu söylemek mümkündür. Bu değişimler karşısında etkilenen alanlardan biri de din, inanç ve Tanrı anlayışına dair tutumlardır. Bu tutumların mahiyetinin nasıl olacağı da tartışma konusudur. Bu bağlamda Arık, *“21. yüzyılda da gelecek yüzyıllarda da bilim geliştikçe insanlık inançta derinlik kazanacaktır”* demektedir (Arık, 2019, s. 313). 20. yüzyılda ateist felsefenin önde gelen savunucularından biri olan Anthony Flew'in evrenin zekice tasarımını fark etmesiyle birlikte evrenin bir yaratıcının eseri olduğu fikrine ulaşması da dinlerin varlığı konusunda sevindirici bir adım olmuştur (Flew, 2012). Fakat bu noktada insanı asıl düşündüren şey deizmin gelecekte ne durumda olacağı fikridir. Burada deizmin yok olma noktasına geleceğini iddia edenler olduğu gibi artacağını söyleyenler de vardır. Öztürk ise, gelecekte deizmin dinciler yüzünden artarak hız kazanacağını düşünmektedir.

Müslüman dünyanın akılcı ve temiz vicdanlı insanların, dincilerin tutumlarına bakarak dine karşı çıktıklarını (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 18) iddia eden Öztürk'e göre deizmden geçmeyen bir dindarlık, kısa bir süre sonra ya dinciliğe ya da ateizme teslim olur (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 455). Öztürk, kilisenin egemen olduğu Batı'da, Allah'a inanıp bu inancı korumak için dinciliğin insan haysiyetiyle bağdaşmayan dayatmalarını yaşamak istemeyen herkesin, yaratıcıya imanlarını tehlikeye atmamak için deizme sarıldığını belirtir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 453). Öztürk'e göre Allah'a imanda

samimiyete bir anlam verip o anlamı korumak isteyen herkes geçmişte olduğu gibi gelecekte de dinci riyakârlığa karşı durmak için deizme sarılacaktır (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 453, 2020a, s. 28) ve böylece deizm; insanlığın geleceğine iyice yerleşecektir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 10). Öyle ki dinci tasalluta karşı tek sığınak olan laiklik sayesinde dinciliğin yıkıcı gücünden büyük ölçüde kurtulmuş olan Batı'dan önce laikliğin koruyucu kalkanından yoksun bulunan ve her geçen gün biraz daha fazla hayatı cehenneme çeviren dinci tasallutun zulmüne maruz kalan Müslüman kitleler, deizmi bir an evvel sahneye çağırabilirler (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 455-456, 2020a, s. 31).

Görüldüğü üzere Öztürk, deizmin ilerde daha fazla insan tarafından benimseneceğini iddia etmektedir. Burada Öztürk, bu iddiada bulunurken herhangi bir veriden hareket etmemektedir. O, bu iddiasını, dincilerin tavırlarından ötürü elde ettiği öngörülerle savunmaktadır. Yıllar sonra insanların, Öztürk'ün eleştirdiği âlim sınıfına kulak verip vermeyeceği bir muamma iken bu öngörüden hareketle kesin konuşmanın bilimsel olmadığı aşikârdır. Öztürk'ün bu konudaki öngörülerini, dikkate alınarak dini anlatan âlim sınıfının bilgi ve ahlâkla donatılması Öztürk'ün deizmin geleceği konusunda yanıldığını bizlere kanıtlayabilecek bir yeterliliktedir. Onun eserlerinden hareket ettiğimizde bu kanıttan en çok memnuniyet duyacak kişilerden birinin de Öztürk'ün olacağı anlaşılmaktadır. Öztürk'ü bu iddialarından ötürü eleştirenlerden biri de Hasan Peker'dir. O, deizmin bir çeşidinden bahsetmenin mümkün olmadığını, deist olarak adlandırılan deizmi bilip bilmediğinin net olmadığını ve deizmin yayıldığını gösteren objektif ve nicel bir kanıtın olmamasından ötürü de Öztürk ve onun gibi deizmin yayıldığını düşünenleri eleştirmekte, onlara katılmadığını ifade etmektedir (Peker, 2018, s. 26). Öztürk, deizmin gelecek dönemlerde var olacağını söylemekle birlikte, dinlerarası diyalog düşüncesi ile deizmin yok edilmeye çalışıldığını ve deizmle söylenen mesajların siyasî çıkarlara hizmet etmek için dinlerarası diyalogla verilmeye çalışılacağını da belirtmektedir.

3.4.6. Deizm Düşüncesi Bağlamında Öztürk'ün Dinler Arası Diyalog Değerlendirmesi

Dinlerarası diyalog, farklı dinlere ve kültürlere mensup insanların bir araya gelip; birbirlerine kendi görüşlerini empoze etmeden, birbirlerini kandırmadan, çeşitli konularda bilgi alış-verişinde bulunarak; dünyada yaşanan sorunlara birlikte çözüm arama çabası olarak tarif edilmektedir (Adam & Katar, 2005, s. 176).

Dinlerarası diyalog, sistemli bir şekilde olmamakla beraber geçmiş asırlar öncesine dayanan bir faaliyettir. XX. Yüzyılın başlangıcından itibaren dünyada meydana gelen siyasi-ekonomik gelişmeler ve değişimler sonucunda kiliseler arasındaki anlaşmazlıklar son haddine ulaşmıştı. Bunun sonucunda Katolik Kilisesi kiliseler arasında var olan anlaşmazlıkları ve düşmanlıkları gidermek, bazı alanlarda işbirliği yapabilmek için bir “Konsül” toplamaya karar vermiştir. Bu karara binaen Hristiyan Dünyası’nda görüşmeler yapılmış ve bu görüşmeler sonucunda da 1962-1965 yılları arasında üç yıl sürecek bir konsülün Vatikan’da toplanması sağlanmıştır. Bu konsüle 141 ülke ve 2860 temsilci katılmıştır. Papa XXIII. Jean konsülün açılış konuşmasında; Kilise’nin çemberini kırmasını, dışarıya açılmasını, dışarıyla ilgilenmesini istemiş ve bütün insanlarla diyaloga girmenin önemini vurgulamıştır. Bu konsülde ayrılmış Hristiyanları yeniden kazanma ve onlara yaklaşma yolları üzerinde durulmakla beraber (Tümer vd., 2009, s. 536), başta Yahudiler ve Müslümanlar olmak üzere Hindulardan, Budistlerden ve diğer din mensuplarından saygı ile bahsedilmiş, bu din müntesiplerinin inançları övülmüş ve bu inançlara sahip kişilerle diyaloga girilmesi tavsiye edilmiştir (Adam & Katar, 2005, s. 176).

Dinlerarası diyalog faaliyeti ile birlikte farklı dinlere sahip insanlar; birbirlerine hoşgörüyle yaklaşarak, dünyayı bir barış ortamı haline getirecekleri için bu faaliyet globalleşen dünyada çok önem arz etmektedir. Fakat buna rağmen Dinlerarası diyalog Hristiyanlar hariç, başta Yahudiler ve Müslümanlar olmak üzere diğer din mensuplarının çekinerek yaklaştıkları bir faaliyettir. Çünkü Vatikan’da bulunan konsül üyelerinin papa tarafından

atanması, diyalogun ele alındığı II. Vatikan konsülünde “Kilise, Tanrı’nın şerefini yükseltmek için Efendimizin; ‘Her yaratığa incili vazedin’ (Markos 16: 16) şeklindeki buyruğunu daima hatırlayarak, özenle bütün dünyaya İncil’in yayılmasını amaçlayan misyonlarını kalkındırmakta ve desteklemektedir” şeklindeki kararı, diyalog çalışmalarında görev almış olan kimselerin bizzat Misyonerlik görevlerinde bulunmuş olmaları, Hristiyan Dünyası’nın sevgi maskesine sarılarak göttükleri zulüm, işkence vs. faaliyetlerini ustaca sürdürmeleri, Hristiyan bilim adamlarının diyalogla ilgili fikirleri¹⁸ vs. husus; diğer din müntesiplerinin diyalog faaliyetlerine korkuyla yaklaşımlarına sebep olmuştur (Tümer vd., 2009, ss. 543-549).

Yukarıda zikrettiğimiz sebeplerden dolayı din müntesiplerini korkutan diyalog faaliyetleri acaba gerçekten Kilise’nin İnkültürasyon¹⁹ faaliyetlerinden biri midir yoksa diyalog faaliyetlerinin misyonerlik anlayışına sahip Hristiyanlar tarafından yürütülmesi bizi yersiz bir korkuya mı sürmektedir? Bu konuda Öztürk, bu çalışmaların hepsinin siyasî bir oyun olduğunu düşünmektedir.

Dinlerarası diyalog düşüncesinin, Batı Avrupa Dünyasındaki Hristiyanların, başta Müslümanlar olmak üzere diğer din müntesiplerini Allah ile aldatma tezgâhı olduğunu belirten Öztürk’e göre bu konuda yürütülen bütün çalışmalar birer siyasal oyundur (Y. N. Öztürk, 2004, ss. 74-75, 133-146, 2019b, s. 497, 2020a, s. 34). Dinciler, riyanın kurtarıcı olamadığı yerlerde dinlerarası diyalog kavramıyla deizmi gündeme getirmişlerdir. Onların deizm yerine dinlerarası diyalog kavramını kullanmasının sebep deizmin dinciliğe müsaade etmemesidir. Yani burada dinlerarası diyalog, bir maske söylemdir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 35). “Bu kesim, para toplamakta Müslümanlarla, iş ve hizmet üretmekte Haçlılarla hareket eder” (Y. N. Öztürk, 2004, s. 75) düşüncesini savunan Öztürk, bu konuda yürütülen diyalog çalışmalarının tümüne karşı çıkmaktadır. Fakat bununla birlikte;

¹⁸ Taylor’un; “Müslümanlar arasındaki Misyonerlik çalışmaları; diyalogun önemini ortaya koymuştur. Burada söz konusu ‘Diyalog’; misyonerliğe bir alternatif değil, bizzat şartlara uygun misyonerliktir” şeklindeki sözleri bu hususa en iyi örneklerdendir.

¹⁹ İnkültürasyon, Kilise’nin belli bir kültürün içerisine sokulma süreci demektir.

Kur'an'ın Al-i İmran Suresi 64. Ayetinin²⁰ tarihteki ilk dinlerarası diyalog çağrısı olduğunu belirterek ayete binaen dinlerarası diyalog çalışmalarının olması gerektiğini de vurgular. Öztürk'e göre bu ayet bağlamında, bütün dinlerin diyalog çalışmalarının temeline peygamberlerini, dinî pratiklerini bir tarafa bırakıp şirki reddederek Allah'ın birliğini oturtmaları gerekir. Ona göre dinler şayet diyalog çalışmalarında, Allah'a iman dışındaki değerlerini de hedefe oturturlarsa küresel bir işleyişle Allah ile aldatma tezgâhını işletmiş olurlar. Bu yüzden de diyalog çalışmalarında, geleneksel kabullerle kirletilmiş ve kitleleri kandırmaya yarayan kabuller yerine Kur'an'ın istediği tarzda deizm öne çıkarılmalı ve insanlığa mutlu bir gelecek inşa etmeleri için ayrılıkların dayatmasını terk etmek gerekir (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 497-498).

Batı toplumlarının aydınları dahi birçok ferdinin Hz. Muhammed ve Kur'an'a sürekli hakaret ettiğini, İslâm'ın bu iki değerini kabul etmeyeceklerini söyleyen Öztürk; Luther düşüncesinde görüldüğü gibi Batı, Türkleri Tanrı'nın onlara bir cezası olarak gördüğünü belirterek onları Hristiyanlığa sokmanın yolunun kılıç kullanmak değil, Hz. İsa'nın yolu olan vaz ve irşat yolu olduğunu bilmektedir. Bu yüzden Batı, Türklerin içerisine İncil'i okutacak misyonerler sokarak Hristiyanlaştırmaya çalışır. Öyleyse İslâm'ı bir terör dini diye tanıtip öteki diye dışlayıp kendisini en iyi yerde diye aktaran ve Haçlı seferlerinin başlangıç emrini vermiş Papalığın yaptığı diyalog adımları olsa olsa misyonerlik faaliyetleridir. Oysa İslâm dininin ışığını almış Yunus Emre, Mevlânâ gibi aydınlarında din, renk, sınıf fark etmeksizin tüm insanları kucaklama düşüncesi vardır (Y. N. Öztürk, 2019a, ss. 398-408).

Toplumlar, laiklik gibi hukuksal bir güvencenin varlığına rağmen; dinlerin, dayatmaları ve kanlı bölücülüklerinin son bulması için insanlığın bir ortak değeri olarak dinler arası diyaloga muhtaçtırlar (Y. N. Öztürk, 2020a, ss.

²⁰ De ki: "Ey Ehlikitap! Sizin ve bizim aramızda aynı olan şu söze gelin: "Allah'tan başkasına kulluk etmeyelim, O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım. Allah'ın berisinden birbirimizi rabler edinmeyelim!" Eğer yüz çevirirlerse şöyle söyle: "Tanık olun, biz müslümanlarız/Allah'a teslim olanlarız!" (Al-i İmran, 3/64)

34-35). Fakat bu diyaloglar Batı'daki diyalog çalışmaları olmamalıdır diyen Öztürk'e göre eğer dinler, tek bir din çatı altında toplanmamış ve dinlerden ötürü insanlık da esenliğe çıkmadıysa din savaşları hiçbir çağda bitmeyecek. Öztürk'e göre dinciler tarafından Allah'ın adı kullanılarak yapılan her türlü diyalog, maskeye büründürülmüş birer dinler arası savaştır. Batı'nın yürüttüğü dinler arası diyalog çalışmaları ise stratejileri, dekoru, kişileri ve silahları değiştirilmiş ve tüm hızı ve şiddetiyle devam eden Haçlı savaşlarıdır. Batı dünyası, İslâm'ı bir sevgi ve rahmet dini olarak hayata geçirmek isteyenlerle İslâm adına asla bir diyaloga girmez, hatta onlardan tiksindirir. Zira Batı, diyalog çalışmalarıyla sürekli yükselen ve gelecek zamanların dini olmaya aday görünen ve temelinde antiemperyalist olan İslâm'ı çağın gözünde çirkin ve kanlı göstererek reddettirmek ve sahne dışına atmayı amaçlamaktadır. Böylece çirkin, kanlı, bozguncu, terörcü gösterilen Müslümanların çeşitli bahaneler ileri sürerek topraklarındaki muhteşem ve muazzam enerji kaynaklarının üstüne oturup yönetim ve tasarruflarını ele almayı amaçlamaktadır. Eğer bunları yapmakta başarılı olurlarsa etkisini yitirip uyuma belki de tükenme dönemine girmiş bulunan Pavlus Hristiyanlığı'nı yeniden bir atılım ruhuna ulaştırıp yenedünyada yeniden etkin hale getirecekler. Eğer Müslümanlar Batı'nın bugün kullanmış olduğu bilim, teknoloji, akılcılık, güçlü ekonomi, güçlü siyaset yaratıcı devlet adamları gibi silahlarla bir an önce donanmazsa Haçlılar karşısında sürekli kaybedecekler. Dün din adına Hristiyanları aldatıp altın için Haçlı Seferlerini düzenleyenler, adı Haçlı Seferi konulmasa da 11. Haçlı Seferi olan ve Çanakkale'de 213 bin şehidimize sebep olanlar (Y. N. Öztürk, 2019a, ss. 333-372), bugün Müslüman Doğu kültür ve düşüncesinin tartışmasız bir numaralı beşiği olan Irak Operasyonu (Y. N. Öztürk, 2019a, s. 392) ile 12. Haçlı Seferini düzenlemektedir. Haçlı Seferlerini kazanmak için Batı'nın bugün dökmeyeceği Musevi, Müslüman ve Hristiyan kanı neredeyse yoktur. O halde; "İncil; kargaşa, skandal ve isyan olmadan tanıtılamaz. Tanrı'nın dünyası; kılıcın, savaşın, tahribin, perişanlığın, zehrin dünyasıdır" mantığına dayanan Batı dünyasının piyon olarak kullanıp yok etmeyeceği ırk, kültür ve

dinde olmayacaktır. Öyleyse bu mantığın yürüttüğü diyalogda hoş görü maskesine bürünmüş kan ve ölümdür (Y. N. Öztürk, 2019a, ss. 333-372).

Kan ve ölümü temsil eden Haçlılara en büyük destek maalesef Haçlılar tarafından beslenen, onların aleti ve destekçisi olan dinci sınıf eliyle gitmektedir. Dün kurtuluş savaşında halkı Haçlılara karşı savunanlar, dönemin dincileri tarafından ‘serseri, eşkıya, çıkarıcı, katil, isyancı, din dışı’ etiketleriyle halkın gözünde itibarsızlaştırılmaya, aforoz edilmeye, din adına öldürülmeye çalışıldı. Dün hayatı dindara dar eden ve Batıya sığınıp Batıya hizmet etmeyi kutsal bir görev addeden dincilik, aynen bugün de devam etmektedir. Dincilik, çıkarları söz konusu olduğunda düşmanın safında yer alarak, gerçek dindarları, siyasi yetkisine dayanarak kâfir diye etiketler. Peki, durum böyleyken; din adına siyasi yetkiye sahip dincilerin yaptığı dinlerarası diyalog çalışmaları gerçekten huzur ve barış ortamı oluşturabilir mi (Y. N. Öztürk, 2019a, ss. 373-377)?

Öztürk’e göre dinlerarası diyalog çalışmalarında Allah’a imandan sonra diyalog çalışmalarında; temele hiçbir konu oturtulmamalıdır. Çünkü temele alınan her konu bir diğerini temele oturtarak Allah ile kitleleri kandırma aracına dönüşecektir. Örneğin; dinleri birbirinden farklılaştıran ilk ayırım olan Peygamberlere imanı gündeme getirttiğimizde; dinin pratikleri ve din sınıfı da diyalogun merkezine oturacaktır. Neticede de din sınıfının uydurmaları, dayatmaları, çarpıtmaları, sapıtmaları, çıkarları ile diyalog iyiliğe değil Allah ile aldatmaya kapı aralayan bir sisteme dönüşecektir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 498, 2020a, ss. 36-37).

Görüldüğü üzere Öztürk, Tanrı fikri etrafında insanlarla diyalogun varlığını savunurken; Hristiyanların Müslümanlara karşı takındığı tavırlarından ötürü, onların bu söylemlerinde samimi olmadığını ve diyalog söylemleriyle Müslümanları sömürmeyi ve yok etmeyi amaçladıklarını vurgulamaktadır. Öztürk bu düşüncelerinden ötürü diyalogu eleştirirken, aynı düşüncelerle deizmi savunuyor şeklinde Abdurrahman Dilipak tarafından eleştirilmiş ve bu fikirleri yüzünden deist diye etiketlenmiştir (Kılıçaslan,

2016, s. 82). Öztürk'ün eleştiri oklarının hedeflerinde olmasının asıl sebeplerinden biri de deistlerin kurtulacağını iddia etmesidir.

3.4.7. Deistlerin Ölümünden Sonraki Durumları

İnsanlar arası ilişkilerin bir sonucu olarak meydana gelen en büyük tartışma konularından biri de farklı dinlere ve kültürlere mensup insanların kurtuluşu sorunudur. Bu bağlamda; kurtuluş sorunu üzerinden, “Tek bir din mi haktır ve kurtuluşa erdiricidir? Bu hak dinle birlikte başka dinlerde Hak ve kurtarıcı kabul edilebilir mi? Yoksa hakikat değeri açısından bütün dinler eşit midir?” soruları tartışılmış ve hala da tartışılmaktadır. Bu seçeneklerden birinci yaklaşımı benimseyenler dışlayıcılık, ikinci yaklaşımı kabul eden yaklaşım kapsayıcılık, üçüncü yaklaşımı esas alanlar ise çoğulculuk anlayışını benimsemektedirler (Kılıç, 2004, s. 68). Dini dışlayıcılık paradigması, yalnızca bir tek dinin kurtuluşa ulaştırabileceğini öngörür. Dini kapsayıcılık paradigması, diğer dinlerin kurtuluşa ulaştırabileceğini öngörürken; yine de bunun ancak bir dinin diğerlerini az çok kendi rengine boyamakla başarabileceğini ileri sürer. Dini Çoğulculuk Paradigması ise; bütün dinlerin insanı, kurtuluşa ulaştırabileceğini kabul eder (Demirci, 2016, s. 13). Öztürk'ün kurtuluşla ilgili söylemleri dini çeşitliliğin hiçbir türünde aslında tam olarak karşılık bulmamaktadır. Ona göre şirke bulaşmayan ve Allah'ın tekliğine inanan herkes, nüfus cüzdanında yazılı olan dine bakılmaksızın kurtuluştadır.

Müslüman kelimesinin dincilerin hegemonyasında olmadığını iddia eden Öztürk, Kur'an'a göre Müslümanlığın şartları; Allah'a ve Ahiret gününe imanla güzel davranışlarda bulunmak olduğunu savunmaktadır. Ona göre Bakara 62²¹ ve Mâide 69²² ayetlerinde kurtuluş formülü; nüfus cüzdanında yazılı olan dine bakılmaksızın Allah'a ve ahirete iman ile barışa hayra yönelik eylemlere bağlanmaktadır. Öteki her şey dekor mesabesindedir yani olmazsa

²¹ Şu bir gerçek ki, iman edenlerden, Yahudileşenlerden, Hristiyanlardan, Sâbiilerden Allah'a ve âhiret gününe inanıp barışa ve hayra yönelik iş yapanların, Rableri katında kendilerine has ödülleri olacaktır. Korku yoktur onlar için, tasalanmayacaklardır onlar. (Bakara, 2/62)

²² Şu bir gerçek ki, iman edenler, Yahudileşenler, Sâbiiler ve Hristiyanlardan Allah'a ve âhiret gününe inanıp hayra ve barışa yönelik iş yapanlar için korku yoktur. Tasalanmayacaklardır onlar. (Mâide, 5/69)

olmaz değildir. Bu durumda deistlerin durumuna bakacak olursak; Allah bütün zamanlarda var olduğuna göre, biz öldükten sonra da var olacaktır. Biz öldükten sonra da var olan birine inanmak ahirete inanmayı zorunlu kılmaktadır. Bu yüzden deistler hem Allah'a hem de ahirete inanan insanlardır. Öyleyse deistlerin çoğu da Allah'a, ahiret gününe inanıp güzel davranışlarda bulundukları için onlar da kurtuluştadır (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 469, 2020a, s. 176). Bir kısım deistin ısrarla kendilerini ahiret gününe inanmayanlar olarak tanıtmaları, Öztürk'ün burada zorla onlara ahiret inancını izafe ettiğini göstermektedir.

Öztürk'e göre bugün deist diye isimlendirilenler din sınıfının ürettiği şirkten kaçarak Allah inançlarını korumaya çalışan kişilerdir. Bu şekilde deistler, Allah'ın asla affetmeyeceği tek günah olan şirk zulmünden kaçmaktadırlar (Y. N. Öztürk, 2019, s. 49, 2019b, ss. 464, 471). Allah'ın, hiç kimseyi dedesinden miras kalan nüfus kâğıdındaki dinle kurtuluşa erdirmeyeceği aşikârken ve kendi çabasıyla düşünüp sorgulayarak deist olanlar, şirk koştırmayanların affedileceğine dair Allah'ın vaadini esas alarak düşündüğümüzde deistler kurtuluştadır (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 470).

Kur'an mesajında temel hedef, olmazsa olmaz değer, Allah'a iman ise; diğer bütün unsurlar; ya araçtır ya da insanın menfaati için işleyen değerlerdir diyen Öztürk, temel değerde samimi olanların, ahirette kurtulacaklarını savunmaktadır. Ona göre Kur'an'da ibadetler, tavsiye ve teşvik edilmiştir. Fakat yapmayanlar tehdit edilmemiştir. Öte yandan temel değerden kopanlar ve şirkin bir türü olan riyaya bulaşanlar tehdit edilerek kurtuluşu bulamayacakları ifade edilmiştir. Öyleyse Kur'an tevhidi her değerın üzerine oturarak onu korumak için her şeyi feda edebilir. Yani temel değeri korumak için didinen insanların dinî yozlaştıran tasallutla yüz yüze kalmaları halinde, sadece temel değeri korumayı yeterli görür. Din yolunu dikenleyerek şaibeli hale getirenler yüzünden dini, hayata sokmayanları hüsrana uğramışlar arasına sokmayacaktır. Zira Kur'an, Allah'a inanıyor diye Allah adına konuşan her insanın din dediğine din deyin ve bunu yaşayın demez. O, temel değeri korumak için indirilen bir kitapken aynı zamanda insanın mutluluk yolunda yürümesini sağlayan insanın kullanım kılavuzudur. Fakat bu kılavuz tarihin

her döneminde görülen kendi çıkarları için Allah adına mutluluk yolunu dikenleyenlerin varlığını da görmezden gelmez (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 94-95-182).

Şirke, asla kurtuluş vadetmeyen Kur'an (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 471) kurtuluş için Allah'a imanı yeterli görmektedir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 452). Öztürk, eğer din hususunda sapma ateizmle ya da her şeyi mahveden şirkle sonuçlanmıyorsa Kur'an'ın sapanların ebedi hayatını mahvetmediğini belirtmektedir (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 449, 2020a, s. 182). O'na göre bir insan, dinin birçok güzel değerini de reddetse Tanrı'yı bir ve tek olarak kabul ediyorsa kurtulacaktır (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 449, 2020a, s. 49). Zira "deizm tabirini ister kullanın ister kullanmayın, şu gerçeği görmezden gelemezsiniz: Allah'a imanı korumak için bu iman dışındaki her şeyi feda edebilmeyi insanlığa bir kurtuluş yolu olarak öneren ve öğreten kitap, Kur'an'dır." (Y. N. Öztürk, 2019b, ss. 455-472, 2020a, s. 30,182). Kur'an her ne kadar din olarak İslâm'ın yaşanmasını emretse de kendi çıkarları için mutluluk yolunun pusulalarını Tanrı ve din adına değiştirmeye azmetmiş bedbahtların da her daim var olacağını vurgulayarak insanları bu kişilere karşı sürekli uyarıp bunların 'din' dediği şeylerin yaşanmamasını emreder. Bu dincilerle yüz yüze gelip şaibeli hale getirilmiş dinî hayatlarına sokmayıp bu dincilerin elinde kuklalaşmayanlar için de Kur'an sadece temel değer olan tevhidin korunmasını yeterli görür (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 472).

Öztürk'e göre Kur'an dincileri deşifre etse bile, dincilere karşı çıktıkları için gerçek dinle tanışamayıp dinî anlamamış olan mağdurları da cezalandırarak dincilerin ekmeğine yağ sürmeyip onları koruma altına almıştır. Ona göre zira Bakara Suresinde²³ din adına konuşan dincilerin çıkarları için dinî bir kan ve zulüm aracına dönüştürdüklerini belirtilmektedir

²³ İnsanlar bir tek ümmet idi. Sonra Allah, peygamberleri müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak gönderdi. Onlarla beraber, anlaşmazlığa düştükleri konularda, insanlar arasında hükümsinler diye gerçeği taşıyan kitabı hak olarak indirdi. O kitapta anlaşmazlığa düşenler, o kitap kendilerine verilmiş olanlardan başkaları değildi. Bunlar, kendilerine açık kanıtlar geldikten sonra sırf aralarındaki kıskançlık/doymazlık/azgınlık/denge noktasından sapma/yalancılık/zulüm/kibir/zinakârlık yüzünden, çekişmeye girmiştir. Sonra Allah kendi izniyle, inananları, üzerinde tartışmaya girdikleri gerçeğe tekrar ulaştırdı. Allah, dilediği kişiyi/dileyeni dosdoğru yola iletir.(Bakara, 2/213)

ki bu da Allah'a imanda samimi olanların yaşanılmaz hale getirilen dinden uzaklaşmalarına sebep olmuştur. Öyleyse bu durum onların cezalandırılmasına gerekçe yapılamayacağını göstermekle birlikte, onların ebedi kurtuluşlarını da garantileyerek deizme kapı aralamaktır (Y. N. Öztürk, 2019b, s. 475).

Öztürk'e göre Allah özellikle insanın insanı rab edinmesini engellemek istediği için kitap göndermiş ve tüm insanları saf ve temiz bir tevhide çağırmıştır. Fakat din âlimlerinin bir kısmı Allah'ın elindeki yetki olan helallik ve haramlık yetkisini kendi üzerine alarak insanlara helaller ve haramlar belirlemekte yani Allahlık iddiasında bulunmaktadır. Deizm ise bu uygulamaya başkaldırıp dinin omurgası olan Allah'a iman şartına şaibe ve samimiyetsizlik katmamak için dinsel ritüelleri terk eden vakur topluluğun inancının adıdır. İşte Allah, Kur'an'da bu denli samimi olan bu vakur topluluğun kurtulacağını vadetmektedir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 233). Öztürk, bu sözleriyle aslında Kur'an'daki Allah inancı ile deizmin Tanrı inancının aynı olduğunu ifade etmektedir. Oysa Kur'an'ın Rabbi, insana sürekli müdahale ederken deizm de bu düşünce yoktur.

Öztürk'e göre tüm batılı deistler, Kur'an'ı bilmedikleri için inanca dair tüm tezlerini kilise ve İncil'e göre ürettirler. Asıl amaçları Allah'a imanlarını tertemiz bir şekilde korumak olan bu deistler, Kur'an'a göre yanlış düşüncelere yönelmiş olsalar bile Allah bu insanları cezalandırmaz (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 51, 2019b, s. 451). Zira Tevrat'ın yanlış peygamberlik inancına dayalı olarak peygamberlik müessesine başkaldıran deistlerin asıl başkaldırdığı Allah'ın peygamberleri değil, Allah peygamberlerine atılan iftiralarlardır. Bu iftiralara rağmen hâlâ Allah inancını kaybetmeyenleri deist diye suçlamamak akıl değerleriyle ve Kur'an'la örtüşmektir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 22). Zira Kur'an, şirke bulaşanları ebediyen mahvolmuş kabul etmesine rağmen tevhidi parçalamamak için mücadele eden her kişinin dış patentini ne olursa olsun bu insanları mahvolmuş insanlar kategorisine koymamaktadır. Öyleyse Kur'an, tevhidin korunması için; deizme kapı aralamıştır (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 9) ve deistlerin kurtuluşunu da garanti altına almıştır (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 22).

Öztürk'e göre her devirde dinî bir hayat yaşamak isteyen insanlar için gerçek dini yaşayabilmek, dini gerçek yapısına uygun olarak kaynağından bizzat tetkik etmiş bilgi bazı insanlara nasip olmaktadır. Bu durumda gerçek dini yaşayanlar istisnanın istisnasıdır. Bunun dışındaki herkes din sınıfının hegemonyası altına girerek onların zulümleri altında inlemişlerdir. Bundan ötürüdür ki Allah, Allah'a imanda samimi olan insanların dinsel pratikler açısından eksiklerine hatta o pratiklere tamamen uzak kalmalarına bakmaksızın onların ebedi kurtuluşlarını, garanti altına almıştır (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 53-54).

Müslüman olmayanların cennete giremeyeceğini belirten Öztürk, geleneksel kabule göre belirtilen şartların Müslüman olmak için insanlar tarafından sonradan uydurulduğunu vurgulamaktadır. Ona göre Kur'an'da Müslüman olmanın üç şartı vardır. Bunlar: Allah'a ve ahiret gününe iman ile güzel davranışlarda bulunmaktır. Bu yüzden o, Müslüman ismini dedesinden miras aldığı dinî yaşayarak belli bir bölgede, belli bir fırkada, toplanan insanlara vermek yerine; Allah karşısında hür iradesiyle teslim olan herkese vermekte ve Kur'an'ı bir yaratılış gerçeği olarak belirginleştiriyor (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 177, 2019b, s. 470).

İçkinin haram kılınmasındaki hükümden hareket ederek mefsedet ve maslahat ekseninde dinciliği değerlendiren Öztürk'e göre bir işte zarar var ise; faydanın fazlalığına zararın oranına bakılmaksızın o iş haram kılınır. Bu yüzden sahte dinden korkarak dinî günlük hayatına sokmayan ama Allah'a imanını koruyanların ebedi kurtuluşları garanti altındadır. Çünkü bu insanlar, sahte dinî yaşarken ya şirke bulaşacaklardı ya da belli bir süre sonra isyan ederek ateizme bulaşacaklardı. İşte Kur'an bu mefsedetlere bulaşmak istemeyip Allah inancını koruyan deistlerin dinî yaşamamalarından ötürü ebedi hayatlarını mahvetmemiştir. Mabedin ve ibadetin şirke bulaştığı, din dâhil her şeyin menfaatlara kurban edildiği, kardeşliğin çıkar ilişkisinden bağımsız hareket etmediği bir toplumda, samimi ve dürüst insanlara dincilerin yaşadığı dinî benimsetemeyiz. Kur'an'ın anlattığı din de zaten dincinin dinî değildir. Kur'an din diye insanları bu felakete çağırmaz. Tam aksine der ki; bu olup bitenlere bakarak Allah'a imanını zedeleme, Allah'a inancını ve

güvenini sağlam ve sabit tutarsan endişelenme senin ebedi kurtuluşun benim güvencem altındadır (Y. N. Öztürk, 2020a, ss. 88-91).

Öztürk'ün iddiasına göre İslâm, Allah'a teslimiyet tavrının adı olduğuna göre, bir klik veya fırkanın, bir takım veya ekibin adı olmadığına göre teslimiyet Allah'a olacaktır, din sınıfına değil. Kur'an, din temsilcilerinden şikâyetçidir. Bir kitap hem din temsilcilerinden şikâyetçi olup hem de onları dışlayanları yüz üstü bırakmayacağına göre Allah karşısında teslimiyet tavrını kim takınırsa 'Müslüman' odur. Deistlerin durumuna bu açıdan da bakıldığında onlar, Allah'a teslimiyeti sulandırıp din temsilcilerine teslimiyete dönüştürmemek için bu temsilcilerin temsil ettikleri hayat tarzını dışlıyorlar. Kur'an bu dışlamadan şikâyetçi değildir bilakis şirk üzere ölmeyenlerin affedileceklerine ilişkin Kur'an vaadiyle onların kurtuluşunu vadetmektedir (Y. N. Öztürk, 2020a, s. 177).

Öztürk'e göre deistler; *“Ben dinleri hayatıma müdahale ettirmek istemiyorum, çünkü arkasından hangi namussuzların ensemble üşüşeceğini biliyorum, onun için ben Allah’a imanımı korurum, gerisi yok, benim hayatımda yeri yok”* demek olduğu için, Allah, Allah inançlarında samimi olan deistlerin kurtuluşunu garanti altına almıştır (Karadut, 2017, s. 284).

Görüldüğü üzere Öztürk, tevhidi esas alıp buna göre güzel davranışlarda bulunanların kurtuluşunun garanti altına alındığını savunur. Onun kurtuluşu garanti altına alınmıştır dediği kişiler, Kur'an ile hiç tanışmamış olanlar veya Kur'an ile yanlış tanışanlardır. Yani hakikati görüp üstünü örterek reddedenler değil, toplumlarının davranışları yüzünden hakikati göremeyenler veya hiç görmeyenlerdir. Öztürk'ün bu fikri ile Süleyman Ateş gibi düşündüğü görülmektedir. Ateş yazdığı makalede dinî dışlayıcılığın kurtuluş fikrini eleştirmektedir. Ateşin karşı çıktığı bu fikir, bugün birçok Müslüman tarafından savunulmaktadır. Bunlar Müslüman olmanın yeterli bir gerekçe olduğunu iddia edip her türlü zulmü işleye bilme potansiyellerini güçlendirmişlerdir. Kurtuluş fikri Kur'an'ın Âl-i İmran Suresi 113-114 ve 199; Bakara, Suresi 62; Mâide Suresi 69. Ayetlerinde; Allah'a,

ahiret gününe iman ve güzel davranışta bulunma şartına bağlanmıştır.²⁴ İslâm dini içerisindeki mezheplerin bir diğerini küfürle ithamların yoğunluğu, diğer dinlerdeki insanların fazlalığı, Müslümanların çoğunun inandığı dini bilmemeleri, kişilerin araştırmaya değil, bulundukları coğrafyaya göre çoğunlukla din tercih etmeleri gibi sebeplerden ötürü, biz de Öztürk ve Ateş gibi kurtuluşun Allah'a ve ahiret gününe iman ve faydalı işler neticesinde gerçekleşeceğini düşünmekteyiz. Bu konuda aksini iddia edenlerin de Bakara Suresi 111-112 ve Nisa 123-125 ayetlerde ifade edildiği gibi yanıldıklarını düşünmekteyiz.²⁵

²⁴ “Ama hepsi bir değildir. Ehlikitap içinden Allah için başkaldıran/Allah huzurunda el bağlayan/hak ve adaleti ayakta tutan/kalkınıp yükselen bir zümre de vardır; gece saatlerinde secdelere kapanmış olarak Allah'ın ayetlerini okurlar. Allah'a ve âhiret gününe inanırlar, iyilik ve güzelliği belirlenmiş olana özendirirler, kötülük ve çirkinliği belirlenmiş olandan sakındırırlar. Hayır işlerde yarışmasına koşarlar. İşte bunlar hayra ve barışa yönelik hizmet üretenlerdendir”(Âl-i İmran, 3/113-114).

“Ehlikitap'tan öyleleri var ki, Allah'a, size indirilene ve kendilerine indirilene inanırlar. Allah karşısında ürperirler; Allah'ın ayetlerini basit bir ücret karşılığı satmazlar. İşte bunlar için Rableri katında kendilerine özgü ödüller vardır. Allah, hesabı, çabucak görür.” (Âl-i İmran, 3/199).

“Şu bir gerçek ki, iman edenlerden, Yahudilerden, Hristiyanlardan, Sâbiilerden Allah'a ve âhiret gününe inanıp barışa ve hayra yönelik iş yapanların, Rableri katında kendilerine has ödülleri olacaktır. Korku yoktur onlar için, tasalanmayacaklardır onlar” (Bakara, 2/62).

“Şu bir gerçek ki, iman edenler, Yahudiler, Sâbiiler ve Hristiyanlardan Allah'a ve âhiret gününe inanıp hayra ve barışa yönelik iş yapanlar için korku yoktur. Tasalanmayacaklardır onlar” (Mâide, 5/69).

²⁵ “Yahudi yahut Hristiyan olandan başkası cennete asla giremeyecek.” dediler. Bu, onların hurafeleri/anlamını bilmeden okuyuşları/kuruntularıdır. De ki onlara: “Eğer doğru sözlü iseniz hadi getirin susturucu kanıtınızı!” İş onların sandığı gibi değil! Kim güzel davranışlar sergileyerek yüzünü Allah'a teslim ederse, Rabbi katında ödülü vardır onun. Korku yoktur böyleleri için; tasalanmayacaklardır onlar” (Bakara, 2/111-112)

“İş ne sizin kuruntularınızla/hurafelerinizle/anlamını bilmeden okuyuşlarınızla ne de Ehlikitap'ın kuruntuları/hurafeleri/anlamını bilmeden okuyuşlarıyla çözülür. Kötülük yapan onunla cezalandırılır. Ve böyle biri, kendisi için Allah dışında ne bir dost bulur ne de bir yardımcı. Erkek veya kadın, inanmış olarak hayra ve barışa yönelik işler yapanlar cennete gireceklerdir. Ve zerre kadar zulme uğratılmayacaklardır. Güzel düşünüp/güzellikler sergileyerek ve özü-sözü doğru bir halde İbrahim'in milletine uyararak yüzünü Allah'a teslim edenden daha güzel dinli kim olabilir! Allah İbrahim'i dost edinmişti.”(Nisa, 4/123-125)

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Her din hayatın içerisinde varlık gösterdiği günden itibaren diğer dinleri batıl göstererek varlığını ikame etmeye çalışır. Asırlardır tüm dinlerin dindarları da bu anlayıştan hareketle ötekini yok edip her yere kendi inancını yayma mücadelesini vermektedir. Tarihi sürece baktığımızda bunun için birçok din ve mezhep savaşının yapıldığını görmekteyiz. Toplumlar birbirini Tanrı adına yok ederken Tanrı adına konuştuğunu iddia eden insanlar ise bu yok oluşun ateşini körükleyebildikleri kadar körüklemiştir. Böylece aslında varlık amacı insanlığa huzur getirmek olan dinler, zamanla zulmün, ölümün ve sömürülmenin aracı olabilmıştır. Bu sömürülme sistemine başkaldıran kişiler de Tanrı'nın ve dinin olmadığını iddia ederek, kendilerini bu zulüm ve sömürü sisteminden kurtarmaya çalışmışlardır. Fakat insanoğlunun mayasında bulunan bir yaratıcı fikri onu rahat bırakmamıştır. Bu yüzden aydınlanma döneminin bir sonucu olarak kilise ve ateizm arasında kalan bazı insanlar ne Tanrı'dan vazgeçebildiler ne de kilisenin Tanrı adına yaptıklarını kabul edebildiler. Bunlar, dinleri ve tanrısızlığı reddederek Tanrı'nın varlığını akılla ispat etmeye çalışıp deizm denilen düşünce sistemini tercih etmişlerdir. Bu minvalde aslında deizmin, ateizm ve teizme bir başkaldırı hüviyetine büründüğünü söylemek mümkündür. Durum böyle olunca aynı inanç bayrağı altında birbirlerinden küçük farklılıklarla ayrıldıkları için kendi dindaşlarına bile hoşgörü göstermeyen dindar kesimin önünde artık onun tezlerini çürütmek için mücadele edeceği yeni bir düşmanı vardı. Yeni düşman deizme karşı, dindarlar sürekli reddiyeler yazarak onu oluşum aşamasında yok etmek için mücadele ettiler.

Her ne kadar Batı dünyasında ortaya çıksa da deizmin kıvılcımları 19. yüzyıl sonrasında İslâm toplumlarına da sıçramıştır. Müslüman âlimler de deizmi eleştirip Kur'an üzerinden kabul edilemeyeceğini göstermek için sürekli ilimle mücadele verdiler.

Türkiye’de akla dayalı ilahiyatın önemli bir temsilcisi olan Yaşar Nuri Öztürk, deizmi yok etmek için mücadele edecek diye bekleyen bir topluma, Kur’an’ın deizme kapı araladığını söyleyerek dindaşlarının eleştirilerine maruz kalmıştır. Öztürk’ün din anlayışının yapı taşı, hayata dair vazgeçilmeyecek tek gerçeğin Tanrı’nın var ve bir olmasıdır. Ona göre Tanrı’nın tekliğine gölge düşüren ne ise feda edilmelidir. O, bu yüzden deizm düşüncesini Hz. İbrahim’in sorgulamasına benzeterek onu insanı gerçek İslâm dinine götüren ve atalar kültürüne başkaldıran bir düşünce sistemi olarak görmektedir. Öztürk’e göre İslâm’ın ilk yıllarından itibaren dinci denilen kesim, din istismarı yapmak için maske söylemlerle insanları şirke düşürüp Allah’ın dininden uzaklaştırmıştır. İslâm dini dinciler tarafından zulmün merkezi haline dönüşmüştür diyen Öztürk’e göre; dinciler yüzünden insanlar İslâm’ın nurundan yararlanamamaktadır. Ona göre Tanrı’nın varlığını akılla bulmaya çalışmak, dini istismar edenlerin iddialarına uymaktan daha makul bir tercih olduğu için gerekirse Tanrı’nın varlığı için dine dair her şey reddedilir. Bu reddedişten sonra İslâm’ı gerçek kaynağı Kur’an’dan öğrenme fırsatı bulan her insan İslâm dinini kabul edecektir. Öztürk’e göre deistler, Allah’ı yanlış anlatarak O’na zulmeden dincilere kulak vermemek adına İslâm’ın bütün güzelliklerini kaybetmeyi göze almıştır. Bu yürekliği sergileyen bir de Allah’ın cezalandıracağını söylemek, Allah’ın adaletine aykırıdır. Bu deistler, Hanıfî yaşadığı için Selmân-ı Farisî’nin arkadaşları gibi affa mazhar olur düşüncesinin Öztürk tarafından savunulduğu görülmektedir.

Tezimizde açıkça görülmektedir ki Öztürk, deist olmadığı gibi topluma deist olun diyen biri de değildir. Onun inanç sistemi salt bir teslimiyete dayanmaz. O, inancın dayandığı nedeni irdeleyerek, sorgulayarak mantık zeminine oturtmaya çalışır. Aslında Öztürk, bu tutumuyla kişileri taklidî imandan tahkiki imana ulaştıracağını düşünmektedir. Ona göre tahkiki imanın önündeki en büyük engel, sahabe döneminden beri İslâm’a en çok zarar veren, ilmi yok eden, dinî çıkarlarına alet eden ve çıkarları için din adına her şeyi yakıp yıkan, Allah’ın ve peygamberin adını kendi çıkarları için kullanan, dindarı ve iyiliği yok eden dincilerdir. Bu nedenle Öztürk, dincilere

kulak vermektense deizmin Kur'an'daki İslâm'a daha yakın olduğunu söylemektedir. Kendisi bu görüşlerinden ötürü bazı kesimlerce deist ilan edilse bile, o her zaman kendisini Kur'an'ın hizmetkârı ve Peygamberin yolunu takip eden biri olarak görmüştür. Onun düşüncesinde Kur'an, Allah tarafından indirilmiş içerisinde şüphe barındırmayan geçerli tek bilgi kaynağıdır. Akıl ise bu bilgi kaynağını doğru anlamamızı sağlayan esas güçtür. Geriye kalan her şey onun düşünce sistemine göre olsa olsa en fazla yardımcı kaynak olarak var olabileceği için o, Kur'an ve akıl ile çelişen her şeyi reddetmektedir.

Öztürk'ün deizm düşüncesine kadar deizmi araştıran herkes onun dine karşı bir çıkış olduğunu kabul ederek deizmi ya reddetmiştir ya da onu savunmuştur. Öztürk, fikirleriyle deizme dair bütün birikime karşı çıkarak deizmin vahiyle tanışmamış İslam olduğunu iddia etmiştir. Ona göre bir birey deizm ile gerçek dine değil, ateizm ve dinciliğe karşı çıkmaktadır. Bu yüzden Öztürk'ün düşüncesinde deizm, insanı doğru dine götüren bir düşünce sistemidir. O, bu iddiasıyla din felsefesi çerçevesinde ele alınan deizmin dine hizmet edebilme ihtimalinin de söz konusu olup olmadığının araştırılması gerektiği hususunu gündeme getirmektedir. Çünkü Öztürk'e kadar deizm, hep ateizm ve teizme karşı bir çıkış olarak değerlendirilirken Öztürk'ün, bu iddiasıyla bu kanının yıkıldığı görülmektedir.

Türkiye'de Kur'an'a ve akla dayalı İslam'ın ilk temsilcilerinden biri olan ve dini üç kısım altında inceleyen Atay'ın "ulemanın dini" diye adlandırdığı dinî düşünce, Öztürk'ün deizm düşüncesinin temelini oluşturduğu söylenebilir. Zira Öztürk'e göre din sınıfı, fikir ve eylemleri dolayısıyla insanları deizme yöneltmektedir. Aslında Öztürk de Atay gibi, insanların akılla birlikte Kur'an'ı doğru anlayarak doğru dini bulacaklarını savunmaktadır. Öztürk, burada vazgeçilmemesi gereken hususun akıl olması gerektiğini vurgulayarak, aslında doğru aklın Kur'an'ı bulma ümidini vurgulamaktadır. Ona göre bir kişi Kur'an'ı tanımasa bile, Kur'an'ın içeriği aklî ve ahlakî ilkelere vurgu olduğu için, aklını kullanan dolaylı yoldan da olsa Kur'an'ı bularak kurtuluşa erer. Öztürk'ün deist diye adlandırdığı insanlar ilahî vahyi tanımamış ama Tanrı'yı, ahiret inancını kabul edip salih

amellerde bulunan insanlardır. Öztürk'ün kurtulacaklarını iddia ettiği bu sınıf Clarke'nin deizm sınıflandırmasında her an her şeye gücü yeten, sonsuz ve sınırsız güçte, her şeyi bilen, sonsuz iyilik ve güzellik sahibi, dünyanın yaratıcısı olan bir Tanrı'nın varlığına inananların oluşturduğu dördüncü sınıfa yakındır. Bu tür deizme inananlara göre Tanrı'nın dünya üzerinde ilâhî eylem ve kontrolleri vardır. O insanı var eden, ona ahlâksal ve dinsel görevler yükleyen, gelecek yaşamda iyileri ödüllendirip kötülerini cezalandıracak bir Tanrı'dır. Bu anlayışa göre doğal akıl ile anlaşılabilir olan kısımları dışında ilâhî vahiy yoktur. Öztürk bunların kurtulacağını ifade etmekle birlikte Clarke'nin sınıflandırmasındaki diğer üç tür deizm türünün varlığı ve akıbeti ile ilgili herhangi bir beyanda bulunmamıştır. O, bu sınıflandırma türü dışında deist yokmuş gibi bir izlenim çizmekle birlikte deizmin asıl sebebinin de dincilerin eylemleri ve deistlerin Kur'an'ı bilmemeleri olduğunu savunmaktadır. Öztürk'ün deizmi sadece bu iki şarta bağlaması Aristoteles gibi dincilerin aldatmacalarına maruz kalmadığı halde ontolojik bağlamda deist bir düşünceye yakın söylemler savunan insanları görmezden geldiği görülmektedir. Ayrıca Öztürk'ün, İslam'ı iyice öğrendiğini iddia eden deistlerden ve ateistlerden ise hiç bahsetmediği görülmektedir.

Netice itibariyle Öztürk'e göre Kur'an, İslâm dininin ana tek kaynağıdır. Onun, din istismarına zemin hazırlayan bütün ikincil kaynakların hiçbirinin Kur'an'la derecelendirilmeye sokulmaması gerektiği fikrine sahip olduğu görülmektedir. Ona göre, bu ikincil kaynaklara dayanarak dini istismar eden dinciler yüzünden samimi insanlar, deizme kaçmaktadır. Bu samimi insanların deizm dedikleri sığınak ona göre hanifliktir. Bütün bunlardan hareketle Öztürk'ün deizm düşüncesinin, deizme teşvik için değil, din istismarına karşı bir başkaldırı olduğu ve İslam'ı doğru anlamaya yardımcı olacağı sonucuna vardık. Bu da deizmin din felsefesi içerisinde ateizme hizmet ettiği kadar teizme hizmet etme ihtimalinin de göz ardı edilmemesi gerektiği sonucunu doğurmaktadır.

KAYNAKÇA

- Adam, B., & Katar, M., (2005). *Dinler Tarihi* (6. Bs.). Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Akarsu, B., (1975). Yaradancılık. *Felsefe Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 184.
- Alıcı, M., (2010). Şefaât. *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, C. 38, 412-415.
- Arıcan, M. K., (2021). Ulûhiyet Anlayışları. *Din Felsefesi: El Kitabı* (5. Bs.), Edt: R. Kılıç & M. S. Reçber., Grafiker Yayınları, Ankara, 59-78.
- Arık, E., (2019). *Deizm ve Ateizm Çıkmazı: İnançsızlıktan İnanca*. Hayykitap, İstanbul.
- Aristoteles, (2010). *Metafizik* (A. Arslan, Çev.). Sosyal Yayınlar, İstanbul.
- Arslan, A., (2012). *Felsefeye Giriş* (17. Bs.). Adres Yayınları, Ankara.
- Atalay, S., (2024). Sigmund Freud’da Dinin Kökeni ve Mahiyeti Meselesi. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 24(1), 184-201.
- Atay, H. (2024). *Kur’an’a Göre Araştırmalar II* (7. bs). Destek Yayınları, İstanbul.
- Aydın, M., (2010). *Anahatlarıyla Dinler Tarihi: Tarih, İnanç ve İbadet*. Ensar Neşriyat, İstanbul.
- Aydın, M. S., (2010). *Din Felsefesi* (12. bs). İzmir İlâhiyat Vakfı Yayınları, İzmir.
- Balcı, R., (2019). İbnü’r-Râvendî’nin Şîî Düşüncedeki Yeri. *Turkish Journal Of Shiite Studies (Şiilik Araştırmaları Dergisi)*, 1(2), 248-264.
- Baloğlu, A. B., (2021). *Son Hurafe Deizm*. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.

- Bilgin, V., (2018). İstismar ve Din İstismari Üzerine Genel Bir Çerçeve. *Siyer Araştırmaları Dergisi*, 4, 161-169.
- Bilinmiyor., (2016a). Kitâbu'l-İlmi'l-İlâhî'den Alıntılar (Mahmut Kaya, Çev.). *Felsefe Risâleleri*. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul, 268-285.
- Bilinmiyor., (2016b). Kitâb'ul-Lezze'den Alıntılar (Mahmut Kaya, Çev.). *Felsefe Risâleleri*. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul, 260-267.
- Bircan, H. H., (2008). *İslam Felsefesine Giriş*. Ensar Neşriyat, İstanbul.
- Bolay, S. H., (2013a). Allah. *Felsefe Doktrinleri ve Terimleri Sözlüğü* (11. Bs), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, ss. 15-19.
- Bolay, S. H., (2013b). İlâhçılık. *Felsefe Doktrinleri ve Terimleri Sözlüğü* (11. Bs), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 176.
- Cevizci, A., (2001). *İlkçağ Felsefesi Tarihi*. Asa Yayınları, Bursa.
- Cevizci, A., (2009). *Felsefe Tarihi* (1. bs). Say Yayınları, İstanbul.
- Cevizci, A., (2012). Deizm. *Felsefe Sözlüğü* (3. Bs.), Edt: D. Önder. Say yayınları, İstanbul, 113-114.
- Cevizci, A., (2013). *Felsefeye Giriş* (2. Bs). Say Yayınları, İstanbul.
- Cevizoğlu, M. H., (2002). *Yaşar Nuri Öztürk'e Soruyorum* (2. Bs.), Edt: Y. N. Öztürk. Ceviz Kabuğu Yayınları, Ankara.
- Corbin, H., (1986). *İslâm Felsefesi Tarihi (Başlangıçtan İbn-i Rüşd'ün ölümüne kadar 1198)*, (Hüseyin Hatemi, Çev.). İletişim Yayınları, İstanbul.
- Çağrııcı, M., (2012). *İslâm Düşüncesinde Ahlâk* (4. Bs.). Dem, İstanbul.
- Çakan, İ. L., (2009). *Anahatlarıyla Hadîs: Bilgisi, Tarihi, Dindeki Yeri ve Okuma, Okutma Yöntemi*. Ensar Neşriyatı, İstanbul.

- Çevik, M., (2006). *David Hume ve Din Felsefesi*. Dergah Yayınları, İstanbul.
- Çubukçu, İ. A., (1967). *Mezhepler, Ahlak ve İslam Felsefesi İle İlgili Makaleler*. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Davutoğlu, A., (1997). Medeniyetlerin Ben-idraki. *Divân*, 1, 1-53.
- Demirci, K., (2006). Din. *İslâm'da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, Marmara İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, C. 1, 407-413.
- Demirci, K., (2016). *Yahudilik ve Dini Çoğulculuk*. Ayışığıkitapları, İstanbul.
- Doğan, M. N., (1998). Atalar, Dedeler Dininden Kur'an'daki İslâm'a. *Kitap Dergisi*, 13(92), 34-82.
- Doğan, M. N., (Haziran 1998a). Mücadeleli Bir Hayatın Öyküsü. *Kitap Dergisi*, 13(92), 5-31.
- Dorman, E., (2009). *Deizm ve Eleştirisi*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Düzgün, Ş. A., (2007). Hüseyin Atay. *Çağdaş İslâm Düşünürleri* (2. Bs.), Edt: C. Karadaş. Ensar Neşriyat, İstanbul, 265-300.
- Düzgün, Ş. A., (2012). *Çağdaş Dünyada Din ve Dindarlar*. Lotus, Ankara.
- Düzgün, Ş. A., (2022). *Sarp Yokuşun Eteğinde İnsan* (6. Bs). Otto, Ankara.
- Düzgün, Ş. A., (2023). *Dini Anlama Kılavuzu* (10. Bs). Otto, Ankara.
- Eliade, M., (2007). *Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi* (3. Bs.), (Ali Berktaş, Çev.). Kabalcı Yayınevi, İstanbul C. 3.
- Er, İ., (1990). Fetişizm. *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*, Risale Yayın, İstanbul, C. 1, 437.
- er-Râzî, E. B., (2016a). Ahlâk'ul-tabîb(Hekimlik Ahlâkı) (Mahmut Kaya, Çev.). *Felsefe Risâleleri*. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul, 324-

353.

- er-Râzî, E. B., (2016b). Et-tıbbu'r-ruhanî(Ruh Sağlığı-Ahlâkın İyileştirilmesi), (Mahmut Kaya, Çev.). *Felsefe Risâleleri*. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul, 82-195.
- er-Râzî, E. B., (2016c). Makâle fî emârâtî'l-ikbâl ve'd-devle(İkbal ve Devlete Kavuşmanın Belirtileri), (Mahmut Kaya, Çev.). *Felsefe Risâleleri*. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul, 254-259.
- er-Râzî, E. B., (2016d). Makâle fî mâ ba'de't-tabî'a (Metafizik Hakkında Makale), (Mahmut Kaya, Çev.). *Felsefe Risâleleri*. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul, 218-253.
- er-Râzî, E. B., (2016e). Sîreti'l-Felsefiyye(Filozofça Yaşam), (Mahmut Kaya, Çev.). *Felsefe Risâleleri*. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul, 196-217.
- Er-Râzî, E. H., (2016). Ebû Hâtîm Er- Râzî ile Ebû'Bekir Er- Râzî Arasında Geçen Tartışma, (Mahmut Kaya, Çev.). *Felsefe Risâleleri*. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul, 286-323.
- Erdem, H., (1994). Deizm. *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, C. 9, 109-111.
- Erdem, H., (2004). *Problematic Olarak Din-Felsefe Münasebeti* (3. Bs). Hü-er Yayınları, Konya.
- Erdem, Ö. F., (2022). *Bir Müslüman Deizm ve Ateizm'e Nasıl Bakmalı?* (2. bs). Beyan, İstanbul.
- Evans, C. S., & Manis, R. Z., (2010). *Din Felsefesi: İman Üzerine Rasyonel Düşünme* (F. Akdemir, Çev.). Elis Yayınları, Ankara.

- Fıġlalı, E. R. (2008). *Günümüz İslâm Mezhepleri*. İzmir İlâhiyât Vakfı Yayınları, İzmir.
- Flew, A., (2012). *Yanılmışım Tanrı Varmış: Dünyanın En Ünlü Ateisti Fikrini Nasıl Deġiştirdi*, (6. Bs.), (H. Kaya & Z. Ertan, Çev.). Profil Yayıncılık, İstanbul.
- Gardet, L., (1989). Din ve Kültür (İ. Kutluer, Çev.). *İslâm Tarihi Kültür ve Medeniyeti*, Edt: A. K. S. L. P. M. Holt & B. Lewis.). Hikmet Yayınları, İstanbul, C. 4, 111-143.
- Gündogar, H., (2017). *Deizm; Aklın Tanrılaştırılması ya da Sorumsuz Özgürlük*. "Uluslararası Din Karşıtı Çağdaş Akımlar Ve Deizm" Sempozyumu, Ensar Neşriyat, Van, 29-40.
- Gündüz, Ş., (2010). *İslâm. Yaşayan Dünya Dinleri* (3. bs). Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara.
- Gürbüz, C., (2017). *İslam'dan Deizme*, Berfin, İstanbul.
- İbn Rüşd & Sarioğlu H., (2020). *İbn Rüşd Felsefesi* (5. bs). Klasik, İstanbul.
- İbn-i Haldun, (2022). *Mukaddime* (S. Uludağ, Çev.). Dergah Yayınları, İstanbul.
- İbn-i Sinâ, (t.y.). *İşaretler ve Tembihler*, (Muhittin Macit, Ali Durusoy, & Ekrem Demirli, Çev.). *Kitab'üş-Şifa*, 1-77.
- İkbal, M., (2014). *Cavidname*(3. Bs.). (H. Toker, Çev.). Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- İmamoğlu, T., (2007). *Tanrı'nın Doğası ve Mucizenin İmkânı: David Hume'nin Antropomorfizm Ve Mucize Eleştirisi*. İz Yayıncılık, İstanbul.
- İpek, M., (2021). Mu'tezile'nin Kur'an-ı Kerim'in Belâgatına Yönelik Eleştirilere Verdiği Cevaplar: Kâdî Abdulcabbâr—İbnü'r-Râvendî Örneği. *Tasavvur/Tekirdağ İlahiyat Dergisi*, 7(1), 563-597.

- İpek, M., (2022). Deizm, Berâhime ve Şirk Üçgeninde: Nübüvvet. *Kadim Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (1), 35-45.
- Karadut, C., (2017). *Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk ile “Söz ve Işık” Söyleşileri*. Ulusal, İstanbul.
- KARAMAN, H., (2002). Ebu Bekir Er-Razi’nin Mülhidliği Bir Gerçeklik mi, Yoksa Tarihsel Bir Yanılgı mı? *Ekev Akademi*, Yıl: 6 Sayı: 11, 107-123.
- Kaya, M., (2007). Râzî, Ebû Bekir. *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, C. 34, 479-485.
- Kılıç, R., (2004). *Dini Anlamak Üzerine*. Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Kılıçaslan, B., (2016). *Aydınlık Savaşçısı*. Togan Yayıncılık, İstanbul.
- Kılıçoğlu, İ., (1990). Deizm. *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*, Risale Yayın, İstanbul, C. 1, 258-259.
- Kindî, (2014). İlk Felsefe Üzerine (Mahmut Kaya, Çev.). *Felsefî Risaleler* (3. Bs). Klasik Yayınları, İstanbul, 126-177.
- Koçyiğit, T., (2007). *Hadîs Tarihi* (5. bs). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- Kutluer, İ., (2020). İbn’ür-Râvendî. *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, C. 21, ss. 179-184.
- Lindstedt, I., (2024). İbnü’r-Râvendî ve Ebü’l-Alâ El-Ma’arrî’nin Eserlerindeki Din Karşıtı Görüşler (H. İ. Uçar & H. Temir, Çev.). *İdrak Dini Araştırmalar Dergisi*, 4(1, 15), 249-296.
- Mevdudi, E. A., (1991). *Tefhimu’l Kur’an (Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri)*, (Muhammed Han Kayanî, Yusuf Karaca, Nazife Şişman, İsmail Bosnalı, Ali Ünal, & Hamdi Aktaş, Çev.). İnsan Yayınları, İstanbul, C.1.

- Okumuş, E., (2014). Değerler ve Din İstismarı. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 24, 13-31.
- Okumuş, N. K., (2017). *Sağlam Kulpa Tutunamayanlar: Ahlâk, Eşcinsellik ve Deizm Üzerine*. Araştırma Yayınları, Ankara.
- Okumuş, N. K., (2020). Deizmin Ahlâk Konfigürasyonunun Rasyonel Basamakları Hakkında Teolojik Bir Değerlendirme. *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, Yıl: 23, Sayı: 94, 35-55.
- Onat, H., (2020). *İslâm Ortak Paydası ve Mezhep Gerçeği* (2. bs). Endülüs Yayınları, İstanbul.
- Önder, A. T., (2001). *Yaşar Nuri Öztürk'le Nereye Kadar*. Önder, Ankara.
- Özel, A., (1993). Dârulharp. *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, C. 8, 536-537.
- Özler, M., (2012). Tevhid. *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, C. 41, 22-24.
- Özler, M., (2010). *İslam Düşüncesinde 73 Fırka Anlayışı*. Rağbet yayınları, İstanbul.
- Öztürk, M. (2016). Geçmişten Günümüze Din İstismarı. *Diyanet Aylık Dergisi*, 309, 10-13.
- Öztürk, S. Ö. C., & Öztürk, A. C. M. T. (Edt.), (1998). *Yaşar Nuri Öztürk, Halkın Diliyle Yaşar Nuri* (2. Bs). Yeni Boyut, İstanbul.
- Öztürk, T., (2013). *İbn Ravendi ve Nübüvvet Teorisi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Öztürk, Y. N., (2002). *Anadilde İbadet Meselesi: Çiğnenen Bir Kitlesel Hakkın Savunulması* (2. Bs). Yeni Boyut, İstanbul.
- Öztürk, Y. N., (2004). *Türkiye'ye Mektuplar* (2. Bs). Yeni Boyut, İstanbul.

- Öztürk, Y. N., (2009). *Arapçılığa Karşı Akılcılığın Öncüsü İmamı Âzam Ebu Hanîfe: Esas Fikirleri Gölgeleyen Önder* (18. Bs). Yeni Boyut, İstanbul.
- Öztürk, Y. N., (2011a). *Hallac-I Mansur: Enel Hak İsyanı : (Darağacında Miraç)* (2. Bs). Yeni Boyut, İstanbul.
- Öztürk, Y. N., (2011b). *Kur'an'ın Temel Buyrukları: Emirler ve Yasaklar* (16. Bs). Yeni Boyut, İstanbul.
- Öztürk, Y. N., (2012). *Cevap Veriyorum: Gerçek Dini Arayanlarla Baş Başa* (16. Bs). Yeni Boyut, İstanbul.
- Öztürk, Y. N., (2013). *Asrısaaadet'in Büyük Kadınları* (6. Bs). Yeni Boyut, İstanbul.
- Öztürk, Y. N., (2017). *İmamı Âzam Savunması: Şehit Bir Önder İçin Apolocya* (2. Bs). Yeni Boyut, İstanbul.
- Öztürk, Y. N., (2018a). *Dinde Reform Değil İslam'da Tecdit: Peygamber'in Yüklediği Görev*. Yeni Boyut Yayınları, İstanbul, C.1.
- Öztürk, Y. N., (2018b). *Dinde Reform Değil İslam'da Tecdit: Peygamber'in Yüklediği Görev*. Yeni Boyut, İstanbul, C. 2.
- Öztürk, Y. N., (2019). *Mâûn Suresi Böyle Buyurdu: Din Maskeli Zulme Tanrı'nın Vuruşu* (21. Bs). Yeni Boyut, İstanbul.
- Öztürk, Y. N., (2020a). *Fâtiha Suresi Tefsiri* (10. Bs). Yeni Boyut, İstanbul.
- Öztürk, Y. N., (2020b). *Müslümana Mektuplar*. Yeni Boyut, İstanbul.
- Öztürk, Y. N., (2021). *İnsanlığı Kemiren İhanet: Allah ile Aldatmak* (81. Bs). Yeni Boyut, İstanbul.
- Öztürk, Y. N., (2019b). *Din Maskeli Allah Düşmanlığı Şirk ve Şirke Tepkinin Felsefeleşmesi: Deizm* (8. Bs). Yeni Boyut, İstanbul.

- Öztürk, Y. N., (2019a). *İnsanlığı Kemiren İhanet: Dincilik: (Zulümleriyle Dini Kırletenlerin Tarihi*, (7. Bs). Yeni Boyut, İstanbul.
- Öztürk, Y. N., (2019c). *Sevgiliye Mektuplar(Teofilozofik Tahliller)*. Yeni Boyut, İstanbul.
- Öztürk, Y. N., (2020a). *Tanrı, Akıl ve Ahlaktan Başka Kutsal Tanımayan İnanç Deizm(Teofilozofik Bir Tahlil)*, (10. Bs). Yeni Boyut, İstanbul.
- Peker, H., (2018). Tanrı Ve Din Tasavvuru Bağlamıyla Deizm ve Yayılımı Üzerine. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5(8), 13-42.
- Peterson, M. L., Hasker, W., Reichenbach, B., & Basinger, D., (2013). *Akıl ve İnanç: Din Felsefesine Giriş* (4. Bs). (R. Acar, Çev.), Küre Yayınları, İstanbul.
- Pines, S., (1989). Felsefe (İ. Kutluer, Çev.) *İslâm Tarihi Kültür Ve Medeniyeti*, Edt: P. M. Holt, A. K. S. Lambton, & B. Lewis, Hikmet Yayınları, İstanbul, C. 4, ss. 353-395.
- Plotinus, (2021). *Plotinus 'un Eksiksiz Külliyyatı* (Ahmet Ceylan, Çev.). Gece Kitaplığı, Ankara.
- “Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk Ölüm Yılı Dönümünde Anılıyor—Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk Kimdir, Ne Zaman Öldü?” (2020, Haziran 22). *Hürriyet*.
<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/prof-dr-yasar-nuri-ozturk-olum-yil-donumunde-aniliyor-prof-dr-yasar-nuri-ozturk-kimdir-ne-zaman-oldu-41547400> (20.05.2024)
- Schuon, F., (2012). *Kalp Gözü: -Metafizik, Kozmoloji, Manevî Hayat-(2. Bs.)*, (N. Mehdiyev, Çev.). İnsan Yayınları, İstanbul.
- Sifil, E., (2014). *Modern Fetvalar Çağdaş Hurafeler*. Rihle Kitap, Ankara.
- Sinanoğlu, M., (1999). İbadet. *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul

C. 19, 235-240.

Sinanoğlu, M., (2010). Şirk. *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul,

C. 39, 193-198

Sönmez, V., (2017). *Nübüvvete Yapılan İtirazlar Bağlamında İbnü'r-Râvendî ve Nübüvveti İnkâr Düşüncesi*. "Uluslararası Din Karşısı Çağdaş Akımlar ve Deizm" Sempozyumu, Ensar Neşriyat, Van, 271-295.

Surelerin İnış Sırasına Göre Kur'an-ı Kerim Meali(Türkçe Çeviri),(101. Bs),

(2022). (Yaşar Nuri Öztürk, Çev.), Yeni Boyut, İstanbul.

Şahin, M. S., (1988). Aforoz. *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul,

C. 1, ss. 412-413.

Şeriati, A., (2013). *Dine Karşı Din* (D. Özlük, Çev.). Fecr Yayınevi, Ankara.

Şeriati, A., (Tarihsiz). *Dinler Tarihi ve Dinleri Tanımak* (Erdoğan Vatansever, Çev.).

Seçkin Kitaplar Yayıncılık.

Şimşek, İ., (2020). *Ataizmden Ateizme Tanrı ve Yanılgılar*. Eskiyei Yayınları,

Ankara.

Tokat, L., (2020). Tanrı İnancının Varoluşsal Boyutu ve Deizm. *Doğu Batı Düşünce Dergisi, Yıl: 23, Sayı:94*, 135-153.

Tümer, G., (1986). Çeşitli Yönleriyle Din. *Ankara Üniversitesi İlahiyât Fakültesi Dergisi, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 28*, 213-267.

Tümer, G., Küçük, A., & Küçük, M. A., (2009). *Dinler Tarihi*. Berikan Yayınevi, Ankara.

Tüzer, A., (2020). Deizmi Anlamaya Çalışmak. *Doğu Batı Düşünce Dergisi, Yıl:23, Sayı: 94*, 57-81.

Uludağ, S., (2007). Günümüzde İslâm Düşüncesinin Problemleri. *Çağdaş İslâm*

- Düşünürleri* (2. Bs), Edt: C. Karadaş, Ensar Neşriyat, İstanbul, 37-57.
- Usta, S., (2018). Bin Yıl Önce Kuran'ı ve Peygamberliği Sorguladı: İbn Er-Ravendi. *Bilim ve Gelecek*.<https://Bilimvegelecek.Com.Tr/Index.Php/2018/10/04/Bin-Yil-Once-Kurani-Ve-Peygamberligi-Sorguladi-Ibn-Er-Revandi/> (20.06.2025)
- Uysal, E., (2024). Hümanizmden Sekülerizme Geçişte Deizm (Yaradancılık) ve Eleştirisi. *İlahiyat Akademi*, 20, 99-126.
- Yanardağ, M., (2020). *Din-Devlet-Toplum İlişkisine Tarihsel Bir Bakış: Nizamü'l-Mülk Örneği*. Doktora Tezi, İstanbul Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Yaran, C. S., (1997). *Kötülük ve Theodise: Batı ve İslam Din Felsefesinde "Kötülük Problemi" ve Teistik Çözümler*. Vadi Yayınları, Ankara.
- Yaran, C. S., (2010). *Din Felsefesine Giriş*. Rağbet Yayınları, İstanbul.
- Yaran, C. S., (2012). *Din Felsefesine Giriş (Akıl-Allah-Ahlak)*. Dem, İstanbul.
- Yaşar, H., Korkmaz, Ö. F., Çiçek, H. B., Karakoç, Y., Ülker, M., & Bağatur, S., (2022). *Modern Bir Akıl Sapması: Deizm* (3. Bs). Dirâyet Kitaplığı, İstanbul.
- Yavuz, S. S., (Tarihsiz). *İslam Düşüncesinde Nübüvvet*. İnsan Yayınları, İstanbul.
- Yavuz, Y. Ş., (2001). Kader. *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, C. 24, 58-63.
- Yetik, Z., (1990). Aforoz. *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*, Risale Yayın, İstanbul, C. 1, 4-5.
- “ Yaşar Nuri Öztürk Kimdir, Nereli? Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk Ne Zaman Öldü? İşte, Yaşar Nuri Öztürk Biyografisi”. (2021, Şubat 5). *Milliyet*,
<https://Www.Milliyet.Com.Tr/Gundem/Yasar-Nuri-Ozturk-Kimdir-Nereli-Prof-Dr-Yasar-Nuri-Ozturk-Ne-Zaman-Oldu-İste-Yasar-Nuri-Ozturk->

Biyografisi-6423597.(25.05.2024)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Betül YILDIZHAN
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	LİSANS
Lisans Öğrenimi	YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ
Y. Lisans Öğrenimi	AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ
Bildiği Yabancı Diller	
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	Öğretmen
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	MANİSA SOSYAL BİLİMLER LİSESİ
İletişim	
E-Posta Adresi	
Tarih	20.10.2025